

PAUL GOMA

SOLDATUL CÂINELUI

Paris, 1982

*A*UTURA *A*UTORULUI

2009

Această lucrare a mai apărut:

în versiune franceză – **Chassé-croisé** – Hachette, 1983;
în original – **Soldatul câinelui** – Humanitas, București, 1991

-"- - "- - Flux, Chișinău, 2003

Textul de față a fost cules de Liliana Armașu, Chișinău.

Marți, 3 februarie 1981.

Seara. Ceasul arată orele 21,12.

Marți, 3 februarie 1981, la orele nouă fără două minute, plecaseră și ultimii polițiști, cei de la D.S.T., iar apartamentul nostru își luase înfățișarea (nu spun: aerul, pentru că persista mirosul iute-acru...) obișnuită.

Obișnuită și dezbrăcarea lui Filip, îmbrăcarea în pijama și culcarea, dincolo, în odaia lui – “la patru mâini”, operația ne luase exact cinci minute.

Marți, 3 februarie. Ceasul arată și 12 minute bis – ba nu: și 13, într-o seară ca aceasta, îmi pot permite să sfidez 13-ul, numindu-l.

E bine, seara, când te așezi la fumat, chiar dacă ceasul arată orele 21 și 14..., e bine când poți spune: “și 13 bis”.

E bine în această seară de 3 februarie – și nu doar pentru că trecusem cu bine încă o vamă, ci bine, așa cum e bine, seara, după ce îți dezbraci și îți culci copilul adormit îmbrăcat și încălțat, pe canapea. E bine, așa cum e bine când fumezi cu mama copilului, tăcând.

E bine.

Răsfoiesc un ziar. Știu că e de acum trei zile, i-am citit data și chiar am perceput-o. Dar îl citesc; și chiar înțeleg ce citesc. E bine într-o asemenea treime, seara, fumând, cu atât mai bine, cu cât în vremea din urmă deslușeam oarecari semne de oboseală, descurajare, de aproape cădere, la Ana. Pauza prea lungă dintre o vamă și alta? Uzura? Vârsta? Toate la un loc? Iată însă că astăzi-ul (3 februarie 1981) ne repusese pe șine, într-un fel, ne întinerise...

Și dacă mă înșel? Dacă nici măcar o detunătură ca cea de la ora 18 n-o mai poate întoarce pe Ana la: “Mama lor de cavernicoli!” – consolarea, încurajarea, îndemnul la (contra)atac, atâția ani, de atâtea ori, mereu? Știam, știa – mai precis: știusem – că, pentru a rezista onorabil salbelor, salvelor, rafalelor de “vămi”, trebuie să îndeplinești două condiții, aparent opuse: prima, *să ai ce pierde* – tinerețe, sănătate – și să consimți la această pierdere; a doua, *să nu ai ce pierde* – bunuri materiale, situație, legături de

rudenie, de prietenie – deci, să nu poți fi șantajat prin alții, prin altceva. Or, cu trecerea timpului (care, pentru noi, s-a măsurat cu altă unitate decât cea curentă), pierdusem ceea ce era de pierdut, până aproape de epuizare (tinerețe, sănătate), căpătând, în schimb (?), ceva care putea fi pierdut: copilul...

Citesc de zor jurnalul vechi, mulțumit și neliniștit: femeia din fotoliul alăturat va mai fi în stare să se ridice din pierderi–câștiguri și să spună: “Mama lor de cavernicoli!” – așa cum începuse să spună, în urmă cu cincisprezece ani, aproape-adolescenta numai ochi, oase și gheare (și care știa bine că, însoțindu-se cu unul ca mine, avea de pierdut totul, nimic de câștigat)?; așa cum continuase tânăra femeie numai rotunjimi, ochi și gheare?; așa cum sfârșise, acum trei ani și trei luni, pe aeroportul Orly, femeia cu un copil în brațe, susținând de braț un bărbat abia ținându-se pe picioare și gâfâind chiar atunci când trebuia să se încheie la un nasture: “Mama voastră de cavernicoli! Ați scăpat de noi, dar și noi de voi...”? Scăpasem, scăpaseră – fiecare în felul său, al nostru fiind cel cu multe pene smulse... În ceea ce ne privea, Lavoisier mințise: totul se pierde...

Ei, da: trei ani și trei luni (mai exact: și două luni și două săptămâni) de când se instalase această absență cu care mă obișnuisem, până la a uita s-o mai doresc umplută – cu ce?

– Mama voastră de cavernicoli!

Nici nu clipesc. Ba chiar, ca să o menajez, pe ea, care tăcuse atâta vreme, atâta vreme, încep să citesc cu glas tare o frază oarecare dintr-un oarecare articol din ziarul vechi.

– Isprăvește!, mă somează. Apoi cu alt glas, abia audibil: Arătam foarte, foarte speriată, când am intrat?

E bine, acasă, când după orele nouă de seară, după ce ai culcat copilul, fumezi cu mama copilului, tăcând întrebări care așteaptă și răspunsuri.

Așa că tac. Atât cât trebuie:

– Deloc., spun, neglijent. Ca de obicei, ai fost...

– Ba nu!, mă întrerupe ea. De data asta nu a fost ca-de-obicei, măcar pentru că, de-obicei, cavernicolii nu ne trimiteau cărți. Cred că am țipat puțin – am țipat tare?

– Cine, tu? Noooo. N-ai țipat, nu erai deloc speriată...

– Ba da, ba da, știu eu. Atât, că nu mai țin minte când anume m-am speriat: atunci când, vrând să intru în casă, am găsit-o plină de polițiști și, nevăzându-l pe Filip, am țipat: “Unde-i copilul?”, sau abia după ce tu mi-ai răspuns: “Jos, într-o mașină a poliției”, fiindcă nu reținusem decât “mașină”, iar “jos”, în capul meu, devenise *ambulanță* – și l-am și văzut: rănit, însângerat, poate mort...

– Destul, gata, să nu mai vorbim! S-a terminat, nu mai vorbim.

Și nu mai vorbim – cale de o țigară întreagă. Ana și-a întins pe brațele fotoliului, pe jos, la picioare, cursurile ei de informatică, dosarele, caietele. Și lucrează. Și, lucrând, zice:

– Filip nu a desfăcut niciodată corespondența, coletele... – și nu este doar afirmație.

– Nu, niciodată!, mă grăbesc să răspund. Știi foarte bine că nici poștașii, când urcă până la etajul nostru, nici gardiana imobilului nu-i dau lui, în mână, nimic – știi doar.

– Știi. Dar... Și la ce mi-ar folosi știința asta, dacă, azi...?

– Știința aceea folosește la înlocuirea lui “dacă”, zic. Ana lucrează la informatica ei – și se pare că chiar cu spor.

– Dar băiețelul gardienei, Tony? Ai văzut și tu că o ajută pe maică-sa: triază scrisorile, manipulează coletele...

– Manipulează! Ai început să vorbești ca polițistii! L-am văzut – crezi că nu m-am gândit și la el, atunci când...? Dar am mai auzit și ce spuneau artificierii: explozia urma să fie provocată de deschiderea... – numai de des-chi-de-re, deci, într-un unghi depășind nouăzeci de grade!

Pauză – de informatică.

– I-am auzit. Însă *după*... Fiindcă, mai întâi, l-am văzut pe șeful lor, Calisti. După informațiile mele, inginerul Calisti, șeful Serviciului de Deminaj, nu a deschis-o “într-un unghi depășind nouăzeci de grade”. După informațiile mele, inginerul Calisti n-a deschis-o deloc – și, totuși...

– Fiindcă eu, doar întredeschizând-o, nu am provocat explozia, pe loc, însă am amorsat un alt dispozitiv care urma să acționeze mai târziu, dacă aș fi mișcat-o.

– Ai mișcat-o. N-ai luat-o de pe masa din bucătărie și ai dus-o în baie, lângă cadă? Și când ai acoperit-o cu covorul...

– Ei, uite, am avut noroc, nu am mișcat-o așa cum ar fi...

– Cum n-ar fi trebuit!, mă corectează Ana.

– Naiba știe, va fi avut și un mecanism de orologiu...

– I-am auzit zicând că nu. I-am auzit zicând că Șeful n-ar fi trebuit s-o ia de jos, de lângă cadă, cu mâna goală...

– Și i-am spus! Adevărat, am încurcat termenii... Când l-am văzut că intră atât de hotărât în baie, am zis:

«Cum, vă apropiați de ea, așa, fără gilet pare-balles?» – și el m-a privit peste umăr, cu milă: «Gilet pare-balles?» și a râs, au râs și ceilalți artificieri și eu n-am mai corectat – voiam să spun: scut, văzusem așa ceva într-un film... Parcă cei din film aveau și un fel de cască.... Și, uite, chiar dacă am încurcat termenii lor tehnici, temerea mea...

– Dar ce Dumnezeu a făcut Șeful, de a provocat...?

– Nu știu, n-am văzut, eram în antreu... Ba nu, în salon...

Dau din coate, încercând să străbat până acolo, să văd; polițiștii nu s-ar opune, dar sunt prea mulți, doi dintre ei trebuie să treacă din antreu în salon, ca să pot eu ajunge în ușa sălii de baie; tinerelul de la D.S.T., “Gilles”, rezemat de perete, își ține palma stângă apăsată pe gât, vreau să-l întreb, să-i pun întrebarea tâmpită, singura de pus într-o asemenea împrejurare: Ța va?, el nu răspunde întrebării pe care nu i-am pus-o, își trimite mâna dreaptă, ca un cameleon limba și culege din aer un fluture zdrențuit de hârtie, îl apropie de ochi, îl miroase, apoi cu stânga (acum îi pot vedea pielea gâtului de un roșu-vânăt) pescuiește încă unul, prin fumul albastru, străbătut de vine, continuă să cadă, cu încetinitorul, dinspre plafon, fulgi murdari, afumați de-o fostă hârtie dintr-o fostă... Așadar, “Gilles” – ța va, dar Calisti?, ța va și Calisti: face pipi – ceea ce e firesc, ba chiar bărbătesc, după o asemenea împrejurare: ba nu: capacul closetului este închis, iar mâinile nu i se află acolo unde ar trebui să se afle – într-o asemenea împrejurare – Calisti nu face pipi, nooo, ci aplecat deasupra closetului, stă sprijinit cu coatele de perete. Și cu fruntea. Unul dintre adjuncții lui, artificierul cu ochelari*, îl bate ușurel pe spate și îl întreabă: Ța va, Chef? Ța va, ța va? Cha va, cha va!, face Șeful, excedat, iar acum îl văd: mai întâi își dezlipiște fruntea de perete, apoi coatele, își ține mâinile așa cum și le țin chirurgii, înmănușați, înainte de operație: apoi, cu ajutorul adjunctului cu ochelari, își readuce trupul la verticală; scutură capul cu acea violență moale, taurină, a boxerului sonat; apoi se răsuțește încoace, din bucăți, ca ursul... Era adevărată, curva!, zic, văzând sângele, probabil (sigur), bâigui câteva cuvinte de scuză, de recunoștință, de... fiindcă Șeful mă asigură (se asigură): Cha va, cha va, *ché mon métier*. *Son métier*: să încaseze el, în plin obraz, “cartea” destinată altuia, unui scriitor – *mon métier*: dau iar din coate, mă întorc în salon, iau un exemplar din ultima mea carte și scriu o dedicație, pentru întâia oară fără să mă poticnesc și pentru prima oară în versuri (în limba în care și M. Jourdain face proză și tot involuntar): “*A.M. Calisti / qui m’a sauvé la vie*”, apoi, la indicațiile artificierului cu ochelari, “înmânez” Șefului cartea, vârându-i-o la subțioară – fiindcă mâinile lui... ca de altfel și obrazul...

– Mai târziu, după ce l-au condus jos, adjuncții lui vorbeau de înclinat, zic. Se pare că, luând cartea de jos, a înclinat-o puțin – și de-aia...

Pauză.

– Și de-aia..., face Ana. Și dacă ai fi înclinat-o tu, atunci când

ai dus-o din bucătărie în baie? Dacă ai fi înclinat-o atunci când ai așezat-o lângă cadă – și dacă Filip ar fi fost acasă, atunci. Dacă ar fi fost lângă tine, curios, să vadă ce anume...

– Ascultă, Drob de Sare: eu nu am deschis cartea peste nouăzeci de grade; când am dus-o în baie, nu am înclinat-o; nici când am primit-o de la gardiană, nici când am deschis-o, nici când am mutat-o, Filip nu se afla lângă mine – pentru că nu era acasă...

-- Și dacă era...

– Dar nu era!! Și cu asta, basta, îmi iau somniferul și mă culc, mâine, la prima oră, trebuie să fiu la Brigada criminală, să depun plângere. Încă una. Și tot “Contra X...”

– Sugerează-le să scrie: “Contra porci-de-câine”. Sau: “Contra Cavernicoli”. Sau, mai bine: “Contra Tovarășul X...”

– O să le sugerez, dar n-or să scrie. Francezii au un singur termen și pentru tovarăș și pentru camarad: *camarade*...

– Să scrie: “Contre le Camarade...”

– Nimic de făcut, vorba lui Virgil Ierunca. Camarade, tovarăș, tot X rămâne. Noapte bună.

– O clipă! Cere-le să scrie: “Contre Tovaritch X”. Adu-le aminte de Elvira Popescu...

– Cu condiția să știe cine-i Elvira Popescu.

– Fă-le un desen. Când mă gândesc că... Ba nu mă mai gândesc! Mama lor de cavernicoli! Oricum, ne-am distrat!

Nici nu clipeșc. Așa da, așa e bine. Femeia de alături nu spusese doar: “Mama lor de cavernicoli”, ci și: “Oricum, ne-am distrat”.

Are, ca totdeauna, dreptate – ca totdeauna, în seara zilei de 3 februarie 1981, la orele 21 și 54 de minute – drept care, mă reșez în fotoliu, la și 55 fiind cu totul scufundat în lectura ziarului de acum trei zile.

I

1

Are dreptate – o-ho, cum ne-am mai distrat, începînd, așa, de pe la orele 16.

Sună la ușă – în “codul” ei – gardiana imobilului, însemnează că primesc și un plic ceva mai gros, ori chiar un colet – scrisorile simple pot fi introduse pe sub ușă, fără sonerie.

Deschid. Bonjour-bonjour, ça va? – ça va, Merci Madame...

Trei scrisori și un colet cu o carte – o simt, prin ambalaj, îi văd, prin ambalajul rupt într-un colț, copertele groase, albastre.

Las scrisorile pentru mai târziu – le arunc, prin ușa deschisă a salonului, pe canapea – și mă duc în bucătărie, cu pachetul, rupându-i, din mers, sfoara legată pe deasupra, în cruce. Sfâșii ambalajul, introducînd degetul în ruptura din colț și abia după aceea privesc expeditorul:

I. A., Hotel Castellana, Madrid.

Cine o fi “I. A.”? N-am mai primit niciodată cărți expediate de inițiale. Și încă de la Madrid. Nu am pe nimeni, la Madrid, care să-mi trimită cărți. Și mai ales... De ce de la Hotel Castellana? A, da: acolo fusese, în noiembrie trecut, sediul contraconferinței organizată de disidenți. “I. A.” va fi cineva pe care-l cunoscusem în noiembrie, la Madrid, poate chiar la Hotel Castellana. Un american? Un scandinav? Sau un român – dar nici unul dintre românii pe care-i cunosc la Madrid... Nu, inițialele nu se potrivesc nici unuia.

Am pus cartea pe masa din bucătărie și privesc, în continuare, ambalajul. Dar, de fapt, văd ce scrie pe coperta albastră: **CRUCHEV**.

Și atât. Ce-o fi asta: **CRUCHEV**? Titlul? Numele auto... A, dar așa se grafiază, în spaniolă, numele lui Hrușciiov!

Nu știi cine poate fi **I. A.** care și-a dat adresa de la Hotel Castellana (suntem în februarie ‘81, ce mai caută el/ea acolo?), dar știi că vrea să-mi facă o glumă proastă. De ce mi-a trimis Hrușciiov – “memoriile” sale sau o carte despre el: același lucru, nu mă interesează – și încă în spaniolă, limbă pe care n-o cunosc într-atât încât să mă pătrund de strălucita lui gândire?

Pun ambalajul și sfoara pe mașina de spălat rufe și mă

apropii din nou de cartea aflată pe masă. Parcă... Da, miroase ceva. A, nu din stradă, nici de la chiuvetă (a început să plouă, pe asemenea timp, canalizarea are “bufeuri”) – ci cartea, mai exact coperta; și mai exact: cleiul legăturii, cu mirosul lui inconfundabil. Așa duhnesc toate cărțile rusești, legate. A hoit. A picioare nespălate. A șobolan mort. Cunosc mirosul, din adolescență: așa trăzneau toate cărțile importate din U.R.S.S., apoi chiar ale noastre, românești, mai ales cele editate de “Cartea Rusă”... Din câte știu, în Spania încă nu s-a implantat o asemenea “Carte” – doar dacă, așa cum, în timpul Războiului civil, rușii le dădeau spaniolilor cărbune (în semn de solidaritate cu minerii greviști din Asturia...), azi îi fericesc cu cleiul lor de legătorie?

Încă nu-mi dau seama dacă CRUCHEV a fost imprimat și legat în Spania – cu clei sovietic, “cel mai cleios din lume” – sau a fost fabricat în totalitate în U.R.S.S. și vândut, la Madrid, în vreun “Globus”.

De altfel, în acest moment, nu mă mai preocupă asta, ci, ceastălaltă: banderola care încinge cartea.

Nu e o banderolă a ei, a cărții. Nu doar pentru că nu scrie nimic pe ea; nu doar pentru că hârtia – albă – are o margine ușor ondulată: deci, a fost tăiată cu foarfeca, dintr-o coală de hârtie de scris. Ci pentru că încinge cu totul obiectul (și nu se rabate sub marginile copertelor): ci pentru că buzele banderolei au fost lipite, recent – se văd, prin cvasitransparență, benghiurile de lipici și se mai vede un alt benghi care lipește banderola de copertă...

Hotărât, e o glumă. Proastă, dar glumă – pentru că:

1. Expeditor: **A.I., Hotel Castellana, Madrid** – nu cunosc identitatea expeditorului, dar “adresa” face legătura cu acțiunile noastre, pe lângă / în ciuda, contra... Conferinței de la Madrid;

2. – Nikita Rotofeievici nu a făcut niciodată parte dintre autorii mei favoriți; și încă în spaniolă!; și încă duhbind a clei sovietic! – un “binevoitor” care crede sau se preface a crede că am oarecari slăbiciuni față de sovietici;

3. Banderola. La ce slujește o banderolă confecționată și bine lipită de însuși expeditorul?

3 bis. Banderola... I-au fost lipite între ele capetele, cu grijă; a fost încleiată, cu grijă, de copertă, dar... Dar de ce e sfâșiată, exact la mijlocul grosimii volumului și exact în partea mea dreaptă, exact acolo unde se deschide o carte?

3 ter. Banderola nu pare a fi fost sfâșiată din greșală: ruptura ar fi avut altă formă. Aici, expeditorul, înainte de a ambala cartea, a introdus, în concavitatea formată de retragerea, la mijloc, a paginilor și pe sub banderolă, un ceva, cu care a rupt

hârtia albă. Ceva, ce? Degetul? Degetul mic al unei mâini foarte mici? Mai degrabă partea netăioasă a unui cuțit. Ba nu: un creion. Ba nu: un stilou cu pastă – iată, pe muchia paginilor, printre dinții banderolei, urme de pastă albăstruie...

– Bombă!, zic, tare.

Dar rămân neclintit, lângă masă.

«Bombă trebuie să fie», îmi spun și întind mâinile. Și mi le opresc: «Cum s-o arunc pe fereastră? Jos e curtea, trotuarul...»

Îmi retrag mâinile: «Bombă, trebuie să fug!»

Dar nu fug. De rușine: «Să fug, eu?»

«Bombă – dar dacă e bombă, trebuie să se audă...»

Mă frâng din mijloc, mă aplec asupra mesei, asupra ei, cu gâtul răsucit, cu pavilionul urechii stângi atingând coperta: nu se aude nici un tic-tac.

«Nu e bombă; e o farsă».

– ‘Tu-vă dumnezeii mamelor voastre de glumeți! – înjur tare, cu multă salivă.

Mă duc în salon, îmi iau o țigară, o aprind cu mâini tremurând de indignare, de umilință:

«Mi-au făcut-o, măgarii! Asta era “bomba”: farsa!»

Fumez, plimbându-mă, scurt, prin bucătărie, înjurându-i pe “băieții” de la Securitate. Caut cu privirea la ferestrele imobilului de vizavi o mutră – fiindcă farsa nu are suc, dacă cel care a pus-o la cale nu poate asista la efectul ei. Nimeni. Probabil, acum, știind cam la ce oră primesc poșta, își freacă mâinile, își dau ghionți, hăhăie, chicotesc, chiuie de satisfacție – că mi-au făcut-o! Pe acolo pe unde-or fi (la Madrid, la București, poate chiar aici, la Paris – de ce nu: în vreo mașină, pe strada noastră) “băieții” se distrează:

“L-am băgat în boale! De-acum, o să se potolească!” își vor fi zicând ei, băgătorii-în-boale, potolitorii.

– Im-be-ci-lii! Im-be-ci-lii!, îi tratez, “citîndu-l” pe Virgil Ierunca. Niște im-be-cili!

Recunosc: farsa a fost bine meșterită, “avertismentele” bine gradate (expeditor, Hotel Castellana, CRUCHEV, banderola vizibil străină și vizibil sfâșiata), logic presărate... Ei și?

Ei da: ei și? Care-i efectul?

Sperietura? Băgarea-în-boale? Ei, bine, nu; io-te că nu m-au speriat. Pot ei să tot aștepte să intru în panică, să o rup la fugă să anunț poliția – iar când vor veni, urlând din sirene și clipocind din faruri, pompierii, artificierii... să se dovedească a fi, nu un bum!, ci un... fâsss... care să dezumfle nu doar “bomba” de azi, 3 februarie 1981, ci toate celelalte: amenințările din metrou, de două ori la New York, o dată la Paris, prin trei indivizi, dar care

turuiseră același rolișor: «Dacă n-o termini cu prostiile, faci cunoștință cu umbrela bulgărească!»; telefoanele – așa, cam pe la patru dimineața: «Te sfătuim prietenește: nu mai da atâta din gură, că riști să ți-o înfundăm cu țărână!»; «Porcule, care vrei să ne ocupe iar rușii!»; «Vândutule, care vrei să vinzi Ardealul nostru boanghenilor!»; apoi “scrisorile” – bineînțeles, anonime, dar astfel redactate, încât să se creadă că ar veni din partea legionarilor: “Antichristule, jidovitule, Neamul Românesc o să te pedepsească!” – și, desigur, amănunte: “Ție îți radem barba de rabin, pe jidoavca de nevastă-ta o belim, pe jidănașul cel mic îl scurtăm de puță, de tot!” – “texte” care nu se deosebeau de cele pe care le primeam în România, în primăvara lui ‘77, decât prin... locul expedierii; telegrama de amenințare, primită înainte de Conferința de la Madrid: “Dacă pui piciorul la Madrid, îți tăiem capul, vândutule!” (nu se uita la bani, expeditorul, și nu respecta stilul telegrafic), iar acolo, la Madrid, alte telegrame, alte scrisori, alte telefoane; apoi “alerta” cu care întrerupseseră conferința de presă a Grupului de la Paris, animat de Mihai Korne (“O bombă va exploda în următoarele zece minute!”) – care “bombă” sabotase conferința de presă a Ligii pentru drepturile omului, programată pentru a doua zi, în aceeași sală... Și alte telefoane, și alte scrisori, după întoarcerea de la Madrid: “De astă dată ne-ai scăpat, ticălosule, dar dacă încerci să mai vii, îți facem felul – e ultimul avertisment!”; “Până acum te-am avertizat; de-acum, trecem la fapte!”

Și trecuseră – iată “fapta”. Bomba.

De fapt, pre-bomba. De fapt, farsa cu bomba...

– Ia să vedem noi..., zic tare și mă apropii.

Dar dacă nu e farsă? Dacă abia acum o să facă: bum!? A, nu. Am ascultat-o, ascultat-o: nu se aude nici un tic-tac. Și dacă nu e din cele cu tic-tac? Dacă e prevăzută cu altfel de mecanism? Însă, dacă ar fi prevăzută cu un mecanism, de ce n-a funcționat când am rupt ambalajul – doar l-am sfâșiat violent? Sau atunci când am rupt sfoara – am tras de ea, cu violență?

Nu se aude nimic, dinăuntru. Nici la ferestrele, nici pe acoperișul imobilului din față nu se observă vreun “observator”... Dar dacă eventualii observatori nu observă privind, ci ascultând? Mă aplec pe fereastră și privesc în stradă: care dintre trecători ar putea fi cel care așteaptă să audă explozia, ca apoi să dea raportul: “Misiune reușită!”? Nu-mi dau seama.

A, nu: e o glumă proastă. Ei nu urmăresc – deocamdată – să mă ucidă, ci să mă sperie. Să mă sperie, nu cu o explozie, ci... ei, da: cu absența exploziei; eu mă aștept să facă: bum! și ea nu face – iată *Bum!*-ul urmărit de ei.

Cine știe ce “glumă” de-a lor, încizmată, obielodorantă, cazonă: deschid cartea – țâșnește un drac de plastic, cu arc; sau: o mână-schelet, tot din plastic, iese de sub un petic de postav (am mai văzut asemenea “jucării-farsă”); ori mă împrășcă un jet de vopsea; sau un vaporizator cu sulfură de carbon – ar fi în stare, bășiniștii!

Dacă nu văd ce-i cu acest CRUCHEV în spaniolă cu clei sovietic, însemnează că *ei*, securoșii, m-au avut: m-au speriat; dacă nu deschid cartea, însemnează că au reușit ceea ce nu reușiseră cu celelalte metode;

Dacă nu deschid această carte, trimisă de ei, însemnează că au reușit, aici, ceea ce nu reușiseră acolo, în România: să mă oblighe să-mi construiesc singur ziduri de închisoare – frica, frica, frica fiind cel mai înalt, mai gros, mai de netrecut zid de incintă, de celulă. La urma urmei: călușul. Mai exact: călușul pe care noi înșine ni-l îndesăm în gură. De obicei, jubilând...

– ‘Tu-vă dumnezeii mamelor voastre!, îi înjur, tare.

Mă aplec asupra cărții, cu capul ușor înclinat pe umărul drept, întind mâna stângă, cu degetul mare, cam la treimea superioară a grosimii și înalț coperta, cu paginile prinse de cârligul degetului.

– E adevărată, curva!, îmi scapă, în timp ce las paginile și coperta să cadă, la loc.

S-o arunc pe geam? Nu – curtea, trotuarul... Atunci ce să fac cu ea? S-o duc undeva? – unde?, poate răni, ucide pe cineva, pe altcineva decât mine, destinatarul. Să fug? Unde? Și de ce să fug? Dacă nu a făcut “bum!” când am deschis-o, înseamnă că...

– Mama voastră de glumeți!

Dar bineînțeles! Farsa urma să se sfârșească, desăvârșească abia acum și așa: paginile scobite, iar în lăcașul dreptunghiular, ceva metalic și cu, parcă, fire... Ca să dea impresia de bombă!

Care bombă?, fleacul acela de baterie paralelipipedică?

Care bombă? – asta: nebomba.

– Mama voastră! De data asta, m-ați avut!

Umilit, mă duc în salon și mă lungesc pe canapea. Mă avuseseră, vitele, porcii, securorcii!

Mă avuseseră – cu câtă muncă, energie, timp irosite: numai scobitul hârtiei, ca să nu mai vorbim de drăcia metalică pe care ei o prezentaseră drept bombă; dar expedierea, dar...

Dar mă avuseseră. Tocmai pentru că nu mă speriaseră. Tocmai, pentru că scopul lor nu era nici să mă omoare, nici să mă sperie, ci să-mi demonstreze că pot pătrunde, până la douăzeci și cinci de centimetri de ochii mei, fără să atragă atenția – tocmai pentru că mi-o abătuseră în altă parte, în alte părți, de fapt,

printr-o suită: adresa expeditorului; memoriile Hrușciiovului iberizat; banderola sfâșiată deliberat; în fine, chestia de metal pe care eu s-o iau drept bombă adevărată! Porcii, ticăloșii, securiștii: m-au avut! Pe mine, care îi simt de la o poștă, chiar cu vânt din spate, pe mine, care-i văd, fără să-i privesc; pe mine, care le aud intențiile – ei bine, eu, șiretul, inițiatul, prudentul, *eu* fusesem dus de nas ca ultimul începător. Nu mă speriaseră, dar acest eșec al lor este, în fapt, izbândă: scobitura din carte nu conține nimic adevărat: nici mână scheletică, nici drăcușor cu arc, nici măcar o fiolă cu Chanel de cazarmă. Și nici bombă adevărată. Deci, iată farsa: absența ei. Iată victoria lor: îmi demonstrează că sistemul meu de apărare este vulnerabil – mai rău: că nici nu există, fiindcă în ciuda semnalelor de alarmă deliberat plasate de ei înșiși, “mesajul” își continuase drumul fără nici o șchiopătare, prin toate vămile, până aici, la câțiva centimetri (sau secunde) de terminus, până aici, de unde, în principiu, nu mai există întoarcere, aici, *în* acest dreptunghi, paralelipiped, negru.

Demonstrație riguroasă, zdrobitoare: nu sunt ceea ce credeam, ce îmi plăcea mie să cred despre mine că sunt; ci sunt ceea ce *ei* reușiseră, iată, să facă din mine: un unu, un singur, un fără-apărare, deci, un nimic, o muscă, un vierme – în fața (și contra) Re-vo-lu-ți-ei, al cărei Braț Armat și Lung poate atinge și pedepsi pe oricine, oricând, oriunde.

– Nu-i adevărată, curva!, spun, ulcerat.

Și frustrat: nu mi se dăduse ceea ce mi se cuvenea, mi se refuzase plata, mi se retrăsese recompensa.

Măgarii, porcii de securiști! Îi cunoșteam de o viață. Când s-au născut ei, în ‘49, eu aveam deja experiență, apoi mi-o “îmbogățisem”, în contact cu ei... Ajunsesem să le cunosc forța: brută, primară, copleșitoare prin cantitate, deci, previzibilă. Așa erau *ei*, la prima condamnare, a mea, în ‘56, la fel îi găsisem – în ciuda unor “ajustări administrative” – douăzeci și unu de ani mai târziu, în 1977; structura le rămăsese neschimbată.

Și totuși, iată-i schimbați, trecuți de la sadismul adeseori inconștient la subtilitate perversă. Iată-i, doar după patru ani, că învățaseră să lovească... prin absența loviturii promise, “pedepsind” prin întârzierea (sper: suprimarea) pedepsei iminente.

Să se fi schimbat atât de profund, doar în patru ani? În timpul ultimei arestări, cea din ‘77, îi regăsisem cu o satisfacție doar pe jumătate masochistă. Nu doar pentru că în Comandantul Rahovei (deci, al Direcției Anchetelor Penale) îl reîntâlnisem pe mărunțul meu prim anchetator din ‘56; și nu doar pentru că fostul sublocotenent, acum colonel cu funcție de general (avea să-și câștige gradul pe spinarea noastră, după lichidarea mișcării

pentru drepturile omului), în momentele de furie sinceră, mă asigură că nimic nu s-a schimbat, între timp – cu toate că ar fi putut să mintă, *ca* de obicei... Ci pentru că noua generație de securiști, în vremea din urmă recrutați dintre “băieți cu facultate” (în unele cazuri, chiar capi de serie); în ciuda unor eventuale calități native, să zicem: inteligența, deveniseră, prin practicarea meseriei, dacă nu direct imbecili, atunci șireți – acea șiretenie a răului caracter; în ciuda unei calități, *ca*, de pildă, incertitudinea, ca motor și condiție a unei existențe cel puțin medii, odată în posesia puterii, deveniseră nemăsurat de siguri, nu doar de forța mașinii din care făceau și ei parte, ci și de ei înșiși, ca indivizi, în momentele lor de civilie. Constatându-i *așa*, mă oarecum liniștisem: o mașină, oricât de eficace, de implacabilă – față de cei care nimeresc între fălcile ei – devine (sau rămâne) ineficace, pentru că este incapabilă să suplinească incapacitatea (structurală, dobândită) a mașinistului. Dar numaidecât, mă neliniștisem: de la o vreme nu mai conta “randamentul” mașinii – care, la o adică, putea să se și oprească – ci *amintirea*: victimele de ieri fuseseră atât de profund victimizate, încât, azi, ele însele își confecționau ciomagul, iar dacă ciomăgașul întârzia să le ciomăgească, se ciomăgeau ciomăgiții singuri, din obișnuință, din memorie.

Și iată-i pe ciomăgași, doar după patru ani, alții. Prin ce miracol? Sau blestem? Sau poate că aici, în exil, se ocupă de noi un alt serviciu (să-i zicem: “exterior”), “lucrând” altfel, cu alți oameni, aplicând o altă strategie pe care în România, în “interior”, nu fusese nevoie să o cunosc?

– Nu-i adevărată, curva! – era întâia înfrângere și decisivă.

De astă dată, mă avuseseră! Și eu care crezusem (și avusesem motive, probe) că, pentru a le rezista, înfrunța, uneori umili, nu este nevoie să fii nici uriașul-din-poveste, nici geniu, nici kamikadze, te descurci foarte bine cu o forță, o inteligență și un curaj mijlocii, mai exact: normale; crezusem că, pentru a le ține piept, uneori chiar a le da peste bot, este suficient să nu te lași scos, smuls, alungat din starea de normalitate – pentru că, la noi, în Țara lui Ciomag-Vodă, ciomăgiții ajunseseră să colaboreze cu ciomăgașii, să fraternizeze întru ciomăgeală, până la totala confuzie. Și, iată, mă înșelasem: printre securiști există și o altă specie, necunoscută nouă, ciomăgiților interiori...

– Dar dacă, totuși...?, vreau să sper.

Vreau să spun: dar dacă bomba este adevărată ca intenție, nu și ca realizare? Dacă, în virtutea obișnuinței căpătate de la sovietici, făcuseră în mod nesperat o treabă care ar fi trebuit să fie serioasă? Dacă făcuseră bomba așa cum fac ciorapii și vapoarele,

supa concentrată și ordinatoarele, locuințele și hârtia igienică – adică, “la normă”, cum spun înșiși făcătorii, cu mândrie gălăgioasă, de parcă rezultatul ar fi exact invers? Dacă “producția socialistă” (cea-mai-înaintată-din-lume, se înțelege) produsese în mod socialist și această bombă care, în loc să facă: bum!, nu este în stare nici măcar de un: fâs...? – potrivit concepției omului-nou care se întreabă, întreabă: «De ce să fac, bine, azi, ceea ce pot face, mâine, prost?», sau potrivit concluziei: «Ei se prefac că ne plătesc, ne prefacem și noi că muncim»?

Dar dacă (ipoteză) “lucrătorul” acela, specializat în cărți împănate cu bombe, și-o fi sabotat singur lucrarea? Din milă față de destinatar (pe care tot nu-l cunoaște, dar îi cunoaște viitorul)? Nu îndrăznesc să mă gândesc la un sabotaj politic (din partea unui securist?), ci mai degrabă la aceeași obișnuință vesel-năucă și alături-răzbunătoare care îi împinge pe cei mai supuși dintre supuși la acte de adevărată rebeli-une: «Să lucrez pentru *ei*, care ne-au luat vaca și ne-au dat afară din casă și l-au dus pe tata la Canal?», îndulcite numaidecât printr-o “glumă”: «Nu le place – să se adreseze concurenței!» Așa că până ce *ei* (clasa, casta, banda) să se adreseze concurenței, noi înșine purtăm ghetete cărora li se desprinde talpa după o zi și două ceasuri, noi răsturnăm în cratiță o conservă promisă pe etichetă cu, de pildă, mazăre, dar conținând, de pildă, morcovi cu ceva cuie, ba uneori și cioburi de sticlă, nouă ne rămâne în mână clanța adineauri montată, noi ne mithridatizăm cu vin pe care fotografiile îl folosesc drept fixator (căruia, de altfel, i se spune: “Metabisulfid de...”), noi urcăm pe scări care debușează într-un perete, noi încercăm să ne îmbrăcăm cu pantaloni având un singur crac (sau trei) – și, în fine, unii dintre noi primim bombe “la normă”. Care nu fac nici măcar...

– Și dacă, totuși...? Dacă, totuși, stahanovistul acela a făcut-o prea “la normă” și a greșit-o dublu, dacă, greșind, a făcut-o bine? Dacă a sabotat-o “la normă”?

– Era adevărată, curva!, am spus, nouăzeci de minute mai târziu, când am văzut fruntea și o mână a Inginerului însângerate.

2

Cu câteva minute înainte de ora nouă, plecaseră ultimii polițiști, cei de la D.S.T., iar apartamentul nostru își luase înfățișarea (nu spun: aerul, încă mai persista mirosul iute-acru de pulbere) obișnuită.

Filip adormise pe canapea, îmbrăcat și încălțat. Avusese și băiatu-tatii o zi plină: poliția (mai exact: polițiile) venise, strada plină, curtea plină, palierul plin (ca să nu mai vorbesc de apartament), însă cu toții așteptau venirea șefului echipei de artificieri (care zăboveau la Penescu, rănit), ca să ia bomba din sala de baie, unde o dusesem; se apropiase ora cinci, când trebuia să-l iau de la grădiniță – dar unde să-l duc, în altă parte? Și ce să-i spun, de ce în altă parte? Noroc cu “Gilles”, un tinerel de la D.S.T.: acesta îl încredințase pe Filip polițiștilor din stradă care îl urcaseră într-o mașină de-a lor (am întrezărit niște aparate, sper că pagubele pricinuite de copil vor fi acoperite din bugetul poliției). După ce bomba făcuse ce făcuse (explodase în mâna și în obrazul lui Calisti), după se fuseseră adunate și puse în saci de plastic și ultimele fărâme de hârtie din fosta carte, se întâmplase să vină Ana, de la slujbă. Care, nevăzîndu-l pe copil, coborâse în stradă, să se asigure că nu lui i se întâmplase ceva... Apoi urcaseră amândoi. Auzind ce declaram polițiștilor, Filip învățase lecția, așa că următorilor le explicase el, cu amănunte, cum fusese cu pachetul, cu sfâșiatul ambalajului, cu întredeschiderea cărții – dar mai ales cum fusese cu BUM!-ul și cu sângele Inginerului de la Serviciul de Deminaj... În momentul în care ultimul serviciu de poliție – D.S.T. – terminase de notat, Filip adormise, fulgerător, istovit...

O ajutasem pe Ana să-l dezbrace și să-l culce pe copil, apoi ne așezasem la fumat.

Era bine – în seara zilei de 3 februarie 1981. Și nu doar pentru că trecusem – cu bine – încă o vamă. Era bine, așa cum e bine, seara, după ce îți dezbraci și îți culci copilul adormit îmbrăcat și încălțat pe canapea. Era bine, așa cum e bine când fumezi cu mama copilului, tăcând.

Era bine. E bine.

Răsfoiesc un ziar. Știu că este de acum trei zile, i-am citit data și chiar am perceput-o. Dar îl citesc și chiar înțeleg ce citesc. E bine într-o asemenea treime, seara, fumând, cu atât mai bine, cu cât în ultima vreme deslușisem oarecari semne de oboseală, de descurajare, de aproape cădere, la Ana. Pauza prea lungă dintre o vamă și alta? Uzura? Vârsta? Toate la un loc? Iată însă că bomba ne repusese pe șine, într-un fel ne întinerise, ne învigorase.

Dar dacă este doar o impresie, doar speranța și numai a mea, și numai în ceea ce mă privea? Dacă nimic, nici măcar o bombă n-o mai poate întoarce la: “Mama lor de cavernicoli!” – consolația, încurajarea, îndemnul la (contra)atac, în atâția ani, de atâtea ori, mereu? Știam, știa – mai precis: știusem – că, pentru a

rezista onorabil salbelor-salvelor, rafalelor de “vămi”, trebuie să îndeplinești două condiții, aparent opuse; prima, *să ai ce pierde* – tinerețe, sănătate – și să consimți la această pierdere; a doua, *să nu ai ce pierde* – bunuri materiale, “situație”, legături de rudenie, de prietenie – deci, să nu poți fi șantajat, prin altceva, prin alții. Or, cu trecerea timpului (care, pentru noi s-a măsurat cu altă unitate decât cea curentă), pierdusem ceea ce putea fi pierdut, până aproape de epuizare – tinerețe, sănătate – căpătînd, în schimb (?), ceva care putea fi pierdut: copilul...

Citesc de zor jurnalul vechi, mulțumit și neliniștit: femeia din fotoliul alăturat va mai fi în stare să se ridice din pierderi-câștiguri și să spună: «Mama lor de cavernicoli!»? – așa cum începuse să spună, în urmă cu cincisprezece ani, aproape-adolescenta numai ochi, oase și gheare (și care știa bine că însoțindu-se cu unul ca mine avea de pierdut totul, nimic de câștigat)?; așa cum continuase tânăra femeie numai rotunjimi, ochi și gheare?; așa cum sfârșise, acum trei ani și trei luni, pe aeroportul din Orly, femeia cu un copil în brațe, sprijinind de braț un bărbat abia ținându-se pe picioare și gâfâind chiar când trebuia să se încheie la un nasture: «Mama voastră de cavernicoli! Ați scăpat de noi, dar și noi de voi...»? Scăpasem, scăpaseră – fiecare în felul său, al nostru fiind cel cu multe pene smulse..., în ceea ce ne privește, Lavoisier se înșelase, totul se pierde...

Ei, da: trei ani și trei luni (mai exact: și două luni și două săptămâni) de când se instalase această absență cu care mă obișnuisem, până la *a* uita s-o mai doresc umplută – cu ce?

– Mama voastră de cavernicoli!

Nici nu clipesc. Ba chiar, ca să o menajez, pe ea, care tăcuse atâta vreme, atâta vreme, încep să citesc cu glas tare o frază oarecare dintr-un oarecare articol din ziarul vechi.

– Isprăvește!, mă somează, apoi cu alt glas, abia audibil: Arătam foarte, foarte speriată, când am intrat?

E bine, acasă, după orele nouă de seară când, după ce ai culcat copilul, fumezi cu mama copilului, tăcând întrebări care așteaptă și răspunsuri.

Așa că tac. Atât cât trebuie:

– Deloc..., spun, neglijent. Ca de obicei-ăă, ai fost-ăăă...

– Ba nu!, mă întrerupe ea. De data asta nu a fost ca de obicei, măcar pentru faptul că, de obicei, cavernicolii nu ne trimiteau bombe. Cred că am țipat puțin – am țipat tare?

– Cine, tu? Noooo. N-ai țipat, nu erai deloc speriată, erai-ăăă...

– Ba da, știu eu. Atât că nu mai țin minte când anume m-am speriat: atunci când, vrînd să intru, am găsit casa plină de polițiști

și, nevăzându-l pe Filip, am țipat: «Unde-i copilul?»; sau abia după ce tu mi-ai răspuns: «Jos, într-o mașină a poliției», fiindcă nu reținusem decât “mașină”, iar “jos”, în capul meu, devenise *ambulanță* – și l-am și văzut: rănit, însângerat, poate mort...

– Destul, gata! S-a terminat, să nu mai vorbim !

Și nu mai vorbim – cale de o țigară întreagă. Ana și-a întins pe brațele fotoliului, pe jos, la picioare, cursurile ei de informatică, dosarele, caietele. Și lucrează. Și, lucrând, zice:

– Filip n-a desfăcut niciodată corespondența, coletele... – și nu este doar afirmație.

– Nu, niciodată!, mă grăbesc să răspund. Știi foarte bine că nici poștașii, atunci când urcă, nici gardiana imobilului, nu-i dau lui, în mână, nimic – știi doar.

– Știu, dar la ce mi-ar fi folosit știința asta, dacă, azi...?

– Știința aceea folosește la înlocuirea lui “dacă”, zic.

Ana lucrează la informatica ei – și se pare că chiar cu spor.

– Dar, băiețelul gardienei? Toni? Ai văzut și tu că o ajută pe maică-sa, triază scrisorile, manipulează pachetele...

– Manipulează! Ai început să vorbești ca polițistii! L-am văzut – crezi că nu m-am gândit și la el, atunci când... Dar am auzit și ce spuneau artificierii: explozia urma să fie provocată de deschiderea cărții – numai de des-chi-de-re, deci, într-un unghi depășind nouăzeci de grade!

Pauză – de informatică.

– I-am auzit, însă *după*... Mai întâi, l-am văzut pe șeful lor, Calisti. Plin de sânge. După informațiile mele, inginerul Calisti, șeful Serviciului de Deminaj, nu a deschis cartea “într-un unghi depășind nouăzeci de grade”. După informațiile mele, n-a deschis-o deloc... Și, totuși...

– Fiindcă eu, doar întredeschizând-o, n-am provocat explozia, pe loc, însă am amorsat un alt dispozitiv care urma să acționeze mai târziu, dacă aș fi mișcat cartea.

– Ai mișcat-o. N-ai luat-o de pe masa din bucătărie și ai dus-o în baie, lângă cadă? Și când ai acoperit-o cu covorul...

– Ei, uite, am avut noroc, n-am mișcat-o așa cum ar fi...

– Cum n-ar fi trebuit! mă corectează Ana.

– Naiba știe, va fi avut și un mecanism de orologiu...

– I-am auzit zicând că nu. I-am auzit zicând că Inginerul n-ar fi trebuit s-o ia, de jos, de lângă cadă, cu mâna goală...

– Și doar i-am spus! Adevărat, am încurcat termenii... Când l-am văzut pe Inginer intrând atât de hotărât în baie, am zis: «Cum, vă apropiați de ea, așa, fără gilet pare-balles?» și el m-a privit peste umăr, cu milă: «Gilet pare-balles?» și a râs, au râs și ceilalți artificieri și eu n-am mai corectat – voiam să spun: scut,

văzusem așa ceva într-un film... Parcă cei din film aveau și un fel de cască... Și, uite, chiar dacă încurcasem termenii, temerea mea...

– Dar ce Dumnezeu a făcut, de a provocat explozia?

– Nu știu, n-am văzut, eram în antreu, erau mulți polițiști între noi. Însă, după explozie, l-am văzut... Mai târziu, după ce Inginerul a fost condus, jos, unii vorbeau de înclinat – se pare că, luând cartea de jos, a înclinat-o puțin – și de-aia...

Pauză.

– Și de-aia... face Ana. Și dacă ai fi înclinat-o tu, atunci când ai dus-o din bucătărie în baie? Dacă ai fi înclinat-o atunci când ai așezat-o lângă cadă? Și dacă Filip ar fi fost acasă, atunci? Lângă tine, să vadă și el...

– Ascultă, Drob de Sare: eu n-am deschis cartea peste nouăzeci de grade; când am dus-o în baie, n-am înclinat-o; nici când am primit-o, nici când am deschis-o, nici când am mutat-o, Filip nu era lângă mine – fiindcă nu era acasă...

– Și dacă era?

– Dar nu era – și cu asta, basta! Îmi iau somniferul și mă culc, mâine, la prima oră, trebuie să fiu la Brigada Criminală, să depun plângere. Încă una. Și tot “Contra X...”

– Să le sugerezi să scrie: “Contra porci-de-câine”. Sau: “Contra Cavernicoli”. Sau, mai bine: “Contra Tovarășul X...”

– O să le sugerez. Dar n-or să scrie. Cu toate că ultima propunere... Dar n-or să priceapă: francezii au un singur termen și pentru tovarăș și pentru camarad: *camarade*...

– Atunci să scrie: “Contre Camarade X...”

– Ca și cum asta contează... Camarade, tovarăș, tot X rămâne. Noapte bună.

– O clipă! Ce-ar fi să le ceri să scrie: “Contre Tovaritch X...”? Adu-le aminte de Elvira Popescu, fă-le un desen...

– Pentru așa ceva, cel mai potrivit ar fi Filip.

– Când mă gândesc că... Ba nu mă mai gândesc! Mama lor de cavernicoli! Oricum, ne-am distrat!

Așa, da. Așa e bine. Femeia de alături spusese nu doar: «Mama lor de cavernicoli!», ci și: «Oricum, ne-am distrat!»

– Noi, într-o anumită măsură, însă bietul Penescu...

– Polițiștii ziceau că nu-i grav. Deși, la vârsta lui...

– Dacă se adeverește bănuiala mea că Rivoluția și-a trimis Brațul cel Lung, ca să ne... urecheze pentru “calomniile denigratoare” de care ne-am făcut vinovați, la Madrid, la contraconferință, ar trebui să mă simt vinovat și pentru faptul că eu l-am recomandat pe Penescu, acolo...

– Simte-te, iubitele! Simte-te vinovat și pentru că porți barbă

și ochi verzi. Rivoluția exact asta așteaptă, să te culpabilizeze cu ceva, ca să te potolești – cu care ocazie, Rivoluția are să facă economie de bombe. Dacă-i pe așa, trebuia să te gândești din timp, să iei hotărârea de pe când mai eram oarecum tânără, oarecum sănătoasă...

– Ei, uite, nu m-am gândit atunci, când trebuia, zic.

– Ei, uite că acum e prea târziu ca să-ți refaci viața, să devii, în sfârșit, cuminte. Noapte bună!

E bine, așa. Trimițându-mă la culcare mai autoritar și mai fără apel decât l-ar fi trimis pe Filip, Ana îmi comunică esențialul: cavernicolii nu ne avuseseră nici de astă dată.

Intru în odaia copilului. Filip doarme pe spate, cu mâinile și picioarele răspândite care încotro, poziție căreia noi îi zicem “cosașul cosit”. Obrajii rumeni, pleoapele transparente, pulsatile, gura întredeschisă, nasul și buza de sus perlate de sudoare...

Îmi apropii urechea de gura lui: respiră.

Îi pun dosul mâinii pe gât: e cald.

Deci, viu.

3

După obicei, ca să ajut somniferul, iau primul volum din **Iosif și frații săi** de Thomas Mann, în traducerea românească a socrului meu (semnată însă de Petru Manoliu...). Ca să “ajut” somniferul pe care nu-l iau: simt că tot nu voi putea dormi în astă noapte, în schimb, mâine dimineață, voi fi capiu.

Primul volum din traducerea românească a lui **Iosif și frații săi** – unul dintre multele (dar sper: nu capitalele) mele păcate: nimeni, cu atât mai puțin Ana, nu știe, nu trebuie să știe că, de mai bine de trei ani, nu numai că nu citisem *lucrul* lui taică-său (și ce lucru!), dar îl foloseam ca... somnifer. Citisem nuvelele, citisem **Muntele vrăjit**, **Doktor Faustus**, nu doar treaz, dar cu creionul în mână (impresia dezagreabilă produsă de germanul Thomas Mann, respins de muzică, o pusesem pe seama nu a nemuzicalității, ci a unei eventuale nepotriviri de caracter... între el și Schönberg). Așteptam însă **Iosif...**, de parcă ar fi fost cartea mea, adevărata – poate pentru că o ascultasem povestită în închisoare, unde și povestitorul și ascultătorii colaborează... La prima ocazie, mă azvârlisem asupra traducerii în franceză: renunțasem numaidecât, punând exclusiv pe seama francizatorului impresia acută de fastidios-săltăreț, de hipopotam-caligraf. Pentru că nu știu germana – cu atât mai puțin thomasmanna – am așteptat traducerea în română. Și s-a întâmplat să fie făcută de socru-meu... Prin octombrie '77, venind, ca de obicei, cu de-ale

gurii, adusesse și un exemplar, primul, încă nedifuzat, din **Iosif..** Îl pipăisem, îl mirosisem, îl palpasem – nu era și cartea mea? – și, numaidecât după plecarea socrului, mă întinsesem pe pat, deschisesem la prima pagină și... adormisem fulgerător. În seara următoare – același efect. În a treia, la fel. Ca să nu-l ofensez nici în absență pe socru-meu, amânasem lectura “pentru altă dată”. O lună mai târziu eram la Paris. O dată cu exilul, pierdusem și somnul, însă pentru că mă știam, mă simțeam “chimizat” din timpul ultimei detenții, mă feream să iau somnifere. Într-o noapte (mai exact: într-o dimineată), pentru că tot nu puteam adormi, scosesem dintre puținele cărți aduse din România “Iosif și frații săi”: doar privind întâia pagină, adormisem. Crezusem că fusese o (fericită) coincidență. În seara următoare, devreme, luasem cartea: același efect! În cele din urmă, trebuise, totuși, să apelez la somnifere, dar ca să fiu sigur, deschideam, la prima pagină, **Iosif..**

În această noapte de 3 spre 4 februarie (1981) nici Thomas Mann, nici Iosif, nici frații săi nu-mi pot fi de ajutor. Doar pentru că nu luasem și somnifer? Oricum, prima pagină peste care, până atunci, privirea îmi alunecase ca pe o întindere de gheață, de astă dată capătă transparență, semnele tipografice încep să semnifice – dar parcă mi-e cunoscut acest “cod”, parcă nu mi-e cu totul străin acest limbaj, această limbă:

“Adâncă este fântâna trecutului. N-ar trebui spus oare că nici nu i se poate da de fund?”

“Adâncă este fântâna...” – “fântâna trecutului”. Mda. Am tot dreptul să mă întreb dacă cel care a îndrăznit să aștearnă pe hârtie asemenea banalitate bombată era un imbecil sau un geniu. Eu (sper) că nu sunt nici una nici (vai!) alta, dar nici în compunerile din primele clase de liceu nu aș fi pus pe hârtie așa ceva. Ce rizibil și sublim curajul nerușinat de a, nu numai rosti, ci și scrie: “Adâncă este fântâna trecutului”, cu conștiința că tu, primul și ultimul descoperi această foarte tainică... taină; că tu, singurul o dezvălui lumii, tuturor celor care nu au ochi de văzut, nici urechi de auzit – ca tine. Cum de-a putut să scrie un Thomas Mann: “Adâncă este fântâna trecutului”? O fi parodiind- pe cine? O fi ironizând – nu prea, nu, deloc, pentru că, ascultă, privește, miroase cum acea fântână începe să capete adâncime abia după ce a fost atinsă de minunea treimii degetelor încoronând condeiul – așa va fi: imbecilul ca și geniu, scriitorul nul ca și scriitorul foarte mare încep cu începutul, continuă cu continuarea și sfârșesc într-un sfârșit, pentru că numai ei știu arhetipul, nu mai au nevoie să-l caute, ei dezvelesc, nu inventează – ca noi, cei mulți și mărunți; probabil, scriitorul mare este mare, pentru că

este adevărat, ca elementele prime și este adevărat, pentru că este mare precum marea pe întins și încă-nedescoperit pe adâncime – născut, nu făcut, ca noi, cei mărunți și autofăcuți, care ne începem cărțile cu sfârșitul (sau, în cel mai “banal” caz, cu mijlocul), tocmai pentru că nu avem ce fi. Tocmai pentru că nu suntem ce avem, dar simțindu-ne slăbiciunea, ne-o ascundem în labirinturi și învelim grăuntele de mac în trei sute de pagini de grosime de hârtie...

Ce zice, cum zice, cât anume? “Adâncă este fântâna trecutului”. Ce simplu, ce esențial! Și noi, care o căutam pe după ceafă, pe după genunchiul stâng și, în continuare, pe la subțioara dreaptă. Și dacă, totuși, acea fântână este chiar adâncă? Uite-o:

Patru centimetri – vorbesc de Mann, nu de Hrușcirov. Mda: Mann este mai adânc decât Hrușcirov – oare de ce? În schimb, Mann are coperte subțiri, or, după cum explicaseră polițiștii, copertele au un rol de-ter-mi-nant în alegerea unei cărți!

Ca să vezi! Și eu care crezusem că mi-l trimiseseră pe Hrușcirov doar pentru că, în România, până și securiștii (cred că) au umor și s-or fi gândit că eu sunt cel mai bine plasat ca să-i pun lui Nikita Rotofeievici profunda (și în limba rusă) întrebare: «Ei?». Ana avansează altă ipoteză: trebuind să prepare coletul exploziv în Spania, securiștii fuseseră obligați să se descurce cu materialul aflat la fața locului, material care, pe lângă “cerințele tehnice”, trebuia să îndeplinească și una economică (nu-ți da mâna să cumperi o carte scumpă, atunci când ai vreo 15 miliarde de dolari datorie), adică ieftinătatea – așa explicându-se alegerea memoriilor lui Nikita Sergheevici, vândute la solduri... Solduri-solduri, numai coperte de-ter-mi-nante să aibă!

A trebuit să ajung aici și așa, ca să aflu acest criteriu (de-ter-mi-nant și el). Și eu care nici nu-l luam în seamă, singura grijă fiind să nu lipsească pagini, în rest puteau să aibe coperte din carton subțire, ori din hârtie sfărâmicioasă – ori deloc! În ceea ce le privește pe ale mele (vreo douăsprezece traduse de alții după ale mele, vreo trei traduse de mine din ale altora), nu-mi aduc aminte să fi fost ne- sau mulțumit de ele, copertele. Am avut și am alte griji, în legătură cu o latură mai puțin de-ter-mi-nantă din punct de vedere polițist – anume textul: fusesem deja profund șocat de înstrăinarea scrisului meu prin dactilografiere, mi-l îndepărtaseră și mai mult prin imprimare. Nu voi uita niciodată acea seară de decembrie ‘66 când, pe un colț de masă de redacție (*Luceafărul*), mi se pusese sub ochi șpaltul – primul șpalt al primului meu text publicat în românește: bucuria, desigur, cu atât mai rotundă, cu cât debutul îmi fusese amânat atâta (aveam 31 ani), dar alături și din ce în ce mai prezentă, până la a îneca bucu-

ria, un fel de jale, fără leac și fără margini: unde-i *scrisul* meu? nu mai e scrisul meu, s-a dus fără întoarcere, ca fecioria fecioarelor; în răceala, uniformitatea și curățenia de dormitor de cazarmă a textului de imprimerie nu mai recunoșteam nimic din mine, cel ca un ghem, din care eu însumi smulsesem firul, întinzându-l cu vârful peniței pe hârtie. Și chiar dacă, în cele din urmă, mă obișnuisem și chiar îmi apropiasem, vizual, mai întâi caracterele dactilo, apoi pe cele de imprimerie, satisfacția multiplicării, deci, a comunicării, rămăsese autonomă, ea însăși, fără punct de plecare, fără gară de coborâre – fără rost. Este sigur că dacă mi-ar fi fost publicate cărțile în românește, aș fi acceptat cu timpul această înstrăinare necesară: textul imprimat. Dar nu a fost să fie. Primele traduceri, în Occident, m-au, firește, încurajat să continui... să scriu în românește, pentru români. Și, pe măsură ce se adunau cărțile în ne-românește și pentru ne-români, paralel cu sentimentul de libertate totală (începusem să *uit* că există pe lume o ceva care se cheamă cenzură), creștea altul, în adânc, multă vreme nedeslușit și înșelător, apoi din ce în ce mai clar desenat, mai adânc înfipt, pe care însă încercam să-l țin la distanță, să nu-i dau nume – de teamă că numele îi va da ființă. Ei, da, scriu în românește și public în ne-românește – dar au mai fost și alți scriitori publicați mai întâi în traducere, apoi în original..., încercam să mă consolez. Numai că se înmulțeau cărțile, iar acel *apoi* se îndepărta, până la a nu-l mai percepe. Iar de când m-am exilat, nici nu mai știu în care parte a dispărut.

O eventuală publicare în românește, postumă, nu-mi ajunge. Pentru că nu-mi slujește – aș avea nevoie de confruntare din care să trag foloase, fie și pentru o improbabilă reeditare. Dar nu. De aceea mă simt în postura tragică și caraghioasă a unui înotător lansat din avion, fără parașută și care, neștiind să zboare, înoată - în aer. Celor care mă îndemnau să-mi schimb limba, să încerc, de pildă, să scriu în franceză, le dădeam răspunsul cel mai comod: nu știu destulă franceză și e prea târziu să mai învăț. Adevăratul motiv fiind cel cunoscut de totdeauna: relațiile dintre scriitor și limbă nu sunt maritale – care se pot face, desface, uneori cu pierderi, alteori în câștig – ci filiale, nu întâmplător se spune: limbă maternă. Foarte adevărat, există și bune mame vitrege și buni fii adoptivi, dar excepțiile nu mă privesc. Eu știu că am o mamă (“o singură mamă” ar fi un pleonasm) și mai știu că dacă soțiile se pot schimba, că, uneori, un copil nu poate fi sigur de... tatăl său (se mai întâmplă), mama rămâne, fie și în absență, una. Și chiar dacă un “fiu” își schimbă “mama”, tot “orfan” va rămâne – chiar atunci când va fi un adoptiv exemplar (mă gândesc, de pildă, la Cioran). În acest caz, comparația scriitorului cu

sculptorul (“sculptor de cuvinte”) este adevărată, dar numai pentru cioplitor, cel care scoate din blocul de piatră, din trunchiul de lemn, nu ceea ce vrea doar el, cioplitorul, ci și ceea ce îi îngăduie materialul. Modelatorul în lut (apoi turnător în metal) este mult mai liber, mai independent de material, dar și mai îndepărtat de materie. Pentru că el, privind-o ca materie (lut, bronz), vede ceea ce vrea el, iar rezultatul va fi, de pildă, o femeie *de* bronz; cioplitorul, în schimb, are și el libertatea de a-și alege un anume bloc, un anume trunchi, dar odată ales, va trebui să țină seama nu doar de materie, ci și de structura și forma ei, inițiale, așa că va ieși o femeie-lemn, o femeie-piatră. Asta să însemneze că adevărata libertate este posibilitatea de a-ți construi singur, după chipul și asemănarea ta, celula?

Nu știi, poate, în ceea ce mă privește, nu vreau să “cioplesc” decât limba pe care o cunosc destul de bine și în care mă simt un deținut liber să organizeze altfel zidurile celulei. Dacă m-aș muta, aș nimeri în altă celulă, și necunoscută, și nemodificabilă, și care m-ar preface în alt pușcăriaș. Cioplesc ceea ce am mai cioplit, și dacă, de la o vreme, am senzația că cioplesc aer, e prea târziu pentru mine, înotător, să mai învăț să zbor. Așa că mă scufund...

...în fântâna trecutului, care adâncă este, ca într-o carte aleasă după de-ter-mi-nan-ța rolului copertelor – ce coperte vor avea cărțile mele imprimate postum?

Aș vrea să fie... Nu știi și nu mă preocup, dar dacă tot visez, atunci visez cărțile mele multiplicat în manuscris. M-aș face caligraf (la o Dragomirna) și aș copia, cu pană de găscă, doar ultimele variante ale delictelor mele literare. Apoi aș încredința paralelipipedul de hârtie unui frate, să-l închidă între două scânduri de tei.

Determinantă este fântâna – “pe măsură ce se sapă mai adânc, se pătrunde și se pipăie mai profund în lumea subterană a trecutului, bazele inițiale ale omenescului, ale istoriei, ale moravurilor sale se vădesc cu totul insondabile și se retrag mereu, iarăși, mereu mai departe dinaintea sondei noastre...” – mda, nu e rău spus, deși parcă eu aș fi evitat “mereu, iarăși”, eu aș fi tradus: “mereu și mereu” – dar nu: pleonasmul bine dozat, subtil așezat, fac poezie (?), ele împiedică o limbă de a fi doar o sculă de notar, așa că: “mereu, iarăși” ne întoarcem, pătrunzând – mereu, iarăși – mai adânc, urcând, mereu, iarăși spre celălalt capăt al nostru, al fiecăruia, alunecând, drept-unghiularizați prin gâtlejul fântâniei necăpăcite de coperte și de de-ter-mi-nan-tul rol al lor.

În această noapte de 3 spre 4 februarie țin pe piept o carte, una groasă, deschisă la prima ei pagină, cartea-somnifer care mă ajutase de atâtea ori să alunec, în sfârșit, în somn fără vise, fiindcă mă cam săturasem de atâta trezie și în vis, adeseori de coșmar rece, deci, de nealungat; pe ea, pe această carte, ca pe un covor zburător, mă mutam într-o odihnă; nu în altceva, ci în absență, pauză de respirație între o lovitură primită și alta, între un pas și următorul, ca să pot aduna rezerve pentru încă altele, alții – ca să ajung, unde? Aici.

Aici și acum, față către față cu această gură dreptunghiulară de fântână (adâncă) săpată în pământul de hârtie? Aici și așa, simetrizați și de sens contrar? Scriitorul și cartea? Scriitorul *sau* cartea? O, măcar dacă ar fi fost a mea, cercul s-ar fi închis frumos, rotund, iar peste ani, un mai degrabă arhivar decât cercetător literar ar avea și el dreptul la o secundă de scânteie, repunând față-n față autorii reciproci.

“Adâncă este fântâna trecutului” – urmăresc scrisul și îl ritmez cu limba și mă întreb ce întrebare își va fi pus Thomas Mann dacă s-ar fi trezit față către față cu “Iosif...”, scobit dreptunghiular, dreptunghiul scobit umplut fiind cu...? Întrebare inutilă, îmi spun, mai bine m-aș întreba ce întrebare mi-aș fi pus eu, dacă, în locul memoriilor lui Nikita, în spaniolă, m-aș fi întâlnit cu, să zicem, **Ostinato** în germană – alegere determinată de copertele groase, determinante?

Mă surprind râzând: ce întrebare-i asta: ce întrebare mi-aș fi pus? Firește: «*Cu ce?*»

Ei, da: cu ce săpase?

Cu ce săpase locul, lăcașul? Cu o lamă? Cu un bisturiu? Cu un cuțit de cizmărie – în lipsa unui cuțit de legătorie (va fi existând și așa ceva)? Cu o foarfecă, pagină cu pagină, după un șablon, sau unind cele patru puncte, mai întâi însemnate cu acul? Sau poate cu un cuțit special, de săpat lăcașuri speciale, în cărți speciale, având coperte de-ter-mi-nant de speciale?

Scrutez adâncul fântânii adânci, căutând să întâlnesc, imprimat, scrijelat în eventuala ei oglindă, chipul fântânarului. Un june din ultima generație de securiști, bine îmbrăcat, bine tuns, bine bărbierit? Un vârstnic, nebărbierit, asudat și cu chelie? Un tip de ceasornicar, cozoroc cu elastic, mânecute și, înfiptă în orbită, lupa de ceasornicar? Un mijlociu, din categoria “inginerilor” de la Securitate, cu suficientă experiență, ca să execute o comandă ca aceasta, dar mai mult inginer decât securist, făcând lucrul bine și la rece, fără să-și pună întrebări care l-ar tulbura din lucru, dar nici lucrând cu ură, febril, ca un securist? Sau poate se lucrase în echipă? Unul marcase conturul, al doilea săpase lăcașul, al treilea

confectionase bomba, un al patrulea o montase...

Nu-l pot vedea (e unul singur), stă cu spatele. Ba nu, sunt mai mulți: cinci, șapte, opt... Singur al nouălea este cu fața încoace – îl văd, îl recunosc, însă nu el mă interesează, tocmai pentru că el este Șeful, însă nu Cel-Mare, *autorul*, ci un intermediar oarecare, cel care a purtat de colo dincoace un ordin, o comandă; eu îl caut pe “tehnician”, pe meseriaș, pe executant, el se leagă de viitoarea victimă prin “munca mâinilor sale”, așa cum doar gardianul se leagă de deținut prin ciomag sau și mai direct, prin pumn – la ce se va fi gândit executantul în timp ce executa? Îl va fi trădat omul, măcar pentru o secundă, pe “tehnician”, ca să încerce să deslușească în fântâna pe care o săpa chipul celui care avea să fie înecat în ea? Probabil, nu, fiindcă “cine gândește mult trăiește puțin”: bineînțeles, nu, fiindcă “decât să plângă mama, mai bine să plângă mă-sa”.

La urma urmei, ce voi fi vrând de la el – care are o nevastă rea de muscă, rate la mașină, pietre la rinichi și, în plus, nu a găsit cafea nici măcar la magazinul lor, special? Ca ce chestie să se gândească el la mine? Dacă-i pe gândite, de ce nu mă gândisem eu la mine însumi, atunci când am comis ceea ce comiseseam, de provocasem comanda pe care el o executa, conștiincios? Și dacă tot e pe gândite, ce, eu mă gândisem la el, atunci când comiseseam, punându-l pe el în plicticoasa situație de a executa comanda? Nu mă gândisem, și-atunci cu ce pretenții veneam eu la el? Să-l trag la răspundere că acceptase să facă asta? Dar ce, la noi merge pe acceptate? Și chiar dacă, să zicem, s-ar fi aranjat să n-o facă el, nu s-ar fi găsit alți douăzeci? Ei, ba nu! Auzi, să se gândească – uite, s-a gândit un pic, adineauri și cu ce s-a ales: din neatenție, s-a crestat la deget cu scula de tăiat hârtie:

– ‘Mnezeii mă-ti, io-te ce mi-ai făcut!

‘Mnezeii mamei, io-te ce i-am făcut: l-am pus în situația și-acu io-te cum dă tot sângele din el, prin deșt!

– ‘Mnezeii mă-ti, io-te ce mi-ai făcut!

‘Mnezeii mamei, io-te ce-i făcusem locotenentului Țârlea, în iarna lui ‘56-’57, la Interne, îl pusesem în situația și io-te: își zdrelise, în dinții mei, pielea de pe un deget și io-te cum îi curge mațele lui de ‘cotentent!

– ‘Mnezeii mă-ti, io-te ce ne-ai făcu’ cu cărțili teli!

‘Mnezeii tot ai mamei – Dumnezeu s-o hodiească – io-te ce le făcusem celor doi Niculae: Pleșiță și Ceaușescu, în ‘77, cu cărțili meli, îi pusesem în situația – și de-aia, că io-te cum le curge mațili lor de idepedenți!

Asta era: ce le făcusem – eu lor – cu cărțili meli! Și atunci, de ce mă plâng că îmi aruncaseră înapoi *bomba*?

În această noapte de 3 spre 4 februarie, îndepărtez lampa de căpătâi și închid ochii, încercând să văd ce s-ar fi întâmplat, dacă... Însă nu reușesc să-mi aduc dinainte nici măcar culoarea roșie a sângelui, ci doar, mai apăsător, mai adânc, negrul dreptunghiului săpat în carnea de hârtie.

Sting lampa, mă culc pe burtă, îmi apăs pleoapele închise în pernă. Straturile de întuneric în care m-am învelit nu fac decât să întunece și mai adânc negrul dreptunghiului. Dezlipind pleoapele, în pernă, mă întreb dacă văzusem, într-adevăr, obiectul metalic asemănător unei baterii paralelipipedice?... Văzusem, într-adevăr, bornele, firele? Se pare că da. Da, le văzusem, însă le descriesem de atâtea ori diferiților polițiști (comisariatul de cartier, pompieri, Police-Secours, R.G., Brigada Criminală, Serviciul de Deminaj, D.S.T.), încât... mă golisem, golind și “umplutura” – în timp ce lăcașul se săpase și mai net și mai negru.

Adâncă este fântâna trecutului, spune Thomas Mann cu atâta convingere, încât nu reziști acestei noutăți. Ceea ce nu spune autorul – cel puțin aici, pe prima pagină din **Iosif...** – : ce anume îl împinsese pe el, descoperitor, să descopere descoperirea. Presupun că o asemenea fântână nu ți se arată dacă nu ai o cheie, o parolă, fiindcă nu dai peste așa ceva din întâmplare. Nu, întâmplarea nu joacă nici un rol. Cu atât mai vârtos, cu cât are o formă dreptunghiulară. Cu atât mai-mai vârtos, cu cât este săpată într-o carte.

– De ce te miri?, se mirase Ana, văzând ca nu mă mir. Tu le-ai trimis cărți, ți-au trimis și ei o carte.

– Eu mă mir?, mă mirasem. Nu li le-am trimis, n-am aruncat cu cărți în ei, au căzut ei în ele, precum răcanii, în propria lor baionetă – și io-te ce le făcui!

4

Adâncă este fântâna trecutului. Un adânc care mi-ar fi fost fără de întoarcere, fiindcă atunci când mă privisem în oglinda-i...

A, nu: atunci nu puteam citi nimic, cu atât mai puțin viitorul, trifoiul își pierduse două frunze în cel mai firesc mod cu putință și tot așa, era prezent perpetuu care ar fi putut dăinui până la judecata de apoi, dacă... însă nici pentru “dacă” nu mai era loc, privirea, cu care priveam, gândurile cu care gândeam, mișcările care mă mișcau nu îl străbăteau, eram amândoi unul în altul, eram

fiecare în celălalt – în cel mai firesc mod cu putință – drumul (îi zic așa, pentru că nu găsesc alt termen) dintre răspântia unde mi s-a arătat fântâna dreptunghiulară umplută cu ceva din metal și cu parcă fire și cealaltă răspântie unde capacul de-ter-mi-nant a căpăcit-o, drumul, zic, a fost pe rotund, cu, capete îmbinate și răspântiile suprapuse – apoi nu au mai fost decât spațiile: unul tictacat între masa din bucătărie și solul sălii de baie (lingă cadă); celălalt tras, întins ca un elastic și trăgându-mă înapoi, spre *ea*, dar am avut destulă tărie să-l țin așa, cât să mă întreb: “Dacă dau telefon la poliție, or să mă creadă, dacă n-or să audă, în receptor și bum!-ul?” Primii nu m-au prea crezut – firesc: bum!-ul nu mă sprijinise – însă cei de la D.S.T. nici nu m-au lăsat să termin și mi-au urlat în receptor:

– Touchez pas!!

Abia atunci m-a atins îndoiala: Și dacă e adevărată, curva? Însă cel care, la început, îmi răcnise să n-o ating după ce mi-a spus să ies numai decît din apartament și să-i alertez și pe vecinii din dreapta și din stînga, de dedesubt și de deasupra, mi-a recomandat să o acopăr cu ceva, de pildă, cu niște pături... Asta m-a readus la mine: nu era adevărată, curva – așa că am acoperit-o cu covorul din salon, pliat în patru și am ieșit, lăsînd ușa deschisă: “Acum să vină un hoț...” deși hoții n-aveau ce hoți de la noi. Decît – eventual – covorul...

Mai târziu, cu un fel de mîndrie voluptuos-prostească, încercasem să-i conving pe polițiști că nu prudenta (doar desfăcusem coletul), nici știința (de unde să știu că numai deschizînd coperta dincolo de nouăzeci de grade se declanșează explozia?) mă scutiseră de ceea ce nu fusese scutit Penescu – ci norocul. Probabil, pentru că, în locul meu, fusese rănit Inginerul, mă simțeam vinovat, cu atît mai vinovat (și norocos), cu cît nici în clipa exploziei, în sala de baie, nu mă aflam prin preajmă – deși fusesem, cu trei, patru secunde înainte și ieșisem, fiindcă trebuia să-i fac loc “Inginerului” să intre, încă o dată norocos, pentru că singura “schijă” (arăta ca dulia unui bec electric), proiectată în ușa sălii de baie, deschisă, străbătuse antreul – unde mă aflam în acel moment – trecuse prin ușa salonului, și ea deschisă, ajungînd tocmai în colțul diagonal, lângă televizor. Nu mă atinsese nici asta; nici măcar în creștet; nici măcar nu-mi ștersese barba.

Noroc... În acești patru ani și ceva, Monica și Virgil mi-au spus de cel puțin patru sute de ori că avusesem noroc... Numai că ei se gîndeau la un anume noroc, cel din ‘77: Securitatea m-ar fi putut aresta imediat după scrisoarea adresată lui Kohout, difuzată de “Europa Liberă” la 9 februarie; m-ar fi putut lichida câteva

zile mai târziu, în urma scrisorii deschise adresată lui Ceaușescu la Palatul Regal – nu a făcut-o decât abia la 1 aprilie, când era binișor târziu... În cele două luni, Securitatea m-ar fi putut strivi de o sută de ori, în zece feluri: “accidentat” de o mașină, pe stradă, “pedepsit” de un semnatar răzgândit, “strivit” de cutremurul din 4 martie, “decedat după o lungă și grea suferință”... – și nu; odată arestat, m-ar fi putut “rezolva”, după obicei, fie cu *parul*, fie cu *chimia* – pe care o și începuseră, însă nu o duseseră până la capăt, din lipsă de timp –, fie înmormântându-mă cu o condamnare pe viață – și nu; după 6 mai, când fuseseră siliți să mă libereze, m-ar fi putut, de asemeni, lichida, aranjându-mi un “accident” sau – de ce nu? – o “sinucidere”, sau (metodă mai “curată”) reținându-mă în țară și sugrumându-mă cu încetul, mai ales că nu scăpasem nici un prilej de a-i asigura că voi scrie tot ce mi se întâmplase, tot ce știam despre ce se întâmplase cu ceilalți. Și nu: în noiembrie îmi dăduseră pașaport, respirând ușurați, că scapă de mine – ei, bine, abia așa nu scăpaseră.

De prin ‘79 – de când, în ciuda tuturor demersurilor, acțiunilor, pe Paraschiv nu l-am putut scoate din azil, nici pe Calciu din închisoare, Monica îmi spune:

– De fiecare dată când ți-e greu, aici, în exil, gândește-te ce noroc ai avut, gândește-te la Calciu și la Paraschiv și mulțumește-i lui Dumnezeu că te-a scos de acolo, înainte ca *ei* să-și dea seama ce eroare au făcut, lăsându-te să pleci...

Îi mulțumesc. Întâi îi mulțumesc, bine-bine (presupun că sunt cel mai bine plasat, ca să știi că puteam să crap atunci când îmi urcaseră tensiunea până la 27...), apoi îl întreb:

– Chiar crezi, Doamne, că am avut norocul să nu am întotdeauna ghinion?

Va fi știind El ceva. De aceea tace mâlc. Dacă, într-adevăr, există, știe El bine că, în aceste din urmă decenii de tragedii “exemplare”, picătura care sunt poate figura și ea “la loc de cinste” într-o eventuală antologie a suferinței, a absurdului, a nedreptului, să admitem: și a norocului, însă în egală măsură și a nenorocului.

Oricând putem răsturna termenii, ca să vedem acea jumătate de pahar care ne convine. De pildă, nenorocului de a mă fi născut în Basarabia, în 1935, i se poate opune norocul de a fi ajuns (în 1977) la Paris; nenorocului de a fi intrat în închisoare, norocul de a fi ieșit (din închisoare); în fine, nenorocului de a mă fi trezit cu o bombă între mâini – norocului de a nu fi atins de explozia acelei bombe.

Și Monica și Virgil (și nu doar ei: la fiecare întâlnire cu Eliade, îmi spune cel puțin o dată: «Când mă gândesc că le-ai

scăpat, după câte le-ai făcut...») mi-au spus de sute de ori că am avut noroc. Și tot auzindu-i pe alții, am început și eu să mi-o spun.

Și totuși... A avea noroc înseamnă a primi, a găsi, a îți se întâmpla ceva bun, plăcut, ceva pentru care nu ai depus nici un efort, nu ai consimțit la nici un sacrificiu: câștigi la loterie, găsești o comoară, văduva unui miliardar te "ia" și te trezești bogat, puternic... Dar dacă, umblînd pe stradă, o cărămidă îți cade... între bocanci? Ai avut noroc – pentru că ți-ar fi putut cădea în cap? Sau nu ai avut nenoroc – ce căuta cărămida aceea, în cădere, spre capul tău, când rolul și locul ei erau în altă parte, altul? Desigur, există noroc și nenoroc globale, în timp istoric și în spațiu uman – națiune, familie, individ – de determinarea lor scăpând doar excepțiile. În ceea ce mă privește, am căzut, împreună cu toți ceilalți din acea parte a lumii, sub un asemenea nenoroc și nu văd cum aș constitui o excepție, din moment ce niciodată nu am întâlnit "norocul orb", atunci când nenorocul se abătea asupra tuturor – din moment ce nu m-a lovit nenorocul în mijlocul celorlalți, cruțați.

Adâncă este grădina Domnului ! – mă răsucesc, caut pe băjbăite, cu o mână, lampa, cu cealaltă îmi acopăr bine ochii.

Șovăi îndelung cu degetul pe bascula de plastic: s-o?; să n-o? Dar dacă eu o, pe ea, ea, la rându-i, mă pe mine – de tot?

Mă hotărâsc să rămân în întuneric. Dacă au început să facă apel și la "tehnică", așa cum au meșterit o carte-cu-bombă, pot să "bombeze" și alte obiecte pe care le ating – de pildă, lampa: eu o aprind și ea mă prăjește de tot, curva!

Ba nu: nici lampa, nici alt obiect de la îndemână. Și nu pentru că nu ar putea (o joacă de copil să intre în casă, în absența noastră, să plaseze bombe sub pat, în frigider, în mașina de scris – am văzut eu într-un film –, în bazinul closetului – ar fi în stare, closeticolii!). Ci pentru că nu vreau eu să pot crede. Eu nu vreau să fie – și nu vorbesc de bomba lor, ci de bomba mea! Pentru că asta urmăresc ei: să mă sperie și să mă pună să-mi pun eu mie bombe peste tot, ca să nu mai fac un sfert de pas fără frica-de-bombă. Și mai ales să mă pună să-mi vâr singur în gură o bombă-căluș.

– Mama voastră de bombcălușicoli!

Sar din pat și mă năpustesc la atac: aprind lampa de la căpătâi, mai aprind o lampă, deschid, închid ușa, țacănesc în gol mașina de scris, scot din sertar stilourile, le scot și le repun capacele, ba chiar, culme a curajului: extrag din raft o carte și încă una și nu la întâmplare: dacă l-au găurit pe Hrușcirov, cu ce plăcere l-ar "umple" pe Ionescu ori pe Aron – ah, ce i-ar face lui

Revel!

Nu, serios: *cine* mi-o fi trimis bomba? Evident, mă gândesc la ultima verigă, la cel care a dus coletul la poșta madrilenă. Sau coletele – pentru Penescu și pentru mine. Dacă Ana are dreptate, atunci expeditorul-curier a făcut un singur drum pentru ambele “cărți”: “revine” mai ieftin. Și tot din rațiuni economice, va fi cerut funcționarului de la poștă să-i facă o reducere – așa, ca între latini...

Îl între-văd... De aici, de pe dunga patului, îl văd binișor...

Ceva mai bine îi văd Samsonita, în care duce cărțile...

Samsonita, fiindcă ea trecuse, prima, strada, printre mașini claxonânde – recunosc: amabil, ca la Madrid. O văd cum se strecoară printre mașini, se apropie de mine și mă întrebă ceva din care nu înțeleg decât... numele meu. A, un jurnalist – îi atârână de rever legitimația – unul care ne poate fi de folos. Așa că răspund, în franțuzește, că eu sunt acela și, scoțînd din geantă un dosar, i-l întind. Samsonita însă, în timp ce se bate cu o palmă peste burta de piele bună, brună, zice:

– *Am.*

Îmi zic: să fie englez(oaică)?, american(că)? A zis: *am* sau *I am*? – vacarmul străzii. Oricum, știind că orice jurnalist înțelege măcar franceza (cu atât mai bine, cu cât este vorbită de un nefrancez), insist cu dosarul: îl rog să-l ia, să-l consulte și să-l dea unui delegat mai sensibil la problemele noastre – el, cu legitimația lui, putea pătrunde *înăuntru*, acolo unde “disidenții” nu numai că nu puteau, dar le era interzis.

– Păi, da, zice Samsonita. Că dacă n-aveți intrare...

– Cum, sunteți român?, mă bucur eu, percepîndu-l, în sfârșit, pe purtătorul Samsonitei. Ce bine-mi pare! – și îl bat amical peste cot (până acolo ajunge mâna mea întinsă, bărbatul este un zdrahon, mă depășește cu cel puțin un cap). În sfârșit, avem și noi pe cineva de-al nostru, toate celelalte țări, până și balticii, s-au aranjat să-și introducă măcar un om, măcar o fată în costum național, numai noi, românii, ca de obicei...

– Bietul dom’ Amalrik!, mă întrerupe Samsonescu. Să fie el asasinat mișelește – am văzut ce v-au făcut, aseară ăștia din Guardia Civil, când ați vrut să ieșiți în stradă, cu lumânări...

– Meseria lor – la cererea Kremlinului!, râd eu. Nu ne-au lăsat pe stradă, am făcut procesiunea în curtea interioară a hotelului.

– Aici aveți dreptate cu Kremlinu’! mă aprobă compatriotul. Să știți că v-am văzut, am văzut, era foarte... Cum să zic?... Că ziceai că ești într-un film din ăla cu deținuți. Adică chiar erați, că cu toții ați făcut: și domnu’ general Grigorenko, și domnu’

Bukovski, și domnu' Pliușci, și ăla, ovreiu-ăla cu păr alb, și doamna Gorbanevskaia – este că și dânsa a făcut?

– Și dânsa.

– Păi, da. Dar ce ziceți, dom' Paul, de bietul dom' Amalrik, Dumnezeu să-l ierte? Este că Kaghebeu' l-a lichidat? Este! Lucrează tare, bestiile!

– Borisov și... “ovreiu-ăla cu păr alb”, Fainberg, care erau cu el în mașină, spun că din cauza oboselii...

– Ce oboseală! Ascultați la ce vă spun io: mâna Kaghebeului! Că ce voiam să mai zic, dom' Paul: că să știți că și soția mea-i basarabeancă. Româncă adevărată, ca ‘mneavoastră, dom' Paul, măcar că unii pretinde că... Basarabeancă adevărată, care simte românește!

– De unde anume, din Basarabia?

– Îi zice Bivolari. Pe Prut...

– Într-adevăr, Bivolari este pe Prut, dar pe malul drept. Deci, soția dumitale nu e basarabeancă...

– Drept, stâng, ce contează, doar știți cântecu-ăla cu Prutu' care nu-i desparte pe români niciodată...

– Știu cântecul, dar uite că Prutul i-a despărțit.

– ...că românu' român rămâne, oriunde-ar... – aud, pe sărite - ...'mneavoastră, orice-ar zice... tot pentru români... lupta noastră... meleaguri... că vor să ne răpească Transilvania... România... nația...

Deși ciuruit, discursul îmi pare cunoscut. Întreb, ca să-l abat puțin:

– Ce ziar te-a trimis la Madrid?

– Nu ziar, agenție... ‘*press*... – a trecut un camion.

Urmăresc mâna care urcă și degetul arătător care bate, repetat, în legitimația de la rever. Însă eu nu mă uit la legitimație, ci la Samsonită: de ce zisese *am* – o fi având un dosar de-al nostru?

– Aseară, la conferința lui domnu' Korne, am stat alături, în dreapta ‘mneavoas’...

– A, da! – acum îl recunosc. Ai luat note tot timpul, ai avut ce transmite agenției...

– Am avut, am avuut! râde Samson. Păcat că bestiile de la Kaghebeu au pus bomba aia...

– Nu era nici o bombă, zic. Cineva a vrut să saboteze conferința de presă de aseară, s-o strice și pe cea de azi. Bineînțeles, băieții de la Secu!

– Da de unde! Mâna Kaghebeului, ascultați-mă pe mine!

– Nu știu a cui o fi mâna... – ba știu: a Rivoluției! – dar a lucrat bine: la conferința mea, de azi, au participat doar cinci persoane – cinci, cu mine... Însă pe dumneata nu te-am văzut,

deși aseară, înainte de telefonul care pretindea că o bombă are să explodeze, a anunțat-o și Korne și eu...

– Păi ce vă tot spun io, dom' Paul: bestiile de la Kaghebeu, ăștia v-au stricat conferința! Și dacă vreți să știți un mic secret: legionarii...

Nu mai apuc să aflu micul secret: se apropie, dinspre Palat, Annie Daubenton. Cu mâinile goale, deci, a distribuit, înăuntru, toate dosarele pe care i le încredințasem,

– Mais dis donc!, exclamă ea. Mais vous...

Nu înțeleg ce o supără – fiindcă e supărată, foc. Și nu înțeleg de ce se apropie, amenințând pieptul samsonesc cu degetul arătător, cu care acum împunge mereu în legitimația de pe pieptul românului. Cu atât mai puțin pentru ce legitimația dă înapoi, se ferește, coboară de pe trotuar, provoacă două-trei claxoane... Și nu înțeleg nimic, absolut nimic atunci când Annie mă scutură violent de mâneca pardesiului și îmi cere socoteală:

– Mais dis donc, vous fraternisez avec ce type-là... Press...

– Mais qu'est-ce qu'il a, ce type-là?

– Qu'est-ce qu'il a!, se supără cumplit Annie. Il est *d'Agerpress!* Il s'appelle... – și Annie îmi scrie, cu majuscule, pe dosarul pe care voiam să-l dau compatriotului: ILIE CHILIE.

– Ah bon?, zic, protestește, ca un prost ce sunt. Ah bon...

Abia la întoarcere, în sala de așteptare a aeroportului, într-un acces de sinceritate, îi mărturisesc lui Annie că *nu văzusem*. Cum e posibil? Uite-așa: posibil. Bine, dar unul ca mine, care are un "pif" detector de flicii... Ei uite, în cazul lui Ilișili (așa îi pronunță ea numele), "piful" era în pană sau se odihnea și el - ca omul. Așa că aflu de la ea că Ilișili, cu un sfert de oră înainte de a mă acosta, se afla *înăuntru* și stătea de vorbă cu șeful delegației oficiale, Valentin Lipatti («Cel mai periculos dintre toți delegații delegațiilor periculoase, fiindcă știe să vorbească, ticălosul – nu pot să cred că e frate cu pianistul !», zice Annie); că, în seara cu procesiunea în memoria lui Amalrik, Ilișili ne fotografia... "dar pe ascuns"; că, la conferința de presă a cehilor, notase mai cu seamă ceea ce spusese eu; iar la conferința ratată – cea cu cinci persoane – Ilișili, probabil, din superstiție (nu i-o fi plăcând cifra 6...), preferase să rămână într-o mașină staționată la vreo douăzeci de metri de intrare...

– Și zi așa, dom' Ilie!, îi zic, de pe dunga patului. Mâna Kaghebeului, ai? Ca și cum ar fi cine știe ce deosebire între, să-i zicem așa: Ilya Kiliev și să-ți zicem așa: Ilie Chilie. Acum, când te văd mai bine, îți văd și epoleții. Noi-nouți, cu trei stele babane. Aveai numai două, astă toamnă, când făceai pe jurnalistul, acum ai una în plus, "pentru merite deosebite în apărarea

cuceririlor...” și așa mai departe. Trebuie să recunosc, ai asudat din greu: mai întâi, trimițând scrisorile de amenințare, lui Eugène Ionesco și mie (că, dacă îndrăznim să venim la Madrid, “Garda” o să ne facă felul...); apoi trimițând scrisoarea și telegrama acolo, la Madrid (că, dacă îndrăznesc să-mi scot capul din hotel, “Garda” o să mi-l...); după întoarcerea la Paris, alte scrisori (printre care: “de data asta ne-ai scăpat, jidovitule, dar dacă îți mai arăți râțul pe-aici, harakiri îți facem, porc vândut!” – vândut ca vândut, cu jidovit m-am obișnuit, treacă și râțul de porc, dar să-mi faci... harakiri, tov’ Ilie Chilie!); apoi telefoanele – așa, cam pe la orele patru de dimineață (nu, serios: înțeleg că nu ți-ai pus la bătaie glasul propriu, ca să nu te recunosc măcar în ceasul penultim, dar n-ai găsit alt “român indignat” decât pe idiotul acela gângav care vorbea ceușește?); și, în sfârșit, scrisoarea ultimă (“ți-a sunat ceasul, jidane, care ne-ai spurcat Țara, la Madrid! Până acum, te-am avertizat, acum trecem la fapte!”). Scrisoare urmată de... sunatul ceasului, prin gura dreptunghiulară a lui Hrușciiov... Mă întind pe spate, în pat – poziția cea mai potrivită unei nedumeriri ca a mea:

– Ascultă, dom’ Ilie, ascultă Ilișili: să zicem că toate “acțiunile” ți-au fost comandate, ordonate; să admitem că nu ai făcut decât să execuți ordinele de sus, că ți-ai făcut datoria de securist: scrisorile, telefoanele, alarma cu care ne-ai sabotat conferința de presă, cu pretinsa bombă și, în fine, cu bomba adevărată, de adineauri. (Desigur, dacă o să pun vreodată laba pe tine... o să te împart mai întâi în două jumătăți, fiindcă ești prea lung, nu încapi... și nici în timpul debitării, nici după recompunere, n-o să-ți fredonez cântecul Prutului care nu-i taie în două pe români.) Dar ia spune, Ilișili: când m-ai acostat, lângă Palatul Congreselor din Madrid, ai făcut-o tot din ordin? Când îmi dădeai cu nevasta-ți basarabeancă și cu Prutul și cu românii care români rămân – executai tot un ordin?

Ilișili («le salaud de chilien de Pinochet») mai spune Annie, care nu s-a debarasat de toate ticurile gauche-iste) nu răspunde, face slalom printre mașini, cu Samsonita neagră mult ridicată – să fi conținut și scrisorile gata scrise, ca din partea legionarilor?; amenințările de zis, la telefon? Cu siguranță. Și, cu siguranță, în acel moment, Hrușciiov nu; încă nu fusese găurit.

Mă întorc pe burtă și îmi spun, la oglindă:

– Și, tu, boule, care te laudai că-i miroși de la un kilometru, cum de nu l-ai simțit pe agerpresistul de la Secu? Când el însuși ți-a arătat ce purta pe pieptu-i de locotenent-colonel în civil, cum de n-ai văzut ce scria? Ești chior de-a binelea? Schimbă-ți ochelarii (Huooo! Ochelari arbitrilor! Afară! La oase!)

Afară – n-ar strica. Mi-aș vedea, în sfârșit, de cărțile și de treburile numai ale mele. Să mă mai ocup și de copil și de Ana... Apoi, dacă aș sta în banca mea, ar înceta să mă latre acei cavernicoli din exil, care nu ne pot suporta pe noi, cei din ultimul val (“dezidenții” rostesc și scriu ei, în gazetele lor de perete), pentru că occidentalii se uită în gura noastră și încep să ne creadă (când ar fi atât de simplu să accepte evidența, anume că abia de curând, după Soljenițan și după noii-filozofi, occidentalii și-au destupat urechile, și-au descleiat ochii, deci, ei, vechii, chiar dacă s-au zbatut, ca să se facă auziți, nu au fost luați în seamă pentru că... “nu era copt momentul” – ei, da, ar fi simplu pentru niște ființe dotate cu un strop de inteligență – ceea ce, vai, nu este cazul). În sfârșit, dacă mi-aș vedea de treburile numai ale mele, m-ar lăsa în pace și *ei*, ilișilii... M-ar slăbi cu telefoanele și cu scrisorile de amenințare, nu și-ar mai pune gealații să mă amenințe cu umbrela bulgărească prin metrouri, i-ar permite lui socru-meu, nu doar să primească pachetele pe care i le tot trimitem (și nu ajung), dar l-ar lăsa să vină pentru o lună-două la noi, să-și vadă fiica, nepotul (chiar și ginerele...). Și, desigur, dacă aș fi cuminte, aș fi scutit de... a-l citi pe Hrușciiov în spaniolă! Și n-aș mai fi obligat să mă duc mâine la poliție...

Revin pe spate. Apoi cobor picioarele din pat. Apoi mă ridic în picioare. Apoi mă așez pe scaun – cea mai propice poziție pentru:

– Mama voastră de cavernicoli! Dacă n-ați reușit să mă pușcărizați acolo, în celulă, în închisoare, în deo, în “libertatea” de după ‘64; apoi în Uniunea Scriitorilor, în partid, apoi *în afara* Uniunii, în afara literaturii române, “în afara societății”; apoi din nou, în celulă, în birourile de anchetă (cu pumni-palme și cu “prietenia dezinteresată” a voastră, cu chimia și cu promisiunile de “reintegrare”, cu amenințările și cu rugămintele, aproape implorările de a nu spune, de a nu scrie nimic despre ce se întâmpla... chiar în acel moment...); în biroul ministrului Pleșiță și, la ieșire, în mașinile voastre în care mă aruncați, după ce mă smulgeți pur și simplu de pe trotuar; în bunkerul amenajat numai pentru mine, la Biblioteca Centrală din Casele Brătianu și în apartamentul amenajat numai pentru noi, la marginea Bucureștiului (pe o stradă fără nume, într-o clădire fără număr, fără indicație de scară); în “libertatea” pe care mi-ați amenajat-o între plecarea de la Rahova și plecarea de la Otopeni, cu câte patrușase urmăritori pedestri și două-trei mașini; dacă n-ați reușit să mă transformați în “om nou” până la vârsta de 42 ani, și atâta vreme cât eram între etichetele voastre, un obiect, un boț de lut de modelat, cum v-ați putut imagina că o să devin aici, în libertate,

ceea ce nu devenisem acolo, în închisoare: *un mut?* Cine v-a suflat ideea creață, potrivit căreia, voi, ilișilii, cu Brațul vostru Lung, puteți “reeduca” un nereeducabil (citește: o ființă normală)?

Mă ridic, mă reșez:

– Mama voastră de cavernicoli! Și așa: mi-ați trimis o bombă (într-o carte!), nu ca să mă ucideți pe loc («Încărcătura nu era dozată pentru a ucide, doar pentru a speria» – de ce naiba polițiștii francezi mi-au spus asta, pe diverse tonuri, de zece ori?), ci ca să mă speriați... Și așa: încărcătura nu era “pentru a ucide”... De acord, cu atât mai de acord, cu cât i-am constatat “dozajul” asupra bietului Inginer. Dar chiar dacă nu m-ar fi făcut bucăți, nu m-ar fi ucis pe loc, ce fel de sperietură ați urmărit? Dacă deschideam cartea cu câteva grade mai mult, dreptunghiul scobit în hârtie s-ar fi despărțit în două și s-ar fi scobit în ochii mei, dreptunghiular să zicem, și să mai zicem că, fără văz, aș fi fost mai îngropat decât un mort-mort. Dar nu așa cum doreați voi: Mort-de-tot sau orb, aș fi devenit mai guraliv decât Ilișiliul vostru suprem! Și pentru că a fost să fie așa, să scap: cum de v-a trecut prin cap că cineva care a ignorat, acolo, zidurile reale, pipăibile (cu atât mai concrete, cu cât le-a încercat cu capul...) își va zidi el, cu mâna lui, aici, în libertate, închisoarea pe care a refuzat-o acolo, în Ilișiland?

Adâncă va fi ea fântâna trecutului, dar o să vedeți ce adâncă, pentru voi, are să fie cea a viitorului. Ați vrut să-mi închideți gura cu orice preț – ei bine, prețul va fi că o voi deschide și mai tare; nereușind să mă înzidiți, acolo, ați încercat să mă împingeți să mă înzidesc eu singur, aici – ei bine, o să vă înzidesc eu! N-o să vă trimit bombe care să vă sfârtece, să vă lipească de pereți bucile de la fălci și de la cefe, nici epoleții de pe umeri, nici sceptrupciomag căruia îi spuneți: Braț al Revoluției; n-o să vă trimit nici înjurături și amenințări “anonime” – nici direct, nici prin acei exilați care, pierzând prilejul de a fi “reeducați” nemijlocit și la fața locului, în România, au reușit performanța de a se reeduca singuri, în Occident; n-o să vă pedepsesc nevestele, și copiii, și socrii, și cunoscuții, și vecinii de palier – nu. Pentru faptele și pentru însăși existența voastră ați merita cea mai teribilă pedeapsă: uitarea. Eu, unul, poate că v-aș fi uitat, dacă voi înșivă m-ați fi lăsat, dacă voi m-ați fi uitat, însă cu un masochism frate geamăn cu inconștiența m-ați trezit mereu, m-ați deșteptat mereu: să nu ațipesc, să nu adorm, să nu uit – în măciulia de bătă care vă ține loc de cap, *memoria* trebuia folosită numai în scopul buneii funcționări a reflexelor pavloviene (de aceea ați și golit, în ‘64, închisorile de politici, fiindcă voi știați că noi știm, că învășasem

lecția: cutare faptă sau gând provoacă în mod necesar cutare răsplată).

Voi nu m-ați lăsat să uit. De când ne-ați întunecat cerul pentru întâia oară, de când ne-ați agresat întâia oară, ne loviți mereu și mereu ne zgâlțâiți: “Nu uita! Nu uita!” Nu aveți de unde ști și nu știți nici acum – și e bine, așa – că agresiunea din partea voastră nu era pedeapsă (pedeapsă, pentru ce: pentru ceea ce v-am fi făcut noi vouă, cândva? – dar nu vă făcusem nimic; pedeapsă pentru ceea ce eram noi? – dar voi nici nu erați!), deci, nu efect, ci cauză – care, fatal, trebuia să producă un efect, de astă dată de la noi către voi. Este adevărat, reflexele condiționate v-au îngăduit să mai și respirați (de altfel, din punct de vedere al “gradului de dificultate și pericolozitate”, legislația voastră a muncii vă include în categoria cea mai bine remunerată), pentru că era suficient să ne arătați, din vreme în vreme, ciomagul, ca noi să *ni-l amintim*.

Ei bine, *mi-l amintesc*. Este ciomagul care ne “convingea” că tăcerea-este-de-aur. Dar, pentru că tăceam, ciomagul m-a convins că tăcerea-este-moarte. Și cum, până una-alta, nu voiam să mor, nu am tăcut. Și bine am făcut: până acum m-ați fi ucis de cel puțin zece ori, cu complicitatea mea de amuțit, de mut.

Ați vrut să-mi închideți gura, în imbecilitatea voastră structurală (la drept vorbind, nu chiar structurală, pentru că ați aplicat și de astă dată ceea ce “aplicaseți cu succes” timp de decenii), mi-ați băgat în gură, în loc de căluș, un megafon.

Ați vrut să mă îngropați în cripta săpată într-o carte.

Ei bine, o să vă îngrop eu, într-o criptă transparentă, care nu vă va feri de priviri, nu vă va cruța de uitare: o să vă înzidesc eu, ca pe niște insecte într-un bloc de chihlimbar, o să vă neuit eu, într-o carte.

5

Adâncă este fântâna...

Eram la mare, la Doi Mai, când s-a întâmplat întâmplarea. Și ca și cum istoria n-ar fi fost destul de brutală, i se alăturase... meteorologia: ploua, bătea vântul rece...

O parte din dimineață o petrecusem pe plajă, printre cehi și germani de Est, cu Ana, încercând să-i îmbărbătăm, să-i “sfătuim” – Ana, deși femeie, își descoperise vaste și amănunțite cunoștințe de... geografie, așa că le explica nefericiților cehi traseele de urmat, ca să scape din Lagăr – firește, nemaîntorcându-se în baraca lor, peste noapte “normalizată”.

Hotărâsem să ne întrerupem vacanța la mare (și luna de miere

– ne căsătorisem la 7 august...), drept care eu plecasem la Mangalia, să iau bilete pentru trenul cel mai apropiat... Venise, în același scop, și Dan Cristea (și el proaspăt căsătorit – cu Delia). Pe drum însă, Dan s-a răzgândit: de ce să-și strice el marea pentru “mica”, un fleac: invadarea Cehoslovaciei? De la discuție, am alunecat în ceartă: el a retras “fleacul”, l-a înlocuit cu: «o chestie care nu ne privește pe noi, românii». Nu eram deloc de acord cu “analiza” și i-am zis-o; de la obraz. La Mangalia, în timp ce eu luam bilete pentru un tren de noapte, Dan Cristea a făcut ce fac românii când se simt încolțiți de “argumente politico-etice”: s-a îmbătat – fulgerător; și cumplit.

Nu-mi închipuiam că cineva se poate fulgera cu votcă într-un timp atât de scurt; și atât... de total. Miracol: la casa de bilete, la gară, nu era aglomerație (oare de ce?), așa că nu absentasem mai mult de o jumătate de oră – dar îl regăsisem pe Dan Cristea nu doar “fulgerat”, ci și turbat; pe drumul de întoarcere a trebuit să mă lupt cu el, să nu-l las să facă ce făcuse în plin centrul Mangaliei; să se năpustească în fața mașinilor... Ce s-a petrecut mai apoi, la Doi Mai, între el și proaspăta-i nevestă – nu mai spun (de altfel, au divorțat, în curând).

În afară de biletele de tren mă alesesem și cu altceva din acel drum pe jos, la, de la Mangalia: înțelesesem că românul (vorbesc numai despre el, atunci, în ‘68, nu știam ce fac alții, nu călătorisem în afara hotarelor patriei iubite...), înțelesesem, deci, că românul, pus în situații delicate, fără ieșire – în care trebuie să răspundă prin da sau ba – știe să evite un asemenea răspuns (la urma urmei, cine și cu ce drept l-ar soma pe el, om liber, să-și îngrădească libertatea, optînd?): îmbătîndu-se. Fulgerător! Se fulgeră, se trăznește singur – pe loc. Iar dacă întrebătorul insistă cu “fleacul” lui, românul îngălează:

– Lază-mă, nene, nu vez’ că-z beat-pul...?

Mai târziu am căpătat confirmarea (strălucită, orbitoare, ca fulgerul cu pricina) îmbătatului cu (sau: ca) tactică – în vederea, desigur, a alibiului:

– Nu știi ce-a zis cutare, ce s-a zis, ce-am zis, ce s-a făcut, ce-am făcut eu – doar erai de față: n-ai văzut ce beat eram?

Ba da, ba da: văzusem, văzuse toată lumea, se văzuse până la Securitatea poporului și până la Comitetul (lui? ei?) Central, ba până-sus-de-tot se văzuse – cât de beat (deci, inconștient, deci, iresponsabil) fusese românul în cutare împrejurare.

L-am văzut fulgerîndu-se (pe sine, se) oportun pe Al. I. Ștefănescu – după o “gafă”. În fapt, la acea ședință a Uniunii, zisese și el două-trei cuvinte adevărate – nu era primul, nu era

singurul, alții, mulți rostiseră adevărate rechizitorii la adresa cenzurii, dar nu era lipsită de haz intervenția lui “Ali, Turcul de la Cenzură” împotriva “unor practici de azi ale Direcției Controlului Presei”... – firește, nu putea spăla păcatele grele, capitale, de pe vremea când conducea el Direcția cu pricina, dar cine știe: bietul Ali era sincer, gândind că, pe vremea lui nu existau asemenea “practici” (hotărât, nu! – ci altele...).

Intervenția lui Ali ar fi rămas pierdută dacă, în pauză, coborînd la bufet, nu ar fi fost luat în primire de consoarta-i, Nina Cassian (ea nu fusese prezentă la prima parte a ședinței, abia atunci venise – și ce aflase?): «Ce-ai făcut, nu-ți dai seama că ne-ai nenorocit!? – pe tine, n-ai decât, dacă vrei să te sinucizi, dar, nu te-ai gândit la mine? La răul pe care mi-l faci mie, trezindu-te vorbind despre cenzură – tu, atacînd cenzura de azi?» – la care bietul Ali, Turcul Consort, cuprins de spaimă, se repezise la tejgheaua restaurantului Casei: acolo și numai acolo era salvarea; circumstanțele atenuante, alibiul nu puteau veni decât din (de la) votcă: dăduse pe gât – de-a-n-picioarelele – un pahar; de la al doilea, minune: se și îmbătase!; după al treilea, nu se mai putea ține pe picioare, era beat-pulbere, deci, amnezic: nu-și mai aducea aminte ce făcuse, ce zisese (dacă zisese cu adevărat!) “acolo, sus”...

Fusesem “acolo, sus”, în sală, când Ali zisese ce zisese (fleacuri, față de zisele altora); coborîsem imediat îndărătul lui, deci, auzisem reproșurile furios-însăimântate ale Ninei Cassian, tovarășa de viață a Turcului de la Cenzură; și asistasem, în restaurant, cu ochii lărgiți de uimire, de aproape admirație, la autoîmbătarea (pe loc). Parafrazîndu-l pe Mazilu:

Întrebare: “Poate un om să se îmbete-pul’..., din două pahare cu votcă, băute în douăzeci de secunde?”

Răspuns: “Poate! (Dacă ține să se...)”.

Iar Ali ținea-să-se – cum altfel? Trebuia; era necesar: logica legilor dialecticii cerea-să-se (îmbete, fulgerător).

Bine-bine: turcul ca turcul – ce nu face un bărbat, din dragoste pentru nevastă?; din grijă pentru... viitorul ei, de viitoare văduvă ne-abuzivă (nu povestește Nina Cassian, în America, ce și cât și cum și pe unde o persecutaseră comuniștii (!), în general, Cenzura în special?). Dar, lăsînd la o parte viitorul-din-ataunci (la care asistăm, cu gura-căscată, azi) și rămânînd la acel prezent (‘69? ‘70?): eu credeam, naiv, că votca este... alcool, nu stricnină; oricât de patruzeci de grade tărie ar avea, are nevoie de oareșcare timp (în spațiu) ca să treacă în sânge, să... în fine, să-i facă sângelui *ce-i* face ea sângelui scriitoricesc. Ei bine, votca în contact cu Ali Ștefănescu nu numai că fulgera, stricninic, ci

întorcea și timpul pe dos – vreau să spun: răsturna cronologia – am aflat din gura Ninei Cassian, mai târziu:

– Ali nu putea spune, în ședință, ceea ce se spune că ar fi spus: era beat-mort, nu putea articula un singur cuvânt...

Altfel, femeie extrem de deșteaptă, Nina Cassian – în plus, muziciană, chiar compozitoare; desigur, compunându-și compozițiile (muzicale), a avut de-a face cu “anticipări” (în timp), cu “răsturnări” (în spațiu); ca tot muzicianul, știind și ceva matematică (de la Dan Barbilian), a practicat și permutările, iar de la Ion Barbu (“Bată-l Wottan să-l bată!” – cu *cămașa* lui cu tot) va fi prins poeta și arta descămășării secunde...

Observație (răutăcioasă): Atunci, în august 1968, Dănuț Cristea nu o cunoștea, îndeaproape, pe Ninuța Cassian (atâta lucru posed – din Istoria literaturii române cotidiene), deci, o eventuală influență-benefică, o contaminare (prin osmoză) este exclusă. Atunci cum se va fi explicând... alibiul postpus?; răsturnarea (!)?; punerea efectului în locul cauzei – și vițăvercea? Numai un Mazilu este (era) în stare să dea răspunsul:

– Se explică!

Totul se explică, totul poate-fi; și acest alibi recto-verso, de așezat după necesități, *în-timpul*, ca Dan Cristea, *după*, dar avînd rol retroactivant – ca al lui Al. I. Ștefănescu, *în-vederea*... a orice, prevederea fiind mama sănătății...

‘Oață tactică, aplicată și de Nichita Stănescu și de Marin Preda și de... - inevitabilul Mazilu (știind el ce știa) ar fi spus:

– Dar cine nu?

*

Așadar, eram din nou la București. De ce mă întorsesem la București (în plină vacanță, în miezul verii – în inima lunii de miere)? – când ceilalți, în majoritate, fie își continuaseră vacanța (la mare, la munte), fie plecaseră din București (în vacanță, la munte, la mare, după posibilități...)?

Așa. Ca să fiu la București, în caz-că... În caz-că, ce? Doar nimeni nu avea nevoie de mine, de prezența mea în Capitală – dar să nu anticipez: în tren, în primele ore acasă, eram doar excitat. Chiar exaltat – dar lucid. Îmi spuneam, îi spuneam Anei:

– Nu le putem rezista rușilor mai mult de o zi-două. Dar chiar și un ceas-două de rezistență...

Ana era întru totul de acord cu “analiza”. Ea îmi adusese vestea că, ieri, mulți dintre foștii ei colegi de liceu *manifestaseră* în fața ambasadei Cehoslovaciei și în fața celei sovietice; pe de altă parte, socru-meu îmi spusese că un număr de scriitori protestaseră, în presă, împotriva invaziei. Foarte bine, foarte bine, și

așa: cu proteste, însă mie îmi era gândul la altceva: deja la Doi Mai, apoi în tren, aflasem, de la Radio București, că se constituie Brigăzi patriotice. Nu știam să trag cu pușca (în prima studenție, făcusem doi ani de “teorie”, dar când să fac și “convocarea” – la Cilibia – m-au găsit... inapt, din pricina vederii deficiente – așa că fusesem trimis la vatră...), însă îmi spuneam că te poți opune rușilor invadatori (“o zi, un ceas...”), nu doar cu pușca, ci și cu orice altceva...

Bine, bine, se constituiau Brigăzi patriotice – dar unde? Unde le găsesc eu? Și ca ce (mai pe românește: în ce calitate?) m-aș fi prezentat pentru “înrolare”?

Fiindcă eu eram un... nimic; un nimeni; nu aveam “statut”: student nu mai eram (fugisem, ca să scap de insistențele securistului Achim...) ca să mă pot prezenta la Universitate; nu eram slujbaș pe undeva, măcar muncitor – ca să mă prezint la instituție, la întreprindere, să cer să intru, “în mod organizat”, în brigăzi; nu eram utemist, sindicalist, nici măcar membru al Uniunii Scriitorilor. Adevărat: în ultimii trei ani, de când ieșisem la suprafață, știam că fuseseră admiși în Uniune băieți și fete “pe baza” publicării unei singure povestioare, într-o revistă de provincie. Eu însă continuam să fiu un caz: publicasem mai multe povestioare (chiar și fragmente din **Ostinato**), primisem și o mențiune a *Luceafărului* (Premiul I fusese decernat Sandei Târziu – din mâna lui Eugen Barbu el însuși!), însă Fănuș Neagu îmi explicase (cu totul și cu totul prieteneste) că “problema” mea are să fie luată în discuție abia după ce voi publica un volum. Ieri sau alaltăieri îmi apăruse în librării volumașul **Camera de alături** – înainte de plecarea în vacanță predasem un exemplar de autor Uniunii, în vederea “discutării cazului”, însă cum era vară, cum până și scriitorii din conducere aveau dreptul la odihnă legală... Ce mai încolo-încoace: nu eram membru al Uniunii! Nu “aparțineam”...

Eh, dacă “fleacul”, vorba lui Dan Cristea, s-ar fi întâmplat încolo, în toamnă... evenimentul m-ar fi găsit pregătit: aparținând, ca tot creștinul; aș fi fost și eu membru al Uniunii, poate chiar redactor cu jumătate de normă la *România literară* – fosta *Gazetă...*, preluată de Geo Dumitrescu (îmi promisese încă de acum o lună că mă “ia” – după intervenția Titei Chiper și în ciuda băgării-de-seamă-glumețe a lui Sașa: «Tu, la *România literară*»? Ce, eu sunt în vreo redacție? Măcar șef-adjunct?» – eh, mă ajuta, mă ajuta prietenul meu, Sașa, devenit Alec...).

Așadar, mă întorsesem de la mare plin de avânt; gata de sacrificiu: cu drag (și cu avânt!) m-aș fi înrolat în vreo Brigadă patriotică – dar în care? Unde? Aparținând de ce, de cine?

În asemenea împrejurări, cauți sfat la prieteni.

Am luat-o cu bunii mei prieteni din închisoare, din deo – bucureștenii ne-plecați în vacanță, se înțelege.

– Fii calm, fii serios!, m-a întâmpinat unul. Încearcă să gândești, înainte de a te năpusti cu coarnele... De acord: bieții cehi – și mie mi se rupe inima de pățania lor... Dar, la drept vorbind, ce voiau ei cu “Primăvara” lor: tot socialism – dar “cu față umană”, cică... Și cine s-a găsit să se... solidarizeze cu ei? Ceaușescu – dar cine e Ceaușescu? Tot de-al lor, socialist, comunist! Și tu, ditamai “dușmanul”, vrei să te bagi în brigăzile lui Ceaușescu?

– Se dau arme..., am strecurat.

– Fii serios! O să-ți dea, ție, Ceaușescu armă! Ca s-o întorci împotriva lui? O fi el bou – dar un bou viclean...

– Atunci... Noi ce facem?

– Ce întrebare! Nimic! De ce să ne amestecăm în certurile dintre comuniști? Noi, când o fi s-o facem, o s-o facem împotriva comuniștilor și a comunismului!

– Și când o să fie facerea?

– Când o fi să fie – în nici un caz acum.

Alți colegi de pușcărie și de deo:

– Ceeee?! Brigăzi patriotice? Împotriva rușilor? Dar cât crezi tu că rezști împotriva rușilor?

Eram gata să spun: “Un ceas-două...”, dar m-am răzgândit. Dacă i-aș fi asigurat că brigăzile în chestiune vor avea rolul de a-i întâmpina, cu flori, pe americanii liberatori...

L-am căutat pe Ion Omescu – el fiind cel mai înțelept, mai cu experiență dintre toți prietenii mei pușcăriași. Gazda lui mi-a spus că tocmai plecase precipitat la Arad, la ai lui.

L-aș fi căutat și pe Marcel Petrișor – dar mi-am adus aminte că plecase mai demult la ai lui, la Ocișor...

Eram întristat, descurajat – dar m-am consolată:

“Ia stai! Prietenii mei sunt bunii mei prieteni – dar nu sunt... și basarabeni! Care oltean, care bucureștean, care ardelean, bănățean – dar nici unul basarabean de-al meu, care să înțeleagă, să mă înțeleagă... Eh, dacă ar mai fi trăit tata...”

Însă tata murise de aproape doi ani, iar basarabeanca de mama agoniza pe un pat de spital – la “cronică”, la Domnești...

În lipsa basarabenilor, aveam în preajmă două femei: în primul rând, pe Ana, proaspăta-mi nevastă, ea îmi era, nu doar alături, ci risca (riscam eu...) să mi-o ia înainte; apoi era Tita Chiper – firește, nevastă a lui Ivăsiuc, ceea ce n-o împiedica să fie prieten, camarad al meu; știam că pe ea pot conta – măcar cu un sfat...

Nu era încă după-amiază, riscam să o trezesc din somn. Am riscat, cu un telefon. Nu mă înșelasem: o treziseam.

După ce l-a făcut cu ou și cu oțet pe cel care o trezea din somnu-i lin și după ce a înțeles ce voiam (o brigadă), Tita:

– Du-te, soro, la Uniune... pentru țară mori / și-ți va fi mormântu-ncornorat cu glori!

– Duce-m-aș și m-aș tot duce..., am încercat eu să-i cânt în strună, însă am revenit la oile mele: Dar nu sunt membru...

– E-te! N-oi fi fiind, dar ai volum ieșit alaltăieri, car'va'zică ai căpătat dreptul-de-onoare de a-ți oferi sângele pe altarul republicii-măreață-vatră! Concluzie: fugulița la Uniune! De cum oi fi înrolat și înarmat până-n pânzele albe, mai trezește-mă cu-un telefon, să-mi povestești Austerlitz-ul de pe linia Nămo-loasa-Focșani!

– Bine, dar cui anume mă adresez la Uniune? Ai idee cine face recrutările? Presupun că nu Conu Za'aria...

– Și eu presupun, Stancu a fost demult declarat, de către Comisie, desculț – adresează-te unor bărbați-încălțați.

– Adică?

– Adică du-te, din parte-mi, la Ioanichie! Și la Pop Și mi. Și la Szász Jancsi – zi-le, măi!, că te-am trimis eu în recunoaștere. Și-acum, noapte bună copii și moarte ocupanților!

– Dar Sașa?, am întrebat-o cu grăbire, înainte de a-mi închide telefonul. Ce face el, ce crede Sașa despre... Despre asta?

– Întreabă-l pe el ce nu-crede – dar face și drege! Salut!

L-am întrebat pe el, tot prin telefon, la Ambasada americană.

În primul moment, n-a înțeles întrebarea:

– Ce întrebare-i asta: ce fac?! Lucrez! Ca de obicei!

– Nu te-am întrebat ce faci la ambasadă, ca slujbaș la americani, te-am întrebat ce faci ca... român – ca prieten al meu!, am încercat să dreg busuiocul patriotic.

Sașa la punct:

– Dacă n-ai știut, află: noi, americanii, facem ce trebuie să facem noi, americanii – n-oi fi pretinzând să-ți divulg secretele noastre! Și încă la telefon!

Avea perfectă dreptate, Sașul: nu-mi putea divulga secretele lor. Dar eu nu eram interesat de secretele americane, voiam să știu ce crede și ce are de gând să facă prietenul meu, român, în legătură cu Brigăzile patriotice – n-ar vrea să mergem împreună la Uniunea Scriitorilor să ne înrolăm? Mi-ar face și mie un serviciu: m-ar recomanda el, eu nefiind încă membru...

Sașa m-a oprit din galop:

– Faci cum te taie capul cu brigăzile tale, în plus, patriotice! – eu, ca american, nu mă amestec în treburile voastre interne!, a

hohotit în râs și mi-a închis telefonul.

Îmi făceam reproșuri că îi vorbisem în clar despre brigăzi. Asemenea chestii – interne – nu se discută la telefon; și încă la Ambasada americană. Ar fi trebuit să aștept să-i vorbesc față către față, între patru ochi – dar când?, abia încolo, spre seară – până diseară, câte nu se pot întâmpla, mai ales într-o vreme ca prezentul, când timpul-nu-mai-are-răbdare, cum bine scria Marin Preda.

Mi-am zis că încercarea moarte n-are: m-am dus la sediul Uniunii Scriitorilor. Am ciocănit pe la uși, până am dat de Ioanichie Olteanu. Am zis bună-ziua, am spus cum mă cheamă... el m-a oprit: nu-i nevoie să mă prezint, “doar ne cunoaștem”... Eu, da, îl cunoașteam, dar nu credeam că el... M-a poftit pe un scaun și m-a îndemnat să spun “în ce problemă”...

– În problema... Brigăzilor patriotice, am zis. Adevărat, nu sunt încă membru al Uniunii, dar cum am publicat un volum, iar dosarul de primire se află în curs de... de rezolvare – sper, favorabilă... Mi-am zis că, totuși, aici, la Uniunea Scriitorilor trebuie să mă adresez, în problema... în problema pe care v-am spus-o... Cu Brigăzile...

Ioanichie se înroșise brusc în obraz – fiindcă se străduia să nu pufnească în râs. A privit în jur – nu mai era nimeni în birou – a zis, în șoaptă:

– Dumneata altă treabă n-ai? – dar pentru că pe coridor se auziseră glasuri, a schimbat și el glasul: Și, în plus, tovarășe, dumneata ai cam făcut pușcărie! Politică!

Asta cam așa era; era, de-a dreptul, ardelenește. Uitasem, ori doar mă prefăcusem? Am început să mă ridic de pe scaun, zicând:

– Când patria-i în pericol...

Numai de n-ar crede că o spuneam în derâdere... Fiindcă n-o spuneam. Ioanichie a înțeles, m-a luat în serios – dar a spus, bătându-mă pe umăr:

– Lasă, tovarășu’, are cine s-o apere, la caz de pericol...

Asta cam așa era – uitasem, ori...? Ce mai conta: dădusem cu bâta-n baltă, nimerisem cu coarnea-n gard – ce zi cu ghinion: să nimeresc peste Ioanichie, și el ardelean, ca Ivasiuc, Petrișor, Omescu... Cum să priceapă el, ardeleanul, ce pricepe și simte un basarabean? Dar de unde un basarabean de-al meu în Uniunea Scriitorilor? Erau vreo doi, însă nu în conducere...

Am terminat ridicatul de pe scaun, m-am îndreptat spre ușă, resemnat: n-a fost să fie... Mi-am adus aminte că Tita îmi recomandase să spun că din partea ei vin, cum de uitasem parola? M-am oprit, m-am răsucit, am zis cu aerul că-mi cer scuze:

- Vă rog să mă iertați că v-am deranjat din concediu...
Ioanichie s-a înțepenit pe dată, ofensat. Am dres-o:
– Nu v-aș fi căutat, dacă Tita Chiper nu m-ar fi trimis... Vreau să spun: mi-a sugerat să vă caut, din partea ei, în problema bri...
– Problema brigăzilor!, m-a întrerupt Ioanichie. *Ce știe tovarășa noastră Chiper despre problema asta!*
Și asta așa era: pe Tita o trezise din somn, cu telefonul. Tita dormea pe sine când mi-a spus ce mi-a spus – ca să scape de mine, să se întoarcă la somnu-i lin și îngerii-aproape...
– ...dacă nici eu nu știu mare lucru despre problemă... – a adăugat Ioanichie, ridicînd din umeri și zâmbind vinovat.
Am ridicat și eu din umeri, am dat să ies. În ușă m-am întîlnit, piept în piept, cu Pop Simion. Mi-am cerut scuze, am vrut să-l ocolesc – dar Pop mi-a întins mîna:
– Cu ce probleme pe la noi, tovarășu’?
– Cu primirea în Uniune!, a vorbit Ioanichie în locul meu. L-am asigurat că se face, îl primim – i-a ieșit un volum, are activitate susținută în presa literară...
Am rămas descumpănit. Dar nu se făcea să-l contrazic; să spun că pentru cu totul altceva venisem – în cu totul altă-problemă...
– Te primim, te primim, tovarășu’!, m-a asigurat Pop Simion. Cum trec evenimentele astea, cum te primim!
– Dacă trec..., mi-a scăpat.
– Asta așa e!, a încuviințat Pop, după un timp.
– Și cum anume trec..., a adăugat Ioanichie. Dumneata ce crezi despre ele, despre... evenimente?
Am tușit. Ca să-i dau de înțeles lui Ioanichie că n-o să-l dau de gol. Am zis:
– Bine cred... Cred că n-ar fi rău dacă și scriitorii ar constitui o Brigadă patriotică...
– Ce să facă? Ce fel de brigadă?, s-a mirat Pop Simion.
– Ideea nu e rea, a băgat de seamă Ioanichie.
– Patriotică, am adăugat, firesc. Doar așa am înțeles că a spus tovarășul Ceaușescu, ieri; am înțeles că toate întreprinderile, instituțiile, asociațiile, uniunile de creație...
– Sigur, sigur, întreaga țară se mobilizează!, a zis Pop. Ne mobilizăm cu toții, organizat – dar dumneata, tovarășe, nu prea ești organizat – de cine aparții?
– De... De asta am și venit aici, la Uniune...
– Dar nu ești membru al Uniunii noastre!
– O să fie, o să-l primim, dar deocamdată, nu-i primit, a adăugat Ioanichie.
– Și, în plus, ești cam dușman!, a zis Pop Simion, fără

zâmbet, dar și fără ură. Ai cam făcut închisoare la politici...

– Am cam făcut, dar acum sunt liber, public, stau de vorbă cu dumneavoastră, pot să mă și scobesc în nas, dacă am chef, am voie să mă și însor – ceea ce am și făcut, fără să cer voie de la politicul închisorii... Și nu l-am auzit pe tovarășul Ceaușescu spunând că cei care au făcut închisoare – fie și la politici – nu au voie să-și iubească țara și s-o apere când e amenințată!

În viața mea nu înșirasem asemenea tricolorisme; și cu atâta convingere, în glas.

Ioanichie a devenit, brusc, foarte-foarte ocupat de niște dosare. Pop Simion nu avea la îndemână dosare, se afla în picioare, lângă mine – în dreptul ușii. A zis, scărpinându-se la ceafă:

– Așa o fi, așa este, dar pe timp de... Mă rog, nu chiar de război, dar într-o stare ca-de-război, noi trebuie să fim foarte vigilenți cu cine încearcă să se strecoare în rândurile noastre...

În clipa aceea a intrat Szász Janos. A dat mâna cu mine, m-a întrebat și el în-ce-problemă. N-am apucat să-i răspund – Pop:

– Ian' auz' Jancsi! Cu ce pro-ble-mă a venit tovarășu'! – m-a arătat din cap. 'Ce că să-i dăm lui o armă! Pe bază de brigăzi patriotice! Armă, de s-o-ntoarne contra partidului nost'!

– N-a zis asta!, a intervenit Ioanichie, râzând silit.

– Mai glumim și noi un pic..., a făcut Pop.

– A zis numai de brigăzi patriotice, că vrea să se înroleze, a continuat Ioanichie.

– Dar n-avem, la Uniune, brigăzi!, a spus Szász, încă pe dinafară.

– Când le-om face, le-om face ca lumea, din tovarăși siguri, n-o să apelăm la ai de-or făcut pușcărie politică!, a zis Pop.

– Și cum nici membru al Uniunii nu e... – a oftat Ioanichie.

Am deschis ușa. Din prag am zis:

– Foarte bine, dragi tovarăși: fiți vigilenți, cu dușmanii! Nu apelați la ai de-or făcut pușcărie politică – dar când o să faceți apel la ai de n-or făcut pușcărie? Politică! Aș vrea și eu să știu când are să constituie Uniunea Scriitorilor brigăzi patriotice? După ce rușii or să ocupe și România?

Dacă aș fi avut o armă – și aș fi tras în ei, vigilenții, tot n-ar fi încremenit așa, cu gurile căscate.

Am plecat. Fără să trântesc ușa – n-aveam cui s-o trântesc în nas. Ioanichie Olteanu? – ardelean de pe la Turda, ori Cluj – tot Ardeal. Pop Simion – ardelean de pe la Baia Mare, ce să priceapă el? Szász – și ungar și evreu și bănățean de pe la Timișoara, deci, tot ne-basarabean!

Îmi părea rău că mă luasem după Tita Chiper: adormita, nu auzise ce spun, nu auzise ce-mi răspunde – ca să scape de mine,

emisese niște sunete, cică: “Du-te la Ioanichie, din partea mea!” M-am dus – și ce mi-a răspuns Ioanichie: “Ce știe tovarășa noastră Chiper despre problema asta?”

Ieșisem din curtea Uniunii și o luasem la stânga, pe Șosea. Unde? Acasă, bine-nțeleș, unde mă aștepta Ana. Ea credea că cine știe ce brânză am făcut, de azi-dimineață... Să-i spun că nu-i nimic de făcut cu foștii-deținuți? Cu actualii scriitori? Să-i spun și de ce cred eu că nu-i nimic de făcut cu toți acești căcăcioși: fiindcă sunt ba regățeni, ba ardeleni, bănățeni, olteni – dar nu basarabeni! Ba nu: o să-i spun că n-am făcut brânza-așteptată, fiindcă tot “neorganizat” sunt; tot... neapartânat – de asta nu m-au primit – deocamdată! – în Brigăzile patriotice de la Uniune: dacă nu sunt membru...

Mă aflu aproape de răspântia cu strada Mincu. M-am auzit strigat din urmă, Szász îmi făcea semne să mă opresc. Alergase după mine, gâfâia:

- Unde te duci?, m-a întrebat.
- Ce întrebare-i asta?, am făcut eu, înțepat. Acasă!
- Acasă la Sterescu ori acasă la Năvodaru?
- Acasă la... nevastă-mea!, am răspuns eu, în continuare, intrigat (și ofensat: ei, da, nu aveam o acasă a mea).
- Foarte bine!, a spus Szász. Am numărul de telefon – dar acolo te duci! Acolo te caut cu telefonul!
- De ce să mă cauți acolo cu telefonul? Ai ceva să-mi comunici? Comunică-mi acum, ce să mai aștept telefonul...
- Asta-i, că nu știu dacă o să am ce să-ți comunic. Du-te acasă și așteaptă să-ți telefonez!

Szász a început să mă bodogănească în unguște. Am înțeles numai înjurăturile – și m-am supărat. Am dat să plec. M-a oprit:

- Ascultă, mă, cap-pătrat! Vrei să intri în brigăzi?
- Bine-nțeleș...
- Dacă-i bine-nțeleș, – atunci, bine-nțeleș, mai întâi, trebuie să intri în partid – clar?
- Clar... Nu, nu-i clar: cine mă primește pe mine, în partid – pe mine, un bandit?

– Asta o s-o vedem în adunarea generală de mâine! Te punem în discuție și... Dar, mai întâi, trebuie să scrii cererea...

A scos, din buzunarul de la piept al cămășii, niște foi de hârtie albe. Le-a despăturit, m-a dus la prichiciul unei ferestre, mi-a pus în mână stiloul lui...

- Scrie ce-ți dictez eu...

Am scris. Chicotind. Am scris – după dictare – că eu, cutare, deși am făcut închisoare pentru delikte politice, în momentul de față, când Patria se află în pericol, cer să fiu primit în Partidul

Comunist Român – ca singura forță organizatoare a rezistenței patriotice, întru apărarea pământului românesc contra “agresiunilor din afară, oricare ar fi acelea”...

– Pun, la urmă, și: “Luptăm pentru pace!”?, m-am hăhăit eu.

– Nu, acum pui la urmă: “Trăiască P.C.R.!” Și semnează, totuși, nu mi-o da fără autograf... Acum hai sus, la comisie...

Am urcat, după Szász, “sus, la comisie”. În ușa biroului în care voiam să intrăm, ne-am întâlnit cu Ivasiuc.

– Salut, salut – cu ce treabă pe la noi, la Uniune?, m-a întrebat el, fără interes.

– Dar tu? Cu ce treabă – pe la voi, la Uniune?, i-am întors-o.

El n-a simțit ironia. Mi-a spus, din mers:

– Am venit să intru în partid – am intrat, acuma mă întorc la treburile mele...

– ...americane?, l-am ajuns eu din urmă cu întrebarea.

El a răsucit capul, s-a mirat – dar nu foarte. Și a plecat.

Orele și zilele – și nopțile – care au urmat... Febrile, exaltate, isterice. N-am mai simțit jena, neîncrederea și rușinea, m-am lăsat și eu dus de val – care a culminat cu faimoasa ședință de primire (în partid, firește!).

Nu am spus și nu voi spune vreodată că “atunci” am intrat în partid fără voia mea: că aș fi fost împins, constrâns, înșelat. Și nu voi spune că numai pentru a avea o armă (pe care s-o întorc, pe dată, împotriva comuniștilor), am “aderat”. Pentru cei care mă condamnă, sunt condamnat: făcusem pușcărie, băgat de către comuniști, iar eu intru în partidul lor!; pentru cei care mă acuză de lipsă-de-luciditate (cum de mă lăsasem orbit de un discurs-de-la-balcon?, cum de crezusem că Ceaușescu putea să polarizeze – și să conducă! – antirusismul real al românilor?), rămân un “îmbrobodit”, un “fraier”. Ce spun eu, ce cred despre mine cel de atunci și despre hotărârea de atunci...

Iată ce cred – și acum, după mai bine de douăzeci de ani:

Adevărat: i-am înșelat și pe foștii mei colegi de închisoare, victime ale comunismului; și pe prietenii, nepușcăriași, dar rămași lucizi în acel august ‘68 (mai cu seamă la Țepeneag mă gândesc, el îmi tot zicea – și înainte și în timpul și după acea memorabilă ședință-de-primire: “Tu ești cretin? Chiar atât de cretin ești?”). La urma urmei, pe mine m-am înșelat. Numai că... într-un moment ca acela, nu puteam face să tacă glasul viscerelor mele – de basarabean. Chiar în timpul “cooptării”, așteptând să-mi vină rândul (am fost ultimul), îmi ziceam:

“Uite-i, pe fiecare din cei ca mine: Păunescu – el își zice oltean, este oltenete, dar... e născut la noi, în Basarabia; uite-l pe Aurel Dragoș Munteanu: ardelean până-n vârful unghiilor,

antipatic, dar... și el, născut tot la noi, în Basarabia; Mariana Costescu: nu e doar o fată drăguță, chiar frumoasă – dar e și basarabeancă de-a mea, declarată ca atare... Cât despre Paul Schuster, sigur că e sas și nu din cale-afară de simpatic – dar, dacă ne gândim bine, sașii sunt un fel de basarabeni, nu? Ba da, ba da... Mai rămâne, ca o excepție, Ivasiuc – el nu e de-al nostru, basarabean, în fine, el rămâne excepția care întărește regula...”

Desigur, pentru că, în ciuda exaltării, a oboselii, a... isteriei colective de atunci – totuși, mă rodea “conștiința”, încercând s-o abat, s-o înșel, mă gândeam la amicul Sașa... Nu aveam de gând să mă laud cu... paternitatea ideii Brigăzilor patriotice la Uniunea Scriitorilor, însă când Sașa povestea, în jur, din ce în ce mai ațâțat, cu din ce în ce mai multe amănunte, cum a avut el “ideea de geniu”, el fiind “găina autoare-ouătoare a Oului lui Columb” (până și asta, cu ouătoarea-autoare, tot de la mine o auzise – ca oarecare reproș la... confiscarea “ideii”), începea să mă roadă “nedreptatea”, însă îmi spuneam că nu are nici o importanță cine a avut, primul, ideea, care ne dusesse unde ne dusesse, făcând din noi, dușmani-înrașiți, membri de partid – degeaba. Și, cu toate că, în primele momente, Szász, Ioanichie, chiar și Tita îl pusese la punct, aducându-i aminte că eu fusesem primul care o luase cu... căutatul unei brigăzi (“cu care să se mărite” – zicea Tita și tot ea adăuga că, în fapt, “ideea” a ei fusese, ea mi-o pasase mie, mie recomandându-mi să caut-mai-departe, eventual la Uniune, la Ioanichie), deși însuși Ioanichie confirmase că eu întrebasesm, primul, “de o brigadă, ceva...” – și cu toate că Sașa accepta că eu fusesem “agentul ideii”, dar “cel care o formulase, clar” contează – deci, în folclorul Uniunii, rămăsese că “autorul brigăzilor” el era...

Așa să fie. Mai ales, că, în curând, povestea cu brigăzile-patriotice a fost uitată, rămânând doar intrarea-în-partid a unor... suspecti – dacă nu de-a dreptul dușmani...

Pornisem de la Manolescu – și m-am întins la Ivasiuc. Acum însă nu-mi mai vine să zăbovesc, întrebându-mă:

– Oare de ce Nicolae Manolescu – cel care fusese alături și fidel și curajos și riscând (pentru Dorin Tudoran), – nu a semnat și el Scrisoarea de solidarizare cu, măcar, Mircea Dinescu?

O fi având motivele lui – unul dintre ele fiind acela că ar avea de pierdut, dacă...

Adevărat: Doinaș, Hăulică, Paleologu, Pleșu, Șora – au și ei ceva-de-pierdut, nu se află nici la sfârșitul vieții, nici la capătul operei. Și, totuși, au semnat.

Sau poate Manolescu nu acceptă că a și pierdut; că nu mai are ce pierde...

Dar dacă el are? Dar dacă noi, cei din exil, nu putem vedea ce văd ei, de acolo, de la fața locului?

6

Adâncă este fântâna – la ce se va fi gândit Ilișili, când a trimis-o? Va fi deschis fântâna în care era fântâniță, acolo, la ghișeu? Or, mai înainte, pe o masă din apropiere? Și ce va fi făcut cu Samsonita – o va fi păstrat în mâna liberă, sau între picioare, pe jos?

La *ce* se gândea, atunci? La destinatar? Sau la el, expeditorul – care (de ce nu?) ar fi putut sări în aer, cu tot cu ghișeu sau, în cazul cel mai fericit, și-ar fi putut pierde mâna (pardon: Brațul...)?

– ‘Mnezeii mă-ti, uite ce mi-ai făcut! ar fi *zis*, dacă ar mai fi putut zice.

Nu: nu se putea gândi la mine, atâta timp cât nu era în cumpănă viața mea, ci, să zicem, Samsonita lui:

– ‘Mnezeii mă-ti, uite ce mi-ai făcut, praful s-a ales de ea, care m-a costat ochii din cap!

‘Mnezeii mamei, ochii din cap îl costaseră și Samsonita și costumul (“costumul meu de haine!”), mai ales reverul stâng al vestonului, cel de care se atârână Agerpresul.

Ochii din cap – ai lui, desigur, nu ai mei.

Dar celălalt, tehnicianul, dozatorul s-o fi gândit la ochii mei, atunci când dozase încărcătura (nu ca să ucidă, pe loc, ci ca să sperie, să mă sperie cu întunericul, cu orbirea)? Ochii lui îi văzuseră pe ai mei, în fântâna pe care mi-o pregătea – pe măsură, ca pentru niște ochi care, privind, văzuseră și, văzînd, scriseseră ceea ce văzuseră? Ochii mei, ochiul meu drept, supraviețuitorul care, acum, pe întuneric, scobește întunericul fântânii drept-unghiulare.

Adâncă și în patru unghiuri drepte, cum îi șade bine unei celule – cu toate că am cunoscut una și trapezoidală (în subsolul de la Interne), alta în formă de secere-și-ciocan (“satul nou” Lătești, unde mi-am făcut domiciliul obligatoriu) și încă una, oarecum rotundă (i se mai zice și România socialistă).

Pe Ilișili îl văd, îl știu, sub multiplele lui vestoane, mai militare, mai civile, cu epoletă și fără, cu legitimații atârinate de rever sau doar arătate (îți arată dosul palmei, nu și ceea ce se află în căuș) – îi știu cu toți dumnezeii mamei care uite ce le-am făcut – dar eu?

De ce s-or fi sinchisind *ei* de un oarecare *unu*, *ca* mine? *Ei*, cu întreaga lor mașină de strivit-frământat-modelat “omul nou”? *Ei*, care s-au instalat nu doar în fruntea bucatelor, ci și al “adevărului”, “binelui” – ce le pasă că *unu* cârtește? *Ei*, făuritorii și mașiniștii “istoriei”, de ce s-or fi împiedicând într-un oarecare “accident de parcurs” – deci, “netipic”? De ce mobilizarea generală de polițai și securiști, lefegii și extrabugetari, de umbrële bulgărești și cerneală tipografică, de ciomege care izbesc din față și de păduchi care pișcă pe (și de) dinapoi, de ce ploaia de bale și de bombe? Împotriva a ce – fiindcă eu nu reprezint o, să-i zicem: opoziție organizată? Împotriva cui – nu am decât două mâini (goale), un singur ochi care vede, nu am moștenit nici tancuri, nici vreun ziar, nu sunt nici măcar funcționar la un post de radio, călătoresc cu metroul și am, ca toată lumea, o singură gură.

– ‘Mnezeii mă-ti, io-te ce ne-ai făcut cu gura ta !

Aaaasta eraaaa: gura. Și, totuși, atâtea guri de foc împotriva unei biete guri – și aceea oarecum știrbă, oarecum strâmbă – ce vor *ei*, în definitiv: să mi-o strâmbe pentru totdeauna? Nu cumva să mi-o... “îndrepteze” (pe calea cea bună)?

Adâncă este. Ba nu, se spune: lungă. Ba nu: lungă este limba bouului care adevăr grăiește, tocmai de aceea menirea gurii este cu totul alta: să tacă. Așadar, adâncă este fântâna – apud Thomas Mann. Apud mine, mai degrabă largă, presărată cu cotloane, îngroșări atât de largi și rotunjite, încât dau impresia de fund, de ultim. Mai degrabă o salbă de peșteri dispuse în linie dreaptă (nu contează orientarea, însă, dacă tot vorbim de fântână, atunci pe verticală).

Adâncă și nu prea: coboară cale de patruzeci și cinci de ani, însă eu nu pot trece dincolo de patruzeci – am fost un copil normal, amintirile îmi încep de la cinci ani.

Dincolo de naștere, nu pot călători nici măcar cu degetul pe hartă – nu am o asemenea hartă, nici hârtii cu arbore, am la îndemână hârtie albă, dar ce să desenez-scriu pe ea? Nu am ce. Și nu pentru că ultima verigă cunoscută, bunicii, ar fi fost o generație spontanee. Ci pentru că mie, la vârsta de nouă ani și câteva luni, mi s-a schimbat... nu identitatea (numele, prenumele au rămas aceleași), ci... locul nașterii. Un fleac, ar spune unii; alții s-ar amuza de această “frustrare”. Pentru mine însă, schimbarea aceea (de loc de naștere) nu a fost doar o “mutare”, pe hârtie (ce ar conta locul exact, s-au născut copiii în avioane zburând), ci castrare. Tăcerea pe care a trebuit s-o respect a devenit, cu timpul, uitare, absență. A fost nevoie de răbdare, de eforturi, ca să mă re-mut, să-mi recuperez acea parte din memorie care este mai mult decât pare: copilăria. Și dacă, după vreo cinci ani (de la

a doua naștere), îndepărtându-se pericolul, locul nașterii a fost restabilit, în acte, am continuat să tac și să nu întreb, din inerție, și din inerție părinții au continuat să tacă și ei și să nu-mi spună.

Hârtii... Printre puținele păstrate, printre și mai puținele aduse, pe ascuns, în exil, se află și următoarea, pe o jumătate de coală (se făcea economie...):

PREFECTURA JUDEȚULUI TÂRNAVA-MARE
Biroul pt. aplicarea armistițiului
Nr. 249/29/945

ADEVERINȚĂ

Prin prezenta se adeverește că Dl. Goma Eufimie și familia trecut pe tabloul refugiaților din com. Buia, Târnava-Mare, s'a verificat de *Comisiunea județeană și delegatul Comisiei aliate de control* și conform actelor și probelor pe care le-a făcut, reiese că *în timpul de la 28 iunie 1940 – 22 iunie 1941, nu a fost în teritoriile U.R.S.S.*, deci, se dispune rămânerea numitului în țară.

Sighișoara, la 10 aprilie 1945

Delegatul Comisiei Aliate de Control Căpitan S. Cernetz
Prefect Ing. Bazil Munteanu
Șeful Bir. Refugiaților Gh. Pora

În acel 10 aprilie 1945, când a fost eliberată jumătatea de coală de hârtie, eu aveam nouă ani, opt luni și opt zile. La acea vârstă știam cam totul: știam ce este un război și știam istorie; știam geografie și știam ce este un lagăr; știam ce este un orfan și ce este un refugiat; cunoșteam caligrafia, chiar și plastografia. Toate, pe pielea mea, nu era nevoie să mi se facă un desen, ca să înțeleg ce legătură putea fi între mine, cu cei nouă ani ai mei, și, de pildă, un *Birou pt. aplicarea armistițiului*; între mine și o *Comisie aliată de control*; între pantalonii mei scurți și *Teritoriile U.R.S.S.*; între nuiua de alun ("Calul" meu) și *Timpul de la 28 iunie 1940 – 22 iunie 1941*; între faptul că încă mai "voiam la mama" (în brațe) și faptul că *Se dispunea rămânerea numitului în țară*; între mine, care eram numărat la "și familia" și cel care ne număra, *Delegatul Comisiei Aliate de Control, Căpitan S. Cernetz*.

Eram însă (cel puțin cu câteva zile) mai mic, atunci când tata *a coborât*.

În curtea Prefecturii din Sighișoara suntem vreo cinci familii. Fiecare în câte un loc al ei, pentru așteptare, cei mari nu-și vorbesc, copiii nu se joacă, deși cu toții ne cunoaștem bine, chiar prea, de câteva luni "conviețuim" claie peste grămadă în clădirea Liceului industrial, transformat în "Centru de repatriere".

Acolo ne cunoaștem, acolo ne vorbim, ne certăm, acolo suntem păziți. Aici însă, la Prefectură, unde ne-a venit rândul la ACTE, am venit fără pază, suntem liberi – așa că nu ne amestecăm, nu vorbim nici în de noi, membrii aceleiași familii. În curtea Prefecturii, familiile așteaptă fără cap, capul fiindu-ne “sus”, la Comisie. Noi suntem o serie de dimineață. Cam din oră în oră, *coboară* câte un cap (de familie). Oricare ar fi rezultatul presupus ori dedus ori spus, nimeni nu i se duce în întâmpinare, nimeni nu întreabă, tare, dacă da sau ba, nici chiar membrii capului. Dacă rezultatul definitiv este *rămânerea*, fericiții își stăpânesc fericirea, ca să nu-i rănească pe cei care încă așteaptă și care, Doamne ferește, s-ar putea să nu rămână; dacă rezultatul nu este definitiv, la ce bun să se bucure ori să se întristeze; iar dacă rezultatul definitiv este *plecarea*, la ce bun să se mai văicărească: nimic nu mai putea schimba nimic.

În curtea Prefecturii, fără pază, cele vreo cinci familii ne așteptăm capii (care nu sunt cu toții bărbați). Mama și cu mine așteptăm – așa s-a nimerit – în mijloc. Stăm în picioare. Nu ne plimbăm, nu ne așezăm. Ne mutăm greutatea de pe un picior pe altul și privim “în sus”, de unde *se coboară*. Știu că în așteptare, mama s-ar simți bine dacă ar schimba câteva cuvinte cu doamna Pelivan, mama doamnei Gane – care e “sus”, ca un cap ce este, domnul Gane nemaifiind. În așteptare, eu m-aș juca puțin cu Sergiu al doamnei Gane, chiar dacă el nu are decât șase ani, dar Sergiu este fratele mic al Aurorii, care poartă o fundă atât de albastră și are niște ochi atât de albaștri și o rochiță atât de albastră, încât mă podidesc lacrimile de iubire doar când văd ceva albastru – mai ales că Rora este (ar fi trebuit să fie) în clasa a doua de liceu. Dar nici mama nu se mișcă, nici doamna Pelivan, nici eu. Nici măcar Sergiu. Așteptăm, ne așteptăm capii: într-o oră, în zece minute, într-un minut, o să aflăm dacă mai rămânem împreună sau ne despărțim: împreună, la “Centru”, pentru o vreme (“supliment de ACTE”), împreună, pe tren, la *plecare*; despărțiți, fiindcă familia Gane *pleacă*, în timp ce familia Goma *rămâne* (sau invers). Desigur, eu vreau să fiu cu Aurora, oricum, oriunde – chiar dacă ea are doisprezece ani, iar eu doar nouă. Dar nu se poate. Dacă tata ar fi jos (încă “nestrigat”), ar fi mult mai bine, tata nu respectă regula și chiar dacă nu se oprește să stea de vorbă cu alte familii, plimbându-se, strecoară câteva cuvinte – de încurajare, pentru cei care-și așteaptă capul, de încurajare (dar altfel), pentru capul care așteaptă să fie “strigat”. Tata e grozav, cred că cel mai grozav dintre toți capii de la Sighișoara! Măcar pentru faptul că “face ACTE”. Rămâne de văzut dacă ACTELE pe care le-a făcut și pentru noi or să “dispună rămânerea

numitului (și familia!) în țară”...

Așteptăm în curtea Prefecturii *coborârea* tatei. Și iată că...

Și iată că nimic: dacă mi s-au păstrat, în cele mai mici amănunte așteptările, coborârile altor capi de familie, nu mai țin minte nimic, absolut nimic din coborârea tatei. De parcă nici n-ar fi fost obligat să urce, să reurce, “strigat”. Judecând însă după ADEVERINȚĂ. Nu, nu judecând după adevărul, ci după faptul că acum, după 36 ani, pot scrie ceea ce scriu, constatând că... *am rămas*.

Și totuși, țin minte că nu am plecat numaidecât din Sighișoara – deși ne-am liberat din “Centru” și am luat o cameră la un hotel de lângă gară. Acolo, la hotel, am putut “lucra” (tata și cu mine!) mult mai bine decât în “Centru” – unde trebuia să țin aprinsă lanterna, sub plapumă, noaptea, iar ziua, într-o cabină de closet, și unde de fiecare dată când voia să intre cineva eu trebuia să gem, să mă plâng că mă doare burta, așa că să aștepte să se libereze altă cabină... – pentru ca tata să poată face ACTE. La hotel era mai ușor, rolul meu era doar să mă uit pe gaura cheii, de-a lungul coridorului și să dau alarma doar când o vedeam pe patroană și pe cioloveci (rușii căutau peste tot băutura și femeii, căutau și în camerele din hoteluri). Dacă era numai patroana, tata ascundea “Oficiul de Stare civilă”; dacă erau și sau numai ruși, simultan, se ascundeau și mama (sub pat) și “oficiul” (sub saltea). În amândouă cazurile, eu mă întindeam pe pat, cu un prosop ud pe burtă (nu pe frunte, până și cel mai troglodit ciolovec și-ar fi dat seama că nu am febră, or, durerile de burtă nu provoacă ridicarea temperaturii...), iar tata mă doftoricea...

Aveam nouă ani și opt luni, dar știam de ce, având o asemenea adevărul, nu o plecasem numaidecât din Sighișoara: mai rămăseseră în Centru prieteni de-ai părinților care încă nu fuseseră strigați și mai ales rămăseseră fratele mamei, Niculae Popescu – mai avea de așteptat până la litera P... Apoi îi mai rămăseseră tatei, în bocceaua în care erau păstrate cu sfințenie ciorapi și izmene murdare, “Oficiul”: formulare de certificate de absolvire a școlii, de căsătorie și de naștere (în cătunul nostru din Basarabia, directorul școlii făcea și pe ofițerul de stare civilă...), precum și câteva ștampile...

ADEVERINȚA, așa prețioasă cum era, mințea: Comisia aceea Aliată de Control și căpitanul Cernetz “dispuseseră”(ră) “rămânerea numitului în țară” (adică în ceea ce mai rămăseseră din România), nu doar pentru că numitul cu pricina produsese ACTE din care “reieșea că în timpul de la 28 iunie 1940 – 22 iunie 1941, nu a fost în teritoriile U.R.S.S.” (adică în Basarabia, cazul nostru); ci pentru că “numitul” produsese ACTE din care reieșea

și altceva – ceva pe care numita Comisie Aliată (un fel de a vorbi, era pur și simplu *Sovietică*) nu o așternuse pe hârtie, dar care *dispunea*, singură, rămânerea sau nerămânerea: *locul nașterii*. Nu timpul – “de la 28 iunie 1940 – 22 iunie 1941” – era, precum copertele, de-ter-mi-nant, *ci locul*: toți cei care se născuseră, nu doar “pe teritoriile U.R.S.S.”, *ci pe teritoriile care deveniseră, mai apoi, ale U.R.S.S.* (Basarabia, Bucovina de Nord, Ținutul Herța) erau considerați *cetățeni sovietici*, drept care trebuiau neîntârziat “repatriați” (în U.R.S.S., se înțelege). Dacă acest criteriu era absurd, de pildă, în cazul părinților mei, născuți în 1909, în Basarabia *rusească* – deci, nu *sovietică* (pentru simplul motiv că U.R.S.S. nu exista pe atunci), devenea de-a dreptul abuziv în cazul meu, născut în 1935 în Basarabia *românească*. Și criminal, față de cei nativi în Ținutul Herța, niciodată ocupat nici de ruși, nici de sovietici.

Dar, vorba tatei: “La asemenea armistițiu, asemenea aplicare”. Și tot a tatei vorbă: “Cu tâlharii, tâlhărește!” La început de tot a “tâlhărit” doar niște scrisori... primite de ei, părinții mei, “în timpul de la ... până la”, într-un *loc* din afara “teritoriilor U.R.S.S.” (lucru care “reieșea” din text...). La prima strigare, Comisia i-a spus că da, corespondența ar fi oarecum probantă, dar nu singură, așa că i se mai dă un termen, să caute și altceva... Tata a “căutat” (împreună cu mine, care-i țineam lanterna, sub plapumă și tira, la closet), iar la a doua strigare, s-a prezentat cu un ACT: certificatul de căsătorie al lui Eufimie Goma cu Maria Popescu, “eliberat” de Oficiul Stării Civile din Tisău, Buzău (cum anume s-a prefăcut – și pe ștampile! Mana în Tisău și Orhei în Buzău, eu unul nu am băgat de seamă, ceea ce nu avea mare importanță, dar că nu a băgat de seamă căpitanul Cernetz, asta, da!). Bun și un certificat de căsătorie, a zis Comisia, dar nu singur, cel de bază este certificatul de naștere – unde sunt cel al soției și cel al copilului? Cum așa, le-a uitat “în Lagăr”? Mai întâi, că nu-i Lagăr, ci Centru; în al doilea..., o să mai rămână acolo, în lagăr, centru, ce-o fi, până o să-i vină iar rândul – când i-o veni... Pentru a treia strigare, tata a pregătit totul-sau-nimic: un certificat de naștere al meu: m-a născut în același Tisău, Buzău. Și, văzând, el (Tatăl) că nașterea este bună..., după ce a fost seară și a fost dimineață, a născut-o și pe mama (tot la Tisău).

Zice:

– Dacă n-ar fi dat ciolovecii peste noi, nu s-ar fi întâmplat minunea-minunilor: eu să-mi nasc, cu mâinurile mele, propria-mi nevastă și tu, băiete, să dai o mână de ajutor la nașterea maică-ti!

Ei, și văzînd el, Tatăl, că nașterile sunt bune (dovadă că tâlharul de Cernetz nu-și dăduse seama că fusese tâlhărit), s-a

așternut pe alte nașteri – la hotel. Firește, mai întâi, l-a născut pe un nepot de-al lui; apoi pe cumnatu-său, Niculae – era la mintea cocoșului că dacă mama “era” născută la Tisău, fratele ei avea mai mult ca oricine dreptul să fie născut în aceeași localitate. Numai că Niculae Popescu nu voia să re-nască:

– Și dacă mă prinde Cernetz, cu fals în acte? Așa, cu nefalse, mă trimite înapoi, în Basarabia – rău-rău, dar poate că nu mai rău decât aici, ca refugiat, acolo am măcar căsuța mea și de agronomi or să aibă și ei nevoie... Dacă mă prinde cu acte false, mă pedepsește, mă trimite la mama dracului, în Siberia!

– Și tu crezi că dacă te prezinți ca oaia, cu actele tale ne-false, lupul n-o să te mănânce?, zice tata. Tu nu știi, oaie ce ești, că trenurile rusești n-au frâne și, de cum trec Prutul, nu se mai opresc? Decât la mama dracului, în Siberia?

La care unchiu-meu, ca un adevărat basarabean:

– Oare?...

Tata știe că basarabeanul când rostește: “Oare?..”, nu se îndoiește nici de sine, nici de rostul lumii, ci de tine, cel care încerci să-l împingi în neștiut, deci, în pericol – deci, nu se lasă. Dar nici tata nu se lasă. Intervine și mama cu argumente de soră – în zadar: Niculae ascultă, ascultă, apoi:

– Oare?...

– Lasă-l pe oare, oaie ce ești! – tata îl înghesuie într-un ungher al curții Prefecturii, mama se lipește de tata, mă apropiu și eu, rămânând cu spatele spre ei, ca să dau alarma în caz că... Lasă-l pe oare și ia hârtiile astea pe care ți le-am făcut! Dacă te prezinți cu ele, ai douăzeci la sută șanse să scapi, să rămâi – pentru copiii tăi, dacă nu pentru agronomia ta! Dacă te prinde cu minciuna... te prinde, n-o să-ți fie mai rău decât dacă faci pe cinstitul – cu cine vrei tu, măi, să fii cinstit? Cu Cernetz? Ia-le, odată, că acum te strigă, sus...

– Oare?..., “răspunde”, însă nu ia hârtiile. Când coboară, coboară, demn: se stăpânește:

– Sunt cam mâhnit că ne despărțim..., zice el.

– Nu ești mâhnit că ne despărțim, zice tata. Nici că te “repatriază” tâlharii într-un tren fără frâne. Ești mâhnit că tâlharul de Cernetz nu ți-a dat și o decorație, să-i zicem: “Cinstea Sovietică”.

Din nefericire, tata a avut dreptate: trenul cu care a fost “repatriat” și unchiu-meu, cu întreaga familie, nu s-a mai oprit decât la mama dracului, în Kazahstan; din fericire (slabă consolare pentru mama), alți vreo unsprezece basarabeni și bucovineni – vorbesc de unsprezece capi de familie – nu au fost “cinstiți”: au acceptat să fie născuți de tata. E adevărat, au pierdut ocazia de a deveni “cetățeni sovietici”, dar au pierdut și trenul fără frâne. Că

nu le-a fost deloc moale nici *rămași*... Dar nu era în puterea lor să aleagă o cale mai bună, ci să încerce să găsească una mai puțin rea: să nu ducă spre Răsărit...

Nu am avut niciodată curiozitatea să vizitez locul unde fusesem născut de tata – Tisău, Buzău – cu nouă ani și opt luni după ce mă născuse mama.

7

Adâncă, adâncă...

Nu l-am văzut pe tata *coborînd*. Îl văd însă despărțindu-se de ai noștri (fie destinați trenurilor fără frâne, fie rămașilor, dintre care nu puțini, de la Prefectură, nici nu mai treceau pe la “Centru”, să-și recupereze cele două geamantane și trei boccele, întreaga lor avere de refugiați...)

– Și mai ales să ținem legătura...

Învățasem și eu formula de despărțire. Așa că atunci când ne-am luat rămas bun de la familia Gane, mai întâi și mai întâi i-am sărutat mâna bunicii, doamna Pelivan; apoi i-am sărutat mâna mamei, doamna Gane, “capul”; apoi m-am oprit locului: părinții mei și cele două femei se îmbrățișau în patru, cu Sergiu la mijloc.

Mă opresc stingher. Nu știu cum să-mi iau rămas bun de la Aurora. Care nu mai are fundă albastră, și-a pus pe cap o beretă neagră. M-aș îmbrățișa cu Sergiu, dar el e undeva în miezul grupului care se tot îmbrățișează și nu mai sfârșește.

Vine Aurora spre mine. Cu mâna întinsă, îmi ia mâna și face o reverență:

– Și mai ales, să ținem legătura, zice Rora.

Îmi îndoii și eu un genunchi, mă înclin cum a făcut ea – când o să fiu și eu la liceu o să învăț bine asta, dar nu strică să încep de pe acum.

– Și mai ales, să ținem legătura, răspund.

Aurora mai face o reverență, acum, cu mâna liberă, își îndepărtează puțin poala paltonului – și se vede o scăpărare de albastru dinspre rochie:

– Și mai ales să ținem legătura – când o să vii la noi, la Cornești, să-mi aduci aminte să-ți arăt ceva, în livadă...

– Și tu când o să vii la noi, la Mana... Să-mi aduci aminte să-ți arăt ceva, în pădure.

– Dar voi nu veniți, zice Aurora. Voi rămâneți. Aici unde rămâneți, aveți livadă?

Ridic din umeri. Nu, nu avem livadă. N-avem nici casă.

La urma urmelor nici sat n-avem, aici, la “Centru” ne-au adus jandarmii din pădure. Dar o să găsească tata ceva, un sat, o casă – poate chiar cu livadă.

– Ne descurcăm noi, zic, bărbătește, cu voce îngroșată. Și mai ales, să ținem legătura...

Aurora mai face o reverență, dar nu mai spune nimic, clatină din cap, a încuviințare – adică, da, o s-o ținem.

Vine spre noi Sergiu, smiorcăind. Se lipește de soră-sa, apoi mă observă. Se apropie de mine, îmi întinde mâna:

– Și mai ales să ținem!, zice Sergiu și îmi scutură mâna. Și mai ales!, adaugă el, bătrânește.

Gata, toată lumea în vagoane! Mama plânge, tata fumează și înjură printre dinți. De la fereastra coborâtă, doamna Pelivan, bătrâna și doamna Gane, tânăra, liniștite, privesc, așa, peste capetele noastre. Ai zice că se simt oarecum vinovate că pleacă la ele, la Cornești, unde au casă și chiar livadă și ne lasă pe noi aici, printre străini, fără casă, fără nimic.

Din ușa încă deschisă a vagonului, Aurora mă strigă pe nume, îmi întinde ceva albastru: funda.

– Așa, ca să nu uiți să-mi aduci aminte, când vii la noi, la Cornești! Și mai ales să ținem...

Și pleacă. Pleacă trenul, pleacă Aurora, pleacă legătura. Ba nu: legătura rămâne în mâinile mele și numai. Poate că dacă ar fi luat funda cu ea și, în timp ce trenul se îndepărta și-ar fi agitat-o de la fereastră – ori din ușa deschisă a vagonului – legătura aceea s-ar fi ținut. Dar așa, ținutul legăturii s-a prefăcut în tic verbal.

Apăsam pe “mai ales”, așa cum făceau mama, tata, ceilalți refugiați, care chiar dacă locuiau (în acel moment) în același sat și, mai frecvent, erau învățători la aceeași școală; chiar dacă se despărteau pentru o oră, două, pe lângă salut (uneori, în locul lui), basarabeni și bucovinenii își repetau întâia poruncă a refugiatului:

– *Și mai ales*, să ținem legătura!

Între ei, adulții, cam până pe la moartea lui Stalin, *legătura* nu fusese vorbă goală. Prin scrisori, prin “vorbe trimise”, chiar prin telefon, își transmiteau ultimele informații, zvonuri, temeri – despre ei înșiși, despre “rămași”, despre “plecați”. Apoi, cu timpul, cercul fiecărui refugiat s-a restrâns, s-a destrămat, legătura rămânând în familie. Tata a murit în februarie 1967: în ajunul morții îmi scrisese la București și, după obicei, încheiase cu: “Și mai ales, să ținem legătura”; mama a murit, în spital, în iulie 1974; la fiecare sfârșit de vizită, îmi șoptea: “Și mai ales, să ținem legătura”.

Până în 1977 – când m-am exilat – am crezut că acest “tic” este caracteristic diasporei: dezrădăcinării de totdeauna și de oriunde încearcă să nu fie și izolați. Nu știu cum se petrec lucrurile în alte diaspore, dar în cea românească, recentă, dezrădăcinării par a fi și fără... crengi – probabil, de aceea nu mai simt nevoia să țină legătura...

Adâncă este fântâna. Până aici, la gură – unde...

– În sfârșit, avem traducător în rusă! se bucură Monica. Maximov vrea să publice, în *Kontinent*, un fragment de roman și ți-l cere prin... Are un nume ciudat pentru o basarabeancă: Vanessa... Zice că-i născută la Alabama... Sau Alahaba? Ceva ca Ala-bala-portocala, de pe la ei, de la calmuci...

– Alma-Ata, cumva? Vanessa... Nu sună nici rusește, nici kazahstan... ește... Vanessa și mai cum?

– Și-a dat un nume turcesc, ceva în genul: Kuciuk sau Atatürk, dar zicea că mai are și altele. I-am dat telefonul dumatăle, zicea că Maximov se grăbește. Uite și telefonul ei...

Maximov, poate, dar nu și Atatürka. După trei luni, telefonez eu. Spun în franțuzește că sunt cutare...

– Oi! Oi, Boje moi!, exclamă Vanessa, apoi în românește, cu un abia perceptibil accent moldovenesc: Tocmai mă pregăteam să vă telefonez! Trebuie ne-a-pă-rat să-mi dați un pasaj din ultimul roman – dar nu mai mult de douăzeci de pagini, pasajul, – ne-a-pă-rat!

– Dacă-i ne-a-pă-rat, atunci să ne întâlnim și să...

– Da, sigur! Ne-a-pă-rat! Să vă dau adresa... – mi-o dictează, apoi: Am și saună, puteți face baie de aburi, numai Kolea să nu afle... Că, dacă află...

– Atunci să ne întâlnim în oraș, zic eu. Eventual, mâine.

– Da, sigur! Ne-a-pă-rat!

Fixăm întâlnire într-o cafenea, mă duc cu manuscrisul – nu vine nimeni “cu păr cânepiu, de un metru douăzeci” (acesta fiind semnalmentul de recunoaștere). Telefonez, după două ore: Boje moi, n-a uitat, însă uite că chiar acum se mută, dar las’ că-mi telefonează ea, de cum... Dar ne-a-pă-rat, fiindcă Maximov se grăbește. O lună, încă una... Într-o zi, trecînd pe la studioul parizian al “Europei Libere”, o văd pe Monica stînd de vorbă, pe coridor, cu metrul-și-douăzeci de păr cânepiu. Ea trebuie să fie, vorbesc românește. Mă apropii prin spate, vîr mîna cu degetele rășchirate în păr, strîng...

– Oi!, face ea, dar când mă vede se luminează. Tocmai mă pregăteam să vă telefonez, trebuie ne-a-pă-rat, Maximov...

– Mă întorc numaidecât, zic, întâmplător, am manuscrisul...

– Da, si-gur! Ne-a-pă-rat!

Când mă întorc – peste exact un minut și douăzeci de secunde – nici urmă de metrul-și-douăzeci de centimetri de păr. Unde-i Vanessa? Rușii o văzuseră “uite-acum”; polonezii, “aici”; ungurii, “aici, adineauri”. După două săptămâni, telefonează ea, anunțându-se la noi. O așteptăm... După zece zile telefonează, scuzându-se că n-a putut să vină, se mută. Iar? Iar. Fixăm o nouă întâlnire în oraș. Nu vine.

Într-o zi – după aproape un an de la primul telefon – mă duc neanunțat la adresa ei. Turn de douăzeci de etaje. La interfoane, doar numerele apartamentelor (pe care nu mi-l dăduse), la cutiile de scrisori, nici o Vanessa, nici măcar ca V – și nici un nume turcesc. Ies, telefonez din stradă: Oi, ce plăcere, ne-a-pă-rat! Numărul apartamentului? Nu-l mai știe, i s-a furat plăcuța. Etajul? Oleacă paisprezece? – nu, e prea jos, douăzeci? – e cam sus, trebuie să fie printre... Dar si-gur!, cum de nu i-a dat prin minte să coboare ea, în hol?

Uite-o – vaaai, ce bine-i pare, dar s-o scuz, la ea e cam deranj, face bagajul fetei pentru o colonie de vacanță. În ascensor, apasă fără ezitare pe butonul 12, iar ajunși, o ia hotărât pe coridor, la stânga, la dreapta, descuie o ușă care are, totuși, plăcuță cu număr. După trei ore și două pachete de țigări, cobor și, pentru întâia oară în viață, mă tot învârtesc în jurul unei guri de metrou, căutînd-o, căutînd-o și negăsind-o.

Vanessa și mai cum? Ceee? – Vanessa și punct. De unde, “de loc”? Cine, eaaa? Să zicem: de la Moscova. Cum, de unde a învățat limba română – de-acasă, de la mama, de la bunica... – numai să nu se afle, că dacă se află... Adică, de-acum, n-au decît să afle, deși parcă tot mai bine ar fi să nu se afle încă... Ce să nu se afle și cine? Ei, ce – așa, nimica; ei, cine – dar Kolea? Cum, nu știu cine-i Kolea? – mai bine să nu știu! Cum a ajuns în Occident și când? A ajuns, bine că a ajuns, credea că nu mai ajunge. Siiigur că scrie și ea, de când s-a mutat aici, a scris o chestie despre o chestie – o s-o citesc, publicată în franceză. Câte pagini? Nu prea multe, vreo nouă sute, în rusește – ce mă mir așa, să stau oleacă, e abia prima parte a volumului întâi! A glumit, ce, nu știu de glumă? Primul volum nu depășește șase sute. Contract? Încă nu, dar când or să afle franțujii de chestie, or să stea la coadă, “ca la noi, când se dau pâslari”! A, fetița? E la bunici, la țară. Ei, care bunici – zicem și noi, așa, ce, i-ar strica fetei niște bunici?

În trei ore, nu am avut timp de textul pentru *Kontinent*. Îmi aduce ea aminte, a doua zi, la telefon. Ana – bineînțeles, pusă la curent de mine – ia receptorul și-i spune să vină i-me-di-at la noi, la masă. Bineînțeles că poate să vină și cu fetița, Filip atâta

așteaptă.

Culmea! – vine. Dar fără fetiță – e la taică-său – ei, care tată, ce, i-ar strica un tată? Filip pune stăpânire pe părul ei, Ana pe rest, mie nu-mi rămâne decât să mă consolez că tot n-o să înțeleg niciodată, nimic. După plecarea ei, Ana îmi reproșează că nu înțelesesem nimic: mai întâi, n-o cheamă *numai* Vanessa, ci și Valentina, și Olivia, și Veronica, și... A, nu, astea sunt doar prenumele – și nu toate – fiindcă numele... nici ea nu le mai ține minte pe toate. A, nu, numai pentru că a fost căsătorită de mai multe ori (ultima oară în alb, ca să poată pleca), ci așa, ca să i se piardă urma, ca basarabeancă. Oricum, să știu un lucru: Valentina-Olivia nu-i nici nebună, nici proastă; nici neserioasă – în privința cărții, să vorbesc cu Michel, s-o editeze el...

– Carte carte? Chestia-despre-o-chestie?

– Dar e foarte interesantă și bine scrisă... Mi-a povestit-o în românește, să vorbești neapărat cu Michel pentru Avrora...

– Deci, o cheamă și Avrora, precum crucișătorul – bine că n-o cheamă Palatul de Iarnă – cum s-o fi spunând, în rusește?

– M-am încurcat eu, Avrora e fata. Să vorbești cu Michel!

Trei zile mai târziu, vine iar – la Ana – însă eu o conduc la metrou. Zic:

– Varianta orală a chestiei-despre-chestie pare interesantă. Dar dacă Michel este de acord, sub ce nume publici?

– Cine, eeeu? se miră ea, cumplit, agitându-și coama cu care șterge praful de pe acoperișul unei mașini. Acum, că sunt la adăpost, pe numele adevărat...

– De pildă?, fac eu pe indiferentul.

– De pildă... Să zicem... Ekaterina Bessarabskaia – a, nu, ar putea să-și dea seama că eu sunt. Să zicem... Valentina Șașlâkova. Un nume care mi-ar plăcea ar fi Zinaida Jeannedarcovna. Sau...

– Sau Avrora Popescovna, râd eu.

Însă ea își astupă urechile cu amândouă mâinile; apoi privește în jur, înspăimântată: apoi geme:

– De unde știi? De la Kolea? Oi, Boje moi...

– Ce să știu? Care Kolea? Am zis și eu, așa... Fetița ta...

– Fetița!, și mama fetiței mă îmbrățișează și mă țocăie pe amândoi obrazii. Asta era? Si-gur? Nu de la Kolea? Oi, Boje moi, ce bine – sigur că fetița!

O las în plata domnului și nu mai deschid gura până la metrou, unde o salut și dau să mă întorc, dar ea:

– Și mai ales, să ținem legătura!

Nu mă trezesc decât atunci când ea a dispărut, în adânc. Să mă iau după ea? Să-i strig: “Rora!”? Ori, s-o întreb direct dacă

numele ei adevărat nu este Aurora Gane, din Cornești? Dar nu: Rora era cu trei ani mai mare decât mine, ori această Vanessa Kișleakova pare să aibă cu vreo cincisprezece mai puțin. Măcar s-o întreb dacă a purtat vreodată fundă albastră. Sau s-o întreb de la cine învățase salutul-somație, cel cu legătura de ținut? Când mă trezesc, e prea târziu, simt, prin asfalt, metroul cu care a plecat. O s-o întreb mâine. Sau poimâine.

Mâine o întreb – printre altele – dacă are frați, “acolo”. Oi, are un frățior pe care îl cheamă Pavlușa – asta vine de la Pavel – și, dacă vreau, de la Paul... Cum, și mai cum? Pavel Grigorievici, așa îl chema pe tatăl lor: Grigore. Cum adică și mai cum? – să zicem Grigore Nico-laevici, dar ce-ar fi să vorbim despre altceva, de pildă, despre fragmentul pe care tocmai îl traduce?

Poimâine o întreb dacă a fost vreodată în România.

– Oi fi fost, cine mai ține minte pe unde am tot umblat...

– Spune-mi, te rog, de ce, alaltăseară, la despărțire, ai spus: “Și mai ales să ținem legătura!”?

– Așa am ziiiis?, se miră ea. Oi fi zis, am tradus din rusește – ce, voi, românii, nu obișnuți?

– Ba da, și “noi, românii”, obișnuim – dar voi, rușii?

– Care, “voi, rușii”? Eu nu-s rusoaică! Eu sunt...

– Ești...? o îndemn, apoi, pentru că ea nu se lasă: Dacă nu știi cine ești, nu știi nici ce ești.

– Și nu-i mai bine așa? chicotește ea, scuturându-și coama.

– O fi fost mai bine, cândva, dar acum... Spune-mi, te rog, dacă rostesc cuvântul *Sighișoara*, ce îți evocă?

– Ce-mi evocă? se veselește ea, apoi, brusc, închisă: Sighișoara... Nu ți-oi spune...

Prin “nu ți-oi spune”, de regulă, basarabeanul răspunde că nu știe (deci, nu poate spune ceea ce nu știe). Or, Olivia-Valentina spune ceea ce spune: că n-o să-mi spună (pentru că nu vrea).

Răspoimâine o atac direct:

– Referatele sunt favorabile, Michel vrea să te publice – dar pe ce nume?

– Dar i-am dat o listă întreagă! Să aleagă!

– Pot să-ți propun și eu unul? Ce-ar fi să semnezi cartea cu pseudonimul Aurora Gane?

– Nu-nu-nu!, refuză ea. Trebuie să folosesc un nume rusesc!

– Atunci: Ganev...

– Nu-nu-nu! Sună bulgărește. Trebuie să sune rusește, altfel n-o ia nimeni în seamă.

– Pe cine: pe... Aurora ?

– Nu, pe... Ai vrea tu! Dar nu-ți spun !

– Ce anume nu-mi spui?

– Că mă cheamă Ele... Oi, Boje moi, că proastă mai sunt! Numai de n-ar afla Kolea!

– Că te cheamă Elena? (ea încuviințează, nefericită). Dar cine paștele mă-si e Kolea ăsta de care ți-e frică? Bărbatul înșelat? Copilul abandonat? (ea neagă, din cap). Atunci, un agent KGB?

– A, nuuuu! Din contra!

– Dacă-i din contra, atunci de ce ți-e frică de el?

– O să-ți spun, după ce-mi apare cartea, atunci o să am, cum spui tu, umbrelă, n-or să-mi mai poată face nimic. Atunci o să încep să... O să încerc să... Sighișoara are niște turnuri ascuțite? Cu acoperișuri colorate așa, geometric? Are și un pod de lemn, acoperit? Și o... de asta, cum îi ziceți voi, românii... Prefectură?

– Îți aduci aminte și de “Centrul de repatriere”? , întreb fără să vreau neapărat să întreb. Clădirea unui internat sau liceu, unde ne adunaseră pe toți, claie peste grămadă?

– Boje moi, câte “centre” am cunoscut eu... Am impresia că de când m-am născut, n-am făcut decât să mă mut dintr-unul în altul.

– Bine, dar... Pot să te întreb ce vârstă ai?

– Poți să mă întrebi, râde ea.

– Dar nu mi-i spune, știu. Dar de gara din Sighi...

– Gara! Boje moi, gara!

Din vârtejul de mâini, păr cânepiu și bojemoiuri, înțeleg, totuși, că ea, mama, trebuia să fie la Gare de Lyon, să-și aștepte fetița! În douăsprezece minute, trenul intră în gară și, boje moi, ce se face fetița, singură, în gară? Să luăm un taxi? De unde?, apoi cu metroul ajungem mai repede. Coborâm, alergând. Avem noroc. Dar, tot drumul, ea nu face decât să-și privească ceasul și să se bojemoiască.

Ajungem la Gare de Lyon cu unsprezece minute *după* sosirea trenului. Din fugă, îmi spune să rămân lângă Informații, ea se duce pe peron. Bine, rămân, dar cum arată fetița? N-a apucat să-mi spună. Dar iată că mama vine, fericită, abia mai respirând:

– Patruzeci de minute întârziere! Slava Bogu! Hai să bem bere, ca la Moscova.

Bem bere – ca la Paris. În sfârșit, se anunță sosirea, ne îndreptăm spre peronul și el anunțat. Când vede locomotiva, mama dă să o rupă la fugă – ca la Moscova, ca la București – spre coada trenului, trebuie s-o țin strâns de cot, să-i explic de mai multe ori că, dacă nu vrea să așteptăm aici, în capăt (“Dar cum o să coboare, singurică? Și are și un ceadan!”), atunci așteptăm să se oprească trenul și ne îndreptăm, încet, înspre coadă... Dar cum să priceapă așa ceva? Fuge încolo, se întoarce, strigă, se vaietă,

iar o ia încolo... O apuc de braț și n-o mai las.

– Uite-o!, strigă, la un moment dat, arătînd, în față, spre o ușă de vagon. Avroara! Rora!!

Îi dau drumul – ducă-se. Pentru că Aurora e acolo, în ușa deschisă. Cu beretă neagră, printre pulpanele pardesiului se vede albastrul rochiei. Agită mâna în care ține ceva albastru – desigur, funda. Singura deosebire – trenul s-a oprit, venind.

Le conduc acasă, în taxi. În scurtele pauze dintre îmbrățișări, văicăreli, exclamații, șușoteli urmate de chicote, o întreb pe mamă:

– De ce i-ai pus numele Aurora?

– De ce! Fiindcă și pe bunică-sa, pe mama, o chema Aurora.

Până la următoarea pauză, am timp să-mi vin în fire:

– Știi că am cunoscut-o pe Aurora, mama ta?

– Cum să nu știu!, chicotește Elena. Eram la Habarovsk, când te-am auzit la “Europa Liberă” – cred că era prin ‘72... Atunci mi-a spus mama de ce i-a pus fratelui numele de Pavel... Ce bine se prinde “Europa Liberă”, în Extremul Orient! Mult mai bine decât aici, la Paris.

– Și acum unde e?

– Cine, bunica? întreabă Aurora cea mică, într-o română impecabilă. La Moscova. Se aude foarte bine și la Moscova. Ai putea să-i scrii măcar o ilustrată....

– Nu-nu-nu! o oprește maică-sa. După ce-mi apare mie cartea! Atunci o să-i scriem împreună, că te-am găsit și că ținem legătura...

Nu mai întreb cine cu cine ține sau va ține legătura. Fără s-o privesc, o văd pe Aurora – acum și-a scos bereta, dar nu are fundă albastră. În schimb, prin rochia albastră au început să-i împungă sânii. Calculez, calculez, mă încurc – un singur lucru e limpede: că sunt foarte, foarte bătrân, că am o nepoată căreia au început să-i împungă sânii rochia albastră.

*

Adâncă este fântâna, adâncă și cu pereții netezi, neteziți cu grijă și pipăiți cu palmele și iarăși neteziți, ca lemnul cel bun – de altfel, Moș Iacob, vecinul nostru și cel care mi-a ținut loc de bunic, este lemnar și, în timpul liber, primar – stau chincit pe buza îngustă, înierbată, simt cu fundul răcoarea pământului scos și privesc acolo, înăuntru, de unde Moș Iacob îl scoate.

– Vreau și eu, Moș Iacob!, cer pentru a suta oară. Moș Iacob se oprește, așează cruciș hârlețul, se prinde de coada lui, se trage și iese, sprinten. Apoi scoate cu cleștele cuiul care menține coada lopeții, scoate coada din lăcaș, o înfige în mormanul de pământ,

azvârle fierul lopeții în groapă, sare el înăuntru, apoi îmi face semn să sar și eu.

– Și dacă ajung de partea cealaltă a pământului?, întreb, cu oarecare teamă, mai mult cu mândrie că știu cum e făcut pământul.

Așa că Moș Iacob întinde brațele, mă prinde din zbor și mă depune pe fundul gropii. Ia fierul lopeții și continuă să netezească pereții și așa netezi. Eu caut furnici și râme și gândăcei – Moș Iacob îmi spune să nu mai caut, că n-o să găsesc, decât pe-acolo, pe sus, pe sub iarbă, unde tot nu pot ajunge.

Vine preotul Dodon și astupă, negru, soarele:

– O faci prea adâncă, Iacobe, nu-i nevoie, pentru ce-o să punem în ea.

– O fac ca la *reglament*, părinte, că adică, dacă-l pui în picioare, să nu-i vezi pana de la pălărie.

– I-ai făcut și săcrii, Iacobe?

– Făcut, părinte, pe măsură, că dom' 'țător era fix ca mine, așa că l-am făcut, pe mine.

– Vezi să nu cobești, Iacobe... Era mai ușor, dacă-i făceam unu, dincolo, la țintirimul eroilor – n-a fost el ostaș când a căzut, dar se cheamă că tot pe câmpul de suferință...

– Doam' 'țătoarea a vrut aicea, lângă băiețelul cel mare, Petrică – dar eu tot cred că i-o fac degeaba.

– Atunci de ce i-o faci așa de pe măsură? Și săcrii? Și cruce – ai mântuit-o?

– Mântuit-o, părinte, dar aici e clenciul... Am eu on clenci...

– Ce clenci, Iacobe? Că, adică... O să se întoarcă? Să deie Domnul, dar eu, unul... Au trecut zece luni, Iacobe...

– Și-or mai trece, părinte. Și-o să vină-napoi.

– Deie Domnul!, preotul se închină și ne dă soarele înapoi.

Îi cer lui Moș Iacob o 'nealtă, ceva, ca să netezesc și eu pereții, îmi dă o mistrie – cea mai mică. Peste un timp, mă lovește peste mână, de-mi scapă mistria:

– De ce strici? Ai bortilit frumusețe de părete!

– Am vrut să ajung dincolo...

– Unde, dincolo? În partea ceialaltă a pământului? Atunci trebuia să bortilești în fundul gropii!

– Nu acolo. Aici, la Petrică. Să văd cum mai stă...

Moș Iacob mă ia în brațe, mormăie ceva, mă bate ușurel cu palmoaiele lui pe spinare, apoi mă urcă la loc, pe buza gropii, iese și el, își adună sculele... Vine mama, în negru.

– Nu-i prea departe de mormântul lui Petrică? Mă gândeam să facem un grilaj pentru amândoi...

Nu aud ce vorbesc, în continuare, mama și Moș Iacob. Mă

rezem de grilajul de fier din jurul lui Petrică. De aici, de deasupra, nu pot ajunge până la el, mai întâi din pricina florilor; după aceea din pricina lespezii de piatră – pe care, știu, tot primarul lemnar de Moș Iacob a cioplit numele lui frate-meu, anul nașterii, al morții, chenar în jur, iar înspre picioare, cu litere mai mari decât cele ale numelui:

HODINEȘTE ÎN PACE

– ÎNGERAȘ —

Ne întoarcem acasă și ne pregătim pentru mâine. Însă eu am altă treabă: să găsesc o sculă potrivită. Aș putea lua un hârleț, o lopată – dar am văzut că Moș Iacob, după ce a ajuns pe la brâu, a scurtat cozile, cu fierăstrăul – “ca să încapă”; aș lua toporul, are și el coadă lungă. Mistrie nu avem. Așa că iau căușul de făină din magazie, cel din fier, lucit de atâta întrebuințare. O șterg, ca de obicei, prin fundul grădinii, ocolesc satul de tot și pătrund în țintirim pe la eroi, ocolesc și biserica și iată-mă lângă mormântul lui Petrică. Nu e nimeni primprejur, așa că arunc mai întâi căușul, apoi sar și eu.

Cu ciocul căușului mă măsoar și însemnez, pe peretele dinspre frate-meu – știu că el era mult mai mic decât mine, dar eu trebuie să stau. Și mă apuc de lucru: sap, în perete, ca o ușă – pe măsură.

Întâi s-a întunecat groapa; apoi turnul bisericii; acum și cerul, însă eu nu am izbutit să scobesc decât atât cât să-mi vâr capul și, oarecum pieptul – dar numai aici, în partea de sus. Căușul s-a știrbit, s-a îndoit, încerc să sap cu ajutorul cozii – nu merge. Și mi-e foame. Și oarecum sete. *Și o să-mi fie frig.*

N-o să pot ajunge până la Petrică. Dar nici n-o să mai ies, de aici, de la tata. Aud destul de deslușit glasuri de oameni – acele glasuri de noapte, ale oamenilor căutând, împreună, vreo vită scăpată din ocol și rătăcită – și care trebuie neapărat, dacă nu chiar găsită, atunci căutată, cu felinare, cu strigăte – ca măcar să-l sperie și să-l pună pe fugă pe lup...

Lupul! Dacă vine, aici și mă mănâncă? Am văzut eu ce rămâne după lup: oase roșii, petice de piele, smocuri de păr, nu ca în “Capra cu trei iezi”, unde lupul înghite iezii, întregi; și după aceea îi tai burta; și după aceea scoți iezii, nevătămați!

Să strig, ca să vină încoace, după glas și să mă scoată de-aici? Dar, chiar dacă mă aud, oamenii nu ți-ar intra, noaptea, în cimitir, să-i tai! De vii! Doar dacă aș striga după Moș Iacob, el e primarul satului, nu se teme de strigoii... Strig o dată, mai strig o dată, apoi nu mai strig. Tot nu vine. Nu-i nimic, mâine, pe lumină...

Mă întind pe spate, pe fundul gropii, cu mâinile în lături. Doamne, ce cald, ce bine, ce frumos: să ai, drept în fața ta, o ușă

spre Rai, cu stelele lui, cu cerul lui și, uite, cu nourii care trec din când în când! Degeaba scobisem în dreapta, ca să ajung la Petrică, tot nu l-aș fi găsit, el e acolo, sus, cu aripioare – doar așa scrisese Moș Iacob, cu dalta, pe lespede: “ÎNGERAȘ”. Să stai pe spate și să simți căldura pieptului tatei.

Nu-i adevărat ce spun cei mari, că tata a murit undeva, departe, în lagăr și că mormântul e numai “de formă”, ca la cei din țințirumul eroilor. Am văzut eu cum erau făcute mormintele eroilor: nu li se săpa groapă, se aducea pământ, cu roaba, din altă parte, cât să facă movilițele pe care femeile să pună flori și să aprindă lumânări, dar tata nu-i erou, mai întâi, pentru că Moș Iacob și cu mine i-am făcut groapă adevărată și bine adâncă, și frumos neteziți pereții, apoi pentru că îl simt eu, cu spatele, sub mine, cald și adiind a tutun.

Adâncă, adâncă – adânc e cerul cu stele și cu frățiori, să tot stai așa și să privești prin gura lui, dreptunghiulară, chiar dacă stelele încep să fie astupate – s-o fi tulburînd apa – și pe undeva, prin apropiere vuiesc copacii – aici însă e bine, nu bate vântul, nu bate nimic. Și ce frumos, ce frumos, când încep fulgerele și tunetele – numai de n-ar ploua, fiindcă răcește tata.

Cerul s-a făcut un grilaj de foc, tunetele bubuie, de mă saltă pe pieptul tatei și uite că pârâie ceva și uite că fâșâie-vâjâie ceva și-mi astupă gardul mișcător de fulgere – e bine să ai un frățior îngerăș, acolo, sus: îți trimite o creangă mare de castan, pe care te poți cățara și ieși...

Ploaia începe de cum sar gardul țințirimului. Dar, până acasă, nu mă udă chiar de tot.

– Unde-ai fost, Doamne-Dumnezeule, te-am căutat cu tot satul! – și, fiindcă spun, fără să clilesc, că am fost “cu copiii, la iaz”, mama îmi arde un toc de bătaie.

Dar de astă dată nu mă supăr pe ea. Mă întind în pat, pe spate, cu mâinile în lături: ce bună e căldura tatei, ce îngerăș e Petrică, acolo, jos de tot, în fundul fântânii.

Adâncă, adâncă – dar uite, că au umplut-o și la cap i-au pus crucea frumoasă, de stejar, cioplită de mine și de Moș Iacob, și au lăsat-o așa, cu clenciul:

– Moș Iacob – zice mama, încă de pe când crucea era în magazie, pe capre – dar ai greșit anul morții, ai scris 1991 în loc de 1941 – dar cum le-ai cioplit dumneata, în colțuri, ți-e ușor să-i spargi capul celui de al doilea 9, ca să fie 4...

– Păi ăsta-i clenciul! râde Moș Iacob. Războiul abia a început, ai noștri n-au liberat toate lagărele și ocnele rusești – dacă azi-măine se-ntoarce dom’ ‘țător și-și vede mormântul și anul morții, 1941? Nu moare el, de-adevărat, ca un cumnat al

meu, care se-ntoarce din Războiul cel Mare, de la nemți și când vede că nevasta l-a îngropat și i-a pus cruce, cu anul morții de-acum doi ani, moare pe loc, de inimă ră ? Cu clenciu-ăsta-l tragem noi pe dom' 'țator, de pe unde-o fi!

Cu clenciu-ăsta-l trage Moș Iacob pe tata de pe unde-a fost (și a fost și dincolo de Ural și dincolo de Cercul Polar) și, chiar a doua zi, ne ducem cu toții, la țintirim, tata își suflecă mânecile, ia hârlețul, își dezgroapă crucea, o ia în spinare și o duce în curtea școlii, o sparge cu toporul și-o stropește cu gaz, și-i dă foc, și-și scoate cămașa, o aruncă în flăcări și, cu o sticlă cu rachiu într-o mână, începe să danseze în jurul focului și să chiuie, și să strige:

– Trăiască Gutenberg! Trăiască Gutenberg!!

De data asta țopăie în jurul focului și Moș Iacob, până și mătușa Domnica – chiar și mama; de data asta chiuie și beau, și dansează în jurul focului și oamenii din sat – poate cei dintâi basarabeni care știau că Gutenberg fusese un neamț care “făcuse tiparnița”. Cu aproape trei ani în urmă, nu numai că nu știau nimic despre neamț, dar se ascuseseră, să nu vadă focul din curtea școlii în care ardeau cărțile – toate cărțile românești, până și hărțile și manualele de școală. Când cei trei comisari veniseră, tata îi dăduse afară din școală; dar, după ce îl bătuseră bine, îl puseseră pe el să azvârle pe fereastră, în curte, cărțile și tata așa făcuse, apoi, în timp ce unul dintre comisari, după ce le dăduse foc, le întorcea cu furca, să ardă mai bine, tata băuse dintr-o răsuflare o jumătate de sticlă de rachiu, își smulsese cămașa de pe el și, pe jumătate gol, dansase în jurul focului, răcnind:

– Trăiască Gutenberg! Trăiască Gutenberg!!

De asta îl ridicaseră. Fiindcă ei auziseră: Goldenberg, unul care fusese comisar înaintea lor și, de curând, nu mai era (nici comisar, nici Goldenberg, nici nimic, îl împușcaseră ai lui). Și chiar dacă, la NKVD, la Orhei, se găsisse unul care să știe cine fusese Gutenberg și să se convingă că tata nu fusese deloc prieten cu Goldenberg, nu se putea să-i dea drumul, așa că îl condamnaseră pentru huliganism. Și îl duseseră – dincolo de Ural, dincolo de Cercul Polar. Dar clenciul lui Moș Iacob îl adusese înapoi...

Adâncă, adâncă – poate că ar fi timpul să pun pe hârtie, așa cum îmi vine, măcar o parte din adâncime – de pildă, cea a tatei, întinsă pe orizontală și albă, totdeauna albă, să aștern pe hârtie, ca să rămână, fiindcă dacă le-aș publica, nimeni nu ar crede că un învățător român din Basarabia ocupată este “ridicat” și după doi ani de dincolo-de-Cercul-Polar e scos din lagăr și îmbrăcat în uniformă militară, i se pune o pușcă în mână și i se ordonă să

pornească la atac, și nemții îl iau prizonier și, pentru că știe ceva franceză și ceva mai multă latină, nemții îl trimit românilor și românii îl bagă într-un lagăr de prizonieri sovietici – până când mama și cu bunica duc destule acte și dovezi ca să fie liberat (la sfârșitul lui '43, iar la începutul lui '44 pornim toți trei, de astă dată spre Apus – ca să ajungem în curtea Prefecturii din Sighișoara).

Adâncă, adâncă și presărată de “noroc”.

Începe să se lumineze, așa că sting lămpile. Și rămân, în picioare, dinaintea dreptunghiului ferestrei, dar nu văd stele, nici aripioare – cu toate că nici ieri după-amiază, când mă trezisem față către față cu mine, rășfrânt în propria-mi fântână, dreptunghiulară, nu crezusem în ea, definitiv.

Am noroc? Sau, și de data asta, ne-ghinion?

Oricum, e bine să ai un frate, acolo, jos.

II

1

– Mergem în parc?, întreabă Filip. Mergem în parc!, mă somează, apoi mă roagă, roagă: Te roooog, știi ce mult îmi place în parc.

Cum să nu știu, eu, cât de mult îi place în parc. Mai ales că, de când a trecut la școala-mare, nu mai poate dormi după-amiaza, ca la grădiniță, se întoarce acasă palid, alungit la obraz – se vor fi jucând ei, în pauze, dar nu destul și apoi timpul, timpul de Paris: de astă-toamnă tot plouă, tot vântuiește, și chiar dacă mai iese un petic de soare, nu știu cum se face că dispare exact la orele patru și jumătate, când iese el de la școală și exact miercuri, sâmbăta după-amiază și duminica toată ziua...

– Nu-i nimic dacă plouă, mă asigură Filip. Cum ajungem noi în parc, cum *o să nu mai plouă*.

– Și, pe deasupra, mai am și de lucru..., zic.

Mint ca un om mare. Nu mai scriu, nu mai sunt în stare să aștern pe hârtie un rând. Cam de prin... Cam de când mi-a apărut cartea ultimă, la mijlocul lui septembrie. Două săptămâni ocupat fiind cu mirositul, palpatul, cântăritul – de unul singur; apoi cu serviciul de presă – un coșmar, chiar dacă aș avea ocazia să scriu dedicațiile în românește (aș plăti fiecare dedicație cu câte o sută de pagini scrise); apoi cu așteptarea: știam, simțeam că această a șaptea carte publicată era, dacă nu cea mai bună, atunci, cu siguranță, cea mai luabilă-în-seamă.

– Dar ți-ai scris cartea, acum putem merge în parc, spune Filip, logic ca toți inocenții.

Dacă disponibilitatea mea ar depinde de cartea scrisă...

– Mergem în parc?, întreabă Filip. Mergem în parc!, mă somează, apoi, brusc: Te roooog, papa, te rog cel mai frumos de tot – tu știi ce frumos rog eu...

– Cum să nu știu – uite, mi-ai frânt inima, zic, râzând.

– Dacă râzi, înseamnă că nu te doare – hai în parc!

– Dar nu râd, plâng: au, cum mă doare... Au, inima...

– Ți-o repară mama – dar după ce-am fost în parc și după ce m-am jucat și după ce-am venit din parc...

– Pe ploaia asta? Nu vezi cum plouă?

– Nu plouă. Ba plouă, dar ploaia asta îi plouă pe răi – pe tine te iau sub protecția mea! – și Filip mă bate pe umăr (nu i-i greu,

fiindcă l-am luat în brațe).

– Mulțumesc pentru protecție, zic. Ești gentil.

– Știu, încuviințează Filip, modest. Sunt *foarrrrrte*... – de la o vreme, rulează r-urile, de parcă ar fi luat lecții de rulat de la Elvira Popescu. Foarrrrte, foarrrrte... – coboară din brațele mele, se îndepărtează, revine: Eu îți propun o altă propunere: cum mergem noi în parc, cum nu mai plouă – de acord? Vorbesc eu cu Sfântul Niculae...

– Vrei să spui: Sfântul Ilie, el este responsabil cu adunarea cotizațiilor...

– Atenție, un tată n-are voie să mintă! *Ieri* mi-ai spus că Sfântul Ilie umblă pe cer cu un car și produce *eleccitritate*...

– În timpul liber – ceea ce eu nu am: eu lucrez!

– Un tată n-are voie să mintă. Nu lucrezi! Nu scrii cărți, tu faci hărți! – și pleacă, ofensat și demn.

Vai, da, nu lucrez. Fiindcă nu scriu, ci fac... Deși scrisesem până la... Exact până la 13 decembrie '81.

Dorm încă somnul de somnifere, când îmi telefonează Olga. Mormăi, nu pricep mare lucru, dar zic:

– Bine, bine, vin – dar unde și când?

Îmi spune, înregistrez locul și ora – a nu: nu a spus ora, ci: “imediat”. Iar locul... Și locul mă miră, e întâia oară când se organizează o manifestație “la stația de metro Alma”. Când mă aflu, totuși, în picioare – lângă pat, evident – sună iar telefonul. E Natașa-cea-Mare. A-ha, acum pricep: *A intrat cineva în Polonia!* (Mai târziu, aveam să reconstitui: Natașa nu spusese așa, însă eu, adormit, o plasasem pe Natașa într-un context știut, adică cel diin august '68 când, în Piața Roșie, cu copilul în brațe, protestase ea împotriva *cuiva care intrase în Cehoslovacia*).

Filip doarme – e duminică – așa că n-o trezesc nici pe Ana, ies, tiptil. Pe palier, dau nas în nas cu Șerban: auzise la radio și fiindcă *nu se putea să nu facem ceva*, venise la mine: să mergem împreună.

Și mergem. Și pe măsură ce metroul se apropie de centru, observăm, chiar în vagonul nostru, figuri cunoscute de la alte manifestații. Și cel puțin o treime din călătorii care coboară la Alma sunt “de-ai noștri”. La suprafață, alții. Unde mergem? Bineînțeles, la ambasadă! Ba nu: deocamdată, adunarea la statuia lui Mickiewicz. Ia te uită: sunt parizian de mai bine de patru ani și nu știu unde-i statuia lui Mickiewicz! Dar nici Șerban (Cristovici), de doisprezece ani la Paris, nu știe. Nici Olga (Svințova), născută aici. Nici André (Glucksmann), nici Emmanuel (Le Roy Ladurie), totuși, francezi...

O găsim, totuși. Ne luăm după o femeie în vârstă, îmbrăcată

cu un palton de cartelă (ca la noi...), înfocolită într-un șal ca de pe la noi și care duce un drapel polonez. Unde putea merge un palton de cartelă cu drapelul polonez în altă parte decât acolo unde vrem și noi să ajungem? Și ajungem. Sunt, deja, vreo zece. Cu noi, în jur de douăzeci. Și mai vin, mai vin – zgribuliți, încovoiați sub vânt, reverele ridicate.

De cealaltă parte a soclului, glasurile se înalță, careva strigă: «Să plece!», altul: «Comuniști – asasini!» (îl recunosc pe ucraineanul care totdeauna, peste tot, asta strigă), careva îmi spune că “un ayatollah” – Mermaz? Joxe? – a avut nerușinarea să vină, *aici, cu noi* – dar a fost trimis la plimbare! Apoi, ciuruit de vânt, imnul polonez, cel mai frumos și mai sfâșietor imn din lume, pe care nu-l pot asculta, nici măcar la vreo manifestație sportivă, fără să-mi simt nodul în gât și lacrimile în ochi. Noi, ca noi – cehi, ruși, unguri, bulgari, români, suntem cu toții polonezi – dar ei, francezii? Să fie vinovat doar vântul rece, urzicător? Dar ce s-ar fi făcut, *ei, francezii*, dacă asta s-ar fi întâmplat în miez de vară și n-ar fi avut decât reverele de la bluzele de vară, ca să-și ascundă lacrimile?

Iată-i: ei, trei sunt nu doar francezi, ci și istorici, care prin structură și prin meserie sunt, trebuie să fie reci, detașați de eveniment, “obiectivi”. Și iată-i: le tremură buza, le tremură mâna, le înoată ochii în lacrimi nu doar de vânt. Și iată-i pe ei, francezi și istorici, deplasându-se în grup și înconjurând pe câte un “polonez” (bulgar sau ceh sau rus) și întrebându-l și implorându-l și somându-l să spună – să spună, ce?

– Paul, spune-mi, spune-mi... – cel mai în vârstă dintre istorici (Le Goff) și cel mai departe, prin preocupări, de azi, 13 decembrie 1981, și cel pe care nu-l cunosc personal, m-a apucat mai întâi de umeri, acum mă scutură de revere: Spune-mi că *asta* nu este... Că este...

Știu ce ar vrea istoricul să-fie-să-nu-fie. Dar și el știe că eu știu-nu-știu, altfel, cu totul altfel decât ar ști el, chiar atunci când n-ar ști – ca istoric și ca francez. Poate de aceea nu mai așteaptă răspuns, face un pas în lături și se întoarce cu spatele. Mă răsucesc și eu și-mi acopăr obrazul cu reverele. Fiindcă plânsul...

Sublimii, măgarii de polonezi-polonezi: ei, nu. (Dacă cineva ar fi intrat în România – presupunem că ar fi avut măcar pretexte – aș fi avut și eu ochii uscați?). Ei, minunații, porcii de polonezi vor salva lumea. Iată-l pe Alex (Smolar) încurajând, dând asigurări – că nu! Iată-l și pe Krisztof (Pomian), explicând – ca un istoric ce este – că nu! Și iată-ne pe noi, nepolonezii, respirând ușurați; ia-tă-ne pe noi, polonezii de adopție, asigurați: că nu! Ba chiar prietenul meu, Alex, merge și mai departe (cam

prea departe, dar acum nu este momentul să-l pun la punct), când îmi explică și chiar mă bate pe umăr, ca să nu mai rămână vreun dubiu, anume că “armata poloneză nu va trage în popor” – așa cum s-ar întâmpla, de pildă, în România...

O săptămână, zece zile, două săptămâni de manifestații, moțiuni, strigăte, răcnete – de mânie, de disperare, îmi petrec și eu ziua pe stradă (mai corect: în stradă), noaptea ascultând radioul pe unde scurte și înregistrând posturile vietnamez, nord-coreean, sovietic și polonez și făcând crize de isterie ca un imbecil de occidental, constatând că știrile despre ceea ce se întâmplă în Polonia sunt difuzate mai întâi de... Hoșiminvill, de Fenian, de Moscova – și abia după două-trei ore de Varșovia!

Anul Nou – de astă dată, refuz toate invitațiile. Monica și Virgil fac la fel, așa că pe la orele 11 seara ne ducem noi trei la *ei* doi, ne prefacem că ascultăm discursul prezidențial de la miezul nopții, bem cu noduri șampania, apoi ne îmbrățișăm în tăcere.

Virgil Ierunca (“Cel mai optimist pesimist”) oftează:

– Nimic de făcut...

– Înainte de acest 13 decembrie, credeam că, totuși, s-a rupt gheața – reînghețată după Ungaria, spune Monica, încercând să zâmbească.

– Nimic nu s-a spart, nimic de făcut... N-au înțeles nimic, tâmpiții! Nici după Berlin, nici după Budapesta, nici după Praga... Nici după Kabul. Chiar mă miram că durează atâta.

– Dar nu s-a terminat, zic eu, străduindu-mă să și cred ce spun. Am impresia că abia acum începe: polonezii sunt polonezi – nu ca noi...

– Atunci să trecem la catolicism și să cerem azil politic în Polonia!, propune Ana cu seriozitate.

Tăcem cu toții. Știu că fiecare gândește ce a spus Ana – chiar dacă, din pudoare, nu rostește gândul. Zic:

– În asemenea împrejurări, îți vine să lași de-o parte bunele sentimente, cuvintele bune și să pui mâna pe mitralieră!

– Îți vine, mă corectează Virgil. Și mie *îmi* vine să trag, dar nu în *ăia*, ci în *ăștia*, în *tâm-pi-ții* de occidentali!

– Virgil, nu vorbi așa, băiatule – nu-l luați în seamă, azi are o migrenă orizontală.

– Ba să mă ia, doamnă, să mă ia în seamă. Și află că migrena de azi nu e orizontală, ci crucială! *Tâm-pi-ții!*

Eu nu am migrene – oricum, nu orizontale, Eu am crucea mea.

– Pe cine faci tu, în hărțile tale? mă întreabă Filip. *Pe România?*

– Și *pe* România, uite-o aici. Dar o fac *pe* lumea.

– Pe lumea a făcut-o Dumnezeu, de ce-o strici?
 – El a stricat-o, eu o repar! O împart altfel, mai bine!
 – Cu foarfeca o împărți mai ușor, vrei foarfeca mea?
 – Ce-ar fi să te duci să te joci și să mă lași să lucrez?
 – Tu nu lucrezi, tu strici lumea. Mai bine-ai scrie. Mai bine ai merge cu mine în parc.

Mai bine așa avea și eu o migrenă diagonală, așa avea o scuză. Dacă Filip ar fi ceva mai mare, poate că i-aș spune de ce mă las greu cu parcul. Dacă Ana ar fi ceva mai puțin obosită, i-aș spune de ce nu-l conduc pe copil la și de la școală. Și, în general, de ce nu mai ies în oraș decât singur.

Dar așa... Ce să-i spun? Că simt, că miros, că uneori chiar aud cum îmi dă târcoale? Și că mai simt (mai exact: sper) că numai mie îmi dă târcoale? Și că ar fi, nu păcat, ci criminal să-i expun și pe ai mei?

Ce să spun? Că simt eu ceva? Ceva, ce? Nu cumva propria-mi frică? Cum să explic ceea ce nu poate fi explicat, anume că nu mi-e frică, pentru mine? Ba chiar, atunci când merg singur, pe stradă, cu metroul, cu trenul, mă surprind, uneori, dorind aceea? Fiindcă mai simt și asta: orice aș face, oricât m-aș apăra – nu voi scăpa. Dacă nu peste o secundă, atunci mâine, atunci peste două luni, va face: pffiu! – și gata. Pffiu!, pentru că, certamente, va fi cu un silențios. De aceea, nu plec niciodată de acasă – fie doar și pentru un pachet de țigări – fără geanta în care se află, în buzunarul cel mai la îndemână, actele. Și mai ales, totdeauna, cu chiloți curați; și cu unghiile tăiate; nu te poți “prezenta” oricum...

Să spun, *cui*? Lui Filip, în nici un caz. Anei? Adevărat, Ana a fost și a rămas un om curajos, așa cum numai unele femei pot fi. Dar una este să înfrunți un pericol evident, vizibil, previzibil și altceva să *aștepți*. Sunt convins că dacă i-aș spune, Ana s-ar purta mai bărbătește decât ar fi necesar, adică, în timpul puținelor noastre ieșiri, ar căpăta ea obișnuințe de ocrotitor, de bărbat – și asta, în primul rând, m-ar încurca pe mine; în al doilea, m-ar umili. De aceea prefer să tac și, pe stradă, în metrou, să-mi fac recente obișnuințe cât mai firești...

Cui altcuiva să-i spun? Ce întrebare: cui? Dar și ce răspuns: poliției! Desigur, nu celei de cartier. Nici Prefecturii. Cu *asta* se ocupă cei de la D.S.T. La care am apelat după amenințările din metrou, din toamna lui '78; apoi după amenințările scrise și telefonice dinainte de Conferința de la Madrid; apoi, desigur, după ce promisem bomba în carte... Ei, da, amenințările scrise, coletul, astea erau probe materiale. Au notat și ceea ce relatasem eu despre amenințările telefonice (ca, mai înainte, cele din metrou). Dar astă-vară, după ce Emil Georgescu a fost înjunghiat,

la München, de către doi francezi, le-am telefonat. Nu, nu știau nimic, dar se vor informa. Peste câteva zile, am telefonat din nou, transmițându-le ceea ce îmi spusese Noël Bernard, la telefon, de la München, anume că cei doi francezi fuseseră angajați – și, bineînțeles, plătiți – de un individ pe nume Boris Rubin, care făcea afaceri cu guvernul de la București. La care, cel de la capătul firului zice:

– E o afacere de drept comun, francezii sunt niște mărunți găinari, nimic nu probează că este ceva politic.

– A, da?, zic. Nimic nu probează, pentru că nu numai că nu căutați probele, dar am impresia că le și evitați!

La acestea, domnul de la D.S.T. mi-a explicat, pe scurt, că nu noi, refugiații, în general, nici eu în special, o să-i învățăm pe ei, francezii, cum anume să-și facă meseria.

I-am răspuns că are dreptate și că, mâine, la prima oră, o să mă duc la Prefectură, să cer un permis de port-tun, ca să mă apăr singur, până în momentul în care D.S.T. va învăța meseria pe care n-o știe și nici nu vrea s-o învețe.

Îmi spusese Virgil de sute de ori că “nu-i nimic de făcut, dar parcă nu-mi venise să cred, cu toate că, iată, trecuseră patru ani de când Monica fusese agresată – și dosarul era gol; trei ani de la amenințările din metrou – dosarul gol; o bună jumătate de an de la bombele primite de Penescu și de mine – dosarele goale. La urma urmei, ce pretenții aveam? Să-mi pună polițai la poartă? pe palier? Făcuseră o aluzie, după bombă, dar atât și, chiar dacă ar fi revenit cu o propunere, aș fi declinat-o: mai întâi, pentru că nu voiam să-mi fac, aici, închisoarea care nu mă impresiunase acolo, în al doilea rând, știam că poliția franceză nu avea mijloace să pună câte un paznic pentru fiecare refugiat amenințat.

Avea dreptate Virgil: nimic de făcut cu ăștia...

Și totuși, la vreo oră după “convorbire”, sună telefonul: un subaltern al primului îmi cerea permisiunea să vină la mine, să-mi explice... Ce să-mi explice un subaltern?

Ei bine, să-mi explice că fusese o neînțelegere; că, neavând informații suficiente, ei nu aveau de unde ști dacă afacerea Georgescu este de drept comun sau politică; că “domnul celălalt” avusese impresia că eu cerusem socoteală D.S.T.-ului că nu se amestecă într-o afacere care privește numai poliția germană; și că, “între timp”, lucrurile s-au lămurit – iată motivul pentru care el îmi ceruse această întrevvedere.

Nu știu și, desigur, nu voi afla niciodată ce se întâmplase acolo, la ei: să fi raportat “mai sus” cel cu care vorbisem întâi? Să fi fost ascultată convorbirea lui? La urma urmei, nici nu mă interesează. Oricum, din câte am aflat mai apoi, de la Bernard

(și chiar de la Georgescu însuși, după ce a ieșit din spital), prezența francezilor nu s-a făcut simțită. I-am telefonat subalternului. Nu, nimic nou, germanii refuză să colaboreze cu francezii...

Este adevărat: în vara trecută, când a trebuit să călătoresc în Italia, D.S.T. m-a anunțat carabinierilor și o “gardă apropiată” mă lua de la hotel, mă conducea în sala de conferințe și mă reconducea. Dar asta a durat trei zile - la Rimini...

Este adevărat: de fiecare dată mi-au recomandat să fiu atent când ies din casă; să nu folosesc un orar și trasee fixe; să evit metroul, chiar și taxiul (la un moment dat, Ana: “Dar elicopterul putem să-l folosim?”). Și, mai ales, să-i anunț de cum mi se pare ceva suspect.

Or, ceea ce simt eu, de la o vreme încoace, nu intră în categoria “suspect”. Ce să le spun? Că simt? Dar *ce* anume – ce, pentru ei, fiind un eveniment. Iar un asemenea eveniment nu poate fi provocat decât de o persoană – cum arăta, unde anume s-a produs acel eveniment suspect? Aș putea face o descriere, fie și sumară a persoanei suspecte care a avut *un* comportament suspect?

Bineînțeles, nu pot. De aceea ies numai singur, iar acasă fac hărți și repar *pe* lumea.

2

– Mergem în parc? Te roog, te rog cel mai frumos din lume, să mergem în parc.

– Mergem, mergem, dar nu imediat, mai am ceva de lucru.

Ce m-aș fi făcut fără hărțile care-mi dau de lucru? Am mai avut câteva “crize”, dar nici una atât de lungă, atât de profundă. Când voi ieși din ea (dar voi mai putea?), voi scrie o carte despre *terapia prin cartografie*. Ar putea să se intituleze: **Cartoterapie**, de ce nu, oricum, dacă se va publica, editorul tot are să-i schimbe titlul, nu degeaba l-am botezat pe Morcrette: “Michel-Rebotezătorul”.

– Mergem în parc?

O să mergem, mergem, altfel copilul ar putea simți că ceva nu este în regulă. Dar nu imediat. Mai am de lucru, aici, la această din urmă hartă. Nu-i adevărat că împart lumea – dacă ar fi în puterea mea, aș dezîmpărți-o, ca să dispară odată pentru totdeauna gardurile de sârmă ghimpată și șanțurile-capcană și haitele de câini cu grăniceri în lesă și zidurile. Nu, nu mă interesează granițele, decât în măsura în care Basarabia și Bucovina se vor întoarce acasă. În rest, pun oarecare ordine, înăuntru.

M-au marcat și pe mine inundațiile teribile din '70 și '75, așa că dreg cursurile de apă, mai tai câte un canal de refulare aici, "redeschid" o baltă asanată dincoace;

M-a marcat și pe mine foametea dintr-o țară bogată, așa că, pe lângă decolectivizare (care nu mai are nevoie să fie menționată pe hartă), tai canale lungi și late și adânci – și pentru transport, dar mai ales pentru irigații. Iar pentru că petrolul nostru românesc își trăiește ultimele picături – ca și gazul metan, de altfel – am pus imaginat niște generatoare de electricitate hidraulice și eoliene (și combinate) care, simultan sau succesiv, vor pompa apă (cu precădere din Dunăre), vor produce electricitate, hidrogen (care va fi folosit drept carburant pentru motoarele indispensabile) și, la capăt, vor iriga prin aspersie (cu ajutorul unor baloane de joasă înălțime, legate de sursă) și, mai ales, prin infiltrație. Am pus la punct și complexe agricole; și vehicule, și "mașini" – fără motor; și materiale de construcție, și "brichete" pentru combustibil domestic; și, bineînțeles, voi folosi eolienele, energia solară și pompele de căldură (în privința acestora din urmă rămâne să mă mai documentez) pentru desalinizarea apei de mare.

– Mergem?

Mergem, mergem, numai să rezolv acest pod: trebuie să-l plasez în așa fel încât să fie pe axa principalului bulevard, încât să unească malul continentului de al insulei în locul unde se apropie cel mai mult (doar n-o să fac un pod de trei kilometri! încât să poată fi văzut bine și de pe mare și de pe înălțimea din spatele...) A, nu, nu va fi noua capitală, las' să rămână administrația și politica la București, industria acolo unde a și fost instalată, aici, la HISTRIA, va fi doar o așezare spirituală. Aici singura "industrie" admisă va fi cea poligrafică, de altfel, inima așezării nu va fi nici biserica, nici Prefectura, nici televiziunea, nici mai știu eu ce altă instituție, ci BIBLIOTECA – și nu doar ca depozit, ci mai ales ca memorial al tuturor cărților arse, distruse, ca un fel de compensație tardivă (și, desigur, necompensatorie) a acestui neam căruia i-au fost furate, distruse *hârțile*...

– Asta ce e, așa de albastră?

– Asta e marea, Marea Neagră.

– Atunci fă-o neagră – îmi dai voie s-o fac eu?

– A, nu, se înnegrește singură, atunci când e furtună. Acum e timp frumos, soare... Nu se vede?

– Se vede! Dar asta și mai foarte albastră?

– Asta și mai foarte albastră se cheamă Sinoe sau Laguna Albastră – uite, se iese la mare pe aici...

– Și pe unde se intră?

– Tot pe-aici. Iar dincoace...

- Mai bine să intru pe-aici și să ies pe-aici...
 - Îmi strici harta! Uite ce-ai făcut!
 - Am făcut și eu un canal – tu câte ai făcut până acum? Și aici, pe frunza de castan ce punem?
 - Ei, aici o să fie... Facem case, bulevarde, canale, parcuri, o să vezi ce frumos o să fie!
 - Ca în Spania?
 - Să sperăm că nu ca în Spania – ce faci, iar îmi...
 - Fac și eu o colibă, să mă joc cu Aline și cu Patrick...
 - Chiar aici? Și eu unde mai pun muzeul?
 - O să aibă parc mare, muzeul? Atunci mi-o pun în parc... Sau mai bine aici, lângă golf...
 - A, nu! Asta, nu! Aici e locul bibliotecii!
 - Și când Marea Neagră se face neagră și plouă? Fac eu o colibă aici și punem biblioteca înăuntru, ca să nu se ude cărțile.
 - Ar fi o idee... Uite ce e: îți desenez pe cartonul cestălalt contururile, carevasăzică planul de situație. Te duci dincolo și faci ce vrei, de acord?
 - De acord. Crezi că ar merge o insulă aici? Cu far?
 - Aici merge orice. Numai de Histria nu te atingi, de acord?
 - De acord, îmi fac două insule – ce-i aia...? Cum i-ai zis?
 - Histria. Un fel de oraș. Alb, cu multă verdeață, înconjurat de lagună, marea aici, peste fâșia asta de nisip...
 - Grozav! Dar cum e timpul, acum, acolo? Și-acolo plouă?
 - Mă tem că acum ninge, acolo. Și bate vântul...
 - Brrr! Mă duc dincolo, să-mi fac o colibă.
 - Într-adevăr: cum va fi timpul, acum, acolo?
- Cum va fi fost timpul, atunci când corăbierii din Milet debarcaseră pe insulă – pe acea insulă din acel golf în care dădea acel braț al Dunării? În ce anotimp? Întrebare judicioasă, fiindcă în nici un caz, iarna. Probabil, în primăvara, mai degrabă vara lui 657 găsiseră acea insulă destul de înaltă, ca să nu fie acoperită de valuri, în timpul “negrelor” și ca să poată fi fortificată, în acel golf, protejată măcar de valuri (în nici un caz de Crivăț), la gura aceluia braț al Dunării prin care puteau urca, ușor, pe fluviu. Cum va fi fost timpul când Darius a trecut pe aici – probabil, era iarnă, așa se va fi explicând înfrângerea în fața sciților (mai degrabă fuga din fața nimicului viscolit, decât înfrângere – dar dacă el va fi fost primul, mulți alții i-au urmat, retrăgându-se “cu atâta grabă încât și-a lăsat pe loc măgarii de povară, răniții și chiar obosiții”)? Dar când Filip al Macedoniei ajunsese până aici? – probabil, era vară, pentru că i-a plăcut, după cum avea să-i placă și fiului său, Alexandru, cinci ani mai târziu. În ceea ce-l privește pe Dromichete, regele geților, cu certitudine că a distrus cetatea din

temelii, într-o iarnă. Și tot iarnă, în 238 (d.C.), când goții n-au mai lăsat piatră pe piatră. Și, neîndoielnic, în iarna 586–587, avaro-slavii au prefăcut-o în pulbere, pentru totdeauna. Cel puțin, retrăgându-se după înfrângerea de la Tropaeum Traiani, în noapte, un soldat (romano-bizantin) a strigat altuia: “Torna, torna, fratre!” – strigăt care a rămas ca primul, în stră-română. Dar Histria a fost ucisă nu doar de avaro-slavi, ci și de nisip: nisipul care a astupat golful, prefăcându-l în lagună: nisip care a legat insula de continent și a prefăcut-o în peninsulă greu de apărat; nisip care a sugrumat acea gură a Dunării prin care se putea urca în fluviu.

Trebuie să fi fost *albă* Histria, din ce în ce mai albă, după fiecare distrugere (și de tot albă, după ultima, din care nu s-a mai ridicat). Alb, cu verde în spate și cu negru în față – de la Mare – dar nu în imediata apropiere, unde domnea albastrul.

Așadar, de *aici*, dincolo de albastrul lagunei și de galbenul “Pieptului” (chiar așa îi spuneau grecii bancului de nisip care a crescut, crescut, până ce a devenit peninsulă: Stethos), marea, “Marea cea mare” (iată dezavantajul-avantaj al unui popor nemaritim: adjectivul “mare”, din limba dacă, mărturisind uluirea în fața... cantității de apă, se poate alătura-suprapune pe latinescul “mare” ca substantiv – va mai fi existând în vreo altă limbă o asemenea confuzie poetică?), cu valurile ei scurte, rapide, seci. Câtă vreme nu văzusem decât Marea Neagră, nu realizasem deosebirea de alte mări, de oceane, decât (precum dacul continental) prin cantitate – care, oricum, nu este perceptibilă, există și lacuri cărora nu le vezi celălalt mal. În privința furtunilor – da, văzusem în filme niște mări-negre cu valuri mult mai înalte. Însă când am pus piciorul pe malul Atlanticului, apoi pe cel al Pacificului, am înțeles că alta, cu totul alta era deosebirea. Furtunile pe Marea Neagră sunt teribile. Dar cu un nu știu ce de muieră: țipă, se zvârcolește, își sfâșie îmbrăcămintea, sparge farfuri, mai și ucide (crimă pasională, am zice) – dar totul rămâne într-o criză de isterie. Pe când aiurea, nu clănțanitul de cățea, ci respirația, uriașă; nu scandalul domestic, ci mânia, bărbătească – oare nu din acest motiv spaniolii, poate cei mai buni cunoscători ai apelor, folosesc masculinul: “*el mar*”?

De ce, născut și crescut, pe continent” (am văzut marea abia la 26 ani, m-am scăldat în ea abia la 30), am ales Histria? Doar pentru că a fost albă? Și, dar nu numai. Poate pentru a reinversa iubirea mea inversată din acea altă iarnă – februarie 1961.

Eram cu domiciliu obligatoriu, în Bărăgan, din 1958, dar abia în '61 căpătasem "permisie", acasă (acordată, în principiu, anual). Însă porcul de Livescu, ofițerul de securitate care ne avea în grijă (și la ochi) îmi făcuse și de astă dată figura: căpătasem permisia, dar nu la Meșendorf, Rupea, în Ardeal, unde se aflau părinții mei, ci la... Constanța. «Dar nu am ce face la Constanța», încercasem să explic ofițerului de miliție de la Fetești, «eu vreau să-mi văd părinții, nu marea – în luna ianuarie». «Dacă e așa, scrie, aici, că renunți la Constanța, faci o nouă cerere, pentru Meșendorf, Rupea și aștepti rezultatul – o lună, un an, doi...», zice milițianul. Știam că altă cale nu există. Zice un alt milițian: «Profită, măi nene, de permisie, chit că nu te duci acasă – vă cunosc eu, voi v-ați bucura numai și de o călătorie, în tren, la întâmplare...» Avea dreptate cel de-al doilea. «M-aș duce și la Constanța, dar nu cunosc pe nimeni, n-am fost niciodată, unde Dumnezeu să mă declar?» (știam că, în "permisie", primul drum al deoistului trebuia să fie la Miliția din localitatea desemnată). «Trage la un hotel», zice primul. «Dar v-am spus că nu cunosc Constanța. Dați-mi numele și adresa unui hotel».

Intrigați și amuzați, milițienii de la Fetești s-au consultat și, în cele din urmă, au marcat pe foaia de drum hotelul (cred că "Victoria", dar nu sunt sigur) care – un avantaj considerabil! – se afla în imediata apropiere a sediului Miliției din Constanța...

Și iată-mă în tren spre Constanța, în luna ianuarie, îmbrăcat "ca în d.o.": pantaloni și vestă de "pufoaică", cizme de cauciuc, o scurtă țărănească îmblănită, căciulă de blană, cu urechi și... barbă... Și fără bagaj – ce bagaj puteam avea, la ducerea acasă?

Ajung la hotelul indicat, după-amiază (se și întunecase), mă înscriu, obțin un pat într-o cameră comună (formula cea mai ieftină) și, bineînțeles, imediat mă duc la Miliție, să mă declar. Înțelesesem că și recepția hotelului și Miliția știau de venirea mea, așa că nu am pierdut timpul. Ies și îl întreb pe milițianul de la poartă:

«Pe unde ajung la mare?»

Milițianul întâi se miră:

«Ce treabă ai cu marea, noaptea?», dar auzind că mă aflu pentru întâia oară la Constanța, ridică din umeri și arată cu mâna, încotrova. Pornesc în sensul (?) indicat, merg ce merg, întreb pe un trecător zgribulit (bătea un vânt teribil, îl simt și prin blana scurtei și prin vata pufoaicei și prin pulover...), continui – și mă opresc, nehotărât: nici urmă de mare. Am noroc, dau de o femeie, care mă luminează:

«Mai mergi nițel la dreapta, după aia cobori o scară de piatră». Găsesc scara, o cobor – da, parcă simt ceva miros de

gudron (“așa vor fi mirosind vapoarele”, îmi zic). Ocolesc o barieră puternic luminată, trec pe lângă o gheretă, o țin drept înaintea. Și merg și merg printre lăzi uriașe, macarale uruitoare...

Chiar în clipa în care zăresc, în față, licărit de apă, doi, trei, cinci vlăjgani mă înhață, îmi imobilizează mâinile la spate, mă iau pe sus și mă cară – unde? Habar n-am. În întâmpinarea “grupului” nostru vine un IMS, apoi o camionetă – acum merg pe picioarele mele, dar sunt ținut cu mâinile la spate și înconjurat de o mulțime de civili, militari, paznici, milițieni, securiști, marinari. Sunt împins într-o baracă supraîncălzită.

Primele cuvinte pe care le rostesc sunt:

«Căciula! Unde mi-e căciula? Dați-mi căciula!»

«Ia dezbracă-te tu mai întâi la pielea goală, după aia îți dăm și căciula!», zice un ofițer de securitate.

Obișnuit, mă dezbrac, fără o vorbă. De altfel, în baracă e atât de cald, încât e mai bine așa, dezbrăcat. În timp ce vreo cinci inși îmi cercetează îmbrăcămintea, cizmele de cauciuc – și mai ales căciula! – ofițerul mă interoghează, începând astfel:

«De unde Dumnezeii mă-ti știai de vaporul suedez, banditule?»

«Nu știam de nici un vapor suedez», zic.

«Minți, banditule!», și îmi arde o pereche de palme. «Atunci ce căutai aici?»

«Am vrut să văd marea», zic.

«Tu-ți marea mă-ti de bandit și de mincinos! Să vezi marea, pe întuneric?»

«Dar abia adineauri am venit cu trenul de cinci, era deja întuneric», zic.

«Atunci de ce minți c-ai vrut să vezi marea?» – și, ca să mă încurajeze să-i răspund, îmi mai dă câteva labe.

«Nu mint. E prima oară când vin la mare și am vrut s-o văd, chiar pe întuneric».

«Dar, ce, ai ochi de bufniță, banditule? Oi fi având, dar nu ca să contempli marea – de unde știai de vaporul suedez care pleacă mâine dimineață?»

«Acum și de la dumneavoastră aflu că un vapor suedez...», încerc eu, dar nu mai sfârșesc: ofițerul mă ia din nou la bătaie, de astă dată și cu picioarele.

«Ai vrut să părăsești țara, clandestin, banditule! Ia să văd pe ce nume fals ai vrut s-o ștergi...» Un subaltern îi întinde actele mele, ofițerul le cercetează, când ajunge la buletinul de identitate, exclamă: «A, păi tu ești din ăia, ‘tu-ți Dumnezeii mă-ti! Bandit adevărat, cu condicuță! Ia uită-te, tovarășe, ce scrie, aici...» și îi arată buletinul meu unui ofițer de marină. «Și aici,

sub fotografie, vezi literele astea: D.O.?» Marinarul vede, însă pare că nu înțelege semnificația acelor litere. «Păi, banditul ăsta, nu numai că a vrut să urce pe vaporul suedez, ca s-o șteargă, dar a părăsit domiciliul – cum ai părăsit domiciliul, banditul?»

«Nu l-am părăsit, am plecat legal, uitați-vă și la hârtia aceea...»- întind mâna să-i arăt, însă mă lovește peste ea, de-mi dau lacrimile.

«Să nu mă-nveți tu pe mine la ce să mă uit...» Și totuși, după ce consultă hârtia, pare oarecum încurcat – dar nu pentru mult timp: «Ce cauți tu la Constanța, mă? Ai familie, aici? Ai zis că-i întâia oară când pui piciorul în Constanța.

«A fost o greșală, Securitatea de la Fetești, în loc să-mi dea permisie la părinți, mi-a dat la Constanța», zic.

«Și cine te crede, mă? Și cum îndrăznești tu să insinuezi că Securitatea noastră comite greșeli?» – și mă aleg cu alte palme, pentru lèse-Securitate.

Degeaba încerc să-i explic încurcătura, nu vrea să asculte, în schimb mă bate. După aceea mă bate, ca să spun ce anume am ascuns în căciulă și să scot eu singur... Degeaba neg: atunci pentru ce, când mă aduseseră aici, prima grijă a mea fusese căciula? Însemna că ascund ceva în ea – ce anume: documente? Dolari? Unde anume, că tovarășii nu găsesc... După aceea mă bate pentru hotel: de ce-am tras la hotel, dacă aveam conștiința curată? Cu toate că întrebarea e idioată (dacă nu aveam conștiința curată și voiam s-o șterg cu “vaporul suedez”, nu aș fi tras nici la vreun particular, cu atât mai puțin la un hotel), îmi aduc aminte de Miliție:

«Vă rog să telefonați la Miliție, ca să vă convingeți că nu mint, că sunt în regulă. Și la Miliția de la Fetești, ca să...»

Ofițerul însă, înainte de a telefona, îmi mai trage un toc de bătaie – de astă dată ajutat de subofițerii care îmi miroseau hainele...

«Scoateți-l afară de-aici, să telefonez!», ordonă el.

Așa că sunt scos afară, gol pușcă și desculț. Într-un fel, am noroc: cei care mă păzesc (sunt vreo cinci) stau atât de aproape de mine, încât mă apără măcar de vântul teribil. Nu știu cât va fi durat conversația telefonică, dar știu că nu m-am simțit reîncălzit decât în cursul zilei următoare.

«Îmbracă-te!», îmi ordonă ofițerul. Apoi, în timp ce eu mă îmbrac, mă bodogănește: «Cum aia-a mă-ti ai nimerit în port, mă? Tu n-ai văzut ce scrie, acolo, sus, în capul scărilor?» Nu, nu văzusem nimic. «Dar bariera n-ai văzut-o?»

«Ba am văzut, dar am crezut că-i o barieră ornamentală, fiindcă nimeni nu m-a oprit».

«Cum e bariera noastră, mă?», se supără ofițerul. «Adică ce vrei tu să insinuezi de barierele noastre? Nici acum nu te-ai redus, insulti realizările poporului? Ei, las' că te ornamentez eu cu-un raport, să te mai țină acolo, în deo, până-ți vine mintea la cap!»

Sunt condus cu alai, spre ieșirea din port. Ajung pe ultima treaptă, însă, din urmă, ofițerul îmi spune să cobor nițel. Cobor nițel.

«Ca să nu mai ai chef să contempli marea, noaptea...» și îmi arde un pumn în gură, care mă doboară.

Mă repune pe picioare, cu ajutorul cizmelor. Un fel de paznic de noapte mă conduce până la un colț. Îmi arată pe unde s-o apuc, să ajung la hotel, apoi, după ce privește în jur, zice:

«Ce dracu', domne, 'telectual și te lași prins ca prostu'... Păi, dacă luai contact cu mine, pentru suedezi...».

Mă prefac a nu fi auzit – de altfel, Crivățul mă ajută. Sunt convins că “paznicul” mă provocase, ca să-i dea prilej ofițerului să se mai distreze nițel, sau să se mai arate încă o dată vigilent. Sau și una, și alta.

A doua zi, pe lumină, caut marea singur, fără să întreb pe nimeni – și, de astă dată, nimeresc pe faleză, lângă Cazino. Îmi spun, îmi propun, îmi impun să nu mă las otrăvit de întâmplarea de aseară, să mă bucur, nestingherit, de *mare*. Într-adevăr, e...

Dar e ciudată această mare și mă întreb dacă sunt pe malul ei, sau mă rătăcisem din nou, nimerind pe malul unui lac: pe o distanță de vreo două-trei sute de metri sau și mai mult apa este înghețată. Cum așa? Eu știam că apa sărată nu îngheață. Deși, ia stai: Ovidiu, în “Triste” sau în “Pontice” parcă vorbea de așa ceva... Dar nu-mi mai amintesc dacă vorbea de Pontus Euxinus ori de Istros (mai exact: de Danubius)? Dacă aș putea să întreb pe cineva... Dar sunt prea puțini plimbăreți pe faleză, de fapt, doar trecători, cine o fi nebun să se plimbe, pe o vreme ca asta (de două ori vântul m-a trântit – desigur, din cauza mai ales a gheții de sub picioare)? Dar trebuie să aflu.

Ochesc de departe o femeie mai în vârstă, care înaintează contra vântului cu spatele. Când ajunge în dreptul meu, o salut, îi zâmbesc și o întreb:

«Nu vă supărați, doamnă, asta este Marea Neagră?» – și arăt cu mâna.

Femeia își șterge ochii înlăcrimați de vânt, încuviințează din cap, dar numaidecât începe să strige:

«Fire-ați ai dracu' să fiți de golani, că nici pe frigul' asta nu v-astâmpărați! Mie mi-a înghețat și sufletu' și lor nu le îngheață..., numai la... le șade gându'!»

Nu mai aud ce spune, o șterg repejor, călcând mărunț, ca să nu alunec pe gheață. Întâmplarea, totuși, m-a mai întremat.

Când simt că sunt înghețat bocnă, mă întorc în oraș, trec pe la magazinul unde mi-am comandat alți ochelari (“ceilalți” îmi fuseseră spărți, la anchetă, în urmă cu cinci ani), responsabilul mi-i promite peste o oră, așa că intru într-o librărie.

Dumnezeule, librărie! Din nefericire, nu mai am nici un leu, totul s-a dus pe ochelari și pe biletul de întoarcere (doar cu trenul, până la gara Fetești, de acolo nu știu cum o să mă descurc, probabil, o s-o iau pe jos până “acasă”, la Lătești). E cald în librărie, așa că îmi scot căciula (librăria este noua biserică, nu?), o mototolesc, o vâr într-un buzunar al scurtei și... salivez, răsfoind atâtea cărți, atâtea cărți apărute de când fusesem arestat...

Când se face ora de optician, mă îndrept spre ușă, îmi repun căciula pe cap și, știind foarte bine ce frig e afară, încep să mă închei la scurtă. Mai am doi pași până la ușă, când o femeie mă apucă de mânecă și începe să zbiere:

«A furat cărți! Tovarășu’ responsabil! Hoțu’ ăsta a furat!».

Rămân de piatră. Și atunci când încă o femeie și un bărbat mă descheie la scurtă, mă pipăie, îmi umblă în sân și în pantaloni, chiar și în cizme; și atunci când, negăsind nimic, scad tonul și, nefiind în stare să-și ceară scuze, îmi reproșează tot mie:

«Ce să-ți fac, dacă arăți ca un bagabont? Și, pe deasupra, ai și barbă!»

«Zău așa, mai întâi, că nu cumperi nimic și după aia începi să te închei la scurtă...»

«Data viitoare, când mai intri într-o prăvălie, îmbracă-te ca lumea și bărbiereste-te!»

Nu mai știu cum ajung în fața vitrinei opticianului. Și stau, și stau, până ce, prin geamul înghețat, responsabilul mă vede, totuși, mă recunoaște și mă cheamă înăuntru. Îmi pune ochelarii și mă întreabă dacă acum “merge”...

«Nu prea», zic. «Nu știu de ce, dar văd mai prost cu ochelari – nu cumva i-ați încurcat?»

«Aaa», zice oculistul. «Vântul de-afară, domnule! Stai nițel, până ți se limpezesc ochii de lacrimi – ce vânt, domnule!»

«Într-adevăr, din cauza vântului...», zic.

Aceasta a fost – și a rămas Marea mea Neagră. După ce m-am liberat, am cunoscut-o pe cea de vară, alta. Dar poate că gândindu-mă la cea de iarnă, neagră, *fac* (mai exact: refac) Histrăria. Pentru că – probabil – atunci când nu poți să rezolvi dilema: *muri-vor?* / *muri-vom?*, te mulțumești cu reîntemeierea unei cetăți albe, pe fond verde, oglindindu-se în negru.

3

- Mergem în parc? Te rooog!
- Mergem, mergem. O clipă să termin...
- De când tot termini și nu mai termini! Uite, eu am făcut și două insule și un far, am făcut și munții, să ne dăm cu sania.
- Nu sunt munți pe-acolo. Nici măcar dealuri. Păcat...
- De ce, păcat? Vrei să te ajut eu? Uite...
- Nu! Îmi strici harta! Fă la tine ce vrei, dar la mine...
- La mine am făcut, să facem și la tine. Nu se poate fără munți! Dacă nu sunt, îi facem noi.
- Cum, deșteptule? Crezi că-i poți face ca în Spania?
- De ce nu? Luăm frumos nisip de aici, de pe malul mării și îl punem dincoace, unde vrem să facem munții. Foarte simplu! Este că ți-am dat o idee genială? Acum putem merge în parc?
- În parc... O să mergem. În parc...
- O să mergem, altfel nu se poate. În parc... Îmi duc palma la frunte și caut, cu vârfurile degetelor: aici? Sau dincoace, în ceafă? Sau poate în tâmplă? Pfiu! – și gata. Numai să am grijă să stau cât mai departe de copil, să nu-l atingă, din greșeală. Dar dacă pe el îl vizează? Pe el îl vizează, ca să mă pfiu! pe mine? A, nu, nu! Măcar atâta lucru am învățat : atâta timp cât gura mea va mai fi în stare să emită sunete...
- Că, dacă nu-ți ții gura, înainte de a ți-o închide definitiv, noi, o să punem alte guri, să strige și mai tare decât a ta!
- Atunci, pe loc (în seara zilei de 19 noiembrie '77, în biroul generalului Pleșiță), înregistrasem doar avertismentul ca pe un tic verbal. După cum înregistrasem mecanic și aluzia la un "semn" din partea lui, pe care-l voi primi, de cum voi ajunge la Paris – «Ca să știi că noi nu glumim, ca să te convingi că Brațul Revoluției poate atinge oricând, oriunde, pe oricine!»
- Desigur, nu-l crezusem pe Pleșiță (cine altul l-ar fi crezut?). Dar a doua zi, pe 20 noiembrie, la Orly...
- Unde e Monica Lovinescu?, întreb, după un timp.
- O să-ți explice Virgil Ierunca, după ce-o să te mai liniștești, mă asigură Țepeneag.
- Unde e Monica, Virgil?, întreb. Ocupată? N-a putut să vină?
- Asta este: n-a putut să vină, zice Virgil Ierunca.
- În drum spre oraș, Alain îmi șoptește:
- Țepe o să se supere, Virgil o să se supere, dar eu tot îți spun: Monica e la spital.
- Bolnavă? Ceva grav?

– Acum nu mai este așa grav, și-a revenit. Au bătut-o îngrozitor....

– Cine? De ce?

– Cine... Doi indivizi, necunoscuți, dar care i s-au adresat cu «Doamna Monica»...

– Înseamnă că erau români! Și de ce, de ce?...

– Dac-aș ști... Dac-ar ști, ea... După toate semnele, au vrut s-o omoare, noroc că tocmai atunci a trecut poștașul și indivizii au fugit. Poștașul a dat alarma – n-am făcut bine că ți-am spus, Tepe și Virgil voiau să te menajeze.

– Pe mine?, întreb. De ce să mă menajeze...? Asta-i!, zic.

– Asta, ce?, se miră Alain.

– Asta. *Semnul*, zic. Din cauza mea – mergem direct la spital?

– Să depunem întâi bagajele. Și să vedem ce spune Virgil.

Lăsăm bagajele la Maria Brătianu. Tepe îmi șoptește să nu-i spun și Anei, ea să rămână cu Filip. Noi ceilalți plecăm la spital, vreo cincisprezece în două mașini.

Cu toate că vin de unde vin, sunt șocat de... nu atât de murdăria, cât de tristețea spitalului Saint-Louis (vor fi existând și spitale vesele?): un antreu mizerabil, scări mizerabile, un coridor sinistru, o boxă... Nici florile de pe noptieră nu reușesc s-o lumineze.

Și Monica... Nu, încă nu văd decât cămașa-de-spital, scortoasă, gălbui-cenușie. Mi se strânge inima: văd alt spital, altă cămașă-de-spital și îmi spun pentru a suta oară că femeile n-ar trebui internate în asemenea "așezăminte"...

– ... ai scăpat!, aud.

Cine scăpase? A, eu? Credeam că ea, Monica. Uite că scăpasem amândoi: unul *de acolo*, altul *de asta*...

– Credeam că nu te mai văd...

Cine pe cine? Cu ce? A, da: cu un ochi negru, cu pleoape umflate, lipite, celălalt doar vânăt...

– Au lovit numai la cap?, mă trezesc întrebând și tot eu răspunzând: Au lovit numai la cap.

«La cap, la cap, dă-i la cap 'telectualului, să-i iasă răul, la cap, la cap!» – asta o știam, demult, de la Interne, de la Jilava, de la Gherla, dar o știam și de la Malmaison – pe acolo trecuse și mama Monicăi (însă de la Văcărești nu mai ieșise, niciodată...).

Ceea ce încă nu știam, în acel 20 noiembrie '77: «Dă-i peste gură, 'nchide-i gura, să nu mai latre! Și strigați voi, mă, strigați la el, să nu mai strige – mai tare, mai tare, să nu se audă guițatul lui!»

– Am vrut să te ținem departe de..., zice Monica ceva mai

târziu. Ne-am propus să te menajăm, să nu afli chiar din primele zile de exil, că mai sunt și exilați...

– E-xi-lați!, ridică Virgil în aer țigara de foi ca pe un deget. Până la dumneata, noi am fost, aici, un e-xil; după apariția dumatăle, exilul, unu, a devenit e-xi-lați!

– Nu înțeleg... S-a întâmplat ceva din cauza mea?

– A, nu, fii liniștit, zice Monica.

– Ba da, doamnă, s-a întâmplat ceva, dar nu din cauza, ci datorită lui!

– Bine, dar... Însemnează că au dreptate cei care mă acuză că am spart exilul...

– Niște tîm-piți! N-ai spart nici un exil, s-a ales doar grâul de neghină.

– Neghina fiind cei care ne critică, zâmbește Monica.

– Exact, doamnă, exact! Iar grâul – cei care au înțeles ce anume s-a întâmplat, din februarie '77!

– Virgil nu mai jură decât pe dumneata, zâmbește Monica, în continuare.

Nu înțeleg mare lucru, mă simt stingherit, nu sunt obișnuit să fiu vorbit de bine. Acest "cult al personalității", pe care Virgil îl și teoretizează, mă face să mă întreb dacă nu cumva, înșelându-se, el, Virgil, pune sub semnul întrebării și puținul pe care-l făcusem în România.

– Dumneata chiar nu-ți dai seama ce semnificație, ce urmări a avut acțiunea dumatăle?, mă întreabă Virgil, din când în când. Dar dumneata ai făcut istorie, domnule!

Nu pot scăpa, decât printr-o piruetă:

– N-am făcut nimic – de altfel, istoria nu se face provocând evenimente, ci modulând verbul "a fi", vorba prietenului...

– Lasă-l în pace pe prieten!, sare Monica. Bineînțeles că spune și prostii, dar scrie dumnezeiește... Scrie o limbă românească...

– Scrie, scrie, dar și când calcă în gropi..., zice Virgil. Dar noi vorbim de exilați, nu de el. De tîm-pi-ții care s-au lăsat intoxicați de București!

– Unii s-au lăsat, alții nu-și dau seama că sunt manipulați, zice Monica. Nu-i deloc ușor exilul, când nu ai de ce te agăța...

– Când ești orb și nu vezi de ce trebuie să te agăți! Când te lași intoxicat de emisarii Bucureștiului! Când ești tîm-pit!

La început, tunetele și fulgerele lui Virgil mă șocaseră: cum adică, acesta este exilul? Compus, în majoritate, din tîm-piți? Probabil, acesta era exilul: mai devreme sau mai târziu (mai ales, mai târziu, fiindcă dură și dură și nu se întrevedea sfârșitul), oamenii obolesc, se înălesc, se înveninează. Și, totuși: nici

Virgil, nici Monica nu se arătau acri, veninoși, față de cei din țară, ba uneori – după opinia mea – exagerat de toleranți față de unii scriitori de acolo: ei, da, aceia publicaseră în presa de la București și laude la adresa partidului, ba chiar și atacuri la adresa lor și a “Europei Libere”..., dar privește, citește ce carte interesantă, ce eseu strălucitor, ce volum de versuri ne-mai-po-me-nit! Și apoi, cutare, chiar dacă încă nu scrisese ceva re-mar-cabil, luase cuvântul la cutare ședință și atacase cenzura, îi apăraseră pe tineri, se opusese colonizării, de către oamenii partidului, a cutărei publicații! Odată îndrăznisem:

– Dar ce-o să se întâmple când acest cutare se va hotărî să rămână, deci, va deveni exilat? O să devină și el tîm-pit?

A fost una dintre cele mai crunte gafe pe care le-am făcut vreodată. Monica și-a făcut de lucru, însă Virgil:

– Depinde – ce, dumneata ai devenit?

Nu era vorba despre asta. Dar nici despre cealaltă. Așa că am înghițit gălușca, mulțumit. Într-un exil ca al nostru, doar cu ei doi poți s-o ții... etern. Pe de o parte, fiindcă ei au învățat, în peste treizeci de ani, provizoratul perpetuu; pe de altă parte, eu nu am venit nepregătit: am, în spate, alte două sau trei exiluri. Primul: rămânerea pe loc, în Basarabia, în 1940 – dar înstrăinarea acasă; al doilea: refugiul din ‘44 – chiar dacă nu ne părăseam țara, nu tot printre străini eram?; al treilea ar fi cel din ‘70: excluderea din literatură; și din... prietenii literare. Pe acesta din urmă, pe adevăratul exil din ‘77, nu-l pun la socoteală, nu-i adevărat; plecînd, mi-am luat cu mine patria: limba.

– Iu-piiii! Mergem în parc!

Mergem. Dar să ne pregătim.

Mai întâi, chiloți curați – nu te poți prezenta oricum la morgă; apoi actele – sunt la locul lor, în buzunarul cel mai vizibil al genții; apoi un exemplar din ultimul meu roman, cu fotografie – dacă n-or să găsească actele, să mă confrunte cu fotografia de pe ultima copertă a cărții, ca măcar să știe cum mă cheamă; apoi cuțitul (mi l-au trimis printr-un sas emigrat în Germania “un grup de colegi de la Sibiu”, auziseră, la Europa Liberă, de amenințări și se gândiseră că trebuie să mă apăr – îl făcuse unul dintre ei, muncitor la o uzină mecanică, în schimbul de noapte, iar bunicul altuia, curelar, îi cususe o teacă de toată frumusețea). Bineînțeles, știu că *nu e voie*, are lama de exact 13 cm lungime, dacă mă prinde poliția cu așa ceva, n-o să-mi fie moale, dar cu ce altceva să mă apăr? – vreau să spun: să am conștiința că, la o adică, m-aș putea apăra, fiindcă chiar dacă aș fi campion la mînuirea (sau aruncarea) cuțitului, ce aș putea face cu el împotriva pfiu!-ului?

Dar pentru că nu am revolver, nu am nici măcar o bombă cu gaze paralizante (Monica are așa ceva și, de fiecare dată când își caută îndelung, în geantă, țigările și bricheta, se întrebă: “Unde o fi bomba? Unde naiba?...” – iar după vreun minut de scotocire, o scoate, ne-o arată și ne explică îndelung modul de funcționare...). Așa că măcar acest cuțit...

Bun. Acum luăm țigări pentru mine, mere pentru Filip, un pachet cu șervețele de hârtie...

– Rămâi aici, în salon, până deschid eu ușa, doar știi... Filip ascultă, dar nu știe – fiindcă nu i-am explicat de ce nu-l las să deschidă el, primul, ușa. Ce să-i explic? Că, dacă va fi să fie, atunci să fiu numai eu – fiindcă, oricum, nu am nici mijloacele, nici răbdarea să verific dacă nu cumva ușa a fost “piejată” pe dinafară?

– Coborîm pe scări, nu cu liftul!

Filip este atât de fericit că mergem, în sfârșit, în parc, încât nu mai insistă să mergem cu liftul, – el să-l cheme, el să deschidă ușa, să apese el pe butonul care trebuie...

– Bun, acum mergi tu înainte... Ba nu! În urmă, la douăzeci de metri!

Orice, dar asta nu. Filip nu înțelege, refuză să înțeleagă, refuză să execute. Așa că îl las să alerge pe trotuar în fața mea. Dintr-o privire, înregistrez “topografia”: nu, parcă nu, nici de pe acoperișul imobilului din față, nici din vreo mașină garată. Singurul necaz: mașinile în mers – și mai ales motocicletele: vin, fac pfiu! – și se duc, până să-și dea seama careva, de pildă Filip, că taică-său s-a întins pe trotuar, nu pentru că ar căuta ceva, ci din cu totul alt motiv, mașina, motocicleta sunt departe.

– Dă-mi mâna...

Pe trotuar ca pe trotuar, dar când trebuie să traversăm – și, până la parc, trebuie s-o facem de două ori, prin spații nemarcate – astea sunt probe grele. Deși mult mai simple: măcar pentru faptul că o eventuală cădere a mea, în mijlocul străzii, ar fi numaidecât observată.

– Bun, acum ia-o înainte...

– Dar eu vreau să mergem de mână!

– Ești băiat mare, poți să mergi și singur!

Mai traversăm o dată prin loc nemarcat. Acum ultima probă: rue de Crimée, pe “zebră”. Aici, avantajul este că strada fiind dreaptă, pot să văd, de departe, mașinile care se apropie – și mai ales motocicletele; marele dezavantaj: trebuie să așteptăm cam mult până să se rărească, ori să înceteze fluxul circulației, cu, la nici douăzeci de metri drept în față, taluzul cu boschete al parcului: ultimul dintre începători mi-ar putea da gaură, chiar din mers

– aleea este paralelă cu gardul, deci, cu strada.

Trecem “zebra”, mai avem șapte metri până la poartă.

– Am ajuns, fugi!

În timp ce Filip aleargă spre poartă și urcă treptele către alee, eu încetinesc pasul, eu mă opresc, pe încă trotuar; eu îmi aprind o țigară, eu privesc, așa, în jur – de astă dată fără să văd ceva. Acum n-are decât să: pfiu!, copilul nu e lângă mine, nu riscă să...

În parc e mai bine, muuult mai bine. Îl las pe Filip să alerge, îl îndemn să se ducă singur, să zburde, să se joace. Cu timpul, am căpătat convingerea (așa, singur, fără “probe”) că ei nu-l vizează pe copil. Nemaifiind atât de idioți, nu scontează pe tăcerea mea, în cazul în care lui Filip sau Anei li s-ar întâmpla ceva. De aceea sunt oarecum mai liniștit în parc: spre copil nu va porni un pfiu!; dacă, totuși, se gândesc la șantaj, deci, la răpirea copilului (re-dându-mi-l sau promițându-mi-l în schimbul tăcerii), nu le-ar merge: mai întâi, pentru că eu aș vedea momentul (îl văd pe Filip, chiar cu ceafa, îl văd și printre tufișuri – mai exact: îl știu) și aș interveni; pentru că aș interveni cu cuțitul, ei m-ar pfiu! pe mine, or, eu găurit, n-aș mai fi, practic, șantajabil, oricum, n-aș mai putea vorbi.... Or, *ei* (îi simt, îi știu) vor cu orice preț să-mi închidă *gura*.

Desigur, nu doar mie. Sunt convins că primii pe lista lor sunt Monica și Virgil. Toate atacurile sece, de, iată, aproape douăzeci de ani, împotriva Europei Libere s-au concentrat asupra lor, care se ocupă numai de emisiuni culturale și mai puțin (cu excepția lui Georgescu, astă-vară) împotriva comentatorilor politici. Firește, directorul secției române era și el “pișcat”, dar nu pentru ceea ce scria și rostea la microfon el însuși, ci mai degrabă urecheat pentru că folosea în redacție “mercenari”, “vânduți”, “fasciști” etc “*de teapa...*” Monicăi și a lui Virgil. În vremea din urmă, un gazetar, doi, cinci m-au întrebat cum se explică încrâncenarea autorităților de la București împotriva celor care, la Europa Liberă, fac emisiuni cultural-literare:

– Însemnează că emisiunile pur politice nu-i deranjează?

– Îi deranjează, le-am răspuns. Dar nu-i dor, ca cele culturale.

– Și, totuși, nu intelectualii, nu scriitorii s-au manifestat, în România, ci muncitorii.

Mi-a fost greu să le explic (și imposibil să-i conving) că Europa Liberă are, în România, nu doar rolul de a informa (îi informează și pe bulgari, și pe ruși, pe cehi – polonezii și ungurii având și alte surse), dar mă ales acela de a *moraliza activ*. Emisiunile Monicăi și ale lui Virgil (în jur de 100 de minute pe săptămână din totalul de vreo 5.500) sunt, în principiu, adresate

unei minorități, unei elite: oamenilor de carte, în general, autorilor de cărți în special. Nu sunt emisiuni “populare” și în nici un caz popularizatoare – și totuși, totuși... le ascultă și muncitorii, și țărani, și funcționarii, și tinerii. Firește, toată lumea ascultă informațiile și comentariile politice – astfel, oamenii se țin “la zi” cu evenimentele din străinătate și chiar din țară. Dar acestea sunt informații pasive – în măsura în care românii știu, pe pielea lor, ce se întâmplă înăuntru, și prevăd – uneori cu detalii – ceea ce se va întâmpla, “atâta timp cât Occidentul se va lăsa dus de nas, de către sovietici”. Adevăratele noutăți sunt evenimentele din interiorul Lagărului: manifestații, arestări, difuzări de “materiale dușmănoase”, greve – și evident, iarăși arestări – din țările vecine. Dar nici aceste informații nu-i împing pe români la acțiune (cu modestele excepții din ‘77, din ‘79 și din ‘81. Bineînțeles, emisiunile culturale nu îndeamnă la acțiune (în primul rând, prin caracterul lor, apoi pentru că americanii veghează...), cu toate că... a renunța la a face concesii, a rezista tentației (sau presiunilor) de a face concesii – politice, deci, morale – presupune eforturi considerabile, deci, acțiune. Prin emisiunile lor, Monica și Virgil îi țin la curent pe cei interesați cu noutățile, cu mișcările de idei din Occident – ceea ce nu este deloc de neglijat într-o țară unde presa străină este accesibilă doar politrucilor, iar cea mai mare parte dintre cărțile occidentale sunt interzise. Dar această parte informativă i-ar deranja doar pe cei de la Ministerul Adevărului de la București. Ceea ce însă îi doare (și pentru că îi doare, încearcă să stârpească, să “smulgă rădăcina răului”) este faptul că “viperele de la ”Europa Liberă” “stropesc cu venin” “realizările noastre pe plan cultural-educativ” (nu este doar un tic verbal – dar ei nu-și dau seama...). Și îi doare, nu atât faptul că “viperele” critică (deși, “Antologia Rușinii” redactată de Virgil a salubritat o bună parte din intelighenția românească), cât mai ales faptul că laudă acele cărți și acei autori care nu fac (sau nu mai fac) concesii, nici estetice, nici etice. Or, curajul recunoscut (undeva, departe, dar foarte aproape, în fiecare casă, prin radio) îndeamnă la perseverare, iar dacă azi, în presa literară, între buni și răi s-a trasat nu doar o graniță netă, ci s-a săpat o prăpastie, dacă cei “răi” sunt mereu aceiași și mereu mai puțini și mai neînsemnați din punct de vedere al valorii literare – aceasta se datorește, în exclusivitate, lor, Monicăi și lui Virgil.

Cu câte sacrificii? Monica făcea, înainte, teatru (Ionesco cel de la început și “Cântăreața” lui “cheală” știu ei ceva...) – nu mai face; Virgil scria “pentru sufletul lui” – nu mai are timp de sine; toată energia, tot timpul... Totul pentru cei din România. Și nu doar lectura cărților și a periodicelor venite din România (plătite

din buzunarul lor); nu doar redactarea și înregistrarea emisiunilor; însă nu cred că trece o singură zi fără o “întâlnire” – fie în oraș, fie la ei acasă.

– Mâine, la ora cutare, nu ne putem vedea, zice Monica sau Virgil (sau amândoi): avem un clandestin...

În unele zile au și mai mulți: Monica “are” unul la o cafenea. Virgil “are” altul, la altă cafenea, iar seara “au” acasă... clandestini... Cred că se pot număra pe degete scriitorii, muzicienii, plasticienii, filozofii, istoricii români care, avînd un pașaport pentru Occident (nu neapărat pentru Franța), să nu fi trecut măcar o dată prin casa lor. Până acum vreo cinci ani, fără precauții deosebite; din ‘77, cu: “n-aș vrea să se afle la București”, iar din ‘79, într-un secret care *frizează* ridicolul (dacă nu ar fi tragic): chiar călători în grup, chiar prieteni, chiar dacă, înainte, își mărturisiseră unul altuia intenția de a-i vizita, nu le mai intră în casă, decât după îndelungi și minuțioase scenarii, la telefon: în afară de faptul că vizita trebuie să rămână “strict secretă”, vizitatorii pun condiții: la venirea lor, anteriorul să fi plecat cu cel puțin o jumătate de oră înainte, iar între plecarea lor și sosirea următorului, să treacă altă jumătate de oră – ca nu cumva să se întâlnească... Aceștia sunt “clandestinii”. În ultimii trei *ani* (mai ales de la constituirea Sindicatului Liber), românii au fost atât de terorizați, amenințați, avertizați, la plecarea din țară, încât curajul care le-a mai rămas e cheltuit cu vizita – și numai cu ea. S-a ajuns până acolo, încât doi buni și vechi prieteni (și colegi de închisoare), cu toate că, în tren spre Paris, își mărturisiseră unul altuia intenția, odată ajunși la Paris, ceruseră să fie primiți separat; s-a ajuns până acolo încât doi profesori universitari, soț și soție (care mai veniseră în Occident de două ori și tot de atâtea ori îi vizitaseră pe Monica și pe Virgil), a treia oară nu au mai reușit: fiindcă le-a fost frică să telefoneze, fie și de la o cabină publică, convinși fiind că agenții Securității interceptează toate convorbirile exilaților din Paris... Eu însumi am primit multe telefoane de genul:

– Alo? Aici e un român (sau româncă), nu-mi pot da numele, înțelegeți din ce motiv, dar vă rog să mă ajutați...

Dar cum să ajuți pe cineva care nu-și spune numele? Așa că dau, la telefon, sfaturi generale – unde să se adreseze pentru a cere azil, unde să caute un adăpost... Unui anonim care îmi telefona din Gara de Est (și care îmi spusese că îmi telefonase, în România, în primăvara lui ‘77), i-am zis:

– Bine, domnule, în ‘77 nu ți-a fost frică să-mi telefonezi, cu toate că știai că Securitatea ascultă, nu ți-a fost frică să-ți dai numele – zici că ai și fost arestat pentru asta – și acum, aici, la

Paris, ți-e frică?

– Asta se întâmpla atunci, mi-a răspuns românul din Gara de Est. Însă de atunci... Dacă ați ști ce-au făcut din noi, bestiile...

Îmi dau seama ce au făcut din ei, bestiile. La Monica și la Virgil vin și unii scriitori pe care îi cunosc, cu care am fost în bune relații – unii, într-o călătorie anterioară, fuseseră în casa mea, petrecuseră la mine două zile sau două săptămâni – și care, de la o vreme, pun o condiție suplimentară: ca nu cumva să trec eu pe acolo, în timpul vizitei lor, iar la plecare, îi roagă, îi imploră să nu-mi spună mie că au venit iarăși la Paris...

Desigur, în ciuda prieteniei noastre, Monica și Virgil nu-mi spun cine îi vizitase (aflu pe alte căi, sau chiar de la înșiși “clandestinii”, mai târziu). Din vara lui ‘80, de când am fost cu toții cu ochii pe Polonia, au început să mă cam irite “clandestinii”, așa că, la un moment dat am izbucnit:

– Fiecare popor se exprimă cum poate și cu ce merită: polonezii cu “Solidaritatea”, românii cu “Clandestinitatea”!

La care Monica mi-a spus că sunt rău, fiindcă bieții clandestini îi rugaseră să-mi transmită salutări; la care Virgil mi-a spus că săracii clandestini, luându-și inima în dinți și venind la ei, veniseră, de fapt, și la mine – nu sunt eu “de-al casei”?

Este adevărat: dacă acei clandestini nu ar fi ținut atât de mult la clandestinitate și aș fi fost și eu, prezent la... prezența lor, în majoritatea cazurilor aș fi pierdut timpul: lucruri cu adevărat noi nu aș fi aflat, amănuntele administrației literare nu m-au interesat niciodată, apoi s-ar fi putut ca, în “reacționarul” care se plânge, acuză, demască, acum, în casa Monicăi și a lui Virgil, să întâlnesc pe cine știe ce justinist sau (și) curluntrist de la București – sau, de ce nu?, chiar pe cineva care îmi făcuse rău cât eram acolo și care, după plecarea mea, mă înjurase în presă, tratându-mă de “vândut”, “fascist” sau/și “jidovit”. Sau și mai grav: pe unul dintre cei care îi împroșcase cu bale și pe ei, pe Monica și pe Virgil. Or, cum eu nu mă dau în vânt – precum Virgil – după navetiștii pe Drumul Damascului...

*

Îmi ajunsese la ureche “ultimul brebenism” – i-ar fi zis lui Tepeș:

– Tepe, dacă tu scoți din nou *Les Cahiers de l'Est*, eu mă angajez curier! În genunchi distribui revista!

Pare autentică... promisiunea: a ieșit din gura lui Grobei... Îl și văd pe Breban: s-a chiar așezat în genunchi – după ce și-a ridicat, pe rând, cracii pantalonilor, ca să nu pocnească stofa.

Ultima oară, l-am văzut pe Breban acum câțiva ani. Pe Champs-Élysées, la nouă dimineata. Se plimba cu o doamnă blondă. Ne-am dat mâna, am schimbat câteva mormăituri – din care eu am înțeles că locuia prin apropiere și scria o carte – acum ieșise să ia aer. Era mo-horât, buhăit – ca după o noapte de lucru – și parcă trist. În fine, o tristețe de-a lui Breban: plină de reproșuri că îl încondeiasem în **Le Tremblement des Hommes** – pe el, care îmi fusese atât de apropiat în ‘77... Și eu îl trădasem – și pe el! – ca, mai târziu, pe Țepeneag...

Este adevărat: Breban, după arestarea mea, de la 1 aprilie (!), făcuse două gesturi, acte... de neînțeles:

Așadar, după ce eu fusesem arestat, Ana și copilul fuseseră... “evacuați”: o brigadă de securiști puseseră într-un camion, claie peste grămadă, toate lucrurile noastre, pe Ana și pe Filip deasupra și “mutați” în cartierul Vitan (pe strada Turturele). Nu putea rămâne în singura odaie (cu lut pe jos), fără încălzire, fără apă – și cu movila de mobilă, cărți, farfurii, așternuturi, ocupând întreaga suprafață a camerei – așa că Ana primise “permisiunea” să stea, cu copilul, la socru-meu... Nici telefonul lui socru-meu nu mai funcționa, iar pe stradă, cum se apropia de o cabină telefonică, apărea securistul de serviciu, îi lua receptorul din mână: «N-aveți voie să telefonați, doamnă!» După vreo săptămână de izolare completă, au venit trei securiști și au dus-o la Procuratură (sau la Tribunal?) – oricum, “unde va unde erau și avocați” – în vederea procesului trebuia să-mi desemneze un avocat. Ana nu mai ține minte ce era acolo, ce a făcut o vreme – dar știe că, la un moment dat, s-a aflat, singură, într-un birou, cu șeful baroului; și că a cerut voie să telefoneze “acasă” – ca să se consulte cu tatăl ei... Evident, telefonul de “acasă” nu funcționa, însă Ana a telefonat la... Breban. De ce la Breban? Era singurul număr “disponibil” (cele ale prietenilor erau și ele “în deranjament”). Și, minune: a răspuns Breban! Ana i-a lansat un ... SOS: se afla – și a spus unde: în biroul șefului baroului – și nu știe ce să facă... Breban i-a spus să fie liniștită, că vine numaidecât! Și a venit! Și de acolo a condus-o la socru-meu...

Mai târziu, la Paris, pe când scriam **Le Tremblement des Hommes**, Ana s-a opus energic la... pasajele în care Breban ieșea cam șifonat (mai ales cel al întrevederii cu Burtică). Zicea:

– Nu pot uita cum, atunci când eram cu totul izolată, mutată la dracu,-n Vitan, cu un copil mic, și nici la tata, unde dormeam, nu funcționa telefonul – iar bestiile de securiști bruiau, de undeva, din apropiere Europa Liberă, deci, nu știam ce se întâmplă în lume, dacă prietenii de la Paris știau măcar că ești arestat... Ei, uite, în izolarea, în părăsirea generală, am prilejul să

dau un telefon, telefonez la întâmplare, fiindcă știam că nu vă înțelegeți bine – și Breban vine! Acolo, în biroul lui Pora (el era șeful baroului, el mi-a fost și avocat-angajat-de-familie)! Când l-am văzut intrând pe ușă... L-am văzut pe Arhanghelul Gabriel...

– El era – tocmai publicase **Bunavestire**, am ironizat eu.

– Nu râde! Sunt convinsă: dacă aș fi reușit să-i contactez pe bunii tăi prieteni – ar fi venit, cum a venit Breban? Il vezi tu pe Mazilescu, venind la... dracu știe ce era acolo, în clădirea aceea, probabil, Tribunal? Ar fi venit, oare, Raicu? Sau Petrișor? Sau Negoïtescu – încă nu știam că și el e arestat, dar dacă ar fi fost liber, ar fi venit?

– De unde să știi – dacă nu le-ai telefonat...

– Ei, uite, știu: nici unul n-ar fi venit – de frică. Și a venit antipaticul, megalomanul, primul-și-ultimul-romancier-al-plaiurilor-natale! A venit tipul scârbos, care-ți fusese șef imposibil, la *România literară*! A venit cel care... refuzase să se lipească de tine, la început de tot, când i-ai propus – fiindcă urma să-i apară “Bunavestirea”; cel care ți-a cerut... un răgaz de două săptămâni...

– Bine, bine, înțeleg simțămintele tale de... femeie singură, izolată de lume, cu un copil mic, dar eu scriu, acum, o mărturie: povestesc ce s-a întâmplat, atunci când s-a întâmplat...

– Foarte bine, dar să povestești și ce s-a întâmplat în absența ta, atunci, în biroul lui Pora. Și ce s-a întâmplat după ce te-ai liberat – ții minte povestea cu cuferele din pivniță...

Cum să nu țin minte? În a treia sau în a patra zi după liberarea mea (tot la socru-meu), în casă era nevoie de ceva (probabil așternuturi), însă acestea se aflau în pivniță, într-un cufăr, sub alte cufere, grele – în toată casa nu era un om valid, în stare să coboare în pivniță, să dea la o parte cuferele grele, ca să găsească ce era de găsit... Socru-meu – ca frunza, îl bătea vântul; eu – dacă mă puteam muta de pe un scaun pe altul – iar femeile... Ana apucase să-mi povestească de ce mare folos îi fusese Breban, atunci, la Tribunal, cât de sincer-săritor fusese... Așa că îi telefonasem și-i spuseseam, cinstit... marea-problemă a noastră: niște cufere, în pivniță... – n-aș fi apelat la el, pentru o treabă ca asta, dar în situația în care mă aflu, la cine Dumnezeu să apelez...?

Și Breban a venit numaidecât! A coborât în pivniță, s-a mânjit de var, a luat pe umeri păianjeni, a ridicat, a mutat... Cu un aer și cu o naturalețe nebănuite, de mine – la el. Cum să uit așa ceva?

Numai că, iată: din motive editoriale (și... auctoriale, autorul ieșind istovit din re-trăirea evenimentelor), am sfârșit **Le Tremblement des Hommes**, o dată cu liberarea mea. Așa că nu am putut să povestesc și ceea ce a urmat – sau am aflat că s-a

petrecut în “absența” mea. Deci, și imaginea lui Breban a ieșit... parțială. Îmi promisesem să scriu o a doua parte a mărturiei (acolo aș fi pus și întâmplările cu Breban) – dar... editorul meu, Claude Durand, a fost dat afară de la Seuil, încă de pe când cartea nu apăruse, iar cu noul director, Chodkiewitch (nu-i voi fi scris numele corect, dar nici nu merită – el) l-a dat afară, atunci, de la Seuil și pe Jean-Marie Domenach, sub a cărui pulpană publicasem cartea lui C. Dumitrescu, **Cetatea totală**, reproșându-i, printre altele, și această carte), nici vorbă să mă înțeleg – de la prima vedere am înțeles că trebuie să-mi caut alt editor.

Breban nu mi-a reproșat niciodată, în față, “portretul” făcut în **Le Tremblement...** – nici nu a avut prilejul.

Însă, chiar dacă nu l-aș fi întâlnit, pe Champs Elysées, cu aerul acela, trist-întristat (care nu-i stătea bine), eu mă simt, în continuare, vinovat, de parțialitate – în prezentarea lui. Faptul că, după aceea, comportamentul lui a devenit și mai... “așa” (vezi pamfletul lui Tudoran, publicat în *Ethos*), nu mă încălzește: eu i-am rămas dator cu ceva, lui Breban. Cu... “părțile lui” – fiindcă nu are numai “părți”...

4

– Mă întreb dacă o să-mi dai un măr...

Filip a învățat, de când merge la școala mare (sau tot de la televizor), o mulțime de cuvinte, de expresii, de ticuri verbale: “mă întreb dacă... (o să-mi dai un măr)”; “daca reflectez... (constat că mi-a căzut un nasture)”; “îmi pun următoarea întrebare: (îmi cumperi o gumă de mestecat sau o jucărie)?” – și altele, de același calibru.

Acum însă și aici, nu am timp: îi întind un măr și îi fac semn să se îndepărteze: cât mai repede și cât mai... încolo.

– Dacă reflectez profund, constat că vreau să mi-l tai în două. Iau mărul și încerc să-l rup în mâini.

– Nu așa! mă oprește Filip. Am impresia că cel mai bine ar fi să mi-l tai. Cu cuțitul...

De astă dată nu cedez. Rup mărul cu mâna, îi dau jumătățile și mă îndepărtez eu, suficient. Dar Filip mă urmează:

– N-ar fi deloc rău dacă mi-ai da și un șervețel de hârtie.

Îi dau două și aproape alerg în sens invers. Mă rezem cu spatele de un castan și îmi aprind o țigară, cu mâini cleioase de la sucii mărului.

– Ai fi putut să te ștergi, înainte de a atinge țigara!

Fiindcă nu se apropie, încuviințez din cap. Scot un șervețel, mă șterg, îndelung, vizibil.

Deci, asta este a doua strigare. Începută ca cercul, de oriunde și mă întreb și eu, ca Filip, dacă va sfârși tot ca cercul, tot oriunde, pe circumferință, sau nemișcată, aici, în frunte, centru întâmplător, pentru că puteam să capăt obișnuința de a-mi duce mâna la genunchi și, oricum, gestul nu va fi pavăză și nici nu va mai putea astupa o gaură găurită între sprâncene. A doua strigare demult plutea în aer, demult găurea ea aerul și ce păcat, ce păcat: concluziile se trag, de obicei, la urmă și ce noroc, ce noroc: dacă poți începe covrigul de oriunde, nu chiar oriunde îl și poți sfârși, așa că atunci când am ajuns la jumătate distanța dintre una și alta, mi-a venit o ceva care, la rigoare, putea juca și rolul concluziei. Deci, nu m-am mirat și nu m-am foarte bucurat și, fără frică, m-am instalat în frică, gospodărește, tracasat de o singură întrebare: voi reuși să mi-o amenajez, voi izbuti să mi-o fac, totuși, confortabilă, voi ajunge să mi-o construiesc fără ziduri de incintă? A doua strigare mi-a căzut greu, fiindcă nu m-a surprins prin venire, ci prin prezența ei, demultă. Nu e ușor ca, după o viață de joc, de convenție (jocul *cu*, nu *de-a* moartea), să știi – nu să afli – că stiletul partenerului nu este retractil, ba chiar ejectabil; nu e ușor să știi (fulgerător) că piesa nu începe atunci când începe și nu sfârșește o dată cu sfârșitul învățat și că, la urma urmei, nu timpul contează, ci locul: aici, rotund.

Filmele văzute, cărțile citite nu-mi slujesc la nimic, fiindcă nimic nu se învață pe pielea altuia, autorii veniseră spre mine, cititor, spectator, nu cu gura lor-mea, ci cu presupusa de ei gaură a unor presupuși găuriți. Nimic de făcut, vorba lui Virgil. Singurii care m-ar fi putut învăța câte ceva: execuții (am văzut, recent, la televizor, mai întâi doi colaboraționiști francezi, apoi doi militari sovietici, prinși de afgani) – dar nici ei, fiindcă ei știau de unde și ce vine. Ceva-ceva m-ar învăța (din altă peliculă) republicanul spaniol *pălit* de un glonte – și nici el, fiindcă și el știa cel puțin punctul cardinal de unde va veni ceea ce a și venit.

Și măcar de mi-ar fi frică, frica execuțiilor anesteziante-proteguitoare – uimirea și durerea și gaura se consumaseră deja, gloanțele găurind găuri, omorând morți. Și măcar de mi-ar fi frica celor curajoși, năpustindu-se asupra simetricului, cu: «Ori el, ori eu – ori amândoi». Și măcar de mi-ar fi frica hăituiților în timp de pace – spioni, vânduți (adevărat, pentru *ei*, sunt și una și alta și încă ceva pe deasupra) – a, nu, asta nu, fricurajul lor nu mă interesează.

Și măcar de mi-ar fi frică, prin ea m-aș contopi cu găuriții de totdeauna, de dinainte de stâlp ori zid; și măcar de mi-ar fi curaj,

m-aș adăposti între simetrizați și mi-ar fi cald și comun.

Dar așa... După dreptunghi, vine cercul. Nici o succesiune logică (asta ar mai lipsi: logica), la urma urmei, amândouă încep cu Focul și sfârșesc în Pământ (după ce, mai întâi au străbătut Aerul), iar dacă mi se pare că lipsește Apa, nu am decât să cobor aleea asta, până la malul lacului... După dreptunghi, cercul – nici o legătură de la cauză la efect, ci o mereu-continuare, un mereu-iarăși, până la epuizarea formelor, până la consumarea elementelor.

A doua strigare va să strige din tufișul acela bine plasat (adică: bine ales, de *ei*), fiindcă, imediat după pfiu!, pfiuitorul poate urca, fără grabă, cărarea spre porțița nu prea frecventată a parcului, poate traversa grupurile jucătorilor de boules, poate ajunge, liniștit, până la portiera așteptându-l deschisă și până la privirea întrebătoare a celui de la volan: «S-a făcut?» – după care, oricare ar fi răspunsul pfiuitorului, încearcă să cauți o oarecare mașină, oarecum colorată, de o oarecare marcă, în Paris!? Va veni a doua strigare de sub impermeabilul plimbărețului cu mutră de ucigaș plătit care face pe tatăl iubitor?; va fi, întâi, vizibilă, o gaură în țesătura impermeabilului, în dreptul buzunarului?; gaura va mai fumega, cât timp?... Sau va porni din landoul gol al acestei false mame cu fals păr blond și falsă burtă pentru un fals viitor loc în landou?

Ar fi atât de ușor, atât de simplu. Când ies cu Filip în parc (adevărat: din ce în ce mai foarte rar), aleile, peluzele, băncile sunt pline de plimbăreți de copii, de plimbăreți de câini, de “joggingi”, de cloșarzi-de-parc, de provinciali, de turiști, de simpli trecători – care îl traversează, pe drumul cel mai scurt, dintre o treabă și alta... Intră atâtea mașini, care te claxonează amabil-imperativ, atâtea motociclete – dar suntem în Franța, motorizații au voie să-ți sugereze să te ridici de pe banca din parc, fiindcă ei vor să întoarcă, ori să parcheze, au voie să-ți treacă și prin pat – din moment ce plătesc impozite și vignete pe care tu, proprietarul de pat, nu le plătești: din una din aceste mașini poate oricând porni a doua strigare.

– Îmi pun întrebarea dacă îmi strângi șiretul de la patina asta...

– Ți-l strâng, dar nu acolo. Vino aici...

– Mă întreb mereu de ce îmi legi patinele numai aici, în locul ăsta și numai cu spatele spre castan?

– În loc să te tot întrebi, mai bine ai învăța să-ți legi singur patinele! Acum șterge-o!

Sunt learcă de sudoare. Aș putea scrie o carte, sau măcar un capitol despre acest moment: legarea patinei lui Filip. Și n-aș

putea așterne un rând: ce aș putea spune, scrie altceva decât: *am așteptat?* Ba da, aș putea adăuga un cuvânt : *golit*.

Începusem cartea aceasta, prima ei parte, cea cu dreptunghiul, înainte de 13 decembrie '81. Mi se părea că merge. Mi s-a părut că Polonia mi-a alungat-o, iar pe mine m-a trimis la hărți. M-am alungat singur, singur m-am trimis: pe cine mai interesează o amărâtă de pocnitoare trimisă într-o carte, când nu trece săptămână fără o bombă-bombă, fără un schimb de împușcături în plină stradă, fără o luare de ostateci? Și nici măcar asta. Și nici măcar nu știu ce altceva – vorba lui Virgil: Nimic de făcut.

Criminalii de la Moscova, de la Sofia, Praga, Varșovia, București nu reușesc să ne lichideze chiar pe toți în închisori, în azile, acolo, înăuntrul Lagărului, iar celor mai colțoși Brațul acela al Revoluției, deși le mută fălcile, le scoate măselele... ezită, totuși, să le dea lovitura de grație. Oare de ce? Numai pentru că este... Lung și nu-și poate lua suficient avânt, din cauza strâmtimii celulei? Sau poate pentru că Brațul Lung al Revoluției este mai eficace atunci când lovește ca la Pitești, nu direct, de la securist la deținut, ci de la deținut la deținut?

Zice generalul Pleșiță (Pleoșniță – Ploșniță îi spune Ana):

– Nouă ne-ai stat în gât ca un os de pește, dar tot nu scapi: te dăm noi pe mâna exilului! O să te halească exilul, de n-o să rămână din tine nici fărâmbă – avem noi grijă...

Atunci, pe loc, nu-l luasem în seamă: Pleșiță era o ploșniță, un securist, deci, un mincinos. De unde să știu că, uneori, până și un securist reușește să nu mintă? Că, totuși, exilul nu m-a "halit", este adevărat; după cum este adevărat că nici mult nu a lipsit: dacă în 3 februarie bomba din **Hrușcirov** nu m-a ucis, în schimb m-a găurit, rotund și adânc, "bomba" din *Figaro Magazine* din 14 februarie. Și nu pentru că Popa Gheorghiu-producător-de-literatură-de-gară ar fi fost un găuritor eficace (deși, cu alți români – de pildă, cu Vintilă Horia – fusese), ci pentru că i se pusese la dispoziție un amvon, din înaltul căruia trăsese – evident, pe la spate – și în franceză...

Trebuia să mă aștept – cunoșteam "orientarea" amvonului și chiar avusesem câte ceva de împărțit cu proprietarul – dar nu prevăzusem armonia perfectă dintre acel "tribun" și acea "tribună" – deși, repet: ar fi trebuit să mă aștept la așa ceva.

La începutul lunii mai 1977, comandantul Securității, celebrul Grenadă, îmi face favoarea de a-mi arăta dosarul de învinuire. În unul din cele șapte volume, printre alte piese de acuzare, dau peste niște tăieturi dintr-un ziar francez, acompaniată, fiecare, de traducerea în românește a unor anume pasaje. Citesc originalele, le recitesc, îmi arunc ochii pe pasajele traduse...

Nu-mi vine să cred: presa franceză scrisese asemenea lucruri? Și mai ales... Să admitem: *L'Humanité* ar fi putut, dar noi, românii, știm că *L'Humanité* este scrisă la Moscova și tradusă în franceză, la Paris. Dar *Le Figaro*? Porcii de securiști au fabricat ei, aici, în laboratoarele lor, aceste "articole", știind bine că eu, acuzatul, nu voi putea să verific dacă da sau ba *Le Figaro* de la Paris a publicat așa ceva.

– Și cam ce ar trebui să probeze astea?, îl întreb pe colonelul Vasile Gheorghe, zis Grenadă.

– Dacă le-ai citit, ai aflat ce probează!, râde Grenadă.

– Pretindeți că tăieturile astea sunt din *Le Figaro* – să admitem, ca să putem continua discuția. Dar nu înțeleg un lucru: cum de Securitatea, poliția unui stat comunist, încearcă să bage la apă pe un necomunist, cu "probe" ca acestea, dintr-un ziar anticomunist?

– Păi asta-i proba, Paulică!, se hlizește Grenadă, frecându-și palmele de satisfacție. Păi, dacă un jurnal de dreapta, reacționar, anticomunist, cum îi zici tu – eu mă abțin... – scrie negru-pe-alb că în România totul ie bine, că libertățile ieste respectate, că legalitatea și ea, că bunăstarea idem, că tovarășul nostru Ceaușescu ie cel mai iubit fiu al poporului... păi, nu te faci tu de baftă și ieși de mincinos, când pretinzi contrariul?

– "Probele" astea nu probează nimic, zic. Ați fabricat, aici, articolele – mai ales că autorul lor petrece treisprezece luni pe an în România – ba la Sinaia, ba la Mamaia, în vilele Ceceului...

– Anul are douășpe luni, jmechere care te pretinzi 'telectual! – mă întrerupe Grenadă.

– Ale franțuzului Hamlet sunt atât de grase, mustoase, lăptoase, că ar hrăni o familie de români vreme de treisprezece ani, zic. Dar cum într-o societate socialistă cine nu muncește nu mănâncă, franțuzul dumneavoastră a muncit din greu: mai întâi să scrie hagiografia lui Ceau...

– Se zice: biografie, 'telectualule!

– Se zice: hagiografie, atunci când e scrisă cu limba...

– Că adică, ce vrei tu să zici, banditule?, mă întrerupe Grenadă. Păi, uite care-i chestia: tu să nu-l insulti pe tovarășul nostru franțuz că dânsu',- 'n primu' rând, e oaspete de onoare al țării noastre; 'n al doilea, dânsu' are mai mare greutate decât ambasadoru' lor; 'n al treilea, dânsu-i pretinu' personal al... Știi tu de cine vorbesc... Păi, cartea dânsului despre viața și gândirea... știi tu de cine e vorba, păi, a fost tradusă în sute și sute de limbi, nu ca-ale tale, doar în trei, păi, la ora asta, tot globu-i la curent cu concepția și cu filozofia și cu gândirea – și mai ales cu 'dependența! Și dacă mai vrei să știi o chestie, jmechere, află că

și șefu-ăl mare de la ziar, proprietaru', de, vine la câte o partidă de vânătoare... Mă-nțelegi cu cine... Păi, n-ai citit în *Scânteia*? Era și cu fotografie – vorbesc de proprietar, are un nume nițial nemțesc, nițial ovreiesc – ai citit?

– Nu citesc *Scânteia*.

– Păi, da, că domnu' bandit nu citește decât Figarou'! Păi de-aia ți-am și servit, pe tavă, ziaru' tău preferat: ca să vezi ce-ți scrie ziaru': că la noi totul merge bine și cu forță și că libertățile curge gârlă pe toate drumurile – he-he-he! Ho-ho-ho! Tu ne-ai calomniat și-ai zis că ba din contră – na, citește ce scrie un ziar reacționar, ca tine! Acu' ce mai zici?

– Zic: “articolele” astea sunt fabricate în laboratoarele Securității! Sunt falsuri!

– Ești un prost și-un fraier, degeaba te pretinzi ‘telectual și scriitor și chestii-socoteli. Află că, de data asta, n-am falsificat nici măcar o virgulă – ha-ha-ha! Hi-hi-hi!

Incroyable mais vrai: de data aceea Securitatea nu falsificase nici măcar o virgulă – dar nu aveam să mă conving decât după ce mă exilasem. Și, vai, nu era decât începutul...

Dilemă: te sufocă, te sugrumă cenzura, iar presa de la tine din țară este atât de mincinoasă, încât n-o mai crezi nici atunci când, uneori, mai spune și câte un adevăr; îți amplifică strigătul presa occidentală, mai ales franceză, la urma urmei, ea te smulge din ghearele fiarei – și din închisoare și din Lagărul Socialist; de fiecare dată când ai prilejul, mulțumești presei, pentru că a fost și este presă liberă. Dacă un pasaj sau un articol sau o serie te răstălmăcesc, sau chiar te atacă – ei și? Acesta este un semn de libertate – o presă liberă dintr-o țară liberă. Că nu-ți face plăcere ție, ca individ sau ca grup – înghite și mergi mai departe, mai există alți jurnaliști, alte ziare (majoritatea zdrobitoare) care te cred, te înțeleg, te ajută – să-i ajuți pe ai tăi, rămași în țară.

Dar când o publicație de prestigiu (mai degrabă istoric) și pe care o citesc și o cred nu numai milioane de francezi, dar cvasitotalitatea refugiaților din țările comuniste scrie ce scrie și cum scrie – mai ales despre Polonia și despre România – și nu “accidental”, ci cu sistem, de, iată, aproape cinci ani de zile – ce faci tu, polonez sau român? Eu, chiar dacă aș vrea să fiu polonez, sunt deocamdată român și constat, pe de o parte, stricăciunile pricinuite în exilul românesc (care numai de așa ceva nu ducea lipsă), pe de altă parte, de cel puțin îndoiala strecurată în sufletul acelor francezi de bună-credință, care, într-un prim moment, ne crezuseră pe noi, dar citind ceea ce sta scris în Biblia-Figaro, au început să creadă “biblia”.

Ce faci în asemenea împrejurare? Bineînțeles, te folosești

de drepturile tale, câștigate într-o țară liberă: scrii redacției o dezmințire, un protest. Dar, bineînțeles, Biblia nu publică dezmințiri (o Biblie să se dezmințe?), iar dacă, totuși, o face, apoi... ți-o face: un pasaj-două (bine alese...), peste două luni, când minciuna, calomnia, reaua-credință au prins rădăcini adânci.

În ceea ce mă privește, în urma interviului luat Popii, după primirea coletului exploziv, am pierdut mai puțin: trei-patru prieteni francezi care, până la apariția “bombei” (de altfel, pe copertă, interviul era anunțat: “EXPLOSIF” !) mă onoraseră cu prietenia lor, mă ajutaseră, ne ajutaseră pe noi, românii – dar care “aflând” din biblia popii că nu eram ceea ce credeau ei, ci un agent KGB, îmi întorseseră pur și simplu spatele. Dar alți români au fost dați afară din slujbă sau li s-a refuzat angajarea “ca și făcută”, pentru că patronul aflase, din *Le Figaro Magazine*, proprietatea lui Hersant că “cea mai mare parte dintre românii recent refugiați sunt suspecti”.

Bineînțeles că predica Popii de la amvonul *Figaromagazinului* mă... găurise. Și nu prin ceea ce spusese, ci prin efectul spuselor lui asupra unor oameni, totuși, normali, totuși, dotați cu o inteligență medie, care ar fi putut să-și dea seama din însăși “logica” discursului că cel care vorbea, în fapt, delira. “Argumentele” erau atât de năuce, încât elementarul bun-simț le-ar fi lăsat să fiarbă acolo, în propria-le năuceală – dar nu: au fost așternute pe hârtie și difuzate.

Cu toată... gaura, îmi spusese că un asemenea atac nu merită replică! Pentru că există ființe care preferă să fie călcate în picioare, umilite, ridiculizate – dar să se vorbească despre ele, pedeapsa cea mai insuportabilă pentru ele fiind tăcerea.

Iar dacă, în cele din urmă, l-am dat în judecată pe Popă, pentru calomnie, am făcut-o în urma insistențelor multor români, exilați din primul val, și cărora același popă le otrăvise viața și așa amară. Virgil Ierunca, singur, mă avertizase că nu voi câștiga nici eu – după cum nici una dintre victime nu câștigase, fiindcă, zice Virgil: «Cum să câștigi împotriva Satanei?»

Mărturisesc, umil: crezusem că adevărul îl alungă. Vai, nu.

– Te roog, te rog cel mai frumos...

– Ce anume? – după mutra spășită, după degetele pe care și le tot frământă, cam bănuiesc ce anume. Să-ți povestești...?

– Îmhî. Te roog, numai de data asta și gata!

– Filip dragă, dar am stabilit că nu mai...

– Numai o dată și gata! Promit! Prietenul meu așteaptă...

– Care prieten?

Filip arată. Pe un capăt de bancă, un cloșard-cloșard care,

văzându-mi privirea, mă salută cu butelca din plastic pe jumătate violetă, de gros-rouge. Și, ne face cu ochiul. Și, în așteptare, face să scadă nivelul violetului din plastic.

– Vino să te leg la șireturi, zic.

Șireturile sunt legate și încă bine, tot de mine, dar trebuie să fac ceva. Dacă până anul trecut, Filip era un copil adorabil care acosta în mod adorabil necunoscuți pe stradă, în magazine, aici, în parc, în metrou, și se adorabil prezenta: «Vous savez?, je suis d'origine roumaine, papa a rețu une bombe, une vraie...», din vara trecută, din Spania, i-am interzis să se mai bage în sufletul oamenilor. Pe plajă, cunoscuse o fetiță de vârsta lui, franțuzoaică; numaidecât se așezase pe rogojina părinților și începuse să turuie cu originea lui română; cu bomba primită de taică-său; cu porcul de Ceaușescu, cel care nu-i lasă pe (ordinea fiind importantă): Goofy, căteaua; Take și Luky (pisicii); Pépé, bunicul și Lulu, mătușa – să vină în vizită; cu mama, care... Eram la trei-patru metri de “compatrioți” și, auzindu-l pe Filip, ne amuzasem. Dar nu înțelesesem de ce bărbatul, tatăl fetiței, îi zisese ceva, răstit (dar în șoaptă) lui Filip, de ce Filip, întâi răsese, apoi după ce francezul se mai răstise o dată, venise în fugă spre noi, plângînd. Până să aflăm ce se întâmplase, “compatrioții” își strânseseră bagajele și se îndepărtaseră, furioși.

– Ai făcut ceva rău? îl întrebasem pe copil. Cu ce i-ai supărat?

Filip nu știa – și chiar de-ar fi știut, n-ar fi putut răspunde, de plâns.

– A!, zice Ana. Ia te uită ce ziar ține sub braț părintele indignat: *L'Humanité!* Limpede.

Limpede, însă, din acel moment, i-am interzis lui Filip să mai acosteze necunoscuți și să le povestească... Și Filip s-a stăpânit – până acum vreo lună, când a plecat în Elveția, în vacanță, într-o familie. A doua convorbire telefonică – în aceeași zi cu prima – ne-a îngrijorat, crezusem că se întâmplase ceva. Se întâmplase ceva. Filip vrea să vorbească numai cu Ana:

– Mama, te rog mult, te rog cel mai frumos... Fred este prietenul meu cel mai bun... Te rog frumos să-mi dai voie să-i povestesc viața mea – tu știi ce mult îmi place să-mi povestesc viața...

Ana i-a dat voie. Apoi:

Cu cine Dumnezeu o fi semănând copilul ăsta? Oricum, nu cu tine, care păstrezi secretul cel mai deplin...

Bineînțeles, cu mine seamănă, dar ce ne facem, acum, cu “prietenul” său, cloșardul, care aștepta permisiunea mea...

Ei, bine, cloșardul nu mai așteaptă. A dispărut. Iar când isprăvesc de legat (!) șireturile, Filip nu-și mai aduce aminte ce

îmi ceruse. Dar fiindcă tot trebuie să-mi ceară ceva:

– Dacă reflectez profund, constat că vreau o înghețată...

5

– Mă întreb de ce nu stai și tu ca ceilalți părinți, pe o bancă. Și mă întreb de ce te plimbi numai de partea aceea a toboganelor... Mă mai întreb...

Întreabă-te, băiete, întreabă-te, dragu-tatii, dar îți doresc să nu capeți niciodată răspuns. Dacă ar fi în puterea mea, te-aș opri la această vârstă a neștiinței – de aceea, acum trebuie să fac o concesie: mă așez pe bancă, pe o anume bancă, de fapt un butuc pe cărămizi, de sub adăpostul acoperit cu stuf. Aici, deși nu bate soarele, aici, de unde nu te pot urmări peste tot unde alergi. Aici, fiindcă am spatele acoperit – cu toate că ar fi foarte ușor să lărgească puțin spațiul dintre bârnele peretelui, cât să facă o gaură, prin care să introducă gaura prin care să mă găurească, găuritoarea.

Și, totuși, “inima îmi spune” că nu din spate va veni. Mai întâi, pentru că *ei* țin atât de mult la “pedagogie”, încât fac totul ca pedepsitul să știe că este pedepsit, chiar dacă știința aceea durează o secundă, hai două – după care pedagogizatul însuși nu mai poate sluji decât ca “exemplu” pentru alții. În al doilea rând, pentru că eu nu-mi las spatele descoperit. Sau îmi place mie să cred... Și încă ceva: când încep să mă simt obosit de contrapândă, când contururile și culorile încep să se dubleze, tripleze, năclăiască, îmi spun:

“N-or să îndrăznească aici, în parc: n-or să riște. Pentru că, *după*, grăbindu-se să se îndepărteze, să dispară, ar putea îmbrânci un copil, răsturna o babă sau, și mai grav: călca un câine și, pentru așa ceva ar putea fi oprțiți, prinși sau cel puțin remarcați...”

Dar numaidecât mă scutur, mă ridic, îmi reiau plimbarea. Deplasându-mă, cel puțin îmi clătesc privirea; măcar să știu de unde are să vină.

“Chiar dacă or să fie prinși (presupun că “lucrează” în echipă) – ei și? Or să pretindă că fuseseră angajați prin telefon, plătiți prin poștă – de către cine? Ha-ha-ha!, ho-ho-ho!, de unde să știe, mai ales că în asemenea “comenzi” prima poruncă este să nu știi cine și pentru ce îți oferă de lucru. Cum mă recunoscuseră? Foarte simplu: primiseră, prin poștă, pe lângă avans, fotografiile de-ale mele, adresa, câteva indicații privind obișnuințele, traseele, orarul... Bineînțeles, la început mă filaseră, mă reperaseră, iar când ocazia se prezentase, onoraseră contractul! Pardon? Cine

e comanditarul? Dar au mai spus de zece ori: habar n-au! Cum? Ei să probeze că nu-l cunosc și nu cunosc adevăratul motiv al execuției? Să fim serioși, ne aflăm în Franța, dacă este vorba de probe, să le producă partea adversă, victima, carevasăzică executatul, mortul...

Probe? Nu le-a putut produce nici supraviețuitorul.

De la aeroportul din München mergem direct la tribunal: o mașină în față, a noastră la mijloc, mai vine una în urmă, cel care conduce are bărbuță neagră, bluzon de piele bej, umflat în partea stângă; cel de lângă el are o vestă de tweed și ea umflată și tot în stânga – sunt sigur că de la strunga vămii până când am intrat în mașină, aceștia doi și încă vreo patru se purtau cu coatele prea îndepărtate de corp și cu vestele și bluzoanele prea deschise și o întreb pe d-na Georgescu:

– Întreaga grădină zoologică este... pentru mine?

– Dar pentru cine? Să vedeți ce e la tribunal – că sunt și proști: au amenințat că fac să sară tribunalul în aer, dacă-i judecă – o să vedeți și ce-i la noi acasă...

Baletul de la aeroport se repetă în sens invers la tribunal: cobor din mașină, după ce mi se spune că pot s-o fac, trec pe o pasarelă ca un pod ridicător de fortăreață medievală, printre polițiști în uniforme, înarmați cu pistoale-mitralieră și printre civili cu bluze descheiate – acum le văd multora revolverele de la subțioara stângă. Intrăm într-un fel de hol labirintizat de bariere metalice; trebuie să-mi arăt pașaportul la fiecare cotitură – desigur, însoțit de civilul cu bărbuță, care șoptește câte ceva – și, în fine, iată-mă într-o sală... de spectacole, o sală de banlieue, modernă și sărăcăcioasă. Doamna Georgescu îmi arată din ochi un fotoliu gol, în rândul al patrulea, ea așezându-se în primul.

În capătul celălalt, un fel de Curte. În dreapta mea, dar aproape de Curte, un bărbat în togă neagră – probabil, procurorul. În dreapta Curții, îndărătul unei mese cu microfoane, doi indivizi “bronzăți”, iar în fața lor alte două toge negre. N-am mai văzut procese decât în filme, iar *al* meu se desfășurase în cu totul altfel de decor, nu mă descurc vizual.

Vorbește – în germană, desigur – cel care pare a fi președintele, un ins blonziu, cu obraz prelung, tip dolicocefal. Nu știu decât vreo zece cuvinte nemțești, însă înțeleg că președintele îl chestionează pe un vinovat – aflat exact în fața lui, pe un scaun. Îl întreabă, îl somează să răspundă, insistă, revine. Vinovatul (îi văd doar rotocolul de chelie din creștet și costumul verzuliu, ponosit) e încolțit, se zvârcolește pe scaun, spune două-trei cuvinte, pufnește, caută altele – dar președintele nu-l lasă, revine,

îi cere să precizeze ceva. Intervine și o togă din stânga, nu înțeleg absolut nimic din ce spune, dar îmi dau seama că îl înfundă, îl sugrumă. Vinovatul pufnește, vrea să răspundă, președintele îl întrerupe, ia cuvântul cealaltă togă din stânga... “Bronzații”, aplecați cu urechile spre traducătoarea aflată între ei, surâd, râd, ba chiar cel de dincolo, cel care are o mutră de bandit curat, rânjește. Mă uit în dreapta, în stânga, în spate – nu dau de nici un cunoscut printre cei din public. Ba da: de peste vreo șapte scaune, cineva îmi face semne. E scriitorul Ilie Păunescu – a lucrat și el vreun an la Europa Liberă, dar intrând în conflict cu fostul director, Bernard, mai ales din cauza lui Emil Georgescu, plecase. Vine lângă mine, ne strângem mâinile.

– Nefericitul, îmi șoptește Păunescu, arătând spre Curte. Vorbește prost nemțește, se încurcă, trebuia să ceară un traducător.

– Cine nu știe nemțește?, întreb.

– Georgescu. Nu știe nici limba, nu cunoaște nici legislația – o fi fost el procuror, în România, dar trebuia să pună mâna să studieze dreptul german...

Știu că Ilie Păunescu este jurist de formație și mai știu că primul cu care a intrat în conflict, la Europa Liberă, a fost Georgescu.

– Dar unde-i Georgescu?, întreb.

– *Ruhe!* *, comandă președintele.

– ’Te-n p... mă-ti!, îl înjură Ilie Păunescu printre dinți, apoi când președintele nu se mai uită înapoi, îmi șoptește: Acolo, în fața președintelui. Cel care pufăie, fosăie, își trage nasul...

De acord, n-am mai asistat la procese, dar așa ceva...

– Bine, dar Georgescu este victima, de ce-l agrează cu toții?, întreb. Sau pentru că nu știu eu germana, deci, nu înțeleg...

– Grav e că nu știe el, victima – uite cum îl încurcă...

– *Ruhe !!* zbiară președintele și mai adaugă ceva, nu mi-e greu să deduc amenințarea cu evacuarea din sală, dacă mai vorbim.

Se apropie d-na Georgescu. Ilie P. se ridică și se duce la locul lui. D-na Georgescu se așează pe fotoliul gol:

– Uite-așa îl freacă pe bietul Emil, de când s-a deschis procesul. Nu vor deloc să accepte că atentatul e politic...

Președintele strigă iarăși: *Ruhe!*, dar d-na Georgescu îi răspunde. Și lung. Acum se ridică în picioare, mă arată pe mine, rostește numele meu – și îi dă înainte. Președintele își șterge fruntea. Nu o întrerupe, ba acum chiar dă din cap a încuviințare. Însă doamna Georgescu a trecut la românește:

– Și tu, Emile, de ce te lași călcat în picioare de derbedeii

ăștia? Nu vezi cum rânjesc? Arată-i judecătorului cum te-au tăiat, spune-i ce-ți zicea ăla cu cuțitul: «Mai scrie acum, dacă poți!» Ei, fir-ar a dracului de treabă, că dacă te lași...

– Dar nu mă las, dragă, nu mă las, dar ce vrei să fac? – acum îl văd pe Emil Georgescu din față și îl recunosc.

– Spune-i și de chestia cu avocații, că s-au desistat după ce-au primit amenințări! – după care d-na Georgescu se adresează din nou, în nemțește, președintelui, și-i zice, și-i zice, din ce în ce mai tare, mai iute.

Președintele pânđește o pauză de respirație și suspendă ședința. Georgescu vine spre mine și îmi mulțumește că m-am ținut de cuvânt, singura lui speranță este mărturia mea:

– Dacă nici pe dumneata n-or să te creadă, atunci nu mai este dreptate pe lume! – exclamă el, asudat și excedat.

Profităm de pauză ca să mâncăm ceva. Mie nu mi-e foame, deși nu am pus nimic în gură de aseară; nu face nimic, “văzând și... mâncînd”, mă asigură soții Georgescu.

Ieșim din tribunal – evident, însoțiți – și intrăm într-un restaurant sârbesc. Paznicii sunt șase; noi, păziții, patru – sunt prezentat “Doamnei Mia”.

– Încântat, spun. Vă cunosc – desigur de la televizor.

“Doamna Mia” este celebra, în România, cântăreață de române (ca, de altfel, și sora dumisale, “Doamna Ioana”). A ales libertatea în urmă cu vreun an și s-a stabilit (“deocamdată”) în Germania.

– Vaaai, domn’ Paul, zice doamna Mia, strângîndu-mi tare mâna, ce bine-mi pare că vă văd cu ochii! Să vă spun sincer – poate nu mă cunoașteți, dar eu ce-am în gușă și-n căpușă, cum zice românul, eu spun adevărul în față, fie cine-o fi... Ce vreau să spun... Vreau să spun că eu am avut o foarte proastă părere despre matale – ce-am citit și eu prin presa asta de exil, de unde să știu eu care-i realitatea adevărată, goală-goluță?

Ridic din umeri – ce să răspund? Soții Georgescu și doamna Mia mănâncă zdravăn – eu vreau doar apă, multă apă și cafea – cât mai multă cafea.

– Dar acum, gata! zice doamna Mia, cu gura plină. Acum am o părere foarte bună despre mata, mânca-ți-aș ochii!

Îmi ocup gura cu apă și cafea. Și cu țigara. Totuși, nu mă pot stăpâni:

– Iertați-mă, doamnă, dar când v-ați schimbat părerea despre mine? Cu ce ocazie ați aflat realitatea goală-goluță?

– Adineauri, la tribunal, zice doamna Mia. Cum te-am văzut cum mi-am zis: ăsta-i un om!, un român adevărat!

– Așa, la... *prima vista?*, întreb, incredul.

– Așa, la primavista, mânca-ți-aș ochii! Că așa-s eu: sinceră! Eu spun adevărul în față, fie el cine-o fi!

Ce să mai spun? Și de ce să mai spun – presupunând că mai am ce? Dacă așa sunt oamenii, sinceri – mânca-mi-ar ochii...

La reluarea ședinței, președintele anunță că, la cererea acuzării (mai exact: a procurorului), s-a acceptat depoziția mea, ca martor al lui Georgescu. (Ilie Păunescu s-a așezat din nou lângă mine și îmi traduce, în șoaptă). Dar, până să-mi vină rândul, Georgescu își reocupă scaunul din fața președintelui. De astă dată, cu un traducător. Numai că – din câte îmi explică Păunescu – traducătorul nu prea știe bine românește și cam tot atâta... nemțește, aproximează, falsifică...

– Am eu ce am cu Georgescu, dar ce se întâmplă e un scandal! zice Păunescu. Traducătorul îl bagă și mai adânc la apă!

Așa că, atunci când sunt chemat la bară (adică pe scaunul pe care Georgescu tocmai l-a părăsit), mă înclin în fața președintelui, apoi mă adresez traducătoarei acuzaților, rugând-o să mă traducă din franceză. Președintele aprobă. Apoi mă întreabă – prin traducătoare – cărui fapt se datorează prezența mea, acolo...

Sunt obosit, nervos, iritat de “sinceritatea” doamnei Mia, dar înainte de întrebare, eram hotărât să fac un efort, ca să fiu politicos, rezonabil, să nu mă las provocat. Iată însă că președintele nu mă menajează. Mă ridic de pe scaunul pe care tocmai mă așezasem și cer să jur – doar sunt martor, nu? Traducătoarea traduce, președintele zâmbește, face semn cu mâna că nu este nevoie. Intervine și procurorul (o aud și pe doamna Georgescu vociferând, din spate), însă traducătoarea îmi spune că președintele consideră ca mărturia mea este doar informativă, așa că nu este nevoie să depun jurământ. Întreb de ce mărturia mea este doar informativă – trec vreo două minute de discuții între președinte, procuror, avocații apărării – eu nu înțeleg nimic, traducătoarea ori nu înțelege nici ea, ori nu vrea ca eu să înțeleg, bâiguie cuvinte fără legătură, ridică din umeri, apoi îmi spune că domnul președinte așteaptă răspuns la întrebare.

Dacă în clipa aceasta aș intra în sală, aș vedea, pe scaunul din fața președintelui, un ins încolțit, agresat – *culpabilizat*. Și care, nevorbind prost germana, vorbește prost franceza. Și are gâtul uscat și simte nevoia să pufăie, să fornăie – ca Georgescu. Și care nu are deloc certitudinea că traducătoarea traduce corect în germană ceea ce spune – incorect, gramatical – insul încolțit, în franceză. Totuși, fac un efort teribil să mă stăpânesc și să nu... încep cu sfârșitul – adică să-l bag în mă-sa pe președinte. Așadar, spun cam următoarele:

– Este primul proces în care nu apar ca acuzat și primul

proces dintr-o țară civilizată la care asist. Dar chiar dacă nu cunosc justiția germană, găsesc că este inadmisibil că victima, Georgescu, să fie culpabilizată și tratată mai rău ca agresorii (la întoarcerea în sală, Ilie Păunescu avea să-mi spună că traducătoarea mă cenzurase zdravăn, ne-transmițând a doua frază). M-ați întrebat cărui fapt se datorează prezența mea aici. Vă răspund: pentru că tot atât de bine aș fi putut fi eu în locul lui Georgescu: după ce aș fi supraviețuit atentatului, pe mine, victimă, m-ați fi somat să dovedesc, eu, că... nu am făcut *peltzgeschäfte* (învățasem, între timp, atâta germană cât să știu că Georgescu fusese acuzat de către... cei doi agresori, că agresiunea avusese ca motiv o afacere-cu-blănuri, în care Georgescu nu ar fi fost “reglo”), să mă apăr eu de acuzațiile acestor ucigași cu simbrerie și a avocaților lor, în timp ce eu nu am apărare, fiindcă toți avocații contactați s-au desistat, în urma amenințărilor primite.

Președintele, cu toate că se preface că mă ascultă din politete (își consultă ceasul, se piaptănă, șoptește cu cei din dreapta și din stânga sa), este, totuși, atent la ce-i transmite traducătoarea. La un moment dat vrea să mă întrerupă, însă eu îi dau înainte: fac un scurt “inventar” al agresiunilor Securității împotriva exilaților români care s-au exprimat prin “Europa Liberă”. Spun că, de pildă, Monica Lovinescu a fost agresată de doi inși “tot atât de bronzați” (dar traducătoarea îmi cenzurează... rasismul). Spun, de asemenea, că agresiunea împotriva lui Georgescu nu a fost prima – din cauza emisiunilor sale la “Europa Liberă” – și că pentru noi, victimele, este semnată: Securitatea.

Ajuns aici, sunt întrerupt de procuror, care cere ceva, cere insistent, însă președintele refuză (aveam să aflu că procurorul ceruse ca grefierul să consemneze ce spuneam eu, dar, la indicațiile președintelui, grefierul nu notase și nu avea să noteze absolut nimic). Continuu, spunând că povestea cu *peltzgeschäfte* este o excelentă “pregătire a terenului” de către Securitate: toți cei care au fost agresați fizic au fost mai întâi calomniați, murdăriți, li s-a fabricat o “biografie”, pentru ca agresiunea propriu-zisă să cadă pe un teren de drept-comun, în nici un caz politic. Nu există probe ale mobilului politic al atentatului? De unde, dacă, nu numai că nu au fost căutate, dar cele existente au dispărut: unde este, de pildă, acel Radu Rush, cel care s-a predat poliției germane și serviciului de securitate american de la Europa Liberă, în aprilie ‘81? Unde sunt declarațiile lui și *probele* că fusese trimis de Securitate, ca să-i lichideze pe Emil Georgescu, la München, și pe Victor Frunză, la Aarhus – pentru emisiunile lor critice, difuzate la Europa Liberă, nu pentru

peltzgeschäfte? Și, dacă am ajuns la probe: sunt luate în seamă acuzațiile formulate de... acuzați la adresa lui Georgescu: escrocherii, înșelătorii, blănuri, bijuterii – unde sunt blănurile? bijuteriile? Dar unde sunt înșelații “răzbunați” de cei din boxă? Știe Curtea că Radu Rush, predându-se, a declarat că, în cazul în care “echipa” lui nu va reuși să-l lichideze pe Georgescu, o altă echipă va veni din Franța, o lună mai târziu – iată “echipa” (și arăt spre boxă), a venit din Franța, o lună mai târziu!

Un avocat al apărării îmi pune o întrebare, președintele i-o refuză, apoi, prin traducătoare, îmi pune următoarea întrebare:

– *Ce origine are numele Goma?*

Nu înțeleg. O rog pe traducătoare să repete. Ea se adresează președintelui care, amabil, o repetă, în germană. Traducătoarea traduce exact ca prima oară.

Mă tot întreb, de atunci (și mă voi întreba toată viața), pentru ce am răspuns, cu gura uscată, doar atât:

– Pentru informarea personală a domnului președinte: numele Goma este de origine macedoneană. Pentru informarea Curții: numele meu nu este “de origine”... evreiască.

Sunt convins că președintele știe ceva franceză, oricum, cunoaște cuvântul francez *juive*: nici nu mai așteaptă ca traducătoarea să sfârșească, aproape ridicându-se de pe scaun, îmi face semn că pot să mă retrag, chiar rostește: *merci, merci...* Iar eu, ridicându-mă, adaug:

– Această întrebare a dumneavoastră, domnule președinte, constituie *proba* că procesul a fost deja politizat: de către Secu’...

Dar nu mai pot continua, președintele suspendă ședința, traducătoarea nu mai traduce.

Mă întorc, amețit, la locul meu. Ilie Păunescu îmi zice:

– Cred că ai făcut o mare greșală că te-ai băgat în troaca lui Georgescu. Dumneata, să-l aperi pe ticălosul, pe escrocul ăsta...

– Nu l-am apărat numai pe Georgescu, m-am apărat și pe mine, zic. Știi foarte bine...

– Știu, dar te-ai compromis încercând să faci din Georgescu un erou, o victimă – el care a fost procuror în România.

– Știu că a fost procuror, zic. Dar mai știu că bandiții care se veselesc în boxă, l-au tăiat cu cuțitul nu pentru că a fost procuror, ci pentru că a spus ce a spus la microfonul Europei Libere.

– Lasă, domnule, că și eu am spus ce-am spus și uite că nu m-au tăiat! zice Ilie Păunescu.

Îmi iau paltonul și geanta de pe fotoliu. Unde să mă duc? Dacă ar fi după mine, uite-acum m-aș duce acasă, la Paris. Dar e târziu, biletul de avion este abia pentru mâine.

– Vaaai, ce bine ați fost! Vaaai, ce bine le-ați zis-o! zice

doamna Georgescu.

– Vă mulțumesc, vă mulțumesc din inimă, zice Georgescu.

– Curva aia n-a tradus tot ce-ai zis, mânca-i-aș ficatii!, zice și doamna Mia.

Pentru azi s-a terminat (de fapt, se amânase cu o săptămână, dar aveam să aflu mai târziu), așa că mergem acasă la Georgescu, unde urmează să dorm peste noapte. Suntem “conduși” spre locuința lui dintr-un cartier nou, undeva în afara orașului. Nu pătrundem în garajul imobilului decât după ce polițiștii intră, inspectează – cu pistoalele în mână. Garajul subteran îmi pare și mai sinistru, desigur, din cauza polițiștilor. În sfârșit, coborâm din mașină și precedați și urmați, urcăm o scară de ciment. Doamna Georgescu îmi arată niște pete negre pe un parapet: sângele soțului ei, *acolo s-a întâmplat*. Un polițist însoțitor sună la o ușă. Apoi spune ceva, în nemțește. Ușa se deschide: un civil cu pistol-mitralieră în poziție de tragere și cu alt revolver la centură. Intrăm noi, păziții, intră și o parte din paznici, salonul se umple, se vorbește nemțește, hârâie un aparat de emisie-recepție așezat la picioarele unui fotoliu. În cele din urmă, cei care ne-au însoțit ies, cel “interior” se așează pe fotoliu și răsfoiește o revistă – aparatul acela hârâie fără conținere, uneori “interiorul” vorbește ceva în receptor.

– Săracii, spune doamna Georgescu, ei încearcă să nu se facă simțiți, dar... Uite-așa trăim de zece luni. Cei dinăuntru se schimbă din trei în trei ore, dar mai avem și în fața imobilului și în spate, spre grădină... Și dacă procesul merge așa, cine știe cât o să mai dureze.

Georgescu face o criză depresivă. Americanii de la Europa Liberă au plătit instalarea unui foarte costisitor sistem de alarmă (acum observ, la fiecare ușă, fereastră, un fel de tampoane legate între ele cu fire), însă i l-au luat pe Rush, martorul-cheie, cel care ar fi putut repeta, la proces, ceea ce spusese când se predase: că fusese trimis, de la București, să-l lichideze pe Georgescu, pentru emisiunile lui. Încerc să-l încurajez, să-l asigur “că, totuși, de data aceasta...” – dar nici eu nu mai cred: i-au prefăcut apartamentul într-o închisoare, e dus, adus din oraș cu o suită de șef de stat – dar atât.

Vreau să dau o raită până la Europa Liberă, să-i salut pe cei pe care-i cunosc și mai ales pe Ioana, soția lui Bernard, fostul director, mort în decembrie trecut. Georgescu mă însoțește – și amândoi suntem conduși de polițiști. Mai să nu recunosc sediul: un zid foarte înalt și, desigur, hidos, porți cu deschidere electronică, șicane, parole, polițiști.

– Au mutat Zidul Berlinului la München?, fac eu.

– După ce le-au aruncat în aer o aripă – la vreo trei săptămâni după ce dumneata, Penescu și Orăscu ați primit “cărțile” –, în loc să facă ce trebuia, au băgat milioane de dolari în zid și în sisteme de alarmă, zice Georgescu.

– Bineînțeles, nici americanii nu au probe!, rânjesc eu. N-or să aibă nici atunci când o bombă are să explodeze sub fundul lui Haig – or să mai dea câteva milioane, ca să ridice un zid în jurul fundului domniei sale!

– Nimic de făcut..., oftează Georgescu.

Parcă am mai auzit asta. Deși încep și eu să mă las convins, îl asigur, cam gălăgios, “că, totuși, de data aceasta...”

Pentru a doua zi, după-amiază, conferință de presă. Toți participanții – în frunte cu Georgescu – sunt sceptici: jurnaliștii germani n-or să vină, Securitatea reușise să-i intoxice cu “le reglement des comptes” între escroci și afaceriști. Eu mă străduiesc să fiu optimist, promițând că, dacă se va adevăra teama lor cu presa germană, voi încerca să fac eu ceva, cu cea franceză.

Totuși, vin vreo douăzeci. Lui Georgescu îi mai revine curajul. Dar surpriza vine din altă parte: de cum unul dintre noi – Georgescu, Orăscu, Frunză și cu mine (cu toții victime...) – încercăm să aducem vorba și despre “autoritățile germane”, ca la o comandă, toți jurnaliștii depun stilourile pe masă. Ostentativ. Cum revenim la “ale noastre”, cum își reiau creioanele.

Întrebări? Da, de pildă: este adevărat că în România este o oarecare penurie alimentară?; este adevărat că bomba pe care o primisem eu, la Paris, îl rănise pe un artificier?; dar cum s-a întâmplat cu domnul Orăscu, mai are cicatrice?; este adevărat că preotul Calciu este tot în închisoare? Încercăm cu toții, din răspuneri, să-i atragem pe terenul de azi – adică la Georgescu – greu, greu și, dacă nu e greu, atunci toate întrebările alunecă înapoi spre *peltzgeschäfte*.

La un moment dat un gazetar (care se foise tot timpul), un bărbat nebărbierit, cu ochii înfundați în orbite, se ridică în picioare, vine aproape de masa noastră și începe să spună ceva în germană. Apoi trece la franceză. Strigă, taie aerul cu palma:

– Să ne fie rușine! Suntem gazetari sau ce dracul? Avem, în fața noastră, victime ale unor atentate po-li-ti-ce, sângele a doi dintre ei a curs și noi ne comportăm ca niște scribi de la *Pravda* sau de la *L'Humanité*! (în gând, spun: «Ai uitat *Le Figaro*»). Terorismul comunist, dirijat de Moscova, lovește prin bulgari, prin români, iar noi, occidentalii, ce facem? Manifestăm pentru pace! Preferăm să fim mai degrabă roșii decât morți! Treziți-vă!, strigă francezul cu disperare înlăcrimată. Dacă continuăm așa, o să fim roșii – dar, imediat după aceea, morți!

Germanii schimbă între ei priviri de milă superioară – dar tot nu se lasă urniți. Singurul rezultat al conferinței de presă: Georgescu este filmat pentru o societate de televiziune – ce, când și cum se va transmite (dacă se va transmite) asta este deja o altă poveste.

A doua zi, când iau avionul spre Paris (firește, condus la aeroport cu toate “onorurile”), respir ușurat. Iar când comandantul anunță că survolăm Franța, strâng pleoapele tare, tare, ca să mă pătrund de acest *prag*: Franța, cu toate “neseriozitățile”, reprezintă acel dincolo, de unde începe libertatea: Franța, cu toate ale ei, este acest dincoace, care se mai cheamă: *acasă*.

Sentimentul de întoarcere-acasă și încă unul, paradoxal și sfâșietor: părăsirea-unui-acasă-de-netrăit. Într-o formă “aburită” (eram totuși, foarte bolnav, în 20 noiembrie ‘77, când părăsisem România), ca atunci când un alt comandant de bord ne anunțase că am depășit “granița de stat a Republicii Socialiste România”. Tristețe și oftat de ușurare: scăpasem...

Dacă aș fi trecut “frontiera de stat” cu zece ani în urmă, poate că aș fi ales Germania: copilăria și adolescența mi-o petrecusem printre și cu sașii din sudul Transilvaniei, le învățasem limba (de fapt: dialectele, uneori altele de la sat la sat), într-un fel, devenisem de-al lor, poate pentru că și ei, nemții, și noi, refugiații din Basarabia și din Bucovina, eram hăituiți, deportați, persecutați. Nu le uitasem suferințele și scrisesem despre ei și primele mele texte traduse au fost în germană, publicate în... ziarul politic: *Neuer Weg* din România; întâiul roman mi-a fost publicat mai întâi în Germania și, la timpul acela, se spunea că primul care scrisese despre tragedia sașilor fusese un român... Și, totuși, la prima mea “ieșire”, în ‘72, am fost rău primit. M-am consolată: era vorba de anume instituții guvernamentale, însă cum nemții au în sânge ordinea, disciplina – și mai ales legea... De când sunt în exil, dragostea și admirația mea pentru germani a avut ocazia să se prefacă în uimire, apoi în compasiune: ce s-a întâmplat cu ei, germanii? Înainte de ‘45 erau insuportabili din pricina agresivității; azi sunt insuportabili, nu doar din cauza pasivității, ci a unei agresivități inversate, masochiste. Cine spunea, mai demult, că germanii nu au câștigat războaie decât atunci când s-au bătut între ei? O glumă, valabilă *atunci*, înainte de ‘45, când după fiecare înfrângere renășteau, prin dorința de revanșă. Dar, de ce, după ‘45, germanii (de vest) continuă să rătăcească printre ruine? De ce vecinii (și inamicii) lor, polonezii, care au cunoscut mai multe și mai teribile dezastre istorice, în ciuda continuului dezastru, rămân *în picioare*? De ce germanii, azi, dau impresia unor oameni nu doar îngenuncheați, nici măcar pe burtă (ca, de pildă,

românii), ci întinși pe spate?

Miracolul lor economic? Democrația exemplară? Adevărat – dar ce a rămas din spiritualitatea lor? Ce au câștigat din această tragedie? Unde le sunt *cărțile* – adevărata și statornica revanșă? Au trecut patruzeci de ani, ar fi trebuit să iasă la lumină cel puțin două generații de “revanșarzi” ai spiritului – unde sunt?

Azi sunt, în majoritate, visceral antiamericani: pentru că i-au învins, pentru că i-au americanizat. Sunt, în schimb, pro- sau antisovietici? Nici una, nici alta, și una și alta. În urmă cu doi ani, la o reuniune (academică, se înțelege) la München, câțiva scriitori din Estul Europei ne întâlnim cu germanii. Totul merge bine, civilizată, academic – în sensul german al cuvântului – până când urcă la tribună un scriitor sovietic. Care, prefăcându-se a fi și mai beat decât era, spune cam următoarele:

– Voi, nemții, sunteți niște proști! Noi, rușii – și mai proști! Cât timp va mai trece până să înțelegem că noi, rușii, vă iubim din adâncul sufletului, că voi, nemții, ne iubiți din adâncul sufletului? Să nu ne mai ascundem după deget, să arătăm lumii întregi că nemții și rușii sunt cele mai mari popoare din...

Furtuna de aplauze, ovații, chiar chiote dezlănțuită în sală (și care durează minute lungi) acoperă cuvintele mele, deși le strig la microfon:

– Iar eu, între voi, mă simt, dintr-o dată, polonez!

La sfârșit, pe coridor, un scriitor-jurnalist german se apropie de mine, cât să-mi șoptească:

– Aș vrea și eu să mă simt polonez, dar, vai, sunt german.

Comandantul de bord ne anunță aterizarea, deci, strângerea centurilor. Cea mai plăcută, reconfortantă strângere-de-centură: aterizarea în Franța.

6

– Mergem în parc? Te rog, te rog cel mai frumos din lume!

– Iar? Dar abia ne-am întors.

– Ne-am întors ieri, îmi explică Filip răbdător, numărând pe degete el știe ce. Azi nu ne-am întors niciodată.

Are dreptate: azi nu ne-am întors niciodată, mint eu, ca un adult ce sunt. Pentru Filip, la cei șase ani și jumătate, *ieri* semnifică trecutul, în totalitatea lui, tot ce se află îndărătul clipei de față, de la: “*Ieri* m-am lovit, uite cum curge sângele” până la, de pildă, “*Ieri*, când m-am născut, câți centimetri aveam?”

– E prea târziu, ca să ieșim din nou – uite, soarele se duce și el la culcare...

– Dacă mergem noi în parc, se culcă mai târziu, fiindcă noi eram mai sus, de unde el nu se culcă repede. Hai, te rooog...

De ieșit, aș (re)ieși, dacă n-ar trebui să ne și întoarcem. La dus, desigur, pândă: imobilul de vizavi, mașinile staționate, mutrele suspecte, apoi mașinile și mai ales motocicletele, în mers, traversarea, așteptarea aceea, lungă, lungă, cu fața către taluzul de unde oricând...; apoi, în parc, este relativ suportabil, chiar dacă, în vreo jumătate de oră, încep să-mi simt capul ca spintecat și golit de mațe. Mi-l port așa, încă două-trei jumătăți de oră și obișnuința îmi astupă la loc golul, însă întoarcerea... Toate întoarcerile îți descoperă spatele – mie, ceafa, și găsesc insuportabilă gaura începută dindărăt, fiindcă n-o să-l văd – măcar pentru secunda aceea de pedagogizare. Însă cel mai greu și mai greu este momentul din fața ușii apartamentului, la întoarcere – când Ana nu-i acasă. De aceea îl pun pe Filip să urce pe scări, în timp ce eu iau liftul; iar când el nu vrea și nu vrea, îl oblig să rămână lângă lift, în timp ce eu mă apropii de ușa noastră, cu cheia.

Cum au reușit, bestiile, să strice, să întoarcă pe dos una dintre bucuriile esențiale: întoarcerea acasă – de oriunde, după oricât timp – cu tot ritualul ei: căutarea cheilor, găsirea celei de la ușă, introducerea, răsucirea, o dată, de două ori, apoi apăsarea clanței și împingerea ușii, spre *acasă*... De ani de zile, încep să simt *cheia* încă de la colțul străzii. De regulă, o scot din buzunar în lift și în timp ce cușca începe să urce, întind mâna spre butonul “Oprire”: ar fi înțelept să recomand oprirea la etajul superior sau la cel inferior, să urc (ori să cobor) pe scări, ca să... simt dacă un *el* mă așteaptă pe palier. Dar nu: știu, din România, că *ei* așteaptă, de regulă, la etajul superior – le vine mai ușor să coboare... Mâna dreaptă pe mânerul cuțitului, cheia în mâna stângă, ușa liftului împinsă cu umărul, o privire rapidă spre stânga: scara, apoi spre dreapta – unde tot nu se vede mare lucru, chiar și ziua, așa că trebuie să ocolesc ușa liftului, încă deschisă, ca să aprind lumina. Patru trepte negre până la nivelul ușii apartamentului. Nimic (mai exact: nimeni), nici în stânga, nici în dreapta – două nișe simetrice, în care pot aștepta, nu câte unu, ci câte cinci...

Și iată ușa. Mut cheia în mâna dreaptă, ascultând cu spatele eventualii pași apropiindu-se. Cheia: are să provoace bum!-ul la introducerea în broască? La răsucire? Abia atunci când voi apăsa pe clanță? Sau când voi împinge ușa spre *acasă*?

Nu șovăi: dacă este să fie, are să fie, cu sau fără șovăiala mea – dar mai bine să fiu eu în față, decât Filip sau Ana.

Și apoi, “Muncitorul”: lumânările aprinse de el pentru noi

ne apără, nu se poate să nu ne apere, o lumânare aprinsă de cineva ca el trebuie să lumineze și să protejeze. Introduc cheia, răsucesc, apăs clanța, împing ușa – cu oarecare violență, fiindcă dacă este să fie, atunci să fie acum, pe loc și măcar cu câteva secunde înainte ca Filip să ajungă prin preajmă.

Nu, intrarea nu este ușurare. Este pentru că este. Și, în timp ce închid și încui, pe dinăuntru, mi-l re-aproprii pe “Muncitor”.

A apărut după liberarea din mai ‘77: pentru că “urla Europa Liberă” că, imediat după arestare, Ana și copilul fuseseră dați afară din apartamentul de pe Aleea Compozitorilor, generalul Pleșiță mă convocase într-o zi și, “prietenește”, îmi impusese o altă locuință – la mama dracului, în marginea cartierului Drumul Taberei. În drum spre și dinspre oraș, trebuia să schimb autobuzul sau troleibuzul exact la stația din dreptul Aleii Compozitorilor.

«Să trăiți, dom’ Paul, Dumnezeu să vă dea sănătate...», zice, în șoaptă, un bărbat de vreo cincizeci de ani, ponosit, dar curat îmbrăcat, tuns scurt, cu gât vânos și obraz osos.

Zic – tot în șoaptă:

«Dacă ești om cinstit, nu vorbi cu mine, sunt urmărit; dacă ești securist, du-te-n... mă-ti!» – după care urc în autobuz, spre oraș.

A doua zi, la aceeași oră, același bărbat:

«Nu vă fie frică, dom’ Paul, nu-s securist, sunt muncitor».

«Nu mi-e frică pentru mine», zic, «ci pentru dumneata: sunt urmărit, or să te ia și pe dumneata la întrebări...»

«M-au mai luat, or să mă ia – ce-or să-mi mai ia? Caii de la bicicletă? Mă lăsați să vin cu dumneavoastră, cu autobuzul? Am ieșit din schimbul de noapte, am mâncat ceva și am venit în stație, că știam că schimbați aici...»

Nu sunt deloc convins că este doar muncitor, iar dacă este, nu sunt convins că securiștii n-au ce să-i ia – decât caii de la bicicletă, vorba lui. Dar nu pot interzice nimănui să călătorească în același autobuz. “Muncitorul” rămâne în picioare, lângă mine, și îmi vorbește în șoaptă: locuiește în apropierea fostei noastre locuințe, a văzut, a auzit cam tot ce s-a petrecut în cele două luni, februarie și martie; a văzut cu ochii lui oameni bătuți în fața imobilului nostru fiindcă voiau să urce la mine, să semneze; a văzut bărbați și femei și adolescenți bătuți, luați de mâini și de picioare și cărați, așa, ori azvârliți în mașini; a văzut și barajele, a văzut și “evacuarea” Anei și a copilului – dar nu și arestarea mea (era la fabrică). Ce voia? Nimic.

«Doar atâta, să vă spun că nu sunteți singur. Că chiar dacă n-am venit și eu să semnez, să știți că nu de frică, dar mi-am zis

că să mai rămână și români nearestați...»

«Bine, dar ar putea să te aresteze acum, fiindcă vorbești cu mine».

«V-am spus că m-au mai luat și zice un maior: ‘Tu de ce n-ai semnat chestia aia a lui Goma?’ Zic: ‘Ca să nu mă aveți cu nimic la mână, că ce-i scris rămâne, dar vorbele... Păi, dacă mă luați pe mine, trebuie să luați toată fabrica și toate fabricile, că toți gândim așa, chiar dacă n-am semnat...’»

«Și?»

«Și mi-au tras un toc de bătaie și m-au trimis acasă».

«Și dacă te iau din nou, pentru că stai de vorbă cu mine?»

«Păi, o să-mi mai tragă o bătaie și-o să-mi dea drumul, că cine lucrează? Cine “produce”, cum zic ei? Noi, muncitorii! Că, de n-am asuda noi, păduchii ăștia pe cine-ar suga? Ce-ar mânca ei dacă noi n-am produce? Am uitat să vă spun că maiorul de m-a anchetat prima oară mi-a fost ucenic, eu i-am pus ciocanu-n mână. Numai că era puturos și mincinos și chiulangiu – de-aia a și ajuns acolo, la ei...»

Întreaga vară și o parte din toamnă, când lucra în schimb de noapte, Muncitorul mă aștepta în stația de schimb și călătoream împreună, o vreme. Mă obișnuisem cu el – cred că și el cu mine – cu toate că nu prea aveam ce ne spune, au fost drumuri în care nici el, nici eu nu am scos o vorbă – dar, așa... Eram alături și era bine.

În ziua în care am primit pașapoartele, am plecat cu socru-meu în oraș, mai întâi să scoată el bani de la C.E.C., apoi să cumpărăm bilete de călătorie. Pe Calea Victoriei, se lipește de mine Muncitorul:

«Plecați, dom’ Paul?»

Uimit, îl întreb:

«De unde știi? S-a dat la Europa Liberă?»

«Nu s-a dat, dar cum v-am văzut, cum am știut că plecați...»

Banca și agenția de voiaj ne-au luat vreo patru ore. În timp ce socru-meu stătea pe la cozi, Muncitorul și cu mine *stăteam*... Nu chiar de vorbă, foarte puține cuvinte am schimbat. Era frig, el nu avea palton, era și cu capul descoperit, așa că în câteva rânduri îl îndemnasem să se ducă acasă – fiindcă noi mai aveam de așteptat.

«Nu, că sunt liber acum, intru în schimbul de noapte, tot n-am ce face... Și dumneavoastră, dom’ Paul, care plecați...»

De la începutul întâlnirii (întâmplătoare) încercasem să-mi dau seama dacă Muncitorul gândea plecarea mea cu tristețe sau reproș (nu ar fi fost singurul). În cele din urmă, n-am mai răbdat și l-am întrebat:

«Crezi că fac rău că plec? Ar trebui să rămân?»

«Nu, dom' Paul, mergeți cu bine și Dumnezeu să vă aibă în pază. Că aici tot nu mai puteți face nimic pentru noi... Am văzut eu cum vă păzesc ăștia acolo, la margine, pe strada aia de n-are nume. Și-am văzut cum vă păzesc și la Bibliotecă, la Casele Brătianu...» “

«Nu cumva m-ai urmărit?»

«Așa, un pic... Ca să știe prietenii mei cum stă treaba. Că-mi pare rău de noi, că rămânem așa... Dar ne gândim că acolo, unde vă duceți, o să fie mai bine și pentru noi, că adică o să spuneți, o să scrieți cum trăim noi, aici, în țara asta care a fost o grădină și uite ce-au făcut din ea...»

Mă uitam la bocancii lui – și numai la bocanci – ca să nu mi se vadă lacrimile. Mă uitam la mâinile lui vârâte în buzunare – așa cum își vâră umiliții, nefericiții mâinile în buzunare, nu cu palma deschisă, și pe lung, ci cu toate cele cinci degete împreunate, și nu de tot băgată, ci doar până la prima articulație a falanșelor – ca să-mi ascund ochii umezi. Și vina: eu plec, ei rămân...

Spre sfârșit, Muncitorul mi-a spus:

«Acum, că plecați și cine știe de-o să ne mai vedem, pot să vă spun ceva... Noi, adică eu și cu prietenii mei – suntem vreo zece, colegi de secție, de schimb – chiar dacă n-am venit să semnăm, să știți că pentru noi... dumneavoastră... Că, de când au început barajele și mai ales de când v-au arestat... Dar să nu râdeți, dom' Paul... Uite ce facem noi, un grup de muncitori și membri de partid: în fiecare zi, măcar unul dintre noi se duce la biserica Răzoare și aprinde trei lumânările: pentru dumneavoastră, dom' Paul, pentru doamna și pentru copilaș... Așa, pentru ce-ați făcut. Și pentru ce-o să faceți. Așa, că să știți că în fiecare zi lăsată de la Dumnezeu aprindem lumânări, ca să fiți ferit de cel Rău...»

Cu siguranță, în acel 3 februarie, când aici, la Paris, am întredeschis cartea, acolo, în biserica Răzoare ardea o lumânare. Sunt convins că și acum, după trei, după patru ani, lumânarea arde – și când ies în stradă și când mă aflu în parc. Dar mai ales atunci când mă pregătesc să introduc cheia în broască, să reintru acasă.

Dar cât timp vor mai arde lumânările? Dacă vor începe să obosească, să uite? Dacă nu vor mai găsi lumânări – așa cum nu mai găsesc pâine și lapte și ulei?

– Mergem în parc? Te roog...

– Mâine, mâine te iau de la școală și mergem direct în parc.

– Dar de ce nu acum? Te rog, te rog cel mai mult din lume.

– Nu se mai poate, băiatul tatii, s-a întunecat.
 – Dar luăm lanterna! Sau, și mai bine: o lumânare...
 – Uite ce făceam: aprindeam lumânarea asta, o priveam și ziceam că suntem în parc – de acord?
 – Nu.
 – De ce nu? Doar avem imaginație...
 – Eu nu vreau să am imaginație. Eu nu vreau să fiu scriitor, ca tine. Eu vreau să fiu...

– Știu, știu, tu vrei să fii “handicapé”. Dar trebuie să știi că toți scriitorii sunt “des handicapés”!

– Nu-i adevărat! Eu o să fiu “handicapé”, dar nu scriitor. Ai văzut ce tristă a fost mama *ieri*, când a făcut coșmarul și a zis: ‘Vai-de-mine, am visat că Filip era poet de limbă franceză! Vai-de-mine, nu-mi ajunge cu un prozator, în română, vai-de-mine, acum și un poet? Și încă de limbă franceză – vai de mine și de mine!’

Vai-de-mine-și-de-mine – o imită bine pe maică-sa. De fapt, pe mine, a auzit când le-am povestit Monicăi și lui Virgil coșmarul Anei.

Aprind lumânările din cele două sfeșnice. O aprind și pe cea cubică, roșie, chiar și pe cea verzulie, oarecum sferică – însă Filip nu se lasă impresionat, a deschis televizorul. Intră Ana:

– Aaaa, mă primiți cu lumânări aprinse! Vaaai, ce frumos!

– Vai-de-mine-și-de-mine, ce fromoos!, o imită Filip.

Vaaai de mine – măcar de aș putea scrie. Să scrii, să mori – cu condiția să poți; cu condiția de a putea să poți – una sau alta, eventual și una și alta. Așa că trec în odaia mea și mă atârș de marginea plutei, în cele din urmă urc deasupra și plutim, la întâmplare pe apele albastre ale Lagunei Albastre, cât mai departe de mal, ca să văd cum se va vedea, de aici, *la* Histria, catedrala care va fi bibliotecă...

“Aici vom înălța o catedrală...” – aud pentru prima oară poemul în noaptea de 24 spre 25 decembrie 1956, la înterne, mi-l “bate” în perete un student la Medicină, aflat în celula vecină. În închisoare îl aud – desigur, folclorizat și îl “îndrept” (medicinistul care mi-l transmisese îl știa chiar de la autor: Ion Omescu). După liberare îl cunosc, în sfârșit, pe Ion și, pentru că se pregătește să-și publice un volum de versuri, i-o recomand pe Geta-Mitraliera, dactilografă celebră. Recuperez eu manuscrisul și dactilograma și bag de seamă că în strofa:

*“Aici vom înălța o catedrală,
 Cu sfinți subțiri și grei de bunătate,
 Cu aur stins, cu marmura egală –
 Iar din zidari muri-vor jumătate...”*

Geta-Mitraliera în loc de “Iar din zidari muri-*vor* jumătate”, mitraliasa: “Iar din zidari muri-*vom* jumătate”. Să corectez, potrivit originalului manuscris? Fac doar un semn, cu creionul, pe margine, iar când mă întâlnesc cu autorul, îi arăt dactilograma:

– Ia te uită cum anume a “greșit” Geta...

– Ooooo!, face Ion OOOmescu (așa cum numai el poate).

Într-un sfert de oră se întoarce la redacție cu un imens buchet de flori de câmp – recunosc “gheara”: florarul din Piața Amzei, domnul Ilie... Ceremonios, cum numai Omescu poate fi, îi oferă dactilografei florile, îi sărută mâna și îi mulțumește îndelung pentru colaborare... Geta-Mitraliera este impresionată, dar și bănuitoare: nu cumva acest actor celebru joacă teatru?; nu cumva își bate joc de ea, mulțumindu-i... pentru o greșală de dactilografiere (de altfel, neînsemnată, bătuse *m* în loc de *r*)? Și apoi florile... Dacă tot dăduse bani pe flori, de ce luase din astea, de câmp – să fi luat niște gladiole sau garoafe – deși ei îi plac trandafirii...?

Muri-*vor* sau muri-*vom*? Omescu acceptase “sugestia” poetică a dactilografei – iar poezia lui câștigase în poezie.

Dar eu, acum, aici? Noi? Ei sau noi? *Vom* sau *vor* ?

7

Filip a adormit în cele din urmă și fără poveste – Ana și le-a epuizat pe ale ei, demult, iar băiatul îmi cere mie:

– Tu, care ești așa-zis scriitor, trebuie să-mi povestești!

Nu tonul imperativ, nici măcar acel “așa-zis” (de unde l-o fi auzit – probabil, tot de la noi, parodiind limbajul secilor de la București), poate nici măcar faptul că mie părinții nu-mi spusese povestea, ci incapacitatea structurală de a povesti... povestea. Acum câțiva ani încercasem să-mi aduc aminte măcar “Harap-Alb”. Mersese relativ ușor – cu povestitul – dar trebuia mereu să mă opresc și să-i traduc, în franceză, nu doar cuvinte ca “glie”, “brazdă”, “meleaguri”, ci chiar “împărat”, “babă”, “Făt-Frumos”, “Ileana Cosânzeana” (la aceasta din urmă, nu ar fi fost nevoie de traducere, era un nume, dar Filip bănuia toate cuvintele românești de... “limbaj secret”). Noroc că, tot pe atunci, socru-meu trimisese de la București discuri cu basme dramatizate și jucate și difuzate la singura emisiune ascultabilă, în urmă cu două-trei decenii: “Teatru la microfon”. Ciudat: ascultate pe disc, dificultățile de limbă nu-l deranjau pe Filip, cu toate că, din când în când, întreba «ce-i aia...?». Ce îl mulțumea, ce îi ajungea? Probabil, muzica rostirii, încântarea. Dar cum Ana sau eu

încercam să-i povestim, noi, exact același basm, cum începeau întrebările – care cereau traducere, fie într-o română simplificată, fie într-o franceză aproximată. Ciudat, de asemeni: basmul care îi place lui Filip cel mai mult – și i-a plăcut de la început (poate pentru că l-a făcut să plângă) este “Tinerete fără bătrânețe”, nu doar cel mai frumos, nu doar cel mai semnificativ basm filozofic românesc, dar și singurul al cărui sfârșit este tragic – eroul părăsește “paradisul”, unde are iubirea, fericirea și mai ales “veșnica tinerete”, pentru a se întoarce de unde plecase, deci, reintră în timpul curgător, deci, se supune și morții.

Curioși, îl întrebam, după ce se liniștise, “ce anume îl întristase”? Faptul că Făt-Frumos nu rămăsese acolo, în “grădina fermecată” și se întorsese acasă, unde găsisse numai ruine? Că murise? Că îl părăsise calul? Răspunsul a venit mai târziu, sub formă de întrebare:

– De ce oamenii l-au uitat și pe el și pe cal și pe împărat, până și locul unde fusese castelul?

Ana a încercat să-i explice că “trecuse mult timp” între plecarea lui și întoarcere – de aceea uitaseră oamenii.

– De ce n-au scris? replicase Filip. Trebuiau să scrie atunci când a plecat Făt-Frumos! Și când el se întoarce, să citească, din carte!

– Probabil, că oamenii aceia nu știau să scrie..., încercase Ana.

– Atunci să deseneze, cum fac eu, la grădiniță! – Filip are răspunsuri la toate.

Acum doarme, în sfârșit, Ana se poate ocupa de informatica ei, iar eu îmi ocup locul de predilecție din ultima vreme: la fereastra bucătăriei, fumînd, pe întuneric. Și privind strada, clădirile din față, acoperișurile – de unde va veni când va veni?

Straniu – dar explicabil: în România secii... mă protejau! Abia după ce am ajuns în Franța, a trebuit să accept că mincinoșii spuneau și adevărul, atunci când pretindeau că haita care se ținea după mine, peste tot, după Ana – chiar când mergea la piață sau cu copilul, în parc – era pusă “să aivă grije” de noi. Desigur, eu traduceam așa cum era firesc să traduc acolo, în România, “grija” securiștilor: grija de a mă împiedica să intru în contact cu oamenii, cu gazetarii străini, de a-i împiedica pe oameni să se apropie de mine și să-și spună ofurile (iar eu să le dau mai departe, ca să ajungă la Europa Liberă...). Și totuși, nu mințeau de tot, mincinoșii!

Într-o bună zi – prin iulie ‘77 – mă întorceam de la Bibliotecă (unde ei îmi impuseseră o slujbă, într-un birou în prealabil “amenajat”, mirosind a microfon, cu turnătorul de

profesie gata angajat, ca din întâmplare, cu o săptămână înaintea mea...), dar nu luasem drumul obișnuit spre casă (stația de autobuz de lângă Ateneu sau cea din dreptul Sălii Palatului), ci spre Lipscani, ca să cumpăr un insecticid (ne ucideau ploșnițele, stârnite de cutremurul din martie). Negăsind, căutînd în altă parte, ajunseseam pe lângă fostul Palat al Poștelor, trebuia să traversez Calea Victoriei, însă pasajele pentru pietoni cele mai apropiate erau prea... îndepărtate (mergeam greu, de la liberare, respiram ca o focă și trebuia să-mi păstrez picioarele aproape țepene din genunchi, ca să nu cedeze...), așa că, după ce mă asigurasesem că fluxul mașinilor încetase, traversasem. Abia făcusem câțiva pași pe celălalt trotuar, când o mașină frânase în dreptul meu, doi indivizi săriseră din ea, mă înșfăcaseră, mă îndesaseră înăuntru. Mi se făcuse frică: abia mă liberasem că, iată, mă înhață din nou; trebuie să fie ceva foarte grav, dacă mă “săltaseră” de pe Calea Victoriei, în plină zi; apoi mutrele securiștilor...

Sunt “condus” într-un loc binecunoscut mie – și, de altfel, foarte aproape de locul “săltării”: la Securitate, pe Calea Rahovei.

Sunt extras cu brutalitate din mașină, doi inși mă cară aproape pe sus, pe scări, la primul etaj. Comandantul Gheorghe Vasile, zis Grenadă, mă așteaptă în mijlocul biroului, încruntat. Se apropie de mine, amenințător:

– Păi, cum ne-a fost vorba, mă?!

Nu mă lovește, dar nici nu mai lipsește mult. În schimb, mă înjură, mă acuză, mă amenință. Cal bătrân, îmi descing cureaua de la pantaloni, i-o întind...

– Ce faci, mă? Ce-i asta? De ce te-ai dezbrăcinat? Aaaa, vrei să-ți dau zece la cur? Bine, sfinția ta, atunci întoarce-te!

Mă uit la el – nu știu cum, dar se pare că știu cum să mă uit, ca până și atotputernicul Grenadă s-o tragă numaidecât pe:

– Bine, Paulică, să-mi faci tu mie una ca asta?

Mă apropii de un scaun de lângă “masa de conferințe”, pun un picior pe el și încep să-mi desfac șiretul de la pantof.

– S-ar zice că vrea neapărat să se întoarcă la noi, jos..., intervine unul dintre civilii care mă răpiseră.

– Asta era?, se miră cumplit Grenadă. A, nooo, Paulică, nu de asta te-am adus, te-am invitat nițel, să-ți facem un curscur, de circulație pietonală! Ha-ha-ha! Ho-ho-ho! Pune-ți cureaua la loc, o să ți-o scoți data viitoare, dacă mai traversezi strada prin locuri nepermise... Păi, cum ne-a fost vorba, dom' scriitor? Când ți-am dat drumul, n-ai promis că o să fii atent cum circuli?

– Eu? Am promis așa ceva? – în sfârșit, deschid gura.

– Promis-nepromis, chestia-i că noi ți-am recomandat,

călduros!

– De când se ocupă Securitatea de... circulația pietonală? Și ce vă pasă, dacă mă calcă o mașină? Vă scutește de o muncă grea...

– A, nu! Asta să n-o mai spui nici în gând! Păi, dacă te calcă o mașină?, ori îți cade o cărămidă în cap?, ce zice bestiili de la Europa Liberă? Că noi te-am... Acum e limpede?

– Și ce-i pasă Securității ce spune Europa Liberă?

– Uite că ne pasă! Mai ales când spune minciuni, când ne calomniază! De pildă... ce-i invenția aia cu... inima? S-a dat că nu știu ce ți-am făcut noi, că ai inima-n pioaneze...

– Și nu-i așa? Nu mi-ați urcat tensiunea până la cel puțin 27? Cine s-a speriat în ziua aceea – nu cumva dumneavoastră, domnule comandant? Cine m-a trimis la spitalul Babeș?

– Păi, vezi că te contrazici? Dacă am fi vrut moartea păcătosului, l-am fi lăsat să crape, nu l-am fi dus la spital – ei, ce mai zici? Este că noi ne îngrijim de sănătatea până și a ta?

– După ce mi-ați nenorocit-o. Ce-ați băgat în mine, de mi-ați provocat criza cardia...

– Uite ce e: cu noi să nu vorbești așa!

– Dar cu cine să vorbesc? Ce mi-ați dat, de mi s-au dilatat pupilele?

– Beladonă – e bine? – și Grenadă începe să necheze. Ca să-ți facem ochi fro-moși! Este că ți i-am făcut mai fro-moși?

– O să pun eu pe hârtie tot ce... Cu ajutorul ochilor fro-moși pe care Securitatea...

– Gurrra!, zbiară Grenadă. Nu te-am chemat aici ca să ne ameninți – pe noi... Auzi, pe noi, să ne amenințe un... Un...

– Un nimic, îl ajut eu. Dacă sunt un nimic, de ce sunteți atât de grijulii cu... circulația mea pietonală?

– De-aia! Că umbli ca o oaie capie! Și, dacă ți se întâmplă un accident – repet.: accident accidental, nu... Mă înțelegi... Păi, cine răspunde? Noi!

– Care, noi? Și față de cine răspundeți?

– Noi, față de conștiința noastră – na!, ți-a plăcut cum am întors-o? Așa că, fii atent: de-aici, te ducem noi acasă cu mașina – ce te-aș mai pune să plătești toate cheltuielile pe care ni le cauzezi... Și de mâine, la cel mai mărunț pas pe de lături, te umflu și te țin aici! Aici, la noi, jos, în celulă! Fii atent cum traversezi strada! Fii atent, nu trece pe lângă sau pe sub schele. Fii atent cum...

– ...cum respir – altfel mă umflați!

– Vezi c-ai învățat lecția? Și-acum, salut! Iar mâine, la orele 18 fix, te prezinți la tovarășul general Pleșiță!

– Mâine? Dar mâine e sâmbătă...

– Și ce dacă-i sâmbătă? Noi nu cunoaștem nici sâmbete, nici duminici – mereu la datorie! Duceți-l acasă!

A doua zi, sâmbătă, la orele 18 precis, intru în clădirea Ministerului de Interne – am mai fost, de la liberare, de câteva ori, cunosc drumul, îi spun ofițerului de serviciu că sunt convocat de ministrul Pleșiță, pentru ora șase. Ofițerul înalță o sprânceană, mă măsoară:

– Da ‘mneata, dom’ Goma (eu nu-i spuseseam cine sunt), nu știi că sâmbătă după-amiază nu ie audențe?

Îi explic că nu ie audență, ci convocare. Nu, n-am nici o hârtie, *domnul general Gheorghe Vasile*, de la Rahova, mi-a spus, ieri, să mă prezint, azi... Ofițerul îmi spune să iau loc pe un scaun, el intră pe o ușă, zăbovește mult, apoi iese. Dar nu mă bagă în seamă. Îl întreb dacă mai are rost să aștept; el dă din cap, afirmativ. La șase și jumătate, mă ridic, îi spun ofițerului că nu mai pot rămâne, trebuie să mă duc acasă. Să mai am răbdare nițel, zice el, «acușica se rezolvă»...

Peste vreo cinci minute, într-adevăr, se rezolvă. *Intră*, de afară, un civil, și îmi face semn cu degetul să vin după el. Ușor intrigat, îl urmez – ce să caut, afară, când Pleșiță “primește” înăuntru? Civilul mă duce spre o mașină cu portiera dinspre noi deschisă:

– Suie..., tu-ți dumnezeii mă-ti de bandit! – mă apucă de ceafă și mă aruncă înăuntru, iar el urcă după mine.

Mașina pornește ca din tun, scrâșnind din roți. Fără să privesc, simt că alte două mașini s-au luat după noi. Dumnezeule, ce moace! De parcă ar fi fost selecționate numai pentru răpiri. Și de ce mi-au făcut figura cu Pleșiță? Unde mă duc? Bineînțeleș, tot la Rahova. Bineînțeleș, de astă dată nu mai ies eu atât de curând – ah, și iar m-au prins fără “bagaj”...

Tot de subțiori, sunt urcat în biroul lui Grenadă. Apoi aducătorii ies, lăsându-mă doar cu Grenadă – în picioare, cu mâinile la spate, săltându-se pe vârfuri, îndărătul propriului scaun, ocupat, acum, de Pleșiță. Amândoi se uită la mine, neclintit, nici unul nu scoate o vorbă. Dè, asta o fi fiind piesa. Dacă-i așa, atunci să-mi joc și eu rolișorul – mut. Rămân în picioare, lângă ușă, așteptînd – ce mai vor, ce-au mai pus la cale?

– N-ai fost punctual, Goma, se decide Pleșiță să vorbească. Nu era vorba de orele 18? Așa i-ai comunicat, nu?, se întoarce el spre Grenadă, care încuviințează și în același timp ia o mutră nemulțumită că nu fusesem punctual.

Nu răspund. Ce să răspund unora ca ei? Că Grenadă îmi spusese să mă prezint la tovarășul general Pleșiță și eu mă

prezentasem acolo, fiindcă acolo îi era “biroul”?

Pleșiță se ridică, se apropie de harta României de pe peretele din dreapta mea. Privește, privește...

– Și zi așa, iar te-ai apucat de phrosthii, zice el, fără să mă privească. Te-ai apucat de chărți!

De ce m-am apucat? De cărți? Ce-o fi înțelegând el prin cărți? – faptul că mă ocup, la bibliotecă de...? Ba nu: la bibliotecă mă, oarecum, ocup de manuscrise vechi. Sau vorbește despre cele vreo patruzeci de pagini pe care le scrisesem, acolo, în bibliotecă, dar nimeni nu le văzuse – decât doar dacă instalaseră pe lângă microfoane și o cameră de filmat... Să mă fi turnat cineva? Dar nimeni nu avea ce, fiindcă scrisesem cu ușa încuiată... Dar dacă între plecarea mea la ora cinci și “întâlnirea” de la ora 6 făcuseră percheziție acasă și dăduseră peste acele pagini?

– Și-încă-n cholori!, continuă Pleșiță. Ș’ ce vrei tu să faci cu Ba-sa-ra-bia-aia, bă? se răsuțește spre mine.

Asta era! – și respir ușurat: voise să spună: hărți, nu cărți, dar cu pronunția lui de argeșean de pe la Cepari... (de la liberare aflasem multe lucruri despre el).

– Să le-o iau, zic.

– Ceee?, tresare Pleșiță. Ce să iei?

– Bineînțeles, Basarabia, zic.

– Ceee? – acum întrebaseră amândoi deodată. Cui s-o iei?

– Bineînțeles, rușilor, zic.

Stupoare. După câteva secunde bune de bătăi de pleoape, Pleșiță izbucnește în râs. Grenadă, care atât aștepta, behăie și el.

– Să le-o iei! Auzi: să le-o ia! Basarabia! Ca și cum poți să iei un pământ, numai făcându-i harta!

– Așa au făcut și ei, cei-mai-mari-cartografi din lume, zic.

– Și ce te bagi tu în treburile lor interne?, sare Grenadă.

– La liceul pe care nu l-ați făcut, bineînțeles, n-ați aflat că ei s-au amestecat, primii, în treburile noastre?

Mă opresc singur. Mă aștept la furia lui Grenadă, în legătură cu liceul... Însă Pleșiță se întoarce spre subalternul său:

– Are dreptate, banditul – în chestia liceului... Și-acum să terminăm povestea: nu mai ceri nici o chartă, nu mai chopiezi nimic – s-a-nțeles?

– Din moment ce acele hărți sunt la bibliotecă, la îndemâna oricărui alt muritor de rând, nu văd de ce n-aș avea și eu dreptul.

– Nu tre’ să vezi, tre’ să ezeuți!

– Nu pot să ezeuț, fiindcă nu sunt subalternul dumneavoastră – de altfel, nici n-am făcut armată...

– Tu faci ce zic io! Dacă te mai phrind că mai iei chărți și le chopiezi pe-ascuns... Și-ncă Basarabia!

– Aveți ceva împotriva Basarabiei, domnule... ministru? Acum, când Institutul de Istorie a Partidului...

Și mă opresc. Fiindcă nu mai este nevoie să continuu, însă șmecherul de Grenadă se apropie de Pleșiță, îi șoptește ceva, după care ministrul:

– Nu-i vorba de Basarabia – să fim chlari! E vorba că chărțili alea are o scară care nu-i prea... Ia zi-i dum-nea-tha...

– Uite, Paulică, cum stă problema: e o lege care interzice persoanelor particulare accesul la hărți făcute la o scară sub 1:1 000 000. Lege!

– Mi-o arătați și mie legea aceea? Acum aud întâia oară...

– Să fie și ultima și ghata discuția! intervine Pleșiță. Și acum să trecem la chăcatu-ăla de penclù': de ce-ai pretins că noi ți-am reținut rahatu de invithație?

– Am probe, zic. Fotocopia după cea de-a doua sau a treia invitație trimisă de Pen Clubul francez...

– Ce probă-i asta?, râde Pleșiță.

– Până și francezii știu că, în România, aparatele de fotocopiat sunt interzise persoanelor particulare...

– E-te, na! Mare noutate!, se hlizește Grenadă.

– Și, nefiind noutate, originalele invitațiilor se află în mâinile celor care mi-au dat o fotocopy după una dintre ele: domnul general Vasile Gheorghe!

– Ți-am mai spus de zece ori să nu-mi mai zici general! zbiară Grenadă. Adineauri, față de ofițerul de servicii...

– Nu înțeleg de ce negați evidența. V-am văzut, în ziar, poza, sunteți inconfundabil, am citit: “colonelul Vasile Gheorghe avansat la gradul de gene...”

– Ai citit prost! Și nu te interesează gradul meu!

– Ba mă interesează, domnule *general*, fiindcă pe spinarea mea ați fost avansat, la 9 mai...

– Ia thermină, încearcă Pleșiță, dar zâmbind.

– Și dumneavoastră ați câștigat o stea în plus și tot la 9 mai și tot pe spinarea...

– Pe p... mă-thi, bandithule! – Pleșiță se năpustește la mine.

– Aici... – îi arăt eu barba cu degetul.

Pleșiță are spume la gură, îi pute gura – ca în ziua de 1 aprilie... Dar se stăpânește. Se întoarce spre Grenadă:

– Rezolvă-l! Că, pe mine, dacă mă mai scoate din sărite...

– Și-atunci cum rămâne cu “protejarea” vieții mele?

– De-asta te-am chemat, banditul! Bestie! Ca să-ți atrag atenția că dacă mai umbli brambura și te calcă vreo mașină ori cine știe ce ți se întâmplă, accidenthal...

– O să mă omorâți, completez eu.

– Poftim! De unde dracu-o mai fi răsărit un asemenea... Mă, capsomane, tu nu pricepi că atâta timp cât ești pe solul nostru și în laba noastră, nu trebuie să ți se întâmple nimic?

– De ce nu trebuie? Și ce însemnează “întâmples ceva”? Bătaia, de pildă, răpirile de pe stradă, astea nu intră în...

– Nu! Nu!! Astea fac parte din sistemul de protecție! A ta, banditul, care ne-ai dat atâta bătaie de cap! Dacă ar fi după mine, te-aș lichida uite-acuma, uite-aici! Dar așa-i ordinul...

– Interesant, zic. Deci, Ceaușescu nu-mi este doar fiu, ci și tată...

– Ce? Ce-ai spus? Gata, nici o vorbă! Să fie dus acasă, cu mașina! Și, la Bibliotecă...

– Ce-ar fi să mă dați afară de la Bibliotecă?

– Ai vrea thu, banditul! Ca să urle iar Europa că te persecutăm, că nu ș’ ce-ți făcăm... Acolo rămâi! Ordin de sus!

Și acolo am rămas – până la plecarea în Franța. Cu toate că, în ultimele luni, simțindu-mă tot mai rău, n-am mai prea dat pe acolo – salariul însă mergea... Ce grozav e să fii “protejat” de un “ordin de sus”...

Stau la fereastra bucătăriei și fumez, pe întuneric. Privesc la acoperișuri, la trecători, la ferestre, la mașini – de unde are să vină? Fiindcă acum și aici, nu mai sunt “pe solul și în laba” lor, deci... Deci, trebuie să mi se întâmple ceva...

Stau la fereastra bucătăriei, fumez și văd ce se întâmplă, după ce se întâmplă ceea ce se întâmplă cu mine. Pentru că, dacă s-a făcut atâta scandal pentru Paraschiv, pentru Calciu, “întâmplesarea” cu mine va provoca valuri ceva mai mari. Necazul este că de vreo trei ani, de când Bokassescu a înnebunit de tot (trei sau doi, depinde dacă numărăm de la constituirea Sindicatului Liber, sau de la vizita lui la Paris – de când a început Occidentul să afle cine-i cu adevărat “independentul de pe malurile Dunării”), nu-i mai puteam prevedea reacțiile. Și, totuși, nu se poate ca în anturajul lui să nu existe un ticălos-mai- puțin-nebun, să evalueze pagubele provocate de, să zicem, găurirea mea...

Desigur, nu se va ajunge până la ruperea relațiilor (cu atât mai puțin, cu cât eu nu sunt francez), dar, la urma urmei, nu vor conta reacțiile guvernamentale, ci presa. Care este deja pe drumul cel bun, a înțeles – și a scris – despre adevărata față a regimului amindadesc. Așa că, la ceva-ceva, tot va servi lichidarea mea. Și măcar de m-ar interesa, cu adevărat, cum anume se va întâmpla. Dar nu: mă mulțumesc să știu că va fi o gaură, una cât mine, întreg – dar numai cât mine – și, desigur, rotundă.

Îmi simt capul ca al statuilor lui Moore: numai “ramă”, rotundă.

III

1

– Deci, asta era, zic. Foarte bine.

Bărbatul de dincolo de birou își țuguie buzele în întâmpinarea țigării ca un proaspăt fumător. Deși scrumiera lui era deja plină (ceea ce ar putea să înșele); deși are o respirație de tabagic – ceea ce nu mai înșeală. Cu toate că lumina îl bate din spate (aș putea confunda umbra cu tenul măsliniu – trebuie să fie corsican), cu toate că adineauri nu i-au mai licărit dinții parcă din porțelan, știu ce vrea să întrebe, mult înainte de a întreba:

– Știați?

Întrebare de profesionist al întrebării. Ba nu, de astă dată nu profesionistul întreabă. Încuviințez din cap:

– Demult, chiar eram îngrijorat că întârzie atâta...

De ce voi fi făcând pe nebunul? Nu trebuie, măcar pentru, iată, rafala de întrebări: de-unde-cum-de-când (știam)?

– De unde? – de la mine. Cum anume? – când ești hăituit de atâta vreme, simți cu îmbrăcămintea, vezi cu ceafa, miroși cu umerii apropierea, târcoalele... De când? S-o luăm numai de la venirea în Franța (Corsicanul încuviințează). Dar “sonarul” a început să dea semne de apropiere mai ales de astă-toamnă, cam de pe când mi-a apărut o carte mai... specială, despre reeducarea de la Pitești (surprinzător, Corsicanul dă din cap și mai accentuat, așa că trec mai departe). Cam de prin decembrie a devenit insuportabil...

– Vorbiți de “sonar”? – dar Corsicanul rămâne serios.

– În lipsă de altceva... Așadar, mai ales după 13 decembrie, când Polonia...

Corsicanul mă scutește să mai continui – acum confirmă din tot corpul, rar și larg. Dar înțepenește când spun:

– Dar de-a dreptul insuportabil a devenit prin februarie...

– Cum așa? În legătură cu ce?

– Aflu abia acum, de la dumneavoastră, ce anume era, atunci nu-mi semnaliza decât apropierea, târcoalele.

– I-ați împărtășit și soției dumneavoastră aceste...?

– Nu. Nu avea rost s-o neliniștesc inutil...

– Ei, vedeți că am avut dreptate?, intervine “Bătrânul”, rămas în picioare, tot timpul, cu un dosar sub braț. Din același motiv am rugat-o pe doamna să coboare, să nu asiste la această

întrevedere.

– Nu-i același lucru, încep eu, dar renunț numaidecât: n-or să înțeleagă deosebirea.

– Ba da, ba da! revine Corsicanul. Femeile sunt fragile, trebuie menajate...

– Bun, acum treceți la punctul doi, spune Bătrânul. O să ne mai vedem până la... – îmi întinde mâna și iese.

– Deci, acum că știți despre ce este vorba, să stabilim ce facem în continuare.

– Există o continuare?, întreb. Dar mi-ați spus că e în mâinile dumneavoastră – și el și ale lui...

Corsicanul se ridică de la birou, se plimbă puțin, îmi mai toarnă cafea, se reasează. E oarecum solemn:

– Directorul nostru v-a spus că sunt la curent cu această afacere ministrul nostru și Președintele.

– Mi-a spus, dar n-am înțeles: are “afacerea” o importanță de stat?

Corsicanul nu-mi răspunde la întrebare. Se ridică iarăși:

– Datoria noastră nu se oprește aici, la acest moment, în care v-am anunțat primejdia – după ce, bineînțeles, am făcut în așa fel încât să nu mai existe. Dacă dumneavoastră doriți să vă opriți aici, aveți tot dreptul. Însă noi vă propunem să continuăm.

– Ca să-mi plătesc datoriile față de dumneavoastră?, întreb.

– A, nu! Nu aveți nici un fel de datorie față de noi – care nu ne-am făcut decât datoria, meseria. Suntem însă convinși că interesele noastre, chiar dacă nu sunt exact aceleași, sunt, totuși, complementare.

– Ale mele, ca persoană fizică?

– Va cunoaștem destul de bine activitățile, ca să știm că nu numai interesele dumneavoastră, personale, ci mai ales ale țării, ale poporului...

– Vorbiți de România? De români?, mă mir eu.

– Exact. Suntem bine informați: prin acțiunea de care am vorbit, nu era vizat doar scriitorul, disidentul, exilatul, ci viitorul om de stat...

– Pardon?! – mă ridic de pe scaun. Asta de unde a mai...? Dacă sunteți bine informați, trebuie să știți că nu visez deloc să devin... om-de-stat!

– Știm că nu visați, dar știm că ei așa cred, de asta se tem.

– Dar sunt niște imbecili! Nu numai că nu visez la așa ceva, dar chiar refuz să mă gândesc! Deci, acesta era motivul...?

– Unul dintre ele. Și acum să revenim. Pe noi nu ne interesează ce vreți să deveniți și ce refuzați. Pe noi ne interesează să punem capăt unor acțiuni de acest gen pe teritoriul nostru.

– În acest caz, interesele noastre coincid perfect. Era și timpul...

– Iată că-a venit timpul..., râde Corsicanul. Așadar, vă voi expune partea a doua a planului nostru de acțiune. Puteți să-l refuzați, nu vă obligăm să-l acceptați.

– Mai întâi să aflu despre ce este vorba – pot să mai iau niște cafea? Aveți o cafea grozavă...

Când, peste o jumătate de oră, cobor, o găsesc pe Ana în cabina de sticlă a gărzii, fumînd, botoasă:

– Spune-mi și mie, povestește!, îmi cere, de cum mă vede.

– Îți spun, așteaptă puțin...

– Îți-spun-așteaptă-puțin!, mă imită ea, furioasă. Totdeauna...

– Acum îți spun, dar așteaptă să ieșim de-aici.

Ieșim, o pornim, deocamdată, la întâmplare.

– Spune-mi și mie, povestește!, îmi cere ea, după trei pași.

Asta este drama vieții ei conjugale: a suportat, nu doar fără să crâcnească, toate “vămile” din ultimii cincisprezece ani, dar cu participare, încurajări, inițiative; însă ea, participanta (uneori ducînd în spinare chiar mai mult de jumătate din povară), în “pauzele de respirație” nu avea dreptul să respire...

– Spune-mi și mie, povestește!, îmi cerea, în România, după fiecare *întoarcere* (convocare-știm-noi-unde – adică la Securitate; întâlnire-de-lucru – lungi și inutile discuții, la edituri; întâlnire-de-informare – lungi și violente discuții la Uniune; plimbare-în-aer-liber – cu vreun jurnalist străin) – la care eu, invariabil:

– Îți spun, îți spun, dar așteaptă puțin...

Fiindcă, nu-i așa, Ana fiind mereu alături, putea să mai aștepte, tot o să-i spun, cândva, dar acum, uite, după această *întoarcere*, trebuia să mă pregătesc de o *ducere*, să aștepte puțin...

– Așteaptă-puțin!, mă imită ea, cu lacrimi. Mie nu-mi spui niciodată nimic, de la început, aflu doar când povestești altora – o să aflu când o să le povestești Monicăi și lui Virgil, cine știe cărui gazetar, cine știe când...

– Ei, bine, de astă dată n-o să povestesc nimănui – în afară de tine. Crezi că suporti?

– Eeeu? A, nu, să intrăm în prima farmacie, să cumpărăm săruri pentru doamna – «știți, femeile sunt fragile...», îl imită pe Corsican. Eu nu sunt franțuzoaică, domnule! Nici fragilă! Și, ca să-ți dovedesc: nu mai vreau să aflu nimic! Nu mă interesează!

O potolesc – nici nu e greu, o simt că moare de curiozitate. Ne oprim în dreptul vitrinei unei papetării de lux. Zic:

– Au pus mâna pe un trimis al lui Ceaușescu, venit la Paris

cu misiunea să mă lichideze.

– Nu “misiune”, ci “indicație prețioasă” – ce-ai spune de scrumiera aceea de cristal?

– Mda, însă pare foarte grea; mai ales rece. Trimisul are un grad important în Securitate.

– Ia te uită ce superb este sous-main-ul de marochin – și cum anume suna acea indicație-prețioasă? Glonte? Bombă? Mașină?

– Otravă, zic.

– Semn de decadentă – dar stiloul acela, Dunhill?

– Știi că nu-mi place aurul, apoi îl simt des-echilibrat, bun doar de semnat cecuri. Otrava se află acum la ei, sus...

– În ce? Într-o sferă găurită, care urma să fie proiectată cu umbrela bulgărească?

– A, nu, clasic: vărsarea ei într-un pahar.

– Ai dreptate: stiloul e bun numai pentru cecuri – și unde ar fi găsit ei acel pahar?.

– Dacă râzi, să nu râzi tare: în timpul unui cocteil.

– A, da? Deci, trebuie să aflu de la Securitate, via D.S.T., că frecvențezi cocteiluri! Cu cine, dacă nu sunt indiscretă?

– Ba cu una, ba cu alta, de preferință cu Alice Sapritch.

– Simțeam eu ceva, dar mă gândeam la Dalida – bine că m-am înșelat... Le-ai spus că “cocteilurile” la care participi sunt organizate de exilați, căroro abia le ajung banii pentru închirierea sălii? Că însetații se adapă de la robinet? Nu cumva Trimisul a adus și câteva sticle cu suc de fructe – și, evident, pahare?

Mai facem câțiva pași. Ne oprim în dreptul unei prăvălii cu îmbrăcăminte pentru femei. Privim – de astă dată privesc și eu...

– Nu-i nimic, oftează Ana, luându-mă de braț. Dacă nu câștigăm nici săptămâna viitoare la loto, nu mai e dreptate pe lume! Și, fiind vorba de un cocteil, nu-i era frică Trimisului că are să fie prins? Fie când îți turna otrava în pahar, fie... Efectul fiind fulgerător, bănuiesc.

– Ei bine, nu. La o oră, două după îngurgitare, aș fi avut o criză cardiacă. “Un cunoscut cardiac, a făcut un infarct” – mai ales că substanța aceea nu lasă urme, autopsia nu ar fi dat nimic.

– Mama lor de autopsicoli! – și Ana mă strânge tare de braț. Dar de ce ai spus: “un cunoscut cardiac”?

– Pentru că așa știe Ceaușescu.

– Și, mă rog, de ce știe așa? Fiindcă, în ‘77, tot în urma “indicațiilor prețioase” fusesse drogat, îți provocaseră urcarea tensiunii până la 27? Și ce altceva mai știe Ceaușescu, iar eu nu?

– Nu numai tu. Nici eu nu știam că unul dintre motive ar fi... Ce tâmpenie! Mă ia drept viitor om de stat! Ce spui de asta?

– Cine anume te ia drept...? Ceaușescu sau francezii?

– După cum bănuiești, nu cu Ceaușescu am stat de vorbă. Ei mi-au transmis “motivele” suprimării.

– Ce troglodit, Ceaușescu-al tău! Ce... omdestaticol! Bine, dar acest “motiv” te scade în ochii mei!

– Și în ai mei, zic. Hai să ne plimbăm, uite ce Paris, ce...

E superb Parisul în această zi de primăvară, însorită. N-am mai ieșit demult, poate de un an, fie doar ca să privim vitrinele, să oftăm, sperând în loto-ul de săptămâna viitoare. După gustul meu, cam prea multe gaze de eșapament pe care le simt, ca de obicei, nu doar cu nările, cu plămânii, ci cu zidurile, cu piatra, cu fierul balcoanelor, cu plumbul înflorat al acoperișurilor orașului.

Mai avem o oră și jumătate până la întâlnirea cu Vanessa și cu Michel, deci, nu ne grăbim. Mergem agale – și e bine. Ne plimbăm, în sfârșit – și îi mai spun Anei câte un amănunt din cele aflate, adineauri, de la Corsican și de la șeful lui.

E bine, e bine, mai ales că am scăpat de *gaură*. Din momentul în care Corsicanul mi-a spus ceea ce mi-a spus, am respirat ușurat: deci, nu va fi gaura – chiar dacă ar fi fost să fie altceva. Deci, voi putea ieși cu Filip în parc (și nu numai) și voi avea dreptul să-l țin de mână și să-i leg patinele în tihnă și chiar să-l susțin, ca să învețe, în sfârșit, să meargă pe bicicletă. Și chiar dacă nici săptămâna viitoare și nici viitorul viitor nu ne vor aduce câștigul la loto, vom putea ieși toți trei în oraș, să ne plimbăm, uite-așa, să ne oprim undeva, unde Filip să se sature, în sfârșit, de “friți”, unde Ana să bea lapte cu mentă, iar eu de două ori doubl’-express. Și vom putea merge împreună la cinema. Ba, mai mult: voi putea merge la kino singur! A, nu “de-acum încolo” – ar fi prea frumos – ci începând din acest moment... vreo lună, două. Sau chiar trei... Sau: pentru totdeauna, fiindcă, după o asemenea ispravă, n-o să mai trimită pe nimeni.

– Ziceau că știe și președintele?, întreabă Ana.

– Și Mitterrand și Deferre.

– Și tu crezi?

– Ar trebui să cred. Ce grozav ar fi dacă aș crede...

Ar fi grozav! Sunt la Paris de patru ani și jumătate și am văzut trei filme. Hai, patru. Dacă pe stradă, în metrou, chiar în parc, mă simțeam în mai puțină nesiguranță, probabil, pentru că eram în mișcare – oricum, în picioare – în fotoliul unui cinematograf, pe întuneric, orice ageamiu îți poate face felul, ești legat și la mâini și la ochi. Apoi, cheiurile Senei...

Adevărat, cheiurile însemnează cărți; și cărțile de pe cheiurile Senei însemnează Eliade, care zice: «Când te gândești că oamenii au gândit, ani de zile la o carte, alți ani au scris-o și

încă alți ani au trecut până să fie publicată – și iată rezultatul: clăie peste grămadă, ca ciorapii și cratițele de pe trotuarele de lângă Samaritaine, obosite și anonimizate și egalizate – zece franci bucata!...», însă eu nu sunt Eliade, eu am găsit o singură carte de-a mea pe cheiuri și am avut un cu totul alt sentiment, am gândit ca un debutant: «Dacă a ajuns aici, însemnează că măcar un om a răsfoit-o» (exemplarul arăta “umblat” pe dinăuntru, filele erau descompactizate), iar prețul, departe de a mă întrista, m-a aranjat, cu zece franci mi-am cumpărat-o, ca s-o pot da, cu sau fără dedicație (eu îmi număr cititorii cu unitățile).

Desigur, Eliade nu era mâhnit de *prețul* la care decăzuse cartea, în bani, ci în valoare în sine – știusem, de multă vreme că e un “librofag” (așa s-o fi spunând? Alain propune: “bibliofag” sau “librovor”), dar abia în ‘78, în acea bisericuță de lângă Stockholm, unde ne conduseseră Gabriela Melinescu și René Coeckelberghs aveam să văd: intrasem, Gabriela și cu mine făcuserăm semnul crucii ca la ortodocși, apoi înaintasem pe lângă pereți, *privind*, ascultând explicațiile lui René; însă Eliade dispăruse – unde? L-am descoperit... rămas lângă ușa de intrare, mascat de privirile noastre de un fel de strană. I-am lăsat pe Gabriela și pe René să-și continue drumul și m-am întors spre Eliade: își scosese ochelarii și, de la zece centimetri, citea o carte; se chioră în ea, se scufundase în obiectul carte. Strana era, de fapt, o mică bibliotecă – pe cele trei rafturi se aflau vreo sută de cărți. Am luat și eu una: Biblia, în suedeză. Am luat alt exemplar: tot Biblia, și tot în suedeză. A, da: credincioșii, intrând în biserică, iau câte un exemplar și, așezându-se în strane (cele adevărate), participă la slujba din acea zi. Eliade însă depusese la locul lui exemplarul pe care-l cercetase și luase altul, de alături. Bineînțeles, și el își dăduse seama că era una și aceeași ediție. Și totuși... Am rămas câteva minute bune, privindu-l. Și uimindu-mă. Și, oarecum, invidiindu-l: întindea amândouă mâinile spre raft, lua un exemplar între amândouă mâinile, apoi își scotea ochelarii și pur și simplu își îngropa obrazul în carte (“Adolescentul miop” se afla în carne și oase la un metru de mine!). Citea, răsfoia, îl simțeam vibrând, apoi depunea cartea, cu amândouă mâinile, la locul ei, pe raft și, cu amândouă mâinile lua alta. Aceeași prospețime în gesturi și aceeași – nu, nu evlavie, ci mai degrabă sete, foame – și la al cincilea, și la al nouălea exemplar și ce conta că era aceeași ediție, pentru Eliade era o *altă carte* – și sunt convins că le-ar fi devorat pe toate, dacă Gabriela și René nu ar fi dat semnalul de plecare...

– Ce-ar fi să, *totuși*, luăm câte o cafea?, întreabă Ana.

Bineînțeles. Păcat că vacarmul străzii și frigul de pe acest

trotuar umbrit nu ne permit să ne așezăm la o masă, afară. Așa că intrăm. Ne scoatem pachetele cu țigări și brichetele.

– Sper că nu te gândești la... și, din privire, Ana arată ceașca mea. Dacă ar fi să ne lăsăm, și-ar freca mâinile că au reușit să ne... mama lor de cavernicoli!

Așa, da. Așa e bine. Beau cafeaua, devorînd-o, mușcînd-o (precum Eliade, cărțile...) și mai cer una – pe care, dacă nu o termin, aceasta numai datorită inimii care începe să dea semne că există, totuși, pe undeva, prin partea stîngă a pieptului. Însă, o oră mai târziu, la restaurant, cu Vanessa și cu Michel, ezit să beau vin. Ana îmi arde un șpiț în fluierul piciorului, pe sub masă și, din ochi, mă somează să beau. Și beau. Și totuși, lui Michel i se pare că nu-mi place vinul – vreau altceva? sau alt vin alb?

– A, nu!, mă apăr eu. Din contra: îi prelungesc cât pot memoria. Pentru mine, Sancerre nu este doar un vin, ci venirea...

Și povestesc cum, a doua zi după venirea noastră în Franța, prietenii mă conduseseră la un restaurant care se numește chiar “Sancerre”, unde băusem vin alb, rece, răcoricios și mâncasem pâine neagră cu jambon tot de Sancerre, iar de atunci, de fiecare dată când văd sau aud: “*Sancerre*”, simt că nu mai sunt *acolo*, ci *aici*, cu Tepe, Monica, Alain, Maria, Virgil, Șerban, Marie-France, Mihnea, Matei, Zoe, Catherine, Anne, François – și încă și încă alții, cei care mă trăsese, mă scosese ca pe un nap, ca pe un morcov, de acolo...

Vanessa, cu toate că din cei enumerați nu o cunoaște decât pe Monica, înțelege. Michel, însă, deși politicoș, deși aprobă, îl simt departe, alături. Oricum, ca editor, îl interesează povestea.

Ne luăm rămas bun de la Michel și de la Vanessa.

În stradă, Ana:

– Te rog, repetă-mi ce-au spus despre conferința de presă, de la sfârșit. O să participe și “trimisul special”? O să-ți facă o plăcere... Și comunicatul? Are să fie un comunicat oficial?

– Nu numai. Am întrebat cine are să deschidă, oficializeze conferința de presă. Șeful cel mare al lor, superiorul Corsicanului, a răspuns: “Un înalt funcționar”, după aceea a ridicat un deget: “Poate chiar cel mai înalt...” și a râs, dar nu a precizat cine și nu a răspuns când l-am întrebat dacă este vorba de Minister sau de Elysée. “Poate chiar cel mai înalt...” – înțelege ce vrei!

– Să fie... Marsiliezul [Gaston Deferre fusese multă vreme primar al Marsiliei]? Sau “poate chiar”... Landezul [Mitterrand avea o casă în Landes]?

Ridic din umeri și râd. Ana a și intrat în joc.

– O să întreb data viitoare – care va fi în două-trei zile. O să cer un răspuns precis.

– O să ți-l și dea, zice Ana. Instituția lor nu dă răspunsuri, nici precise, nici altfel. Și la ce-o să-ți servească un răspuns din partea unora ca ei?

– Atunci nu accept!, zic. Mă trezesc în cine știe ce comedie.

– Să ne sfătuim cu Monica și cu Virgil.

– Deocamdată, cu nimeni – ordin! Singurii muritori care cunosc afacerea suntem noi doi.

– Și ei doi: Marsiliezu și Landezul – deci, patru. Deci, șase, pentru că presupun că SuperMaigret le-a acordat și lor dreptul de a-și informa nevestele – tu ce crezi: Marsilieza și Landeza sunt și ele, ne-fragile? Când ai mai mult de o pereche de pantofi și ceva mai mult de două rochii, e greu să păstrezi un secret-de-stat...

– Iar începi cu pantofii...

– Și sfârșesc cu chiria – tu ce crezi: când întreții mai mult de două rochii și-un pantof, îți poți permite să plătești și...?

– Chirie-pantofi-rochii – te compari cu ele?

– Eeeu!?! – Ana se oprește și se arată cu amândouă mâinile profund ofensată. Dar nu vezi că ele încearcă să se compare cu mine? Să tot încerce, să tot aștepte, e prea târziu: ar fi trebuit s-o ia de la vârsta de... Câți ani aveam, când te-am... Când ne-am...?

– Nu mai țin minte, oricum tu erai la o vârstă... fragilă.

– Asta o știu, dar câți ani aveam? Nouăsprezece? Optsprezece? De fapt, în ce an suntem, azi?

– Patru fără două minute, să ne grăbim să luăm copilul de la școală!

În metrou, Ana bombăne împotriva cavernicolilor:

– Dacă sunt informați în toate ca în poveștile cu cocteilurile și cu inima ta, riscăm să trăim până la adânci bătrânețe!

– Dacă “povestea” are să aibă deznodământul oficial promis, n-o să mai miște în front Cavernicolescu!

– Ce-ți spuneam eu? Riscăm să plătim chiria atâta amar de ani! Mama lor de cacavernicoli!

E bine. E bine, așa. Pentru că, așa: e bine. Chiar dacă riști să plătești chiria atâta amar de ani.

2

Copilul a adormit, deci, putem discuta despre “scenariu”.

– Total debil!, spune Ana. Hai să facem noi altul. Sau altele – de pildă...

O ascult, pe jumătate amuzat (Ana a citit nepermis de multe

romane polițiste și de spionaj), pe jumătate resemnat: am simțit că nici Corsicanul, nici șeful cel mare, Bătrânul, nu se sinchisesc de acea primă lege a prozei: veridicitatea și chiar dacă vor fi auzit de dificultatea de care vorbea Camus, aceea de a face “le vrai vraisemblable”...

«Noi nu suntem scriitori, ci polițiști», îmi răspunsese Bătrânul, după ce eu pufnisem în râs. «Oricum, nu există legături între spionaj, contraspionaj și romanele de spionaj – vă asigur!» – și fusese rândul lor să râdă, complici. «Chiar dacă ”literatura” noastră nu vă place, închideți ochii și astupați-vă nasul... Ceea ce ne interesează: eficacitatea».

– Aș fi curioasă să aflu dacă Landezul – care și el s-a încercat în literatură – l-a acceptat, tot din motive de eficacitate... Presupun că el n-a fost nevoit să-și astupe nasul și să închidă ochii, a făcut-o la 10 mai [la 10 mai 1981 Mitterrand a câștigat alegerile împotriva lui Giscard d’Estaing]... Dar ești sigur că ministrul de Interne și cu Președintele știu, într-adevăr, și-au dat, într-adevăr, acordul?

– Sigur, în măsura în care mi-au spus cei de la D.S.T. Dar, bineînțeles, nu am probe – să zicem un bilet de voie de la... Crezi că polițiștii m-au mințit?

– Nu cred. Nimeni nu-i obliga să invoce numele lor. Ar fi putut spune: «În interesul securității de stat...» Cu atât mai mult, cu cât știau foarte bine care sunt “relațiile” tale cu Landezul – atunci, după bombă, el încă nu era președinte, însă fragilicollii erau tare interesați de conflictul din avion...

– Exagerezi! N-a fost nici un conflict, ți-a spus și Annie...

– Mi-a spus: în avionul de întoarcere, Landezul stătea exact în spatele tău și cu siguranță a auzit când ai îndemnat-o pe Annie să-i solicite un interviu, să-l întrebe, mai întâi, pentru ce el și cu Willy Brandt organizaseră Internaționala lor Socialistă taman în timpul Conferinței de la Madrid; de ce taman vouă, “disidenților”, vi s-a interzis intrarea în sala în care își țineau ei, campionii drepturilor omului, Internaționala lor; în fine, ce crede el, socialistul socialiștilor francezi, despre drepturile omului...

– Va fi auzit... Probabil, de aceea a “răspuns”... îndemnând-o pe Annie să privească pe hublou, să admire peisajul. Apoi, la Orly, unde am așteptat livrarea bagajelor mai bine de o oră, am avut impresia că secretara lui și cu Chevénement se uitau cam pieziș la noi. Însă el nu, el...

– El, vulpe bătrână. Probabil, de aceea, după ce a devenit ceea ce a devenit, l-a pus pe... cum i-ar zice Filip?: Lack Jang? Jack-Fidel Langastro? – în fine, pe ministrul Cultului Comediei să te invite la comedia aceea în care Cortazar (păcat de literatura

lui) a explicat Parisului, deci, lumii, că el trăiește de treizeci de ani, în Franța, “cu călușul în gură” – căluș pe care i l-a scos (mai bine i-l lăsa), cu mâna-i personală, prietenul său personal, exact la 10 mai, exact la orele 20 trecute fix!

– Ușurel, ușurel, altfel sari de pe șine. Nu cred că Landezul are vreun amestec în invitația aceea. Ministerul Culturii...

– Atunci cum se explică inexplicabila inevitatie? În afară de Kundera – celălalt “prieten personal al Președintelui” (și el persecutat la sânge, în timpul “vechiului regim” giscardian) –, tu ai fost singurul scriitor din Est!

– De ce am fost numai eu invitat? Nu știi, presupun că din greșeală. De ce m-am dus? – asta o știi: de tîm-pit! Fiindcă te-am ascultat pe tine și pe Monica!

– Te-am sfătuit, nu te-am dus legat. De unde să știm că, dintre scriitorii nefrancezi, sunt invitați doar doi “prietenii personali” și un inamic potențial și personal?

– Exagerezi: nici inamic, nici potențial, nici... Sunt convins că secretariatul ministerului... A fost o întâmplare...

– Să admitem – dacă și tu admiți că nu a fost întâmplare, ci tentativă de îmblânzire.

– Să fim modești: cine se sinchisește de unul ca mine?

– Atunci invitația la Elysée, pentru 14 iulie?

– Am declinat-o. Ce să caut eu acolo?

– Dar confirmarea de primire a cărții tale despre Pitești?

– O dată pe lună secretariatul trimite trimițătorilor de cărți sute de confirmări.

– Semnate de mâna lui?

– Bănuiesc că știa ce-l așteaptă, atunci când și-a depus candidatura. Meseria de președinte presupune și o foarte bine antrenată mână dreaptă – pentru semnături. Ce muncă de ocnaș! Oricum, de la el – sau din partea lui – am primit confirmare. Ceea ce nu s-a întâmplat cu predecesorul...

– De ce i-ai trimis? Doar știai că Valéry îl citește numai pe Guy. Ba nu: și pe Sammy – cel cu teoria îmblânzirii Ursului cu ajutorul paté-ului obținut din prelucrarea cărnii îmblânzitorului însuși... Doamne, câte exemplare irosite! Să ți le fi încredințat ție deșteptii de la edituri, ca să le dai tu celor care aflând de la televizor ce-i aia o carte și la ce slujește ea...

– Ce-ar fi să revenim la cartea de față, la romanul polițist scris special pentru noi? Ce facem? Îl citim? Îl acceptăm? Îl jucăm? Dacă se va adevăra că deznodământul va fi public și că va fi nășit de... cel puțin directorul colecției, dacă nu de directorul editurii, aș intra în joc. Deși, un folos și un ponos: primul ar fi o lovitură cumplită în burta Securității: nu și-ar mai trimite, ca pe

moșia lui ta-su, aici, echipele de pedepsire, ca să-i mângâie pe exilați, peste gura-mare, cu Laba Revoluției. Ponosul... Ce-or să spună nepolițiștii, mai ales jurnaliștii, când or să afle că am colaborat cu poliția?

– Ah, dacă ne-am putea sfătui cu Monica și cu Virgil, cu Alain, cu Mihnea... Pe de o parte, cum să rezisti tentației de a putea, în sfârșit, dovedi că Securitatea atentează, la propriu, la viața exilaților care nu-și țin gura – în sfârșit, să afle și să creadă că amenințările, agresiunile, bombele nu sunt invenții, delir de persecuție. Însă, pe de altă parte...

– Ei, da, rezolvă pătrătura cercului: convinge presa că atentatele Securității sunt, vai, adevărate și, simultan, convinge-o că, făcând jocul poliției franceze, nu ești *colabo*!

– Atunci, nu juca, zice Ana.

– Atunci, nu joc!, zic. La urma urmei, viața mea - a mea și numai a mea - nu mai este în pericol.

– Atunci pierdem ocazia, unică, de a-i arde una peste bot Labei Lungi a Rivoluției, zice Ana. Și ce ocazie!

– Atunci să joc, zic. Să preia “relațiile cu presa” cineva care nu a “colaborat” cu poliția – de pildă, Mihnea.

– Și dacă, totuși...? Știi cât de alergici sunt francezii, mai ales jurnaliștii.

– Atunci, nu merg, zic.

– Atunci mergem la culcare. Poate ni se arată, în vis, Maica Domnului a Soluției, Maria Cvadraturii Cercului.

– În vis... Dacă nu iau somnifer, nu dorm; dacă iau somnifer, dorm, dar nu visez.

– Îți pasez eu visul meu – numai de n-aș face coșmarul cu proprietărea...

Ana se duce la culcare – fără somnifer.

Eu îmi iau somniferul, Thomasmann-ul și mă întind în pat, cu privirea în tavan, acolo unde s-a scobit Laguna Albastră. Și frunza de arțar pe care *este* Histria cea albă, cu verde în spate, oglindindu-se de la brâu în jos în albastru, de la brâu în sus în negru. Muri-*vor*? Muri-*vom*?

În ciuda somniferului, de astă dată visez!

În Histria, pe care eu am făcut-o *capitală*, sunt un fel de secretar-valet al lui Ceaușescu. Sunt îmbrăcat în negru, manșete albe, șervet pe braț – deci, sunt și *paharnic*: eu torn, eu beau întâi ceea ce trebuie să bea El. Mă aflu undeva, într-un hol sau piață, fără margini, știu că trebuia să fi făcut ceva, o lucrare – pe care însă nu am făcut-o, sau a ieșit altfel, mai puțin bine decât o voise El, așa că mă simt nu doar îngrijorat, nu doar temător că voi fi

pedepsit (așa după cum merit), ci vinovat: cum de putusem să nu pot? Cum de nu fusesem în stare să... – a, nu: nu doar să nu execut ordinul, ci să nu-i îndeplinesc dorința (când ar fi trebuit să vin în întâmpinarea ei, înainte de a fi fost exprimată)? Eu, care îi sunt atât de îndatorat, eu, care îl iubesc mai mult decât pe mine însumi – pe El? Tocmai pe El?

Mi-e atât de vină, încât mă trezesc hohotind de plâns, iar trezirea nu-mi aduce nici o ușurare, din contra, așezat pe dunga patului, îmi aduc aminte de crimă: în timp ce îi turnam vin în pahar – vin alb-auriu, vin de Histria – strivisem între degete, deasupra, fiola cu verde. Mă azvârlu din nou în pat și în vis, ca să alerg spre El și să-l lovesc peste mână, ca să se răstoarne paharul. Cu verde.

3

N-am nici un chef să ies, în sfârșit, pe cheiurile Senei; nici așa, pe stradă; nici măcar în parc. Amenințarea cu gaura a dispărut, într-un fel a fost extrasă, eliminată, lăsând gaură...

Muri-vor, muri-vom?

Mă stingherește, neliniștește această situație cu totul și cu totul nouă: puterea, prin brațul ei, poliția, mă protejează! Este adevărat, mă “protejase” și cea din România (Puterea lui Titus Popovici și Adevărul lui Dumitru Popescu-Dumnezeu...), dar din cu totul alte motive – iată, deci, că nu ne înșelasem, alegând Franța, iată că panica în care intrasem, noi, refugiații din Est, la 10 mai ‘81, nu era justificată, iată că nu sunt un tolerat, neînsemnata mea persoană înseamnă, totuși, ceva – ce anume? Aș fi fericit dacă aș afla că semnifică un principiu. Dacă însuși Președintele Franței se ocupă de această afacere, atunci am tot dreptul să sper că, prin atitudinea lui, va încuraja, influența alte guverne occidentale să facă la fel, să atragă atenția trimitătorilor de ucigași că obrăznicia a mers prea departe.

Balansez între speranță și neîncredere: va merge Franța lui Mitterrand până *acolo*, mult dincolo de Franța lui Giscard – ca să nu mai vorbim de Germania, de Belgia, de Italia? Din câte mi-am dat seama, poliția a pus mâna pe un vânat de soi și, desigur, își va face meseria de vânător – dar politica? Dacă Președintele încă nu s-a dezobișnuit de ticurile-promisiune ale candidatului la președinție? Dacă “trezirea” lui la politică va surveni, de pildă, între momentul acesta, al promisiunii și momentul în care vor trebui trase concluziile afacerii? Dacă Mitterrand, devenind, în sfârșit, om politic, va uita, nu doar promisiunile, nu doar prin-

cipiul acela, ci și propria-i întâmplare, afacerea “Observatoire”?

Va uita, nu va uita – îl privește, el a ținut cu tot dinadinsul să devină președinte. Eu însă nu trebuie să pierd această ocazie pentru ca, vorba Anei:

«...Să-i ardem una peste bot Brațului!»

Dar numaidecât ce Corsicanul și cu Bătrânul fixează locul și data “spectacolului”, sunt asaltat de bănuiele – prea merge bine, ca să și iasă bine. De aceea sunt crispat în ziua în care mă vizitează “Gilles”, însoțit de un domn încliftat, cu servietă-diplomat.

– Vi-l prezint pe “Domnul Luigi”: el vă va acompania la reuniune, el va juca rolul celui care din... nebăgare de seamă – știți despre ce este vorba... După care vă va conduce acasă...

– Și dumneata?, îl întreb pe Gilles (credeam, speram că el va fi nebăgătorul de seamă). Unde vei fi?

– Prin apropiere, dar nu la lumina zilei, râde Gilles. O să vedeți, totul o să meargă ca pe roate, domnul Luigi este specialistul nostru în materie...

– În materie de... neîndemânare?, întreb.

– Când misiunea o cere, da. Oricum, este obișnuit cu asemenea adunări, reuniuni... Trebuie să aveți încredere.

– În dumneata, am. Dar în celălalt...

– Adică în mine?, se ridică din fotoliu Luigi, cu un aer profund nefericit.

– Vorbesc de “trimis”. Sunteți siguri că nu va încerca să se folosească de înscenare, ca să joace adevărat?

Luigi se uită neliniștit, întrebător la Gilles. Acesta din urmă scoate un petic de hârtie și notează ceva. Apoi:

– Nu va avea cu ce, acel ceva se află la noi, în coffre-fort. Apoi Luigi va fi tot timpul alături, iar în sală... înțelegeți, mai sunt băieți de-ai noștri, în caz că...

– În caz că nu va fi prea târziu, îl întrerup, râzînd. Să luăm, de pildă, momentul autografului: individul se va afla la jumătate de metru de mine. Un cuțit, un pulverizator...

Gilles notează, apoi, sugând creionul:

– O să luăm toate măsurile. Mai aveți ceva idei?

– Nu de idei... generate de frică, duc lipsă. Și chiar dacă nu ar fi frica, ar fi idei... de scriitor.

– Foarte bine! V-au spus șefii, vă repet și eu: ideile, sugestiile dumneavoastră, de scriitor, le pot ameliora pe ale noastre.

– Cea mai... amelioratoare o cunoașteți: scenariul – e idiot! Nu, n-o să meargă...

– O să meargă și încă foarte bine, o să vedeți! – Luigi îmi apucă mâna. Principalul este să aveți încredere în noi.

– Am încredere în dumneavoastră, dar în această afacere,

pârghia nu este nici încrederea mea, nici...

– Care ar fi pârghia? – Gilles este gata să noteze.

– Ascultați, eu nu sunt nici salariat, nici consilier al D.S.T., ci un pion, la cheremul cine știe cărui Sherlock Holmes de birou...

– Dar l-ați cunoscut pe... patron, încearcă Gilles.

– Cunoscut... Am dat mâna cu el, am înregistrat cuvintele pe care le emitea – ei și?

– Cum, nu-l credeți pe Patron?, se uimește Luigi, însă Gilles îi face semn să stea locului:

– Vi s-a părut ceva neadevărat în ceea ce v-a spus Patronul?

– Nimic din ceea ce mi-a spus nu mi s-a părut neadevărat, zic. În schimb, ceea ce nu mi-a spus...

– Totuși, avem și noi secretele noastre!, își umflă pieptul Luigi. Singur ați spus că nu sunteți nici salariat, nici consilier...

– În acest caz, sunt mai mult: actor! Trebuie să joc un text în care nu cred.

– Vi s-a cerut un altul, dar ați spus că nu găsiți!, ridică Gilles din umeri. Dar care ar fi pârghia de care vorbeți?

– Pârghia... Să zicem: încrederea absolută pe care o aveți în trimisul Bucureștiului.

– Noi nu avem încredere în nimeni!, zice Gilles. O știți.

– Nu, nu! În nimeni!, adaugă și Luigi.

– Să admitem, totuși, că avem, reia Gilles. N-ar trebui? Aveți ceva informații?

– Bineînțeles că nu am nici informații, cu atât mai puțin probe, dar simt că...

– Ei, ce simțiți? – Gilles a și pus creionul pe hârtie.

– Că cineva minte. Nu este vorba de minciuna acestei puneri în scenă pe care o pregătim acum, ci de o minciună anterioară și fundamentală.

– Vreți să fiți mai limpede?

– Să încerc: ori Trimisul l-a mințit pe Patron – în care caz, eu sunt mințit de Trimis, prin Patron; ori Trimisul i-a spus Patronului un adevăr, dar Patronul mi-a spus mie altceva – deci, tot mințit sunt. Să ne înțelegem bine: nu vreau, chiar refuz să aflu secrete de-ale dumneavoastră. Dar dacă tot mi s-a încredințat un rol, am dreptul să cunosc întreg textul piesei...

– Ei, asta... – Gilles ridică din umeri. Asta, nu.

– Atunci măcar rolul “partenerului” – nici asta? Secret?

Gilles încuviințează din cap, continuând să zâmbească.

– Dragă domnule Goma, intervine Luigi, luându-mi mâna. Trebuie să aveți încredere în noi, chiar dacă nu cunoașteți toate detaliile. Ce este important pentru dumneavoastră: să cunoașteți

amănunte – pe care nici noi nu le știm – ori să știți că sunteți protejat, că serviciul nostru...?

– Are dreptate domnul Luigi, spune Gilles. Trebuie să fiți sigur că tot acest “teatru” este pentru protecția dumneavoastră.

– “Dumneavoastră”, la plural – adică și el, Trimisul, zic.

– Evident, încuviințează Gilles. Fiindcă, vrînd, nevrînd, sunteți legați...

– Vai, da, oftez.

– Adevărat, piesa pe care o veți juca este, la prima vedere, profitabilă lui, Trimisului – ca să poată raporta, la București, că a încercat să vă... Dar foloasele de la urmă nu vor fi numai ale lui, ba chiar, din câte vă cunosc activitățile, mai multe ale dumneavoastră.

– Asta am înțeles-o, de la început. Mă tracasează însă altceva: dacă Trimisul minte? Dacă misiunea lui nu este cea pe care v-a spus-o – și pe care mi-ați spus-o –, ci tocmai provocarea unei asemenea puneri în scenă, pasă-mi-te, în scopul de a mă proteja pe mine și de a-l acoperi pe el, “întorsul”? Dacă scopul Securității este de a împinge D.S.T. la o asemenea măsură de protecție, apoi de a dovedi (cum anume? nu știu) că nu fusese decât o diversiune, cu care ocazie și serviciul dumneavoastră și eu vom fi ridiculizați?

– În ce scop? – Gilles notează, rapid.

– Să zicem, în scopul de a pierde credibilitatea – iată că amenințările nu erau decât “așa-zise amenințări”: iată că Goma a mai inventat ceva – bineînțeles, minte. Iar după ce Securitatea va obține această... dezarmare, va putea acționa și mai în liniște decât până acum – fiindcă, tot ce va mai face, va fi pus sub semnul întrebării – ce ziceți de această variantă?

Gilles notează, îmi cere să revin, să precizez. Apoi:

– Nu e verosimilă.

– Ascultă, prietene, zic. Verosimilul lasă-mi-l mie, scriitorului, dumneata ocupă-te de adevăr: este adevărat sau nu că Trimisul este în momentul de față doar un dublu? L-ați verificat?

– Bineînțeles, vă asigur.

– Bineînțeles, eu nu sunt sigur.

– În acest caz, cred că va trebui să mai aveți o întrevvedere cu șefii noștri. O să vă anunțăm.

Și pleacă.

La întoarcerea Anei din oraș, îi povestesc vizita, îi rezum discuția. Se arată de acord cu ezitățile mele:

– Pot să mai adaug o ipoteză? A ta nu e rea: Securitatea îl trimite pe... Trimis, ca să monteze o “apărare” fără... acoperire – ca apoi să-și bată joc de noi și să-și continue activitățile de

intoxicare și chiar agresivitatea, nestingherită. Dar ar mai fi una: ce-ai zice dacă șeful direct al Trimisului, adică Pleșiță, ar vrea să ia locul lui Ceaușescu...

– Ușurel, n-o lua razna! Cum îți imaginezi că Pleșiță, care-i datorează totul lui Ceaușescu...

– Și Ceaușescu îi datora totul lui Gheorghiu-Dej... Adevărat, nu l-a atins cu o floare cât era în viață, dar l-a răsturnat după ce a crăpat...

– Nici o legătură. Ceaușescu și-a lipit atât de tare Securitatea, încât... Chiar dacă vor fi existat securiști nemulțumiți de Ceaușescu...

– A, nu din motive umanitare! Ba așa zice: din contra! Adu-ți aminte cât de furioși erau în '77: întâi, că nu fuseseră lăsați să te aresteze imediat după declanșarea mișcării; apoi, după arestare, când "de sus" a venit ordinul să se oprească ancheta; apoi ordin să te libereze – ca să nu mai vorbesc de ordinul de a ne da pașapoarte, când știau foarte bine că n-o să-ți ții gura...

– Adevărat, dar de la nemulțumire, furie chiar, până la revoltă sau complot... Crezi că mai există în preajma lui Bokassescu cineva (fie el și un porc de câine) capabil să se răzvrătească împotriva Farului? Dacă nu sunt asemenea oameni printre cei din aparatul de partid, în guvern, cu atât mai puțin în Securitate; ți-l imaginezi pe Grenadă organizând sau participând la un puci?

– Nu la puci mă gândesc, zice Ana, ci la o coajă de banană strecurată sub talpa Monumentului: se află, deci, că Farul s-a amestecat direct în această afacere, deci, a "compromis" linia, deci, iată se întrunește Secretariatul C.C., în absența lui Amindadescu și alege un "colegiu". Cum i s-a întâmplat lui Hrușciiov.

– N-ar fi exclus. Pot aduce un amendament? Coaja de banană nu poate fi furnizată decât de... bananierul din curtea Kremlinului.

– Sper că nu ți-ai schimbat părerea despre "independența" lui Cretinescu! Asta ar mai lipsi.

– A, nu! Însă Kremlinul nu-l mai poate ține în brațe pe independentul carpatin – s-a slujit de el cât a putut (și ce foloase a tras, îmbrobodindu-i pe occidentali!), dar acum nu mai merge. Atâta timp cât Rrrromânia lui Scornicescu făcea pe antisovietica, sovieticii nu s-au sinchisit: pe de o parte, pentru că, în interior, Ceaușescu păstra o "ordine" exemplară, pe de alta, pentru că puteau pretinde că Lagărul nu este un bloc, ci un fel de federație... Însă după Afganistan, după Polonia – și mai ales de când s-a făcut simțită catastrofa economică, Brejnev nu mai vrea și o

România flămândă – fiindcă și în Polonia tulburările au pornit tot de la foame... Deci, n-ar fi exclus ca Trimisul să fie... trimis de Moscova...

– În care caz, ce facem? Dacă se va dovedi că ai contribuit și tu doar la o schimbare de guvernator sovietic, în România?

– Despre asta și vreau să vorbesc cu Bătrânul.

– O să vorbești. Dar dacă francezii nu au elemente, probe că Trimisul face jocul Moscovei? – ceea ce nu însemnează că nu-l face! Sau dacă, știind cine trage itele, nu le pasă – ce interese au francezii în România? Că e condusă de Ceaușescu Unu sau de Ceaușescu Doi, pentru ei e același lucru. Crezi că Bătrânul o să-ți spună ție adevărul?

– Bineînțeles, nu. O să încerc să deduc din ezitări, negații, dacă ceva merge în sensul temerilor noastre.

Însă, în ciuda promisiunilor lui Gilles, în ciuda cererilor mele, repetate, nu-l mai pot întâlni pe Bătrân. Doar pe Corsican, de la care nu pot mulge nimic. Decât asigurări:

Totul este atât de bine pus la punct, încât va merge ca pe roate; bănuielile mele în privința Trimisului? – să fiu liniștit, l-au verificat, ras-, răs-răsverificat, doar asta le este meseria: să nu aibă încredere în nimeni, deci, – să scotocească până în cele mai întunecate sau adânci ascunzișuri; dorința mea de a-l întâlni pe Trimis, înainte de “spectacol”?, din păcate, nu este posibilă, din motive pe care o să le aflu mai târziu; în ceea ce privește deznodământul, repetă: va fi public, acoperit de un personaj oficial (“poate chiar cel mai oficial personaj...”), iar urmările vor fi cum nu se poate mai benefice, atât pentru mine și pentru cauza noastră, a românilor, cât și pentru Franța – să fiu sigur și să am încredere în ei.

Ciudat: în ei, în poliție, am încredere. Dar mă întreb mereu și mereu dacă poliția franceză este în stare să-și țină promisiunile. Vreau să zic: dacă are dreptul...

4

O echipă de fotbal oarecare (pentru mine) a făcut cine știe ce ispravă, fiindcă circulația e blocată, însă și polițiștii și ceilalți automobiliști sunt negrăbiți, ba chiar veseli, ba chiar aplaudă și ei convoiul de autobuze, camionete, automobile, motociclete care, urlând din toate claxoanele, fâlfâind din drapelele clubului cu pricina, se vântură încolo și înapoi, în zona perifericului. Mai am exact trei minute și douăzeci de metri. Potrivit înțelegerii, eu

trebuie să mă duc la “zinc”, să comand o cafea. În timp ce voi bea cafeaua, citind ziarul, un “necunoscut” va veni lângă mine și îmi va re-explica traseul și minutajul – de aici, de la cafea, până la sala unde se ține reuniunea. Verific pentru ultima oară invitația (în buzunarul drept al hainei), scot ziarul din geantă și intru.

Pășind pragul, mă surprind calm – și asta mă tensionează. În cafea, puțini clienți, așa că îl reperez din prima ochire pe “necunoscut”, bând, tot la “zinc”, vin alb. Bineînțeles, mă prefac că nu-l văd și comand un dublu express, după care, dau să desfac ziarul și să mă scufund în lectură – potrivit scenariului.

Însă Luigi, cu gesturi largi, se apropie de mine, mă bate pe umăr cu o mână, cu cealaltă își apropie paharul, cu picioarele, târâș, servieta-diplomat.

– Oarecari modificări, îmi spune el, tare. De aici, n-o să mergem pe rând, ci împreună. Dar mai avem destul timp...

Cu atât mai bine. Adevărat, am memorizat planul străzilor, trotuarelor, stația de taxiuri, pe unde urmează să traversez, ușa palatului, ascensorul cu care trebuie să urc, apoi culoarul care duce până la sala cutare. În scenariu, ar fi trebuit să fac acest traseu singur, la ora cutare și atâtea minute, urmat, la două minute, de Luigi...

‘Talianul-Ritalul (nu numai după nume – care-i un prenume și poate fi foarte bine un pseudonim – ci după înfățișare) se simte și el mai bine așa, deci, nu mai transpiră. E chiar vesel. Discutăm despre entuziasmul fotbalistic de-afară și, printre picături, despre “treburile” noastre: totul este atât de bine pus la punct, îmi dezvăluie Luigi, încât nu mai e nevoie să plecăm pe rând. O să mergem împreună, o să intrăm împreună – nu-i mai bine așa?

Cum să nu fie mai bine? Îl întreb, totuși: drept ce o să se prezinte el, acolo, la ușă – în ce calitate va pretinde că participă la o reuniune, totuși, politică? Luigi mă bate pe umăr și mă asigură că se descurcă la fața locului, nu e prima oară când face o asemenea “muncă”, în asemenea medii.

Plătește el și cafeaua mea – mă abțin să protestez, ca să nu atrag atenția asupra noastră. Ieșim la soare și la vânt bun, de primăvară pariziană. Pornim agale. Traversăm pe unde trebuie, ajungem la ușa de intrare... la secundă.

În hol, lucrurile se încurcă puțin: Luigi nu vrea să ia ascensorul («Mai sigur pe scară»), îmi șoptește el, făcându-mi cu ochiul), dar nu știm pe care scară să apucăm. Nu vedem nici un panou, nici măcar o foaie de hârtie scrisă cu creionul pe care să fie indicată reuniunea acelei formații politice. Dăm ocol holului imens și hidos și rece, mișunând de japonezi – nimic. Degeaba privim și cercetăm cartoanele de invitație: acolo este indicat

salonul, dar nu și drumul până acolo.

– Să întrebăm la recepție, propun, timid și nesigur.

– Excelentă idee!, se bate Luigi peste frunte.

De la recepție aflăm pe unde să urcăm, ce traseu să urmăm.

Dar, odată ajunși la primul nivel, ne rătăcim. Cei din personal pe care Luigi îi întreabă ne dau indicații contradictorii și ne învârtim în loc minute în șir. Luigi transpiră.

– Să ne luăm după domnul acela..., propun eu. Pare a fi și el invitat – oricum, nu e japonez...

– Îl cunoașteți?, se interesează Luigi. Atunci de unde știți că merge acolo unde vrem să ajungem și noi?

– Nu-l cunosc, dar bănuiesc...

– Votre pif d'écrivain!, spune Luigi cu admirație și, fără ezitare, se ia după domnul cu pricina.

Respir ușurat când, după un drum lung, lung, pe un fel de galerie curbă, ajungem la o săgeată care indică salonul căutat.

Ne oprim în galerie. Luigi e mulțumit. Constată că suntem oarecum în avans, așa că îmi repetă, își repetă:

– Deci, eu îmi depun impermeabilul la garderobă; după aceea, oarecum separați – lăsăm între noi un invitat, doi – ne prezentăm la ușă, unde se verifică invitațiile, după aceea intrăm în sală – acolo ne regroupăm.

– Și... amicul?, întreb.

– A, amicul!, râde Luigi. El e deja înăuntru. Sau încă nu a venit, nici o importanță, acolo, în sală, după trei-patru minute de la intrarea noastră o să se apropie, cu cartea... Așteptați-mă, vă rog, aici, să-mi depun impermeabilul.

Pătrundem în holul salonului. În dreapta, printre două coloane, se ajunge la garderobă. În fund, stânga, ușa de intrare în salon, unde s-a și format deja un grup de vreo zece persoane care prezintă invitațiile. Dincoace de ușă, lipită de perete, o canapea portocalie și o scrumieră pe picior, nichelată.

Pe canapea, două femei în vârstă și un bărbat cu barbă neagră, cu ochelari. Femeile fumează țigări scurte, albe, bărbatul o țigară lungă, subțire, neagră.

Luigi vine dinspre garderobă și îmi face semn că ne putem apropia de ușa de intrare în salon. Rămân pe loc și îi fac, la rândul-mi, semn să se apropie. Apoi îi spun în șoaptă, prefăcându-mă că râd cu anticipație de o glumă pe care i-o voi spune:

– E aici.

– Cine?, întreabă Luigi și dă să se răsucescă.

Dar eu am prevăzut reacția și l-am și apucat de coate. Continuând să rânjesc, spun:

– Nu te întoarce: în spatele dumatăle, pe canapea, un bărbat

cu ochelari...

– Și cu barbă? Neagră?

– Într-adevăr, cu barbă neagră. El e?

Luigi transpiră ca un burete stors. Dintr-o dată se încruntă:

– Cine, el?

– *L'assassin*, zic.

Luigi se desprinde, brusc, de mine, face un ocol – indiferent – în jurul coloanei din apropiere, apoi vine din nou în fața mea și mă găurește cu ochii lui, până adineauri blânzi și umezi.

– Îl cunoașteți? L-ați mai întâlnit?

– E prima oară când îl văd.

– Trebuie să dau un telefon..., zice Luigi, dintr-o dată rece, ostil.

– Ca să le spui șefilor că îl cunosc?, îl opresc eu. Cum dorești, dar pierdem timpul.

– Atunci de unde ați știut că...?

– N-am știut. Am presupus. Iar dumneata mi-ai confirmat.

– Eeeeu?, se apără Luigi.

Brusc, se înmoaie. Apoi se luminează de-a binelea:

– *Votre pif d'écrivain!*

Starea béată de admirație îl face să uite că trebuie să ne prezentăm la ușă “în ordine dispersată”. Nu numai că vine cu mine, lângă mine, dar șoptește ceva cu unul dintre cei care verifică invitațiile.

Sala imensă, rece și, după gustul meu, rău proporționată. Desigur, este salon și nu sală de spectacole. Dar mie tot nu-mi place: coloane groase, rotunde, butucănoase care par a avea nu rolul de a susține greutatea plafonului, ci de a obtura deliberat privirile și sufletul, oriunde ai privi. Mese rotunde, numerotate. Și undeva, într-o latură, și departe și stingheră, un fel de tribună. Probabil, situația mea, specială, mă face să văd totul în rău. Sau încă nu am ajuns să înțeleg că, azi, într-o asemenea sală, nu mai contează punctul de vedere, ci de ascultare... În orice caz, la Histria nu se va construi o asemenea hidoșenie...

Luigi m-a lăsat singur pentru câteva momente, a dispărut. Se întoarce și îmi șoptește:

– O să grăbim puțin faza cu autograful, încercați să vă păstrați calmul... Vine...

Dacă nu mi s-ar recomanda mereu să-mi păstrez calmul, aș fi (aș rămâne) calm. Dar înseși recomandările mă irită.

– Bună ziua, domnu' Goma, aud, în românește, un glas venind dinspre umărul meu stâng.

El este: cel cu țigara lungă, subțire, neagră. Are gura uscată (desigur, și pe el l-au sfătuit să-și păstreze calmul și de aceea).

Îi răspund la salut, tot în românește, apoi îl invit să vorbim franțuzește, însă el, tot în românește:

– De ce să se știe chiar tot ce vorbim?

Asta nu-mi place. Dar nu-mi place deloc. Reperez, înspre acolo (tot nu-l privesc) o pată zmeurie (de fapt, zmeurie fusese în proiect, însă Faucheux, graficianul, băiat bun, la cererea mea, o virase mai înspre bordeaux): coperta cărții.

Întind mâna stângă, cu dreapta îmi scot stiloul:

– Pe ce nume să scriu dedicația?, întreb, în românește.

Luigi, lângă noi, pare ușor neliniștit. Am în mână exemplarul cărții mele. Virgin. O mână îmi vără sub ochi un stilou:

– Trebuie cu ăsta, domnu’ Goma, îl aud pe român.

– Dacă trebuie..., zic. Deci, pe ce nume? Sau fără nume?

Pauză lungă. Chiar dacă nu ar întârzia atât cu răspunsul, tot n-aș putea scrie. Ce să scriu? Și cum? Și, mai ales, *cui*? În împrejurări normale, o dedicație e deja o tortură. Dacă ofer cartea unui român, deci, trebuie să scriu câteva cuvinte în românește, pe loc, iese ceva de o banalitate ofensatoare – la adresa solicitantului. Mi-e mai ușor cu francezii: am grijă ca, mai întâi, să mă scuz că franceza mea scrisă este cu totul rudimentară – așa că grifonez una din cele două sau trei formule pe care le-am învățat pe de rost.

– Scrieți: “Lui Moțu”, așa trebuie: “Lui Moțu”.

Aș vrea să-l întreb: De ce: Moțu? Ce nume-i ăsta?

Nume de familie? Deși are aerul “familiar”, nu-mi aduc aminte să fi întâlnit un asemenea nume. Să fie cumva un pseudonim? Sau vrea să indice că e moț, din Țara Moților? Dracu’ să-l ia, nu asta trebuie să mă preocupe, acum. Țin stiloul lui în mână și cu toate că mi-a suflat ce *trebuie* să scriu (cine, când, mi-a mai pus un stilou între degete, “suflându-mi” ce anume *trebuie* să scriu?), caut, febril, aproape cu disperare și altceva, ante sau post “Lui Moțu”. Apoi și poziția în picioare... Nu-mi place, nu pot scrie din picioare, “în palmă”. Încerc să-mi adun cuvintele, de astă dată nu cu grija autorului care vrea să prelungească ori să prepare textul cărții prin textul dedicației. Am impresia că Luigi asudă acum pentru mine.

Scriu, totuși: “Lui Moțu” și mai adaug câteva cuvinte – care?, nu-mi dau seama, oricum, ceva care să facă mai “adevărată” dedicația. Restitui cartea cu stiloul deasupra. Rămân cu doi spini: exemplarul era “neumblat”, eu fusesem primul care îi dăduse peste cap coperta și pagina de gardă; iar stiloul nu este cu peniță, ci cu bilă și lasă o urmă foarte groasă, prea groasă, după gustul meu.

– Bun, acum să ne căutăm o masă, oftează Luigi, ușurat.

Una cât mai aproape de ușă...

– Asta!, zic, îmi place numărul: 22...

Așa că ne așezăm la masa cea mai aproape de ușă care poartă numărul 22.

5

Cum naiba îi cheamă pe cei doi, “din dreapta și din stânga”? Barnaba (Bar-Abba, cum grafiază Chouraqui)? A, nu: Barnaba e cel “schimbat”, liberatul... Bineînțeles, n-aș îndrăzni – cu atât mai puțin, cu cât mă aflu “în mijloc” – dar ziceam că jucam. Și dacă jucam, de ce n-am juca în joc? Așadar, eu nu sunt, ci fac pe...

Nu-mi aduc aminte numele lor, ale celor “din dreapta și din stânga”. Nu mi le aduc aminte eu, sau chiar nu sunt menționate? Nu am la îndemână *cartea*, însă sunt aproape sigur că autorii nu au consemnat numele lor. De ce? Este greu de admis că nu le cunoșteau – de ce îl cunoșteau pe al celui “schimbat”, Barnaba? De ce n-am presupune că evangheliștii jucau și ei? Că li se dăduse și lor consemnul – sau îl respectau, fără să li se spună ceea ce știau deja: anume că cei doi nu trebuiau numiți?

Bineînțeles, o iau razna, dar să-l văd pe altul, oricare, aici, “la mijloc”, cu, de-a dreapta și de-a stânga, doi fără-nume! Luigi – ce-i aia Luigi, cine-l crede? Moțu – ce-i aia Moțu?

La masa nr. 22 suntem, acum, vreo zece persoane. Toți ceilalți, francezi adevărați, invitați adevărați, cu toții în cuplu, soț-soție, cu toții între 25 și (cel mult) 45 ani. Simpatici, calzi, acea căldură care va fi poate doar bunăcreștere franțuzească; interesați de “identitatea” vecinilor de masă și nu doar a noastră, trioul, ci și ei între ei, cuplurile, care nu se cunoșteau înainte de această reuniune:

– Să mă prezint: numele meu este cutare, sunt din cutare localitate, lucrez în branșa cutare, în calitate de...

Îi privesc, îi ascult cu interes – deși nu mă interesează informațiile conținute în prezentare, ci însăși prezentarea – deci, îi urmăresc cu aproape dragoste, cu oarecum gelozie amestecată cu satisfacția că eu, corp străin, mă aflu, totuși, între oameni ca ei, cărora nu le este nici frică, nici jenă să spună unor străini cine sunt ei și de unde și ce fac – bineînțeles, că n-or să spună (ei, francezi!) și cât câștigă pe lună, dar asta nu contează, contează, de pildă, că spun câți copii au, de când sunt căsătoriți, unde și cât timp au lucrat “în altă branșă”... Pe de o parte, mulțumirea că nu greșisem, alegând să trăiesc în această țară, unde oamenii nu se

ascund, nu-și ascund identitatea; pe de altă parte, jena, vinovăția: ascultându-i, îi înșel; eu aflu despre ei ceea ce ei nu vor afla nicio dată despre noi, trei, despre mine... Dar nu: eu nu-i înșel decât pe jumătate: când are să-mi vină rândul, am să spun adevărul despre cine sunt, dar n-o să le pot mărturisi motivul pentru care mă aflu aici... Încep să mă simt stingher, autorii piesei nu mă avertizaseră că voi sta la o masă cu necunoscuți, că acești necunoscuți, prezentându-se, mă vor obliga să fac la fel, deci, să mint...

Trag cu coada ochiului în dreapta, în stânga: cei doi par a fi calmi, chiar și Luigi: nu transpiră.

– *Et vous, monsieur?* – un bărbat tânăr a sfârșit prezentarea sa și a soției și se adresează, zâmbind, lui Luigi.

Luigi, sigur de sine, evită abil să rostească vreun nume (deși, ce l-ar costa?) și, într-o frază bine rotunjită, se prezintă ca director comercial.

– În ce ramură?, se interesează o doamnă.

– În petrol, răspunde Luigi, fără ezitare, apoi deviază discuția spre altceva.

– *Et vous, monsieur?*, i se adresează lui “Moțu” doamna de adineauri.

“Cel din dreapta” spune ceva – nu înțeleg nimic, dar privindu-i pe ascultători, îmi dau seama că “răspunsul” i-a mulțumit.

– Unde anume, în petrol, fiindcă și eu tot în petrol... – un alt bărbat i se adresează lui Luigi.

“Cel din stânga” își ocupă, la iuțeală, gura cu o bucată de pâine și începe să bolmojească ceva. Îl simt: se îneacă – și la propriu (cu pâinea) și la figurat (în răspunsul pe care nu-l avea pregătit). Aș putea să-l las să se descurce (mai exact: încurce) singur, în scenariu nu era deloc prevăzut rolul meu de salvator, însă Luigi mi-e simpatic, totuși. Și apoi suferă – ca pe crucea din stânga – așa că intervin, adresându-mă bărbatului care îl pusese în încurcătură pe Luigi:

– Pardon, era rândul meu să mă prezint – aș fi măgulit dacă n-ar mai fi nevoie, dar cred că, totuși...

– Am impresia că v-am văzut la televizor!, spune o tânără doamnă. Ce ocupație aveți?

– Sovietică, stimată doamnă, răspund, dintr-o dată, în apele mele.

Răspunsul meu provoacă ilaritate și confuzie – cei din dreapta și din stânga respiră ușurați.

– Cum așa? Sunteți sovietic?

– Din contra, doamnă. Sunt român.

– Ooo!, exclamă o doamnă mai în vârstă. *Romain!* Je viens de passer deux semaines à Rome, chez une amie italienne..

Ce bine, ce bine, pot să mă desfășor în voie, de altfel, nu este întâia oară când “nuanțez”:

– *Roumain de Roumanie, pas de Rome.*

– *Ah, oui?*

– *Ah, oui, madame* – și ca un învățător răbdător, în fața unei clase care nu știe nimic, dar este doritoare să afle, fac un “expozeu” istorico-geografico-lingvistico-oenologic – mai ales acest ultim capitol îi interesează pe comeseni (cu atât mai vârtos, cu cât nu uit să le vorbesc despre coloniile franceze din Basarabia de Sud, unde se află, de pildă, “un Paris”, dar și “o Berezina”...).

Congresul – sau ce-o fi – a început, oratorii se succed la tribună, însă comesenii par mult mai interesați de ceea ce spun eu și, de fiecare dată când le propun să ascultăm, totuși, ei insistă să le mai spun, să le mai povestesc... Aș trăncăni până poimâine, însă mi s-a uscat gura. Și nu beau. Nici apă, nici vin. Luigi a băgat de seamă și, cu discreție, mă îndeamnă.

Mă salvează – de la trăncănit – mâncarea. Nu-mi vine să mănânc. Nu mi-e foame, nu mi-e nimic – fumez țigară de la țigară și umblu cu furculița prin farfurie.

– Nu mai fiți așa crispat, domnu’ Goma...

Cu ce plăcere i-aș pune gamela în cap (cum se spune în pușcărie) sfătuitoare. Ce naiba au toți – adică cei doi, din dreapta și din stânga: chiar sunt crispat, nervos? Nu-mi dau seama, dar știu că tocmai “sfaturile” lor mă enervează, crispează. Și cum îndrăznește unsurosul din dreapta să-mi spună să nu mai fiu “așa de crispat”? În primul rând, nu sunt; în al doilea, chiar dacă aș fi, “ocupația” mea este alta, cu totul alta decât a lui și o eventuală stare de tensiune, dacă nu mi-e profitabilă, nu mi-e nici păgubitoare. A, e grijuliu cu “piesa”? Se teme ca “partenerul” său (adică eu), jucând prost, ori dându-se de gol, ar pune în pericol “misiunea” lui împutiță? Iată-mă legat și de el, țiganul din dreapta mea.

Pe care nu l-am privit deloc, de mai bine de o oră, de când ne aflăm alături; de când el, de fiecare dată când scot din pachet o nouă țigară, îmi oferă foc, cu bricheta lui de aur, întinsă cu mâna lui cu ceas de aur, cu brățară de aur, cu inel de aur, verighetă de aur – are și o brățară independentă, bălăngănitore, ramele ochelarilor sunt din aur, stiloul cred că avea mult aur, nu-mi mai rămâne decât să prind un moment favorabil, ca să văd dacă și butonii de manșete sunt de aur; și dinții și măselele și...

Refuz de fiecare dată focul oferit și chiar deplasez pachetul cu țigări și bricheta mea de pe masă, din dreapta, în stânga, unde nu mi-e deloc la îndemână.

– Mâncați, domnu’ Goma, nu vă fie frică...

Ah, cum i-aș pune gamela în cap dauritului! Chiar așa: ce-i cu atâta zlătărie pe el? N-o fi cumva țigan? Probabil, da, fiindcă e brun, are părul negru, iar albul ochilor i-i gălbui. Dar nu: un țigan adevărat s-ar purta altfel – să zicem mai expansiv, mai imprudent și mai impudent.

– De ce nu beți, domnu' Goma? Beți, ca să nu se...

Cum i-aș mai azvârli conținutul unui pahar în ochi, în ochelarii lui cu rame de aur!

– Beți liniștit, vă asigur că...

Liniștit... Mă asigură el... Nu mai lipsește decât să-și dea cuvântul de onoare! E prima oară când îl privesc – și îl întreb:

– De ce te-ai răzgândit?

Nu-i nevoie să-i fac un desen, a înțeles întrebarea :

– Mi s-a dat o misiune care iese din sfera mea de activitate.

– Care fiind acea sferă?

– O să aflați, în curând, totul. Eu nu sunt ucigaș.

– Atunci de ce ți s-a dat această misiune?

– Din două motive, doar aparent opuse: fiindcă nu aveau pe altul, de meserie și fiindcă o asemenea misiune nu putea fi încredințată unui oarecare...

– Să înțeleg că nu ești un oarecare? Ce grad ai?

– Nu contează gradul – cu toate că e mare – contează funcția. Nu mă laud, însă am... Am avut o funcție foarte-foarte importantă. Bănuiesc că vi s-a spus: ordinul vine de la Ceaușescu, personal.

– Ia te uită!, zic. Nu știam că mi se dă atâta importanță.

– O știți acum. Sunteți considerat Inamicul nr. 1.

Vreau să-i răspund că stă prost regimul, dacă un oarecare scriitor este "considerat"... Dar mă abțin. De astă dată – măcar o dată în viață – întrebările le pun eu și nu răspund la cele ale lui.

– Și altfel, cum o mai duceți?, mă întreabă Moțu.

– Nu se vede? Ca Isus între doi tâlhari.

N-am putut să mă țin de cuvânt, fiindcă n-am putut să nu-i răspund așa. Dar el nu reacționează – deși a încasat-o.

Mă întorc spre Luigi, schimb cu el câteva cuvinte, măcar să nu aibă impresia că, vorbind românește între noi, îi ascundem ceva. Ba nu: așa, pentru că nu se face să vorbești de față cu cineva o limbă pe care acela nu o înțelege. Apoi mă răsucesc spre Moțu:

– Și altfel, cum o mai duce prietenul meu, Bokassescu?

– Trebuie distrus, bestia! E nebun de legat, nebun clinic!

Dar dacă iese bine afacerea noastră, scandalul care o să aibă loc. O să-l răsturnăm pe dement! Nimeni, înțelegeți: ni-meni nu-l mai suportă, toată lumea îi vrea moartea!

- Chiar și Securitatea? întreb, într-o doară, însă el:
- Dacă-l răsturnăm pe nebun, dumneavoastră o să deveniți Numărul Unu – bineînțeles, nu inamic...
- Să-ți spun un secret, mă aplec spre Moțu. Dar rămâne între noi, știu că știi să păstrezi secrete... Eu, așa cum mă vezi, nu am nevoie să devin, eu sunt. Am fost, înainte ca Ceaușescu să se intereseze îndeaproape de mine; am rămas și după ce s-a ocupat de mine, o să fiu și după ce de el n-o să rămână decât amintirea. Eu n-am nevoie să-i iau locul, eu am locul meu, care e mult mai...
- Înțeleg, ca cel mai mare scriitor român în viață...
- Nu, domnule, nu ca cel-mai-mare-scriitor – fiindcă nu sunt. Ci, uite-așa, ca scriitor.
- Am înțeles perfect. Dar dacă țara va avea nevoie de...
- Țara va avea nevoie, în continuare, de un inamic nr. 1, zic.
- Am înțeles perfect, zice Moțu.
- Înțeles pe dracu, n-a înțeles nimic. Deloc. Dumnezeule, cu cine sunt obligat să joc! Așa că mai iau o gură de aer curat în compania Ritalului.
- Și altfel, ce mai face prietenul meu, Vasile, zis Grenadă?, îl întreb, mai târziu, pe Moțu și, pentru că el dă semne că nu înțelege: Gheorghe Vasile, comandantul Rahovei – îl cunoști?
- Cum să nu-l cunosc? Tot acolo...
- Tot acolo? Ce grad mai are?
- Cine? A, tot ăla...
- A-ha. Deci, nu-l știe pe Grenadă.
- Dar celălalt prieten al meu, “Sacou” – în franceză: “Blazer”? Cum o mai duce? Vorbesc de Pleșiță. Tot la Secu, tot la Secu?
- Moțu nu-mi răspunde. Sunt convins că s-a oferit să dea foc țigării unei doamne, doar ca să nu răspundă. Dar nici eu nu insist, însă nu mă pot împiedica să mă întreb de ce nu vrea să vorbească despre Pleșiță? Să admitem: el, ca spion, nu a avut ocazia să “colaboreze” cu Grenadă. Dar Pleșiță...
- Voiam să vă spun ceva... Dar nu vă supărați, nu? Chestia aia cu... În fine, cu... cum i se zice, cu drepturile omului... A fost cam neserioasă – nu vă supărați, dar asta-i părerea oamenilor...
- Care oameni? Securiștii?, îl retez.
- A, nu! Doar nu sunt numai securiști în România. Oameni din toate straturile sociale – să știți că eu sunt la zi, călătoresc mereu în România, dumneavoastră ați plecat de cinci ani, ați pierdut contactul cu țara, însă eu...
- Cum: călătorești? Nu vii din... țară?
- Moțu râde. Cu un fel de milă:
- Păi eu sunt francez, dom’ Goma... și clatină din cap pe

diagonala-țiganului.

– Francez? Atunci cum de ți s-a încredințat această “misiune” pe care numai o funcție foarte-foarte importantă... Ce funcție?

– O să aflați la timpul potrivit, râde Moțu.

Unde am mai auzit eu promisiunea asta: “O să afli la timpul potrivit”? Bineînțeles, de la “colegul” său, Grenadă – pe care, însă, nu-l cunoaște...

– Ziceam de chestia aia din ‘77..., continuă el. Nimeni nu pune la îndoială buna-credință a dumneavoastră, însă ceilalți...

– Însă, ceilalți?, îl îndemn, străduindu-mă să nu par curios.

– Niște... Care de care mai... Chiar nu v-ați dat seama că Paraschiv e nebun-nebun?

– A, da? De asta l-ați lăsat aproape mort pe Poulet, care a încercat să-l contacteze, la Ploiești?

– A, păi să vă spun eu povestea cu Poulet! I-am atras atenția de la început, să nu facă pe grozavul, să nu se bage. În avion i-am...

– Care avion?

– Avionul în care a călătorit până la București. I-am atras atenția să nu se ducă la Paraschiv... Recunoașteți, domnu’ Goma, că l-ați cam umflat pe Paraschiv. Și pe ceilalți, cu așa-zisul lor sindicat...

Îl las să vorbească. De altfel, nu-i nevoie să-i pun întrebări ajutătoare. Vasăzică, el, “cel din dreapta” se afla în avionul de București, în care călătorea jurnalistul Bernard Poulet – asta să însemneze că amicul a vorbit în avion cu primul întâlnit, că are de gând să se ducă la Ploiești, să afle ce-i cu Paraschiv? Îl lăsăm de o parte pe Poulet, naiv, ca toți occidentalii, dar el, Moțu: el ce căuta chiar în avionul acela? Și, dacă se afla din întâmplare – s-o admitem și pe asta – de ce a încercat să-l descurajeze pe jurnalist, trecându-i pe sub nas chiar un avertisment? Bun, o să aflu eu cândva – dacă o să aflu...

– Și altfel, ce mai scrieți, domnu’ Goma?

– Ca de obicei, cărți. Pot să bag de seamă că pe asta pe care ți-am dedicat-o nici măcar nu ai deschis-o?

– N-am avut timp, vă rog să mă credeți. Ei mi-au dat-o, înainte de a veni aici. Recunosc, n-am citit nimic de dumneavoastră, dar de-acum, o să mă pun la punct...

Ce să-i spun? Că găsesc ciudat că unul de rangul lui care primise sarcina să intre în grupul-grupurile pe care le frecventez, nu citise – măcar “în interes de serviciu” – cel puțin cartea de mărturie, cea cu “chestia aia din ‘77”, cea cu “cum li se zice, drepturile omului”...? A, nu, voi fi eu doar un pion, un purtător de

tavă în această piesă (în care el joacă rolul junelui-prim), însă, până una-alta, aici, la această masă, eu sunt cel din mijloc. Nu mai suntem față-n față, el, securistul, de o parte a mesei, de cealaltă, eu, banditul. Acum așa avea ocazia să mi ți-l interoghez eu, eu să mi ți-l încurc în toate răspunsurile lui, să-i scot eu lui pe nas minciuna...

Dar numai minciuna? El, ca spion, e un profesionist al minciunii, deci, nu asta mă deranjează – fiindcă tot nu cred nimic din ceea ce spune. Nimic! Și nu voi crede nici atunci când voi avea probe, din partea francezilor – deși, nu văd de ce mi-ar spune francezii, mie, unui pion, adevărul? Nu, altceva, altceva...

Mă așteptam să dau peste un securist din aceia pe care îi cunoscusem eu, începând cu ultimul gardian și sfârșind cu Pleșiță. Care erau ticăloși de-acasă, ori deveniseră, prin practicarea meseriei de securist. Mă așteptam, deci, ca securistul “întors” de francezi să fie – ori să vrea să pară – un întors... să-i zicem moral, fie el și la modul plângăcios-insuportabil, care să-mi cerșească, mie, (virtualei) victime, să-l compătimesc, eventual răsplătesc (de ce nu? pe el, (virtualul) asasin; să mintă fără să clipească (ori bătînd din pleoape fără încetare), să pretindă că el niciodată nu avusese de gând să-mi facă rău, că el, deși făcea meseria pe care o făcea, în realitate gândea ca mine și “ca toată lumea” – dovadă că, de cum a avut ocazia, și-a arătat “adevărata față”, adică aceea de om cinstit, dar care a fost silit de împrejurări, de o soție bolnavă... etc, să îmbrace o uniformă de care, desigur, i-i rușine...

Îmi pregătisem mental și riposta și acceptarea tânguierilor și a cerșetoriei (de genul: «Ați putea să-mi ziceți mersi că nu v-am ucis»), era pregătită și mulțumirea (de genul: «Nu-ți faci idee, neicursorule, cât m-ai îndatorat, neomorîndu-mă...») – cu atât mai mult, cu cât *el* nu va înțelege aluzia livrescă).

Și, în locul unui oarecare găinar, nimerit din greșeală ori din oportunism în Securitate, iată-mă cu, alături, un *securist exemplar*. Vasăzică, există și din aceștia!

Iată-l, predat sau prins – n-are importanță – jucîndu-i pe ai lui (altfel ce rost ar avea “piesa” pe care o joc și eu?), dar moralmente (!) rămânînd neschimbat – modul în care vorbise de drepturile omului, de Paraschiv, de “buna-credință”, a mea, în opoziție, nu-i așa, cu nebunia celorlalți – dar acesta nu este doar discursul securistului, ci mațele lui.

Pe unul ca el n-au decît să-l întoarcă, re-întoarcă, răs-întoarcă o sută de servicii de (contra)spionaj: el își va

“întoarce” doar cămașa, nu și pielea*).

*) Am aflat mai târziu: “Moțu” era, nu țigan, ci evreu. El se născuse în România, însă părinții lui fuseseră trimiși de Sovietici în 1945 din Ungaria, în lotul de circa 100 000 de comuniști unguri și slovaci - în majoritate evrei - pentru a da un ajutor frățesc (sic) în constituirea poliției politice, după modelul NKVD. Adevăratul nume era-este Hirsch. Erau numeroși evreii-unguri (“țigănoși”) cu acest nume, cel mai cunoscut fiind generalul de Securitate Hirsch, însă nu cunosc gradul de rudenie legându-l de “Moțu”.

6

Luigi se simte acum ca peștele în apă – discută cu bărbatul care se interesase unde anume, în petrol, lucrează. Oratorii își văd de treaba lor, auditorii de la masa noastră de a lor... Eu aș vrea să aud, totuși, ce se spune la tribună. Ascult o vreme.

Îl simt pe Luigi privind-și ceasul și îl mai simt, din modul în care îl privește, că se apropie clipa... Oftez adânc.

– Nu fiți așa de crispat, domn’ Goma... – cel din dreapta.

Și mai du-te-n crisparea mă-ti! De ce nu-și va fi văzînd de treaba lui de spion răs-întors? Mă răsucesc spre Luigi și îi spun că ceea ce spune oratorul de la tribună nu e rău deloc, însă, după opinia mea, prea atacă tot, fără nuanțe.

– Ce vreți, opoziția! zice Luigi.

Are și bun-simț acest Rital. Îmi vine să-l bat pe braț, cu complicitate, cu prietenie, cu chiar recunoștință. Mă opresc la timp, fiindcă îl văd, aievea, pe François (Maspero); îl văd, de parcă ar fi așezat la aceeași masă, în fața noastră, puțin pieziș pe scaun, cum are obiceiul; suferind, cu capul între mâini.

“Ce-ar spune François, dacă m-ar vedea, aici, așa?”, mă întreb, pe jumătate amuzat, pe jumătate culpabilizat. Ne întâlнисem, în acești patru ani și jumătate, de cinci-șase ori, iar de discutat, între patru ochi, nu avusesem niciodată ocazia – cu toate că, la fiecare despărțire, ne promiteam, ne juram... Se întâmplase că, chiar de la reuniunea în care se născuse *L’Alternative*, ne înțelesesem, fără să ne vorbim. Apoi se întâmplase ca, la primele ședinte de redacție, furtunoase, cu strigăte, cu amenințări de plecare din partea unora dintre noi, cu suferința lui – din care se înțelegea că este la capătul puterilor și că renunță la revistă (care era o povară suplimentară pentru editura care, și ea, abia mai respira), se întâmplase să ne găsim de acord. La urma urmei, de ce nu ar fi și aceasta o formă de prietenie: promisiunea ei, mereu amânarea materializării, de teamă să nu se spargă? Oricum, deși nu am dialogat niciodată, știam, eram sigur că, undeva, acolo,

există un François, un fel de călugăr, un... cruciat al stângii și doar în fața lui, eu, ereticul, aș putea șovăi, și nu pentru că m-ar convinge cu credința lui, ci m-ar culpabiliza cu suferința – provocată de o anume morală, sumară, dar cu atât mai fermă, potrivit căreia răul absolut este *poliția*. “Ce-ar spune François, dacă m-ar vedea, între doi?” N-ar spune, ar suferi.

Deocamdată, dă semne de suferință Luigi.

– E momentul să bem, îmi spune el și mă atinge cu cotul.

– Amicul zice că a venit momentul!, mă întorc spre cel din dreapta mea.

– Perfect, dar nu mai fiți așa de crispat, ce dracu’...

Nu știu dacă eu sunt crispat – voi fi, dar nu-mi dau seama. Știu însă că el, cel din dreapta, este cel mai calm dintre noi. Nu neapărat calm(at) – rezultat al unei acțiuni de voință sau ca urmare a îndelungii practicări – ci, așa, neatins de nimic.

Asta mă tulbură – în dreapta: nu faptul că acest tâlhar fusese trimis să mă ucidă; nici faptul că se răzgândise (ori fusese răzgândit...); ci liniștea lui, firească, pentru mine profund neliniștitoare. Ca să alung, atenuez crisparea (o fi având dreptate, mineralul), îl întreb, așa în treacăt:

– Bineînțeles, știi de originea bombelor trimise lui Penescu, lui Orăscu...

– Cum să nu știu? O să fiți decepționat dacă o să vă spun că nu noi?

– Doamne ferește, cum să fiu decepționat!, râd eu.

– Nu râdeți așa tare, domnu’ Goma... Păi să vă spun eu cine v-a trimis bomba: legionarii de la Madrid.

– Evident!, zic. Tot ei au aranjat și alarma aceea, ca să ne saboteze conferința de presă.

– Exact. N-a fost rău că ați pus totul pe seama Securității, dar să știți, nu noi...

– Evident!, zic. Nici scrisorile de amenințare, nici telefoanele, nici anonimele difuzate prin poștă, printre exilați – mai ales biografia mea, fabricată la București, vreau să spun: biografia lui Efremovici...

– Da de unde, toate astea exilul le-a fabricat.

– Evident, evident. Și agresiunea împotriva Monicăi Lovinescu și împotriva lui Emil Georgescu și bomba care a aruncat în aer o aripă a Europei Libere și...

– Vă asigur că singura acțiune a Securității este asta.

– Asta!, spun eu, arătând paharul meu. Și numai asta!

– Numai asta. Dar, dacă iese bine, o să-l doborâm pe nebunul de Ceaușescu și-atunci dumneavoastră o să deveniți Numărul...

Nu am timp să-l întrerup, ne întrerupe Luigi:

– *Attention, on commence. Du calme, du calme...*

Du calme, du calme – dar sunt calm, un calm din care o să ies, explodînd, doar atunci când Mineralul Moțu îmi va atrage atenția că nu fac parte din același regn cu el. Îmi aprind o nouă țigară și mă atîrn cu privirea de oratorul de la tribună.

Moțu toarnă vin. Întâi în paharul doamnei din dreapta lui, apoi în paharul meu...

– O să vă spun eu când să întindeți mâna spre pahar, îmi șoptește Luigi.

Moțu a depus sticla pe masă și a luat în mână paharul meu.

– Pardon, sunt câteva bucăți de dop în pahar..., spune el, tîrișor, în franceză.

Mă răsucesc cu tot corpul, cu toți ochii, cu tot sufletul spre stînga și zic ceva – nu are importanță ce – numai pentru Luigi.

Ritalul mă ascultă, dă din cap, zâmbește. Apoi îmi spune:

– Acum întindeți mâna după pahar; îl luați, îl apropiați, încet, de gură – dar să nu beți...

Îmi reiau vechea poziție pe scaun. Privesc în jur – nu văd nimic. Trag din țigară, o dată, încă o dată...

– Foarte bine, foarte bine..., constată Luigi. Acum eu o să caut bricheta pe masă... Puteți începe...

Întind mâna. Dar nu mai apuc să iau paharul – care se răstoarnă pe fața de masă.

Scena care urmează este... cea mai veridică: suntem, Luigi și cu mine, consternați de ceea ce s-a întîmplat, eu simt că m-am înroșit mai tare decât fața de masă. Vecinii ne asigură că nu e nimic, se întîmplă, bărbatul care lucrează “și el” în petrol îl cheamă energic pe un chelner, chelnerul însă este furios-foc, bodogănește, tamponează cu furie și mă stropește pe pantaloni...

– *Bon, s'est fini!*, spune Luigi, tare (înțelege fiecare ce vrea...). *Quelle histoire!* – și își tamponează îndelung gâtul și fruntea, asudate.

– A ieșit binișor, zice și cel din dreapta. Erați cam crispat, mă temeam că... Dar a ieșit... Eu mai rămân cinci minute și plec singur.

– Călătorie sprâncenată, îi spun, de astă dată zâmbindu-i.

Moțu a plecat. Și-a luat rămas bun de la noi și a dispărut. A trebuit să-i strîng mâna (cu gândul la François: «Dacă m-ar vedea? Ei și? Nu văzutul contează, ci priceputul. Aș suferi eu pentru el, pentru că nu pricepe ceea ce, vai, numai noi avem privilegiul...»).

– Să plecăm și noi, îi șoptesc lui Luigi.

—Trebuie să-i lăsăm un avans de un sfert de oră.

De acord. Din partea mea, i-aș lăsa un avans și de o viață. Acum pot respira – locul din dreapta e liber, acum am aer, acum aflu că toate liberările se petrec prin ușa din dreapta.

– Nu prea aveți aerul că vă bucură întâlnirea cu un compatriot, observă Luigi. E un dur... – a spus-o cu admirație.

Ridic din umeri și înjur în românește. Luigi, curios, mă întreabă ce am spus. Îi explic, îndelung, sunt gata să-i fac și un desen, la propriu, ca să realizeze “topografia anatomică” a înjurăturii românești. Sfertul de oră trece ca gândul. Profităm de o schimbare de orator la tribună și, schițând din cap saluturi, ieșim din sală.

Luigi își recuperează impermeabilul de la garderobă și mă roagă să aștept puțin, cât să dea un telefon. Intră în cabina din apropiere, zăbovește destul de mult, și iese, furios:

– *Merde, merde, merde, je ne trouve pas le numéro!*

Tac. Nu vreau să mă amestec în numerele lor de telefon. Numai că Luigi mă întreabă dacă, din întâmplare, nu-l știu eu. Ce să știu? Numărul de telefon pe care-l caută el. Ezit mult, până să întreb:

– Care număr de telefon?

– De la cafenea.

– De la cafe... Care cafenea?

– Cafeneaua de vizavi.

A, nu, nu mai pun întrebări, deși ard de curiozitate să aflu ce legătură poate fi între noi și o cafenea. Luigi își întoarce pe dos buzunarele, caută în servietă, revine la buzunare. În acest timp, îmi spune că “băieții” așteaptă ieșirea noastră de la reuniune, ca să-l urmărească pe el. Nu-l întreb: care el?, nu-l întreb de ce “băieții” depind de ieșirea noastră, ca să-l urmărească pe el. Îi atrag atenția că au început să iasă oameni din sală și că timpul trece. De acord, coborâm, o să ne descurcăm noi...

Pornim pe galeria curbă. Însă Luigi are o idee: ce să mai pierdem timpul, pe drumul de venire – și așa complicat, am putea să ne rătăcim iarăși – hai să scurtăm! Împinge o ușă pe care scrie limpede că intrarea este interzisă și începem să coborâm o scară de serviciu, sinistră. Coborâm, coborâm, la fiecare palier Luigi încearcă ușile, ușile sunt încuiate, coborâm în continuare, ajungem la o ușă care se deschide, înaintăm pe un culoar strâmt, strâmtat de conducte, cabluri, tuburi.

– *Merde, merde, merde, on s'est égaré!*

Facem cale înapoi. Și ne rătăcim de tot. Nu mai știu pe unde am venit. Luigi e furios, agitat, transpirat. Eu îmi potrivesc bine geanta pe șoldul drept, strecor mâna înăuntru și apuc zdravăn, în pumn, mânerul cuțitului: dacă piesa jucată sus, în

salon, era doar o diversiune, iar piesa adevărată se va juca aici, în subsol? Dacă ucigașul nu este Moțu, ci Luigi?

Încerc câteva uși cu umărul. Una se deschide. O scară – nu știu dacă tot cea pe care coborâsem, ori alta.

– Vino aici!, îi spun lui Luigi. Treci în față! Luigi însă nu pare să perceapă schimbarea mea de ton și de atitudine. Trece în față, urcă – eu nu rămân în urma lui decât cu o singură treaptă, mereu în dreapta lui, cu mâna pe cuțit – pe care l-am și scos din teacă. (N-am lovit niciodată cu cuțitul, nici nu știu cum trebuie ținut, nici unde anume trebuie lovit, dar îmi spun că mâna cu armă trebuie să fie de cealaltă parte a inamicului...)

Ajungem tot pe galerie – naiba să mai știe dacă în același loc sau la câțiva metri de scara pe care coborâsem. Luigi respiră ușurat, eu și mai (și repun cuțitul în teacă, închid pe jumătate fermoarul genții...). Ne amestecăm în valul de invitați și ne lăsăm conduși. Și ajungem cu bine în holul central.

– *Merde, merde, merde*, ce fac cu telefonul? Trebuie să-i avertizez pe băieți care așteaptă în cafeneaua de vizavi!

– Telefonează la Centrală, “à la Maison”, zic.

– Sunteți formidabil!, exclamă Luigi. *Votre pif d’écritain!*

Se duce la o cabină, se întoarce triumfător: a căpătat numărul de telefon al cafenelei de vizavi.

– Foarte bine, zic. Acum telefonezi la cafenea.

– Sunteți formidabil!, zice Luigi și se duce iar.

Se întoarce, înjurând. Nu corespunde. E numărul altei cafenele. Ce-i de făcut?

– Dacă zici că e vizavi, te duci vizavi, le spui “băieților” ce trebuie, te întorci...

– *Votre pif d’écritain! Formidable!* În două minute sunt înapoi!

Mă așez pe o canapea incomodă, în holul hidos. «La Histria n-o să se întâmple o crimă ca asta!», îmi zic, tare. “Din fericire, Șerban și Mihai, arhitecți, detestă și ei, din toată inima, lecorbuserismul, urâtul absolut! Bineînțeles, nici neoașisme de tip Mincu, dar în nici un caz asemenea buboaie cubicoide, hangaroides!”

Ah, ce bine, ce bine, după un asemenea “spectacol”, să te odihnești și să visezi o așezare (*așezare*, nu *oraș*), albă, din piatră cinstită, cu clădiri (nu construcții) cinstite, la scara oamenilor, cu acoperișuri cinstite și cu ferestre cinstite... Cu multă verdeață și cu apă – apa albastră a lagunei, apa neagră a mării... O așezare (de la *assediare*, care însemnează instalare, pentru totdeauna), cu străzi pentru oameni, cu canale, cu cheiuri, cu piețe pentru oameni, o așezare în care oamenii să se așeze în case, pe bănci, pe

scaune de terasă, în care și activitatea, lucrul să fie așezate...

Mă smulge, brutal, din Histria-cea-Așezată, Luigi:

– S-a rezolvat! Luăm un taxi de aici, din față, și vă conduc acasă. Totul merge ca pe roate!

Ieșim, ne așezăm la rând, pentru un taxi. Luigi îmi șoptește:

– Noi doi pornim cu taxiul; tipul cu barbă ne urmează – ca în cazul în care e supravegheat de ai lui, să poată dovedi că nu a renunțat la... chiar dacă prima încercare nu a reușit... Ai noștri, băieții, vor fi după el – acum sunteți liniștit, nu?

Nu mai am timp să-i răspund: taxiul oprit este pentru noi. Vreau să mă îndrept spre el, dar Luigi mă oprește, apucându-mă de mânecă:

– Nu! Cu ăsta, nu! – apoi, la ureche: are o mutră suspectă.

Taximetristul claxonează, ne face semne, cei din spatele nostru ne îndeamnă, ne cer socoteală.

– O să devenim noi suspecti, dacă nu urcăm, zic.

Pornesc eu înainte. Luigi mă urmează, fără chef, privind în jur, în căutarea altui taxi. Totuși, urcăm. Luigi dă adresa mea, apoi îmi șoptește:

– Nu-mi place tipul. E arab....

Ridic din umeri: ei și? De ce i-o fi, lui, frică de un șofer arab? Luigi transpiră cumplit, vrea să-mi mai șoptească ceva, eu îi fac semn să se abțină.

Abia ne îndepărtăm de Palat, că șoferul zice:

– *Merde! Il faut faire le plein...*

– *Quoi?! – Luigi e gata să-l sugrume.*

Șoferul nu pricepe furia clientului. Eu o pricep, dar mai pricep ceva, așa că îl apuc pe Luigi de cot și îl oblig să se reazeze. Și îl calmez – eu pe el – îl asigur că totul merge ca pe roate.

– Dar or să ne piardă!, îi scapă lui.

– Nu-i nimic, o să-i regăsim noi!, râd eu, tare, strângându-l, repetat, de cot.

Durează o veșnicie, la pompă. Șoferul ne explică, lung, că am avut mare noroc: am căzut în pană chiar aici... Luigi nu este de aceeași părere și se răsuțește spre spate, privind, cautând, cautând în dreapta, în stânga.

– *Du calme, du calme*, zic eu, râzînd, când șoferul iese, ca să-i plătească pompistului. Face plinul, plecăm, ajungem...

– Am văzut eu că e suspect! De asta n-am vrut să-l luăm! Și nu-i văd pe... Dacă ne-au pierdut?

– Or să ne găsească, nici o grijă, doar sunt de meserie, zic.

Nici acest argument nu-l convinge pe Luigi. Totuși, se stăpânește și nu mai scoate o vorbă. Doar se agită, *se șterge de sudoare, mormăie...*

În sfârșit, ieșim de la pompă. Dumnezeu știe de ce îmi atrage atenția, oprită în dublu rând, cu farurile aprinse, o mașină *Renault Fuego*, de culoare deschisă, cu, pe flancuri, o linie întunecată, îngustându-se spre capotă. Fără să mă uit special la ea, o simt că se ia după noi. Și respir și eu ușurat: “băieții” ne-au văzut oprind la pompă, ne-au depășit, ne-au așteptat; acum ne urmează iar – totul e în regulă.

Ajungem la destinație. Văd fereastra apartamentului nostru, luminată – Ana așteaptă...

– Rămân aici, până ajungeți sus și vă arătați la fereastră, îmi șoptește Luigi.

Îi strâng mâna, îndelung, îi urez noapte bună, cobor și mă îndrept spre casă.

Ca de obicei, de cum trec poarta, deschid geanta și apuc zdravăn mânerul cuțitului – curtea întunecată, îngustă... Apoi liftul – nu se știe niciodată.

Desigur, Ana așteaptă. Desigur, îmi cere să-i povestesc.

Îi promit, doar să mă dezbrac... A, nu, mai întâi să mă arăt la fereastră. Din taxi, Luigi îmi face semn cu mâna, apoi mașina se pune în mișcare, dispare.

Mă dezbrac – acum îmi dau seama că nu numai cămașa, dar și vestonul e umed de transpirație – și încep să-i povestesc Anei. Îi povestesc “din mers”, nu mă pot așeza, nu pot rămâne locului, aveau dreptate cei doi, din dreapta și din stânga, când spuneau că sunt prea crispat, prea nervos...

Mă duc la bucătărie să beau apă – nu am înghițit un strop de lichid, de la ora șase, de la “zincul” cafenelei, acum e trecut de miezul nopții. Nu aprind lumina. Beau, îndelung, din sticlă. Privind pe geam. Și iată mașina cu pricina! *Fuego* care ne așteptase, la ieșirea de la pompă, acum se află vizavi, cu luminile de poziție aprinse, dar garată...

Sunt nebuni, “băieții”? De ce au garat în dreptul parkingului – și nu oricum, ci pieziș? Ciudat... De parcă intenția lor ar fi să atragă atenția...

Sună telefonul. E Gilles. Neliniștit:

– Ați ajuns cu bine? Nimic deosebit?

– Totul a mers ca pe roate, zic, râzând.

– Dar unde-i amicul? Vorbesc de Luigi!

– Cum, unde-i? A plecat cu taxiul...

– Unde a plecat? – Gilles îmi cere socoteală.

– Ascultă, domnule, zic. Luigi nu mie mi-a dat raportul.

Ceea ce știu este că m-a condus până acasă.

– Foarte bine, foarte bine, dar unde sunt băieții? V-au pierdut! Ce s-a întâmplat? – Gilles e în panică.

– Nu cred că m-au pierdut, zic. Un *Fuego* de culoare deschisă, cu o dungă întunecată, s-a așezat de-a curmezisul intrării în parkingul de vizavi...

– *Fuego* e al Bărbosului, dar unde sunt băieții? Nu se văd alte mașini prin apropiere?

Îi spun să aștepte, mă duc în bucătărie, mă uit pe fereastră, mă întorc:

– Nu este *vizibilă* nici o altă mașină decât *Fuego*. Deci, e limpede: dacă Bărbosul ar fi vrut să-mi facă felul, pe drum...

– Nu, nu, nu!, mă oprește Gilles. Fiți liniștit, nimic nu vi se poate întâmpla din partea lui...

– Sunt liniștit, dar nu sunt deloc sigur că nu mi s-ar fi întâmplat nimic – dacă ar fi vrut... Uite ce e, mâine, la prima oră, vreau să vorbesc cu șeful cel mare!

– De acord, de acord, deocamdată să rezolvăm problema asta. Vă rog să nu vă culcați încă, o să vă mai telefonez...

Peste zece minute îmi telefonează: Luigi s-a întors “la bază”, dar nu și ceilalți “băieți”. *Fuego* e tot acolo? Tot. Să nu mă culc, o să-mi telefoneze din nou...

Peste încă un sfert de oră, Gilles mă sună iar:

– Bun, totul e în regulă. S-a rezolvat.

– În sfârșit!, zic. Credeam că o să trebuiască să ies eu în oraș, să-i caut pe “băieți”...

Gilles înghite în sec, îmi urează noapte bună și închide.

Ana fumează, liniștită. Și râde.

– Deci, iar te-au pierdut...

– Noroc că nu m-am pierdut eu, zic. În nădejdea lor,..

– Sper că nu le porți pică pentru această... pierdere. Ba, dacă aș fi în locul tău, m-aș simți mulțumit.

– Fiindcă m-au pierdut?

– Exact: dacă “băieții” ar fi fost de la Securitate, nu te-ar fi pierdut – dovadă că Bărbosul a dovedit că știe meserie.

– Adu-ți aminte că și pe securiști îi semănam când voiam.

– Fiindcă și tu vii din Țara Securității. Or, “băieții” ăștia, băiețașii ăștia... Or fi ei la D.S.T., dar tot francezi – chiar și corșicanii... La urma urmei, am făcut bine că ne-am stabilit aici: o țară în care polițiștii nu-s în stare să se țină după cineva, care nici măcar nu încearcă să-i semene... Asta-i de noi!

7

Corsicanul mă întâmpină, de astă dată în fața liftului:

– Ei, cum a mers piesa? Se pare că a avut succes!

Intrăm în biroul lui. Mai sunt Gilles, care m-a însoțit, de jos, de la poartă și un altul, care-și zice Stéphane și pe care l-am cunoscut după amenințările din metrou, din '75. Ne așezăm, fumăm, bem cafea – doar noi doi, Corsicanul și cu mine, ceilalți doi nu fumează, nu se cafelează...

– Mi-au spus băieții că nu v-a plăcut compatriotul, începe Corsicanul.

– Mai întâi, nu mi-a plăcut piesa, zic. Bine, am jucat-o, se pare că nu chiar lamentabil, însă individul – și nu compatriotul! – nu numai că mi-a displăcut...

Corsicanul se pregătește să ia note. La fel Stéphane.

– Cum să spun... Faptul că dumneavoastră, contraspioni de meserie, vă lăsați duși de nas de acest individ, vă privește. Faptul că, probabil, jucați doar rolul celui care se lasă dus de nas, pentru ca, la momentul potrivit, să contraatace – de asemeni, vă privește, bănuiesc că asta este activitatea dumneavoastră zilnică...

Gura țuguiată mereu, în contre-jour, a Corsicanului, venind des în întâmpinarea țigării, îmi dă de înțeles că chiar și această introducere este ascultată cu interes. Continui, dintr-o dată, stingherit:

– Evident, nu am probe în sprijinul meu, ci doar impresii...

– Dar ne interesează în cel mai înalt grad impresiile dumneavoastră de scriitor!, mă asigură Corsicanul. Nu știu dacă vă face plăcere sau nu, dar noi am... nu doar citit, ci studiat toate cărțile dumneavoastră, chiar și articolele publicate în românește. Am aflat foarte multe lucruri, mult mai multe decât... – și se oprește.

– Spuneți că trimisul vi se pare suspect, intervine Stéphane.

– Nu suspect – ceea ce ar presupune oarecari dubii – ci de-a dreptul... cum să-i spun? Sunt convins că vă înșeală pe dumneavoastră, iar pe mine... Pe mine nu mă înșeală, nu are cum, fiindcă eu sunt și român și pățit, noi, românii, îi vedem pe securiști fără să-i privim...

– Mi-a spus Luigi că l-ați recunoscut...

– Nu: re-, ci: cunoscut. Nu l-am văzut în viața mea – și nici nu vreau să-l mai văd. L-am simțit – dar mirosea, putea de la o poștă securistul din el!

Cei trei înghit în sec, simultan. De ce, doar am zis: “securist” și l-am rostit în românește?

– Ca să nu pierdem timpul, iată impresiile mele – impresii de român, de pătit, de scriitor: individul, chiar dacă s-a predat el însuși, chiar dacă l-ați întors – ceea ce nu știu, fiindcă nu mi-ați spus și, probabil, nici n-o să-mi spuneți vreodată – este structural necinstit.

Cei trei nu mai înghit în sec, ci chicotesc. A, da: pentru că am rostit cuvântul “necinstit”...

– Vreți să spuneți că nu joacă jocul nostru, mă salvează Corsicanul.

– Vreau să spun că, oricâte roluri ar juca, trăiește un singur personaj: securistul.

Nu, n-or să priceapă. De altfel, nici eu nu înțeleg prea bine cum ar trebui să prind în cuvinte ceea ce simt: anume că, oricare ar fi deznodământul, eu voi fi, în mod necesar, cel care pierde, el, securistul, cel care câștigă – cât despre Corsican și ai lui, ori că le este total indiferent care dintre noi doi, “compatrioții”, câștigă, ori că profitul lor nu depinde de înfruntarea, confruntarea dintre spion și pion (amândoi fiind, vai, români...). Întreb:

– Dumneavoastră doriți destabilizarea lui Ceaușescu? A, nu, nu faceți eforturi să nu-mi răspundeți, întrebarea a fost retorică. Ei bine, eu doresc din toată inima ca Ceaușescu să crape...

– Asta o știm...

– Dar este bine să știți că, oricât l-aș detesta pe Ceaușescu, oricât i-aș dori pieirea, la propriu, nu mi-aș ierta faptul că, slujindu-se și de mine, ca pârghie, Moscova l-ar înlocui pe Ceaușescu prin altcineva...

– Bine, dar opinia dumneavoastră este că Ceaușescu nu este independent de Moscova, intervine Stéphane.

– Și mi-o păstrez, zic. De aceea, nu am folosit termenul “răsturna”, ci “înlocui”. Nu cumva dumneavoastră și cu mine, manipulați de acest... Moțu, facem noi treaba Kremlinului?

– A, nu! Asta nu! – Corsicanul izbucnește în râs, ca de o glumă bună. În nici un caz! – dar, în orice caz, notează ceva, rapid, apoi subliniază energic, de două ori.

– Dacă sunteți atât de sigur, de ce ați notat această, doar ipoteză – și neverosimilă?, îl întreb, cu dulceață.

– *A, votre pif d'écivain!*, zice și Corsicanul, admirativ.

– Altă ipoteză – tot atât de... neverosimilă: și cei din anturajul imediat al lui Ceaușescu s-au săturat de nebun și vor să-l răstoarne – din punctul lor de vedere, fiindcă din al Moscovei (fără de care nimic nu se poate întâmpla), va fi tot “înlocuire”.

– Prin cine? Puteți să ne dați câteva nume?

– Nu. Și, mărturisesc, nu mă interesează eventualul înlocuitor. În fruntea României s-au instalat numai indivizi lipsiți de

coloană vertebrală. Puținii care măcar la closet îndrăzneau să tragă singuri apa, fără să aștepte “indicații prețioase”, au fost îndepărtați, eliminați de “Indicatorul Suprem”: de pildă, Bârlădeanu (care, ca economist, era împărat în țara orbilor); de pildă, Maurer (total lipsit de caracter, nu și de o neobișnuită, printre ei, inteligență); la Niculescu-Mizil nu mă mai gândesc: dacă s-a lăsat deposedat până și de “Mizil”, însemnează că face și el parte din categoria rumeșătoarelor...

Toți trei încuviințează din cap – iată, totuși, niște francezi cărora nu trebuie să le explici istoria României, luând-o tocmai de la Burebista...

– De acord, de acord, dar să revenim: ce vă face să credeți că Trimisul face joc dublu?, mă întrebă Corsicanul.

– Vă întorc întrebarea, în aceeași stare: ce vă face să credeți că Trimisul face joc dublu?

– Adică? Credeți că face joc triplu?

– Triplu sau simplu, cred că, în fond, este același lucru. Am văzut un film, “Șarpele”...

– Ei, domnule Goma, filmele...

– De ce nu? De ce, de pildă, cărțile v-ar interesa, iar filmele nu?

– Din cărțile dumneavoastră am cules informații, nu am împrumutat scenarii.

– Păcat!, zic eu. V-aș fi scris eu unul mult mai verosimil.

– Păcat, desigur, dar asta este situația, scenariile noastre sunt scrise de superiorii noștri, profesioniști...

– Profesioniști, desigur. Dar nu superiori ai dumneavoastră...

– Cum? Ce-ați spus? – numai Corsicanul pare intrigat, ceilalți doi, Stéphane și Gilles nu au mișcat.

– Simplă impresie. Sunteți siguri că nu jucăm o piesă scrisă la București și adusă înapoi de prețiosul dumneavoastră “întors”?

Întrebare dură, ofensantă – îi simt efectul, după liniștea instalată, greu.

– Vă asigur că suntem perfect stăpâni pe situație. Și pe scenariu și pe... actori... Sper că nu v-am jignit...

– Nu m-ați jignit. În măsura în care, într-adevăr, a existat această tentativă... Nu tentativă, ci intenție de asasinat...

– Dar avem probe! Totul se află aici, la noi!

– Dacă aveți totul, ce mai așteptați? Fixați, organizați conferința de presă, dați comunicatul oficial – mai ales că momentul este cum nu se poate mai potrivit: scandalul cu Papa, în legătură cu Biserica Unită, apoi “Meditația transcendentă”, apoi vânătoria de intelectuali, apoi “curățenia” în guvern,

în Securitate – știți că șeful gărzii personale, colonelul Cercel, a fost și el...

– Știm, știm, într-adevăr, din acest punct de vedere, ar fi momentul, însă omul nostru trebuie să se întoarcă la București.

– Să se întoarcă? De ce să se întoarcă?

– Așa... Să mai aducă... probe... Să-și scoată familia...

– Probe – deci, nu aveți destule. Familia – deci, vă pasă de familia lui, deci, sunteți umani... Deci, se întoarce la București. Și dacă ai lui știu că și-a întors vesta, pun laba pe el și-l trimit la abator? – dacă, într-adevăr, este dublu? Și dacă se duce să raporteze că și-a îndeplinit cu bine prima parte a misiunii și să primească instrucțiuni pentru următoarea, următoarele – dacă este, cum cred eu, simplu sau triplu? Corsicanul râde:

– Fiți sigur că, mai întâi, ne-am asigurat de loialitatea Trimisului. Credeți că v-am fi implicat într-o afacere ca asta dacă nu ne-am fi convins, cu probe, că nu există riscuri – nici în ceea ce privește serviciul nostru, nici în ceea ce privește securitatea dumneavoastră, personală? Dar v-am mai spus, o repet: după ce am luat toate precauțiile profesionale, am cerut și am obținut avalul ministrului de Interne și al Președintelui. Este dreptul dumneavoastră să nu-l iubiți pe socialistul Mitterrand, însă trebuie să știți că, pentru el, drepturile omului nu sunt doar cuvinte. Și, din câte știm, a mai contribuit la această hotărâre și... să-i spunem: solidaritatea scriitoricească.

– Ceea ce îmi spuneți mă reconfortează și mă flatează. Și, recunosc, mă culpabilizează, fiindcă ne-socialistul Giscard nu ar fi făcut ceea ce face socialistul Mitterrand, deși, în felul meu, am făcut campanie pentru Giscard, de două ori, a doua oară, fatalmente, împotriva lui Mitterrand...

– Știm, dar să nu amestecăm politica în treburile noastre, probabil, știți că serviciul nostru este în slujba Republicii, a Statului, a Franței – dincolo și alături de orientările politice...

Pauză. După o asemenea declarație de principiu, trebuie păstrat un moment de reculegere.

– Așadar, reia Corsicanul, rolul dumneavoastră s-a încheiat. Nu și al nostru. Noi continuăm...

– Cât timp? Mă interesează deznodământul, conferința de presă, comunicatul oficial... Eu nu sunt doar un scriitor, ci, deocamdată, și un fel de purtător de cuvânt al nefericiților din România. Dacă serviciul dumneavoastră a împiedicat lichidarea mea, aici, presa m-a ținut în viață, acolo, în România, presa m-a smuls din ghearele Securității, iar de când sunt în exil, de fiecare dată când m-am adresat ei, pentru compatrioții mei, totdeauna m-a ajutat, ne-a ajutat! Ce credibilitate voi mai avea, eu, fostă

victimă a poliției, actual colaborator al poliției?

– Bineînțeles, aveți dreptate, dar cred că, totuși, exagerați. Când va avea loc deznodământul, veți spune presei adevărul! Cum, adică, ați colaborat cu poliția? Ați “turnat” pe cineva, ați “dat” pe cineva, ați contribuit la arestarea cuiva? Noi nu v-am cerut nici o informație de acest gen, pe de o parte, fiindcă nu avem nevoie, pe de alta, pentru că vă cunoaștem aversiunea față de poliție, oricare ar fi ea. Informațiile? Nu ni le-ați dat, le-am cules noi, din cărțile dumneavoastră – care sunt de domeniu public. Și, să fim serioși: este colaborator al poliției cel căruia poliția îi protejează viața? Bakhtiar, de pildă...

– Bakhtiar, de pildă, este om politic – ceea ce eu nu sunt și mă felicit... Apoi, din câte știu, Bakhtiar nu îi solicită, roagă, uneori imploră pe jurnaliști să scrie despre cutare problemă din țara lui, ci jurnaliștii îl asaltează... Vai, România nu este Iran...

– De acord, comparația nu este fericită...

– De acord, să revenim: pe când deznodământul?

– Nu vă pot spune, cu precizie. O lună, două... Poate chiar trei...

– Trei luni de zile? Dar câte nu se pot întâmpla și în România și în Franța, în trei luni de zile! Până atunci, “bomba” se va dezamorsa, nu va mai avea efectul pe care l-ar avea acum.

– Știm, dar n-avem încotro, oftează Corsicanul. V-am spus: rolul dumneavoastră s-a terminat, însă al nostru...

– Rolul meu... De acord, s-a terminat, ies din scenă – dar în culise? Ce fac, în culise? Dacă pe aceeași scenă, ucigașul a jucat otrăvirea, însă în culise are s-o facă de-adevăratelea? Dacă el, Bărbosul, jucând otrăvirea, a pregătit terenul... Fie pentru el, într-o a doua fază, fie pentru altul, adevăratul ucigaș?

– Credeți așa ceva? Aveți... oarecari certitudini?

– *Mon pif d'écivain!*, răspund.

– *Votre pif* nu trebuie ignorat, dar nici să-i exagerăm importanța. Oricum, v-am mai propus, repetăm: doriți să vă asigurăm protecție... apropiată?

– Vă mulțumesc încă o dată, însă nu primesc. Nu vreau să vă ofensez, dar știți că protecția cea mai eficace mi-a fost presa. Însă când presa va afla pe cine a protejat...

– Va afla din gura unei personalități oficiale, care nu va fi în mod necesar legată de poliție – să zicem de la cineva de la Elysée. Însă până atunci, dacă simțiți ceva... care vă neliniștește, nu ezitați să ne telefonați – iată și numărul meu particular...

– Mulțumesc. Nu voi ezita o secundă!, zic, râzând, în timp ce mă ridic. Imediat după ce voi fi lichidat, voi alerga la prima cabină telefonică și vă voi povesti amănunțit cum s-a întâmplat.

Evident, dacă asta se va petrece după orele 18 sau în week-end, vă voi telefona la cestălalt număr – à propos, plecați în vacanță, ca tot francezul?

Corsicanul râde, râde și Gilles și, cu două tonuri mai jos, Stéphane. Îmi iau rămas bun, însă din ușă mă întorc:

– De mai multe ori ați spus că nu aveți încredere în nimeni – deformație profesională. Deformația mea profesională fiind ușor alta, mă întreb dacă nu cumva faceți o excepție exact într-un caz în care ar trebui să vă păstrați obișnuințele.

– Vă gândiți la...?, întreabă Corsicanul, arătând o barbă imaginară (pe obrazul lui...).

– Exact, mă gândesc la... – și fac același gest. Și, în timpul liber, mă surprind gândindu-mă la a mea – la care dumneavoastră nu mai aveți timp să vă gândiți, preocupați numai de soarta lui, a familiei lui... Egoistul din mine îmi șoptește că și eu am familie în România, că, de pildă, socru-meu nu a căpătat permisiunea, în cinci ani de zile, să vină în vizită la fiică-sa, la nepotu-său...

Corsicanul ridică din umeri a neputință – această problemă nu ține de serviciul lor... Cobor, însoțit de Gilles.

– Fiți liniștit, îl ținem bine pe Bărbos, mă asigură el. Nu vă mai poate atinge – nici el, nici alții. Totuși, va trebui să fiți, în continuare, vigilent, pe stradă, în metrou – chiar în casă... Îmi permit să vă dau un sfat: până se lămuresc lucrurile, ar fi bine să nu mai primiți vizitatori. Mai ales români necunoscuți. Dar chiar cunoscuți, însă nesiguri...

– În acest caz, îmi zidesc ușa, montez gratii la ferestre, mă îmbrac în “pijama”... Dumneata o să-mi dai gamela, pe vizetă? Crezi că șeful dumatiale o să-mi aducă portocale? Crezi că Deferre o să intervină, pentru mine, pe lângă bunul său prieten, Badinter?

Gilles chicotește, dar nu răspunde.

Jos, la poartă, lui Gilles îi strâng mâna. Sincer. Poate pentru că el este cel mai mărunț (în grad? în funcție? – nu le cunosc organigrama...). Sau poate pentru că, în ultima vreme, vrînd-nevrînd, ne-am legat – măcar prin faptul că atunci când a explodat Hrușciiov în mâna lui Calisti, el, Gilles, s-a ales doar cu arsura, pe gât, de la suflu – dar dacă dulia-de bec, găsită mai apoi, în salon, l-ar fi nimerit în cap?

Unul dintre exemplarele cărții despre bombă i-l voi da lui Gilles, cu dedicație. O s-o meșteresc întâi în românește, apoi o să-l rog pe Alain să mi-o traducă – cu condiția să găsec o rimă adevărată la numele lui, neadevărat...

Marti, 31 august 1982

Ce caut eu aici? Aici, așezat pe unul din cele trei scaune pentru vizitatori. Aici, în biroul Corsicanului, unde, de câte ori am mai venit, scaunele era scaunul. Acum însă, trei, aliniate.

De ce trei? De-aia. Pentru că vor fi trei: Tănase, “dispărutul” de la 20 mai, a reapărut ieri, 30 august, viu și nevătămat:

«Amănuntele le veți afla mâine, la zece și jumătate, aiciâ, zice Corsicanul, ieri, luni.

Azi e mâine. Aici e aici.

«V-am spus că o să iasă bine», zice, ieri, Corsicanul. «Mâine se va da publicității comunicatul – iată proiectul care așteaptă doar să fie semnat de ministrul nostru – probabil, tot mâine se va organiza și conferința de presă. Sunteți mulțumit de cum a ieșit?»

«De obicei, nu cred decât în ceea ce pipăi», zic. «Acum pipăi comunicatul și îmi spun că, dacă voi pipăi și semnătura... Mă întreb dacă dumneavoastră, francezii, vă dați seama ce însemnătate are acest petic de hârtie pentru noi, românii.»

«Ne dăm seama», zâmbește Corsicanul. «Ceașescu al dumneavoastră n-o să mai trimită ucigași, aici, pe solul nostru.»

«Și asta», zic. «Mai important însă va fi ceea ce nu se va mai întâmpla acolo, pe solul nostru...»

«Această chestiune nu ne mai interesează», mă întrerupe Corsicanul, ridicându-se. «Misiunea noastră este să împiedicăm asemenea acțiuni aici, pe teritoriul Franței. Prea se obrăzniciseră, ajunseseră să ne sfideze...»

Asta a fost ieri, luni, 30 august 1981. Astăzi este, totuși, a doua zi, cu toate că noaptea de azi-noapte, albă, nu a lăsat ieri-ul să se termine, cinstit, azi-ul să înceapă ca lumea...

Intră o secretară. Cu cafeaua. Le cunosc pe amândouă: prima este Riri, Nini (uneori chiar Jeannette), cea de-a doua rămâne neschimbată, adică excelentă. Îi mulțumesc primei, mă servesc singur din a doua: după ce voi bea și a treia ceașcă, mă voi muta, în sfârșit, în azi, 31 august, mă voi putea bucura, în deplină cunoștință de cauză, de reapariția lui Tănase, de dispariția – cel puțin de pe solul Franței – a ucigașilor trimiși de Ceașescu. Poate chiar de dispariția lui Ceașescu (toată noaptea am discutat acest lucru, cu Ana, cu Monica Lovinescu și cu Virgil Ierunca – și cu, de câteva ori, Filip, trezit de glasurile noastre).

Ce caut eu aici? Sunt abia la a doua ceașcă, o să aflu pe la a treia – iată, s-a făcut ora unsprezece, întâlnirea era prevăzută pentru zece și jumătate, eu sunt aici de la și douăzeci și cinci – și tot singur în biroul Corsicanului. Acesta intră din când în când, însă numai pentru câteva secunde, cât să răspundă la telefon – dar să anunțe că trece comunicația în alt birou. Ca să nu aud eu... Între două telefoane îi aud glasul pe coridor, ușa rămâne întredeschisă.

Excelentă, cafeaua! Să mai iau o ceașcă, mă aflu pe calea cea bună: mă trage, mă extrage, mă scoate de păr din oboseală, din incertitudine: se dă comunicatul?, se face conferința de presă? Păcat că Gilles “e plecat în concediu” (așa a spus Corsicanul, dar cine-l crede?), așteptarea mi-ar fi fost mai puțin penibilă, cu el.

Reintră Corsicanul. De astă dată, se așează pe scaunul său, desfășoară pe birou ziarul *Le Matin*...

Înalț din umeri și îi spun, în gând, că n-am ce-i face – deși, ieri după-amiază și în cursul serii, m-am străduit din toate puterile să fac și am izbutit ceva-ceva...

Corsicanul tușește, de-i dau lacrimile. Nu va fi dormit nici el astă-noapte, și el va fi fumat trei-patru pachete cu țigări. Tușind, arată ziarul și încearcă să spună ceva, dar nu înțeleg decât: *embêtant*. Așa zisese și ieri, înainte de apariția articolului că va fi (*embêtant*), însă eu sunt de altă părere.

Îi spun că l-am citit și eu, în metrou, la venire și l-am găsit mult mai puțin *embêtant*, pe hârtie, decât se anunțase, aseară, la telefon...

Printre rafale de tuse, el zice că și mai puțin *embêtant* ar fi fost dacă nu ar fi apărut deloc: compromite plecarea mamei lui Tănase, la București, cu avionul de prânz.

Ridic din umeri: eu am făcut ce am putut, ba chiar am încercat să fac și ceea ce *nu trebuia să fac*, anume, să-l rog pe un jurnalist francez să-și amâne articolul cu o zi – pentru ca, nu-i așa, mama disidentului Țonțu să aibă timp să ia avionul, ca să plece... în România («Adică în gura lupului?!»), se întreba, mă întreba Poulet). Iar dacă articolul apăruse, totuși, azi, 31 august, asta nu se datora încăpățânării jurnalistului de la *Le Matin* de a nu pierde scoop-ul, ci apariției unui concurent neașteptat, *Actuel*... – căruia Tănăsică îi promisese, încă de la dispariție, un mare reportaj. Oricum, Poulet se lăsase convins să nu publice acele “detalii” care priveau doar exilul românesc, chiar dacă mai lăsase un șfichi la adresa unui anume caracter...

O ciocănitură în ușa (întredeschisă), cineva, șoptește ceva, Corsicanul spune că poate să intre, dar se ridică el însuși, iese pe

coridor. Acum se apropie două perechi de pași. Mă răsucesc:

În ușă apare... Cine apare, în carne și oase – mai ales în piele bronzată, bronzată? Dispărutul: Tănase! Cu toate că știam încă de ieri că îl voi reîntâlni aici, cu oarecare emoție mă ridic de pe scaun, mă duc în întâmpinarea lui, cu brațele desfăcute. Rămân cu ele așa, fiindcă Tănase:

– Prietenul tău, Pulică!, îmi aruncă el, în românește, apoi, în franceză: Uite ce ne-a făcut prietenul tău, Poulet!, și împinge spre ochii mei, ca pe o sabie, un *Le Matin* făcut sul.

De obicei, răspund fulgerător la asemenea agresiuni – chiar dacă, mai apoi, regret “promptitudinea” replicii. De astă dată însă, tac și înghit. Ca un vinovat. Ca vinovatul unic.

Mă împiedic în propriile picioare, mă lovesc de un spătar, mă așez pe scaun, mă trezesc, constatînd că mă aflu pe cel din mijloc și mă mut pe *al meu*, cel din dreapta. Dar nici pe acesta nu mi-e bine, mă ridic, nu știu ce să fac cu mâinile, așa că mi le ocup cu ceașca de cafea.

Tănase, trecut dincolo de birou, îi vorbește Corsicanului, i se plînge de Poulet, de articol, de ei, care nu au împiedicat apariția, așa cum promiseseră, se întreabă, Doamne, dar ce-o să se întâmple cu mămicuța lui, revine la Poulet – de astă dată face eforturi s-o dea pe glumă, când îmi găurește iarăși văzul cu ziarul:

– Prietenul tău, Pulică!

– Prietenul meu, *Poulet*, zic în franțuzește, apoi în românește: Și prietenul meu Poulet și eu speram că o să reaparî altfel.

Dar Tănase nu înregistrează spusesele mele. Sau le refuză. Acum îi povestește Corsicanului ce și cum i-a zis-o el lui Poulet, ieri, la telefon. Apoi trece la plecarea mamei sale, revine la Poulet, care, infamul, l-a nenorocit, pentru un scoop... Corsicanul încearcă să-l calmeze, îl bate pe braț, îi spune: «Virjil, Virjil...» (ia te uită, îi spune pe numele mic!). Eu aș vrea să mă mișc, să mă plimb, dar nu am loc – din cauza celor trei scaune, așa că mă reșez. Cu toate că, dacă aș fi adevărat bărbat, mi-aș lua geanta și aș ieși de-aici, bocănind din cizme și zornăind din pinteni, chiar dacă, în lipsa unui cal pe care să urc, aș coborî în prima gură de metrou. Fiindcă nu așa îmi imaginasem deznodământul. Fiindcă nu așa trebuia să fie. Dar uite ce ieșise – și, vai, erau semne că nu se terminase.

Din nou șoapte îndărătul meu, la ușă. Corsicanul iese. Tănase formează un număr la telefonul Corsicanului. În așteptarea legăturii, îmi face conversație:

– Prietenul tău, Pulică! Marele gazetar Pulică! Ai văzut ce ne-a făcut, infamul? Mi-a stricat toate... Alo? Alo?...

Nu-i răspund și pentru că sunt uluit de ușurința cu care trece de la plural la singular. Și, desigur, oarecum gelos că îi cere secretarei să vorbească cu cineva – pe care îl cunosc și eu, dar nu într-atât, încât să-i spun pe numele mic...

– Ce știi tu cum am trăit eu în astea o sută de zile!, îmi comunică martirul Tănase, astupând receptorul cu cealaltă palmă. Închisoare curată! – să te fi văzut în locul meu...

Ridic din umeri. Chiar dacă i-aș răspunde, tot nu m-ar auzi, acum vorbește cu prenumele. Are dreptate, Țonțulică: n-am de unde ști în ce închisoare-curată petrecuse el aceste o sută de zile, de arăta atât de bronzat. În închisorile din România eram păziți cu grijă, feriți, nu numai de razele nocive ale soarelui, ci și de lumina zilei, fie ea și indirectă; în închisorile pe care le cunoscusem, mă bronzasem la becuri de 25 wați – și acelea mânjite cu var.

Din nou șoapte în spate. Intră Corsicanul, urmat de Bărbos.

– Bună-ziuă, domnu' Goma, zice el, întinzându-mi mâna. Ne-a cam făcut-o domnul Poulet!

Fiindcă deslușesc un zâmbet aprobator pe buzele Corsicanului, tușesc, îmi dreg vocea și spun tare, răspicat:

– Ne-au făcut-o Ministerul de Interne și Elysée-ul!

Pe Corsican îl năpădește o cumplită și oportună criză de tuse. Tușind, se așează, își face de lucru prin sertare. Tănase vorbește și vorbește cu prenumele – i se plânge și lui de Poulet. Bărbosul se apleacă spre mine și îmi atinge brațul:

– Acum, că s-a terminat bâlciul, pot să mă prezint, spune el, în românește. Mă cheamă Haiducu, Moțu Haiducu.

Ridic din umeri. Ei și? N-are decât să-l cheme și Hoțu Maicucu, ce importanță? Bărbosul insistă:

– Nu cumva mi-l știați? V-au spus ei numele meu adevărat?

– Nu mi-au spus nici un nume – ai și unul adevărat?, mă mir, privind în altă parte.

– Se întâmplă, chiar și în meseria noastră. Am vrut să spun: se întâmplă, atunci când renunți la meserie.

– A, da?, zic. Chiar și atunci când meseria nu renunță la meseriaș?

Privesc în altă parte, dar îl simt pe meseriaș: a înțeles ce am spus – dacă e de meserie... Și îl simt nemulțumit de atitudinea mea. Ce-o fi vrînd? Să-l pup pe barbă, mulțumindu-i că mi-a dezvăluit numele lui adevărat?

Tănase vorbește, vorbește. Bărbosul (pardon: Haiducu) îl întreabă pe Corsican, arătând foaia de hârtie de pe birou:

– Comunicatul? Pot să-l văd?

Cuprins iarăși de tuse, Corsicanul încuviințează din cap.

Haiducu ia hârtia, o citește, o recitește, o întoarce pe cealaltă parte, o privește în transparență...

– Nu-i rău, mi se adresează mie, apoi Corsicanului: Când se dă?

Corsicanul face niște semne din care ar trebui să deducem că va răspunde – după ce îi trece tusea. Care nu-i trece. Iar când îi trece, răspunde la un telefon, apoi iese grăbit din birou, împreună cu Tănase.

– Au lucrat ca niște cizme!, zice Haiducu, necăjit.

– Evident, în comparație cu Securitatea..., rânjesc eu.

– Nu vorbesc de ei, arată Haiducu din barbă spre scaunul gol al Corsicanului. D.S.T.-ul a lucrat bine, fiindcă a făcut exact ce le-am indicat eu.

– Seriooos? Atunci cine nu a făcut exact ce le-ai prețios-indicat?

– Ei, cine! Ați spus-o adineauri: politicienii, clănțaii. Un individ – nu-i spun numele – care-i în anturajul lui Deferre și care, fatal, cunoștea secretul... Ce credeți că făcea când se plictisea?

– Se scobea în nas, în timp ce, cu cealaltă mână, umbla pe sub fustele secretarei.

– Ce bine-ar fi fost! Dar el telefona! Le povestea, la telefon, amicilor, inamicilor, amantelor, colegilor! Le povestea afacerea noastră, domnu' Goma! Cu amănunte! Dar parcă numai la Interne... La Elysée numai despre afacere se discuta!

– Sper că măcar în pauze discutau și despre altceva decât despre afacerea noastră – nu crezi?

– Ascultați-mă bine, domnu' Goma: eu mă aflam în România, în labele ălor de acolo, lucram pentru ăștia de-aici – și pe ei îi apucă diareea verbală chiar atunci – doar ați citit *Nouvelobs* din 7 august! Trebuia să mai fac un drum la București, să mai aduc niște... De fapt, probele cele mai... Dar cum să lucrezi cu palavragiile ăștia? Ce-au făcut ei nu mai e prostie, e sabotaj! M-am și întrebat dacă nu cumva aveau de gând să mă dea pe mâna ălor... Nu, n-aveau de gând, dar era ca și cum... Însă chiar și fără al doilea drum, în ciuda pălăvrăgelilor, ar fi mers bine, dacă...

Mă aștept să dea vina pe Poulet. Dar nu:

– Dacă sâmbătă, n-ar fi pârțait pârțul cu irlandezii.

Îmi încrucișez brațele, îmi dau capul pe spate și închid ochii. Și aștept. Dar Haiducu nu mai continuă. Păcat. Aș fi aflat ce crede el despre monumentală și elyséeană gafă cu Marea-Captură-Mare a unor căcăcioși de irlandezi, prezentați drept teroriști foarte-foarte periculoși (captură pe care eu o luasem

drept... început al deznodământului, la scară națională, a tuturor afacerilor de terorism de pe solul Franței). Însă nu-l întreb, nu-l îndemn să continue. De altfel, ușa se deschide, se închide, se deschide. Mă răsucesc: preț de câteva secunde, o întrezăresc, pe coridor, pe mama lui Tănase – chiar ține atât de mult fiul s-o trimită în România? Corsicanul și Tănase intră în birou, continuând o discuție întortocheată despre o mașină care trebuie să meargă la aeroport. Tănase are însă timp să-mi spună:

– Știi cine trebuia să fie, mâine, aici, pe scaunul ăsta, dacă prietenul tău, Pulică, n-ar fi făcut infamia? – dar nu-mi spune cine anume, și-a reluat discuția animată cu Corsicanul.

– A, nu știți?, mă întreabă Haiducu. Păi, asta-i cea mai mare pierdere de pe urma trăncănelilor de la înalt nivel și a apariției, azi, a articolului din *Le Matin*.

– Asta, care?, întreb, încercînd să fac pe indiferentul.

– Asta, cu Pleșiță, zice Haiducu. Nu știți?

Nu răspund. Mă stăpînesc, reușesc să-mi stăpînesc tresărirea.

– Nu v-au spus ăștia?, insistă Haiducu.

– Nu.

– Atunci aflați de la mine.

– Da, zic.

– Înseamnă că știți. Sau înseamnă că nu mă credeți...

– Nu...

– Nu mă credeți... – Haiducu pare sincer amărât. De ce, de ce nu mă credeți? Pe cuvânt de onoare!, și se bate cu inelele de aur peste piept.

Ridic din umeri – hotărât, n-o să mai pot scăpa de acest tic. Haiducu spune, cu mult fum – de la țigara lui subțire, neagră:

– Îmi sunteți ostil, domnu' Goma.

Mare noutate! – și ridic din umeri.

– Vă înțeleg, continuă Haiducu, surd. Însă dumneavoastră refuzați să mă înțelegeți pe mine...

Ei, uite, la acest gen de “argumente” nu pot rezista. Vinovat, mă răsucesc spre el, îl bat pe brațul drept:

– Îmi pare rău, dar n-am ce face. Oricum, principalul e că dumneata înțelegi de ce eu nu pot - sau refuz - să te înțeleg...

– Fiindcă ați cunoscut numai altfel de oameni din Securitate...

– Ce-i cu povestea asta, cu Pleșiță? O cacialma?

– Într-un fel, da, însă dacă am mai fi avut un răgaz de 24 ore... Asta ar fi fost adevărata bombă, nu reparația lui Tănase. Mâine, miercuri, 1 septembrie, pe unul din scaunele astea, ar fi stat Pleșiță, trecut dincoace cu arme și bagaje... Acum ați înțeles

ce pierdere...?

– Nu, clatin eu din cap.

– Vorbesc de generalul Pleșiță, doar îl cunoașteți!

– Eu vorbesc de scaune: nu le pot rezolva.

– Care scaune?

– Astea, zic. Chiar dacă ar mai fi fost adus un scaun, eu unde ar fi trebuit să mă așez? Între dumneata și Pleșiță? Între Pleșiță și Tănase? Între...

– Asta era problema?, râde Haiducu. Ați fi găsit un loc...

– Nu, n-aș fi găsit. Deci, n-aș fi fost în acest birou; deci, n-aș fi avut nevoie de scaun; deci, n-ar fi fost nevoie să înțeleg...

Sunt întrerupt de strigătele lui Tănase:

– Imposibil! De neconceput! E o infamie! În acest caz, eu cum rămân, ce mă fac?

Corsicanul încearcă să-l calmeze. Fără rezultat. Tănase întoarce spre noi un obraz vânăt și ne spune în românește:

– Refuză să dea comunicat!

Haiducu bate cu amândouă palmele în marginea biroului și se ridică de pe scaun:

– Cum, așa? Cine refuză? De ce?

Corsicanul ridică din umeri (și el!), îndepărtează brațele a neputință:

– Nu se dă comunicat, scurt!

– Vreți să spuneți că nu se *mai* dă, intervin și eu.

Corsicanul saltă iar din umeri, în semn că nu-i pasă de nuanțe. Tănase și Haiducu vorbesc în același timp. Spionul a răgușit, brusc, dar pe el îl înțeleg mai limpede decât pe Tănase: cum, așa, nu se mai dă comunicat? Dar pentru ce își riscase el viața, făcând drumul la București? De ce acceptase să joace piesa asta?

– Doar mi-ați spus de la început, mi-ați repetat că afacerea va avea un deznodământ acoperit de Interne, de Elysée, că cineva oficial ne va prezenta la o conferință de presă..., zice Haiducu.

– Și mie mi-ați spus!, sare Tănase. Tot timpul, tot timpul!

– Și mie, adaug eu, cu trei note mai jos.

În continuare, Haiducu se arată mult mai stăpânit decât Tănase (care înalță glasul, se plânge, se văicărește, se întrebă ce i se va întâmpla lui, amenință cu “un personaj marcant” care va provoca un scandal nemaipomenit, ca să se învețe minte cei care își imaginează că...). Eu scotocesc în geantă.

– Așa v-am spus, v-am repetat, fiindcă așa era, până..., spune Corsicanul. Acum însă, după cum singuri constatați...

– Dar nu vă dați seama că, fără comunicat, suntem lăsați nu

numai fără protecție, dar ridiculizați?, întreabă Haiducu.

– Acum, Ceaușescu poate să mă omoare când are chef!, strigă Tănase. Chiar acum, când o să ies de-aici!

– Virjiiil, nu exagera. Sunteți, cu toții, sub protecția noastră, dumneata, dacă vrei, poți să te întorci...

– În închisoarea aceea?, îl întrerupe Tănase, oripilat. Niciodată!

Profit de o pauză și îl întreb pe Corsican ce se întâmplase de ieri după-amiază, când comunicatul nu mai avea nevoie decât de semnătură? Cine se răzgândise și pentru care motive?

– Nu vă putem spune. Nici cine, nici de ce. Nu se mai dă comunicat, asta-i!

Rămân pe scaun, ca amortit. Și îmi vine să râd. Astă-noapte, Ierunca spusese de vreo trei ori: «Pregătește-te și pentru cazul în care nu vor acoperi afacerea». De fiecare dată, noi, ceilalți, îi sărisem în cap: Cum așa, doar există comunicatul – adevărat, nesemnat, dar ca și cum ar fi... «Ei și? Poate să existe și zece comunicate, cu câte zece semnături fiecare – până nu este adus la cunoștința presei, e ca și cum n-ar fi». Și, iată, Ierunca avusese dreptate.

Dar și eu avusesem dreptate – tot astă-noapte – când spusese: «Dacă nu dau ei, dăm noi!» – iar acum prind o pauză de respirație a lui Tănase și scot din geantă câteva tăieturi din ziare:

– Iată comunicatul nostru: conferința de presă a lui Mitterrand, amânarea sau anularea vizitei în România...

– A, nu!, mă oprește Corsicanul, dar numaidecât se luminează: Nu e rea ideea.

– Deci, continui eu, organizăm conferința de presă și, la întrebările jurnaliștilor răspundem cu citate din răspunsul dat de Mitterrand lui Dominique Jamet...

– Iată o idee bună!, încuviințează Corsicanul.

– Iată o idee proastă – eu vreau comunicat!, cere Tănase.

– Îl avem, zic. De pildă, acest pasaj: “Je n’ai rien négligé...”*

– *Tu parles!*, ricanază Tănase. Nimic – în afară de esențial!

– “*C’est une affaire que j’ai suivie de jour en jour...*”**

– *Tu parles!*

– Virjiiil, te rog lasă-l să citească – Corsicanul pare că abia acum ia cunoștința de spusele lui Mitterrand.

– “*S’il était démontré, hypothèse tragique, que M. Tănase a disparu pour ne pas réparaître...*” – Haiducu știe textul pe de rost, însă Tănase nici nu vrea să audă :

– Eu vreau comunicat! Nu plec de-aici, fără comunicat!

– Domnul Goma are dreptate, zice Haiducu. Interviuul poate

ține loc și de comunicat.

– *“Vous me laisserez le soin de vous dire un peu plus tard ce qui est en toute certitude, et pour lequel j’ai besoin d’un peu de temps”*, citesc eu, iar Haiducu, din memorie, continuă:

– *“Cette conclusion je vous la communiquerais et je la rendrai publique soyez en sûr”*.

– *Tu parles!* Când? Eu am nevoie acum de comunicat!

– Virjiil...

– Le mai spunem jurnaliștilor – continui eu – că dumneavoastră, domnule comisar divizionar Rossi, precum și domnul director Châlet, ne-ați asigurat pe toți trei, de la început, că ministrul de Interne, Deferre, știe; că președintele Mitterrand știe; că amândoi se ocupă de afacere...

– *“C’est une affaire que j’ai suivie de jour en jour...”*****, mă întrerupe Haiducu, citind.

– Ne-au mințit! Ne-ați mințit!, se plânge Țonțu.

– Virjiil... – de astă dată Corsicanul pare profund rănit. Nu v-am mințit, dovada... – și arată spre tăieturile din ziar. În ceea ce privește serviciul nostru, și-a făcut munca de furnică, cred că și-a făcut-o bine, însă un serviciu ca al nostru nu poate da nici comunicate, nici dezmințiri...

Tănase nu-l ascultă, îi dă înainte, plângându-se, amenințând că o să facă, o să dreagă, o să vorbească el cu personalitatea marcantă – cu care tocmai vorbise – și cu care vorbește din nou: ia telefonul, formează numărul... Corsicanul ridică din umeri.

– Mai prezentăm jurnaliștilor propriile lor articole publicate după amânarea vizitei lui Mitterrand în România, zic eu.

– Bună idee, încuviințează Corsicanul. Toate materialele fac legătura între dispariția lui Virjil și amânarea vizitei.

– Articole, deducții ale jurnaliștilor, dar nimic oficial, oftează Haiducu.

– De acord, deducții, dar care nu au fost dezmințite oficial!, spun eu, aprobat din tot corpul de către Corsican.

– Da, ar fi o idee, acceptă Haiducu. Însă toate astea nu valorează cât două rânduri dintr-un comunicat oficial... – și arată proiectul rămas pe birou.

Corsicanul oftează, își îndepărtează brațele a neputință, apoi se ridică și începe să se plimbe. Tănase îi spune la telefon personajului marcant că nu se mai dă comunicat. Am impresia că personajul acela a reușit ceea ce nu a reușit Corsicanul: să-l calmeze pe Tănase, să-l facă să accepte situația...

Pe scaunul din stânga mea, gârbovit, Haiducu își masează pleoapele pe sub ochelari. Simt nevoia să-i spun:

– Cu meseria dumitale, trebuie să fii obișnuit cu asemenea

măgării.

– A, nu!, protestează el. La noi se fac altfel de... Însă când se pornește la o acțiune... Nu, la noi, așa ceva... De necrezut! Poate că dumneavoastră, ca scriitor, nu vă prea pasă...

– Din contra, mă bucur!, rânjesc eu.

– A, nu, asta nu, dar nici nu vă pune într-o situație disperată, ca pe mine.

– Numai pe dumneata? I-ai uitat pe români?

– Care români? Adică pe Pleșiță?

– Dă-l în mă-sa pe Pleșiță, eu vorbesc de români!

– Adică de... populație? Într-adevăr, s-a dus dracului ocazia de a-l răsturna pe dement – și doar mi-au spus mereu, m-au asigurat că se dă un comunicat, fie el și în termeni de Quai d'Orsay...

– Pe mine nu numai că m-au asigurat, dar mi l-au și arătat. Vreau să spun: mi-au arătat proiectul.

Haiducu urmărește privirea mea, arătând spre birou. Întinde mâna, ia foaia de hârtie, o recitește, o răs-citește, o privește în transparență... Corsicanul se plimbă în continuare îndărătul biroului, fumînd, oprindu-se uneori în dreptul ferestrei. Tănase vorbește la telefon.

Haiducu pliază foaia de hârtie și o duce, nepăsător, spre buzunarul interior al hainei. Dar nici mâna, nici hârtia nu apucă măcar să atingă stofa hainei: Corsicanul (care stătea cu spatele spre noi!) face un salt de panteră, peste birou și smulge comunicatul din mâna lui Moțu.

– Asta, nu! Ei, bine, asta nu! – și, sfecliu, gâfâind, aruncînd priviri ucigașe, descuie un sertar, vără comunicatul înăuntru, închide, încuie, bagă cheia în buzunar, se asigură, pe dinafară, că acolo este, în siguranță. Asta nu, domnule!

Haiducu încearcă să râdă:

– Fiți liniștit, n-am vrut să fur documentul. Doar așa... o amintire...

– A, nu! Asta nu! – Corsicanul și-a reluat plimbarea, dar de astă dată nu ne mai întoarce spatele, ne pîndește.

Ne pîndește, ne bănuiește. Mai ia un petic de hârtie de pe birou și îl bagă în buzunar. Apoi stiloul. Apoi un creion cu bilă, ordinar.

– Foarte bine faceți, zic, mă ridic, iau bricheta lui, o pun deasupra pachetului lui cu țigări și i le întind: încuiați-le în sertar, nu se știe niciodată...

Corsicanul le ia și le trîntește ostentativ pe birou. Nu-i plac asemenea glume. Totuși, îmi zâmbește:

– Nu trebuie să ne purtați ranchiună. Noi am făcut tot ce

depindea de noi, însă noi suntem doar executanți...

Se reasează, scoate agenda, și-o consultă, concentrat.

– Și, ca executanți, ne dați de înțeles că mai aveți de executat și alte... – zic eu și pentru că Corsicanul nu a înțeles, urmez: Vă consultați agenda, deci, ne comunicați că piesa noastră a luat sfârșit. Dacă am înțeles bine “mesajul”, ne comunicați că a venit momentul să eliberăm scena, pentru altă...

– Ați înțeles perfect – Corsicanul zâmbește, dar acum are ceva de animal hăituit care poate deveni periculos.

Mă ridic de pe scaun, pun tăieturile în geantă. Haiducu:

– Ce faceți, domnu’ Goma, plecați? Dar n-am discutat despre conferința de presă – se întoarce spre Corsican: Cum? Când?

– Conferința de presă? Puteți s-o organizați când vreți, unde vreți... Puteți spune ce doriți...

– Nici un consemn de tăcere?, îl întreabă Haiducu. Am impresia că între ei a funcționat un un-doi fulgerător, din priviri. După care, Corsicanul:

– Absolut nici unul. Puteți cita din presă – interviul Președintelui, comentariile nedeținute... Puteți spune că ați văzut proiectul de comunicat – de ce nu, din moment ce... (am impresia că e singura inițiativă a Corsicanului). Sunteți liberi să relatați tot ce s-a întâmplat...

– Chiar și episodul cu “otrăvirea”?, întreb eu, incredul.

– Dar bineînțeles! Relatați tot ce știți – doar sunteți în Franța! Puteți rosti numele meu, mă cheamă Rossi, cu doi s, sunt comisar divizionar... Puteți face conferința de presă chiar și azi, dacă reușiți s-o organizați, să mobilizați presa...

– Nu!, intervine Tănase. Comunicatul... Fie, nu mai am nevoie de el, dar o conferință de presă fără o personalitate oficială care să ne prezinte, acoperire, e sinucidere curată!

– De ce sinucidere?, întreabă Haiducu. Dacă eu, cu situația mea specială, mă prezint, uite-așa, à visage ouvert și spun adevă’...

– Adevărul! Cine te crede? Fără acoperire oficială, eu nu particip!, zice Tănase.

– Ascultă, îi spun. N-ai înțeles că cele două, comunicatul și acoperirea noastră, într-o conferință de presă, fac una? Dacă nu mai vor să dea comunicat – la care, de un minut, tu zici că renunți – cum crezi că or să participe la o conferință de presă?

Tănase mă fixează: urât; și plângăcios.

– Are dreptate domnul Goma, zice Corsicanul. Participarea unui personaj oficial la conferință ar fi un comunicat oral.

– Nu mă interesează!, țipă Tănase. Personajul marcant cu

care am vorbit este de părere că eu nu trebuie să mă expun la o conferință de presă neacoperită de oficialități!

– Și atunci, ce facem?, întreabă Haiducu.

– Faceți ce vreți, ori nu faceți... – Corsicanul desface iar brațele în lături, dându-ne de înțeles, pe de o parte, că lui îi este cu totul indiferent, pe de alta, că el mai are și alte treburi...

– O facem!, zic eu. La orice întrebare pusă de jurnaliști, noi “răspundem” cu citate din Mitterrand.

– Eu nu citez pe nimeni! Eu fac greva foamei!, – strigă Tănase. Eu mă leg cu lanțuri, în fața Elysée-ului...

– Îți procur eu un lanț, dacă te legi de clanța ușii de aici, jos... – și arăt cu degetul spre podea.

– Adică la noi?, sare Corsicanul. A, nu! Asta nu! Vă atrag atenția că...

– Dați-mi voie să continui propunerea, cer eu. Ce-ar fi să...?

– O continuați în altă parte, mă întrerupe Corsicanul. Mergeți la o cafenea, la un restaurant...

– Bună idee, încuviințează Haiducu. Vă invit pe toți...

– Mulțumesc, fără mine, se apără Corsicanul. Mergeți unde vreți, discutați despre ce doriți, dar acum...

– Ne dați afară?, se învinețește Tănase.

– Virjiii!, se apără Corsicanul și îl bate pe Tănase pe braț. Cum poți să spui una ca asta? Să nu mă înțelegeți greșit, am vrut să spun că, după cum vă imaginați, noi mai avem și alte treburi... – și își privește ceasul.

– Și, totuși, ne dați afară, după ce v-ați slujit de noi, zice Haiducu, ridicându-se.

– Nu-i adevărat! – Corsicanul a fost sec, fără apel. Noi nu ne-am slujit de nimeni, noi ne-am făcut datoria. Nu v-am mințit nici la început, nici acum, când...

– De asta sunt convins, îl întrerup eu, cu dulceață. Scuzați-mă, domnule comisar divizionar, așa se termină toate... datoriile pe care le îndepliniți? Vreau să spun: după fiecare treabă pe care o faceți, primiți aceeași răsplată? De acolo, de sus?

Privirile ni se întâlnesc, pentru o frântură de secundă. Sunt convins că a înțeles ce am spus.

– Ce vreți, asta este munca noastră... – ridică brațele. Noi suntem furnicile...

– Iar greierul se trezește dând comunicate triumfale – cazul irlandezilor –, în schimb, se sperie când are în mână o afacere cât roata carului, refuză să dea comunicatul, nu doar promis, dar chiar scris... – zic și arăt spre sertarul biroului.

– Regret, dar nu comentez acest... – se scuză Rossi. Așadar, din acest moment (își consultă ceasul), sunteți dezlegați, puteți

vorbi despre afacere, organizați conferința de presă, spuneți ce doriți – doar sunteți în Franța...

– Am băgat de seamă, zâmbesc eu. Am mai băgat de seamă că sunteți foarte, foarte obosit, “afacerea” noastră v-a epuizat, nu?

– Într-adevăr, a fost destul de...

– Acum însă, vă puteți odihni. În ceea ce ne privește, pentru că nu mai suntem necesari pentru umflarea sondajelor de opinie, ne aruncați ca pe niște...

– A, nu! Să nu spuneți asta! (îl simt: Rossi nu protestează în legătură cu “aruncatul”, ci cu “umflatul”). Fiți siguri că vă protejăm, în continuare, am luat toate măsurile...

– Cum ne protejați, dacă ne dați afară?, întreabă Tănase.

Însă Corsicanul se preface că nu l-a auzit:

– Cum vi se pare ceva suspect, nu ezitați să ne...

– Să vă telefonăm, îi iau eu vorba din gură. Trăiască numărul de telefon, care ține loc de comunicat! Bună-zia!

Îmi pun geanta pe umăr, îmi adun țigările, bricheta; ies.

Să cobor cu liftul? Nu, pe scară. Nu merită să mă folosesc de liftul lor! Măcar dacă aş da cu ochii de Gilles – dar e “plecat în concediu”. Firește, Gilles ar fi ultimul care ar putea repune lucrurile pe șinele promise, dar în asemenea momente, prezența, alături, a mărunțului inspector, ar fi consolantă – eu să zic: «Ne-ați făcut-o!», la care el să nu răspundă. Și eu să mai zic: «Dar lasă, că data viitoare...» – și el să tacă, în continuare...

Aud pași îndărătul meu: nu sunt ai lui Tănase – glasul lui se aude în continuare, sus, punctat de câte un: «Virjiil...» – deci, sunt ai lui Haiducu. Într-adevăr:

– Sunteți invitatul meu, domnu’ Goma. Mergem la un restaurant, să servim ceva.

– Nu mi-e foame, mulțumesc. Și nu servesc.

– Atunci să discutăm, să vedem ce se mai poate salva. Trebuie să organizăm conferința de presă, altfel, suntem pierduți.

– Eu, nu. Eu mă duc drept acasă, scot mitraliera și...

– Care mitralieră? – Haiducu m-a luat în serios.

– Mitraliera mea. Fiecare cu arma lui.

– Ce marcă e? – dacă nu sunt indiscret...

– Cea grea e “Olivetti”.

– Nu știam că “Olivetti” fabrică și mitraliere.

– Fabrică. Numai că nu sunt prevăzute cu cele două puncte de dialog, nici cu *â*, deși claviatura este românească...

– Despre ce...? A, vorbiți despre mașina de scris! Asta era mitraliera! Bună! Bună! M-ați avut!

– Cu o asemenea mitralieră, nu-i de mirare – ce facem,

unde-l așteptăm pe Tănase? Sau nu-l mai așteptăm?

– Ba da, jos, la poartă. Insist: sunteți invitații mei, cunosc un restaurant, la câțiva pași de-aici.

– Regret, dar nu mi-e foame, nu mi-e sete. Mi-e greață.

– Vă trece, dacă mâncați ceva, dacă beți ceva – ce doriți ca aperitiv?

– Nu-i nevoie de aperitiv, ar trebui un digestiv...

– Perfect, începeți cu digestivul, un cunoscut de-al meu...

– Deși, cel mai potrivit ar fi un purgativ.

Haiducu mă privește, clipind des pe sub lentile.

– N-am înțeles ce-i cu purgativul.

– Nici eu nu înțeleg insistența dumitale de a mă invita la un restaurant – ce să facem, la restaurant?

– Ce se face la un restaurant: mâncăm, discutăm...

– Și, mai ales: bem...

– Aaaa! Asta era! – și Haiducu izbucnește în râs. Fiți serios, domnu' Goma! Păi, dacă aș fi vrut s-o fac, n-aș fi făcut-o? – ehe, să fiți dumneavoastră sănătos! Dar, după cum ați constatat...

– Te-ai răzgândit, îl întrerup eu. Și uite cu ce te-ai ales!, rîd și arăt în sus din spricene, imobilul D.S.T.

– Eu nu sunt atât de sceptic. Până la urmă, tot or să dea un comunicat, o să vedeți, afacerea e mult mai importantă decât vă imaginați, dumneavoastră și domnul Tănase constituiți doar partea vizibilă a icebergului.

– A naibii de vizibilă! Cam prea vizibilă.

Ne-am oprit pe trotuar, în fața ușii de sticlă. Și, pe de-asupra, mai și plouă. Eu dau să traversez, Haiducu mă oprește:

– Să-l așteptăm și pe domnul Tănase. În trei, o să ne fie mai ușor...

Are dreptate: în trei e mai ușor. Dar nu mie. Mie, cel mai ușor mi-e de unul singur – vreau să spun: de unul singur, cu Ana.

Acum însă, iată-ne, legați. Prin ce? Ce întrebare! Cine anume ne legase? Ei, cine: bineînțeles că...

Așa că îl așteptăm pe Tănase. Și, de parcă asta n-ar fi destul, nici măcar nu mai plouă. Ar fi fost o “acoperire”.

Ziarul *Le Monde* din 26 noiembrie 1982 publică un interviu luat lui François Mitterrand. La întrebarea:

“Pour en finir avec les pays de l’Est: où en sont les rapports avec la Roumanie, apres cette fameuse affaire Tănase?”,

Președintele răspunde:

“Je n’ai rien à dire de nouveau là-dessus. Le peuple roumain et le peuple français ont des solides liens historiques. Je m’attache à les préserver”.

“Je n’ai rien à dire de nouveau là-dessus...”

Nici eu.

Paris, 1982